

บทที่ 3

ลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในพื้นที่ศึกษา

บทนี้วิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ศึกษา 3 ชุมชน คือ บ้านเมืองปอน บ้านต่อแพ และเทศบาลขุนยวม ในเชิงของฐานที่ตั้งพบว่ามีความคล้ายคลึงกัน พื้นที่โดยรวมส่วนใหญ่เป็นภูเขาและที่ราบเชิงเขา มีลำน้ำ ลำห้วยไหลผ่านพื้นที่อย่างอุดมสมบูรณ์ มีการจัดการน้ำแบบเหมืองฝายที่เป็นระบบเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่มีความต่างระดับ จึงต้องจัดสรรกระจายน้ำไปให้ทั่วถึงทุกพื้นที่ เพาะปลูก ลักษณะของพื้นที่ดังกล่าวมานี้ส่งผลให้ทำเลขของทั้งสามบ้านเป็นพื้นที่แอ่งกระทะที่รับน้ำไว้ในช่วงฤดูฝนเพื่อการเพาะปลูก ในขณะที่เดียวกันก็สามารถสำรองน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้งได้

บ้านเมืองปอน

บ้านต่อแพ

เทศบาลขุนยวม

ภาพที่ 3.1: ภาพแสดงผังชุมชนบ้านเมืองปอน บ้านต่อแพ เทศบาลขุนยวม

3.1 ลักษณะผังบ้านและการก่อตัวของชุมชนในพื้นที่ศึกษา

3.1.1 บ้านเมืองปอน

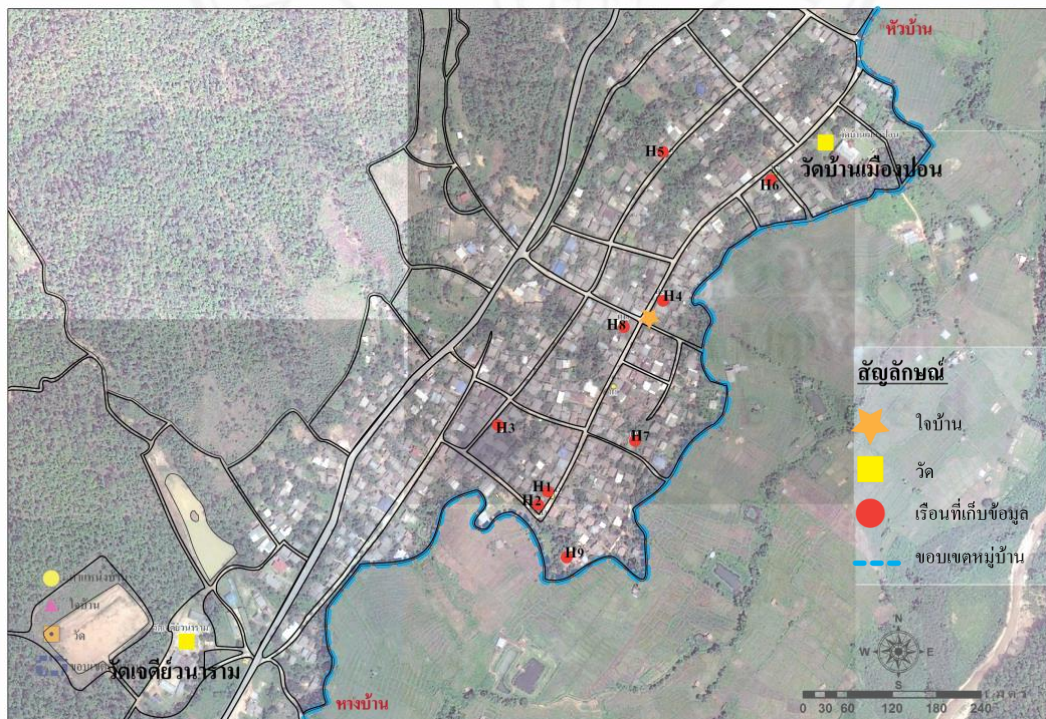
โครงสร้างทางกายภาพของบ้านเมืองปอนเป็นลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่เกาะตัวยาวไปตามลำน้ำทั้งสองฟากของห้วยแม่ปอน ซึ่งเป็นลำห้วยขนาดเล็กทอดยาวไปตามทิศเหนือใต้ มีน้ำอุดมสมบูรณ์ตลอดปี ห้วยแม่ปอนเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ ที่มีการจัดการในระบบเหมืองฝายซึ่งเป็นการชลประทานที่ชุมชนสร้างขึ้น โดยยึดหลักภูมิศาสตร์ของพื้นที่ในการผันน้ำจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ และผันเข้าพื้นที่ทำกิน โดยห้วยปอน จะเป็นที่สูงและหางปอนจะเป็นที่ต่ำราบลุ่ม ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาชุมชน ทำให้ระบบการชลประทานนี้ ไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องสูบน้ำและพลังงานในการผันน้ำเข้าพื้นที่ทำกินของตนเอง น้ำจากห้วยแม่ปอนสามารถระบายออกสู่ไร่นา ซึ่งอยู่ในพื้นที่รอบนอกของบ้านผ่านลำเหมืองที่แยกออกไปหลายๆสายภายในบ้านได้อย่างทั่วถึง และชุมชนยังมีคณะกรรมการวางระบบบริหารจัดการน้ำ

เพื่อให้มั่นใจได้ว่า น้ำจากฝายจะถูกนำไปใช้ในพื้นที่การเกษตรและชุมชนอย่างเท่าเทียม มีประสิทธิภาพ และมีใช้ตลอดปี (อรศิริ ปาณินทร์, 2539)

ภาพที่ 3.2: (ซ้าย) ภาพแสดงการจัดการระบบชลประทานด้วยลำเหมืองในบ้านเมืองปอน
(ขวา) ภาพถนนที่ตัดผ่านในบ้าน

ระยะทางสองฟากของลำห้วยที่บ้านเกาะตัวอยู่นี้ยาวประมาณ 1.5 กิโลเมตร การกระจายตัวของบ้านไปสองข้างทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก เป็นการขยายตัวของบ้าน บ้านที่ตั้งถิ่นฐานภายหลังมักตั้งอยู่ห่างจากลำน้ำหลัก การวางผังบ้านยังมองเห็นภาพรวมของการตั้งถิ่นฐานเดิมได้อย่างชัดเจน ถึงแม้ว่าถนนในบ้านได้กลายเป็นถนนแบบตารางไปแล้ววางส่วนก็ตาม แต่ขนาดความกว้างของถนนยังมีความสัมพันธ์กับขนาดของบ้านและพื้นที่โดยรอบ (องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอน, 2557)

ภาพที่ 3.3: ภาพผังบ้านเมืองปอน อำเภอนูนวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

พื้นที่ส่วนกลางของบ้านคือวัดเมืองปอนและโรงเรียนบ้านเมืองปอน ส่วนเสาใจบ้านปัจจุบัน อยู่บนเส้นทางหลักของบ้าน โดยมีลักษณะคล้ายศาลพระภูมิมากกว่าเสาใจบ้านทั่วไป ส่วนหอเสื่อบ้าน หรือหอเจ้าเมืองอยู่บริเวณสุดพื้นที่ใกล้วัดเมืองปอน นอกจากวัดเมืองปอนแล้วบ้านเมืองปอนยังมีวัด พระธาตุอีกสองวัดบนเนินเขาทิศเหนือและทิศใต้ของบ้านเมืองปอน คือวัดพระธาตุปู่ขุน และวัดพระธาตุปลายคอย (สถาบันการท่งเที่ยวโดยชุมชน, 2558; องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอน, 2557)

ภาพที่ 3.4: ภาพวัดในบ้านเมืองปอน (ซ้ายบน) วัดบ้านเมืองปอน (ขวาบน)
วัดพระธาตุปู่ขุน (ล่าง) วัดพระธาตุปลายคอย

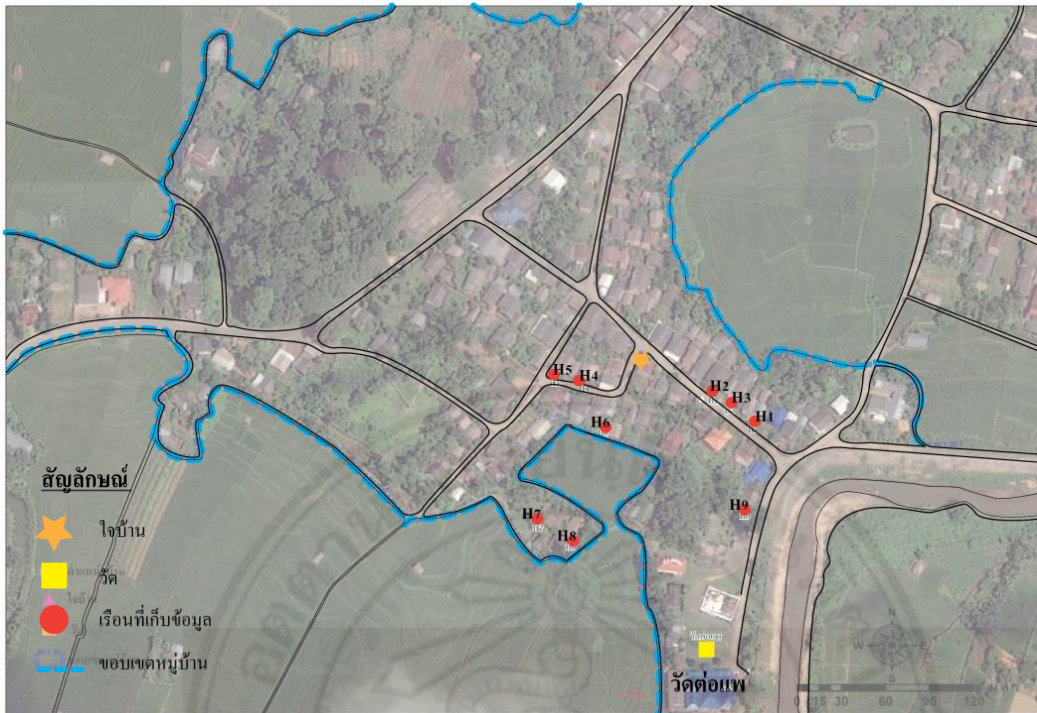
ปัจจุบันบ้านเมืองปอนมีพื้นที่ส่วนกลางเพิ่มขึ้นจากยุคเริ่มแรก คือ มีสถานีอนามัย ที่ทำการ ตำบล ที่ทำการประปา ตลาด รอบๆบ้านยังมีกลุ่มต้นไม้ใหญ่คั่นกลางระหว่างบ้านและพื้นที่นารอบบ้าน ซึ่งเป็นลักษณะการวางผังที่รักษาระบบนิเวศตามลักษณะดั้งเดิม สอดคล้องกับวิถีชีวิต เกษตรกรรม บ่อน้ำรวมของบ้านอยู่หน้าวัดเมืองปอน และในวัดมีบ่อน้ำเฉพาะของวัดที่ใช้ในการอุปโภคบริโภค ปัจจุบันแม้จะมีน้ำประปาใช้แล้วทุกบ้าน แต่การเก็บรักษาบ่อน้ำที่เป็นสัญลักษณ์สำคัญ ในการดำรงชีวิตของชาวไทยใหญ่ก็ยังดำรงอยู่เป็นอย่างดีในทุกครัวเรือน

ภาพที่ 3.5: (บน) ภาพบรรยากาศบ้านเมืองปอน อำเภอขุนขวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
(ล่าง) ภาพบรรยากาศภายนอกและภายในตลาดบ้านเมืองปอน

3.1.2 บ้านต่อแพ

บ้านต่อแพเป็นบ้านที่มีอายุการก่อตั้งชุมชนอยู่ในราว 100 ปี ซึ่งมีอายุการตั้งถิ่นฐานน้อยกว่าบ้านเมืองปอน ชุมชนบ้านต่อแพนั้นเกิดจากกลุ่มชาวไทใหญ่ที่รับจ้างล่องซุงมาตามลำน้ำและจำเป็นต้องหาที่พักไม้ซุง จึงเกิดเป็นพื้นที่ชุมชนของชาวไทใหญ่ที่ล่องซุงมาพักไว้ กระทั่งมีการลงหลักปักฐานและขยายชุมชนจนกลายเป็นชุมชนบ้านต่อแพและสร้างวัดต่อแพขึ้นเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของคนในชุมชน การตั้งถิ่นฐานของบ้านต่อแพจึงมีความสัมพันธ์กับช่วงเวลาของการขอสัมปทานทำไม้ของบริษัทบอมเบย์เบอร์ม่า (สถาบันไทใหญ่ศึกษา วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน, 2556; สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551)

ภาพที่ 3.6: ภาพผังบ้านต่อแพ อำเภอบุณยนาถ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

เดิมบ้านต่อแพไม่มีชื่อ แต่มีพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก เหมาะสำหรับการเพาะปลูก โดยเฉพาะการทำนา ทำสวน จึงมีชาวบ้านจากต่างถิ่นเข้ามาจับจองพื้นที่และมีการจัดบ้านครั้งแรกที่บ้านหลวง ซึ่งปัจจุบันได้แยกออกเป็นหมู่บ้าน 8 ตำบลแม่เงา หลังจากการเก็บเกี่ยวซึ่งได้ผลผลิตจำนวนมาก เช่น ข้าว แต่ไม่มีแหล่งจำหน่าย และไม่มีถนน ชาวบ้านพยายามออกหาแหล่งจำหน่ายโดยการทำแพ เพื่อบรรทุกข้าวไปขายที่เมืองขวม (อำเภอแม่สะเรียง) เมื่อมีการทำแพบ่อยครั้งเข้า ก็ได้เรียกชื่อบ้านแห่งนี้ว่า บ้านต่อแพ ตั้งแต่ปีพ.ศ.2464 เป็นต้นมา (สิริวรรณ สิริวนิชย์, 2552)

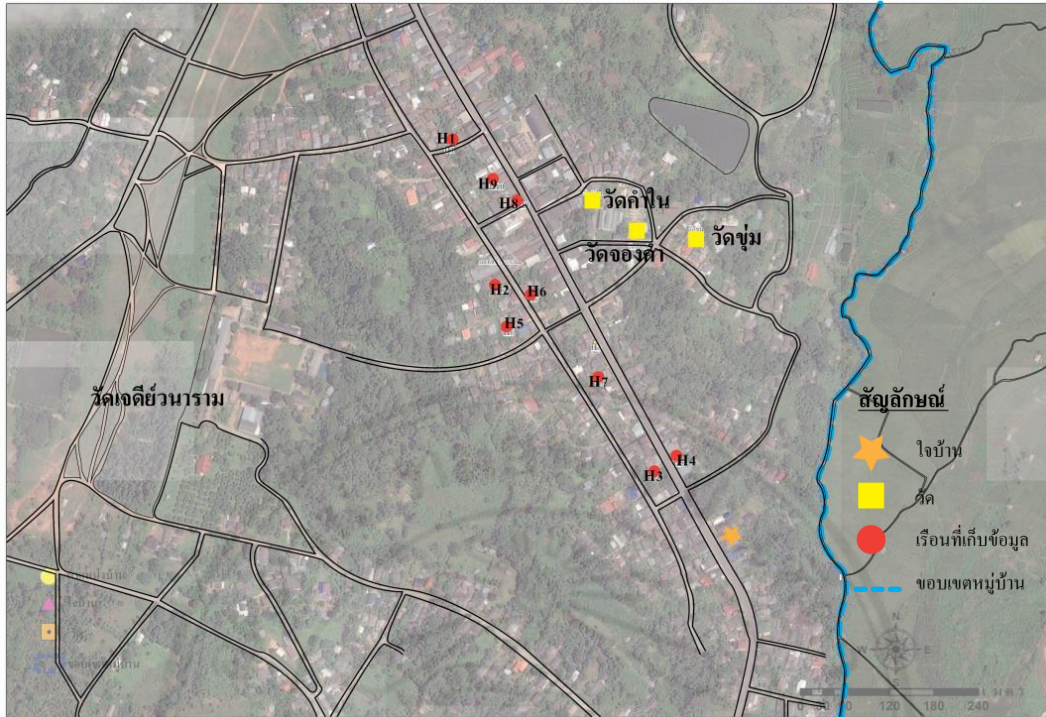
โครงสร้างทางกายภาพของบ้านต่อแพให้ความสำคัญกับลำห้วยและวัดต่อแพ เพราะถือว่าเป็นศูนย์กลางทางจิตใจและความเชื่อของชาวบ้านในชุมชน การขยายตัวของบ้านจึงเริ่มต้นกระจุกตัวจากบริเวณวัดต่อแพ ยาวไปตามบริเวณริมลำห้วยต่อแพ และค่อยๆ ขยายตัวออกไปทางทิศตะวันออกและตะวันตกของลำห้วย โดยมีโครงสร้างพื้นฐานของบ้านที่คล้ายคลึงกับบ้านเมืองปอนคือปลูกเรือนกระจายตัวอยู่รอบๆ วัด มีเสื่อบ้านและไ้บ้านใกล้กับวัดและมีที่ทำกินอยู่ล้อมรอบบ้าน ในทิศตะวันออก (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551; ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล และสิงหนาท แสงสีหนาท, 2549)

ภาพที่ 3.7: (บน) ภาพบรรยากาศวัดต่อแพ (กลาง) ภาพการจัดสรรระบบน้ำของบ้านต่อแพ (ล่าง) ภาพบรรยากาศบ้านต่อแพ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

3.1.3 ชุมชนเทศบาลขุนยวม

เนื่องจากชุมชนเทศบาลขุนยวมเป็นพื้นที่ซึ่งได้รับการพัฒนาเป็นพื้นที่ศูนย์กลางการปกครอง ส่วนท้องถิ่น รูปแบบการกระจายตัวของชุมชนจึงแตกต่างจากบ้านเมืองปอนและบ้านต่อแพอย่างชัดเจน กล่าวคือให้ความสำคัญกับถนนใหญ่มากกว่าแม่น้ำหรือลำห้วย บ้านเรือนส่วนใหญ่จึงมีการเกาะกลุ่มหนาแน่น ขนาบไปตามริมถนนเส้นหลักทั้งสองฝั่ง จากการค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์พบว่า ชุมชนขุนยวมเริ่มตั้งบ้านครั้งแรก จากริมห้วยบริเวณที่อยู่ข้างวัดโพธารามในปัจจุบันขึ้นไปทางทิศเหนือจนถึงศาลเจ้าพ่อหลักเมือง (เจ้าเมือง) แล้วจึงขยายใหญ่ขึ้นเป็นชุมชน มีวัดเป็นศูนย์กลางจิตใจและความเชื่ออยู่ 3 วัดสำคัญได้แก่ วัดขุ่ม และวัดม่วยต่อ ซึ่งเป็นวัดไทใหญ่ และวัดโพธาราม ที่คนในพื้นที่กล่าวว่าเป็นวัดคนเมือง ทั้งยังมีวัดย่อยๆ ในชุมชนอีก 2 แห่งคือ วัดคำใน และวัดทรายมูล นอกจากนี้ยังมีหอเสื่อบ้านขนาดใหญ่อยู่ติดริมถนนทางทิศใต้ของชุมชน ด้วยความเป็นศูนย์กลางทางการปกครองของพื้นที่จึงมีพื้นที่รวมตัวสาธารณะ ขนาดใหญ่และหลากหลาย ทั้งโรงเรียน ที่ทำการเทศบาล ตลาดสด สถานีตำรวจ ธนาคาร (เทศบาลตำบลขุนยวม, 2557)

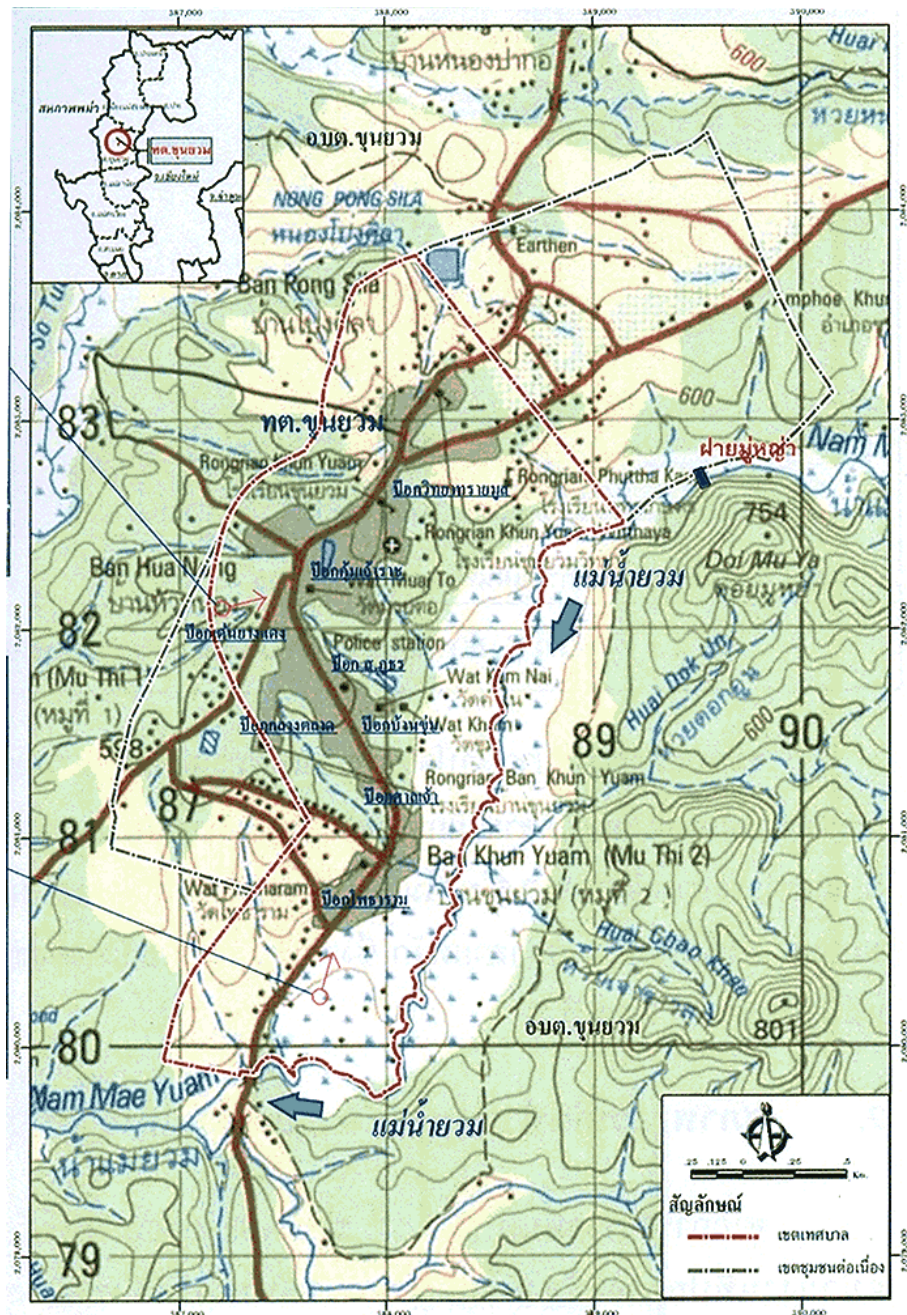
ภาพที่ 3.8: ภาพผังพื้นที่เทศบาลขุนยวม อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ 3.9: ภาพบรรยากาศชุมชนเทศบาลขุนยวม อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

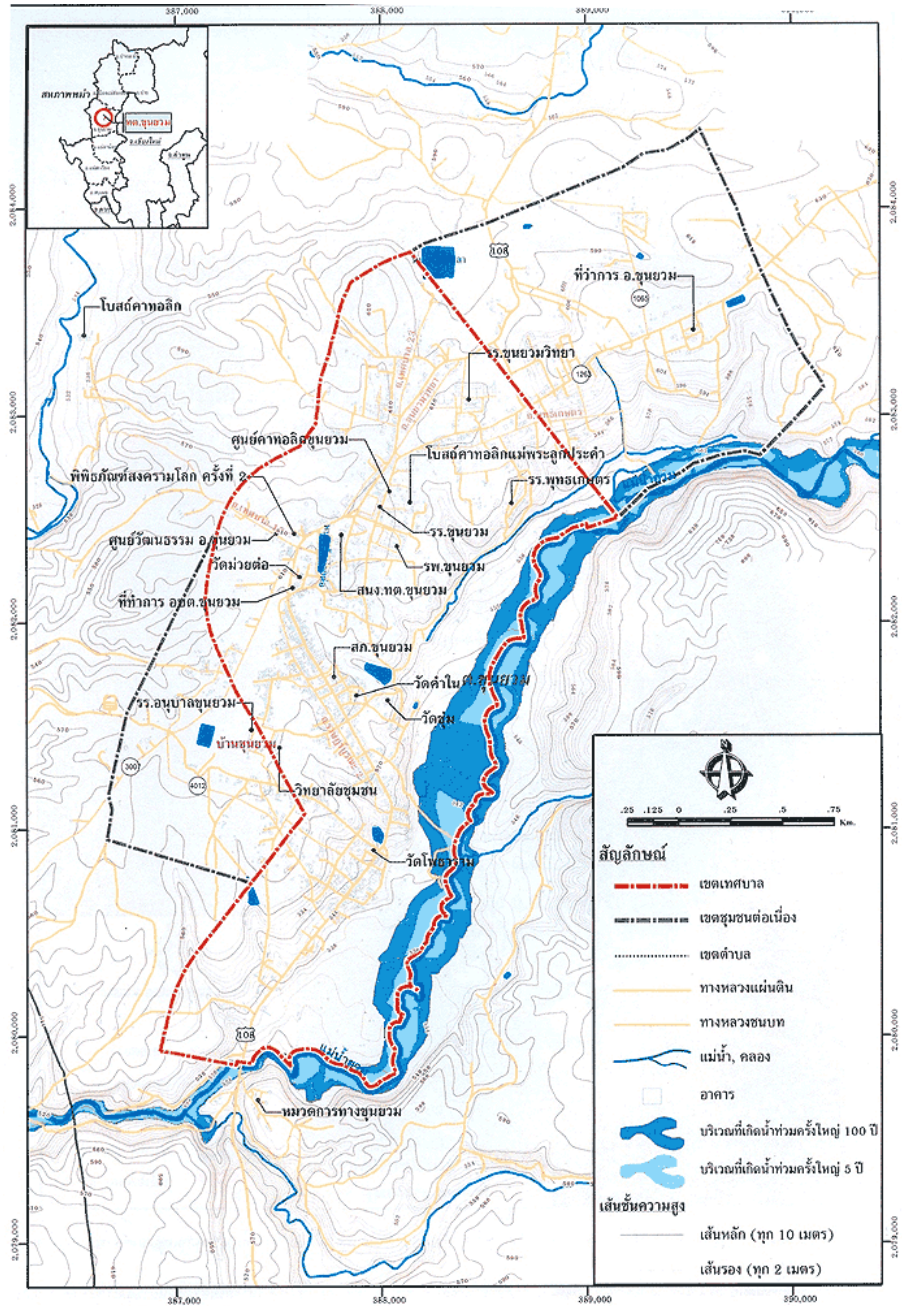
พื้นที่เทศบาลขุนยวมมีการแบ่งการปกครองเป็นชุมชนแบบป๊อบบ้าน ทั้งหมด 8 ป๊อบด้วยกัน ได้แก่ ป๊อบวิทยาทรายมูล ป๊อบกลางตลาด ป๊อบทุ่งเจ้าราช ป๊อบศาลเจ้า ป๊อบเด่นยางแดง ป๊อบบ้านขุ่ม ป๊อบ ส.ภุธร ป๊อบโพธาราม โดยแต่ละชุมชนจะมีการจัดสรรและดูแลซึ่งกันและกัน ในหมู่ชาวบ้าน บางชุมชนมีการรวมกลุ่มอาชีพและผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยมีประธานป๊อบเป็นผู้รับผิดชอบ ป๊อบแต่ละป๊อบที่กล่าวมาล้วนมีประวัติการก่อชุมชนของตน บางป๊อบมีความเป็นมายาวนานตั้งแต่สมัยก่อตั้งเมืองขุนยวม จากการสังเกตพบว่าปัจจุบันการก่อตัวของชุมชนมักอิงไปตามแนวแกนของถนน

เนื่องจากสะดวกต่อการสัญจรและการติดต่อค้าขาย แต่เมื่อศึกษาการวางตัวของเรือนที่สร้างในอดีต แล้วพบว่ามีกรอ้างอิงและเกาะตัวไปกับลำน้ำยมไปตลอดแนว เห็นได้ชัดจากขอบเขตของป้อมต่างๆ ในพื้นที่เทศบาล ได้แก่ ป้อมกวิทายาทรามูล ป้อมกุงเจ้าราช ป้อมบ้านจุ่ม ป้อมโพธาราม มักมีอาณาเขตชุมชนที่เชื่อมต่อกับลำน้ำยม (เทศบาลตำบลขุนยวม, 2557; สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2557)

ภาพที่ 3.10: ภาพผังพื้นที่แสดงเขตการปกครองส่วนชุมชนในเทศบาลขุนยวม อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่มา: องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

ภาพที่ 3.11: ภาพผังพื้นที่แสดงผังชุมชนและสถานที่สำคัญในเทศบาลชุมพลบุรี อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่มา: องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

3.2 ลักษณะเฉพาะของเรือนในพื้นที่ศึกษา

ในการลงภาคสนามได้ใช้เวลาเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 5 วัน โดยใช้เวลาลงเก็บข้อมูลเฉลี่ยบ้านละ 1-2 วัน ลงสำรวจ 3 บ้าน เก็บข้อมูลรวมทั้งสิ้น 27 เรือน มีผลการเก็บข้อมูลดังนี้

ภาพที่ 3.12: ภาพบรรยากาศการเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ชาวบ้านในพื้นที่วิจัย

ลักษณะของเรือนไทใหญ่ที่สำรวจในพื้นที่อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีลักษณะทางกายภาพที่คล้ายคลึงกัน ตั้งแต่การวางผังบริเวณเรือนและรูปลักษณะของตัวเรือน ซึ่งเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิต ที่มีผลต่อการออกแบบรูปลักษณะตัวเรือนทั้งในแง่ของรูปแบบการจัดรูปผังรูปทรง วัสดุ และวิธีการก่อสร้างที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่ เรือนไทใหญ่ในสามบ้านมีองค์ประกอบของเรือนที่ไม่ซับซ้อน ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นเรือนไม้ยกพื้น ซึ่งมีทั้งใต้ถุนสูงที่เข้าถึงและใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือนได้ และใต้ถุนเตี้ยที่ยกสูงจากพื้นเพียง 0.90 เมตร ถึง 1.20 เมตร และใช้เพื่อเก็บของและเลี้ยงสัตว์เท่านั้น

การเข้าถึงตัวเรือนเป็นไปอย่างเรียบง่าย วางตำแหน่งพื้นที่อย่างต่อเนื่องจากบันไดหน้า ผู้ชานซึ่งมีหลังคาคลุมและร้านน้ำสำหรับรับแขก ต่อเนื่องไปสู่เดินซึ่งมีเชิงพราวอยู่ติดกับเสาเอกใกล้กับเดินส่วนนอน บางเรือนครัวไฟจะอยู่ต่อเนื่องไปกับเดินและมีส่วนซักล้างอยู่ท้ายครัวไฟ

รูปแบบหลังคาเรือน พบว่ามีองศาไม่ต่างกันมากนักคือประมาณ 30 – 40 องศา มีทั้งหลังคาจั่วและจั่วปั้นหยา แบ่งย่อยได้เป็นแบบจั่วเดี่ยว จั่วแฝด และสามจั่ว หลังคามุงด้วยแป้นเกล็ด ใบตองตึง

หรือกระเบื้องบนโครงสร้างหลังคาไม้จริง โครงสร้างหลักของตัวเรือน คือ เสาเรือน พื้นเรือน นิยมใช้ ไม้เนื้อแข็ง ส่วนองค์ประกอบอื่น เช่น ฝาเรือน บันไดเรือน ราวกันตก และชานพัก รวมถึงเชิงสำหรับวางของบนเรือน มีการเลือกใช้วัสดุธรรมชาติทั้งไม้จริงและไม้ไผ่ ขึ้นอยู่กับฐานะและรสนิยมของเจ้าเรือน ส่วนผังบริเวณเมืองค์ประกอบอาคารไม่มากนัก เพราะส่วนใหญ่ตัวเรือนจะสร้างชิดกัน ทำให้เกิดหลังคาเรือนกลุ่มใหญ่ที่คลุมส่วนประกอบพื้นที่ใช้สอยตัวเรือนหลายหลังเกาะกัน เรือนที่มีพื้นที่ผังบริเวณกว้างขวาง มักประกอบไปด้วย เรือนใหญ่ เย็บข้าว ต่อม่น้ำ บ่อน้ำ เรือนเก็บอุปกรณ์การเกษตร และโรงเลี้ยงสัตว์ เชื่อมต่อกันด้วยช่วงเรือน และปลูกไม้ยืนต้นล้อมรอบเรือน แต่หากไม่มีพื้นที่มากนักมักปลูกพืชผักสวนครัวขนาดเล็ก

3.2.1 ลักษณะเรือนในบ้านเมืองปอน

เนื่องจากบ้านเมืองปอน เป็นชุมชนที่รักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทใหญ่ไว้ได้อย่างดี มีความอุดมสมบูรณ์ทางประเพณีวัฒนธรรม ลักษณะเรือนพื้นถิ่นบ้านเมืองปอนส่วนใหญ่เป็นเรือนโครงสร้างไม้ ยกใต้ถุนสูง ตัวเรือนแบ่งเป็นสามส่วนหลัก คือ ส่วนหน้า ส่วนกลาง และส่วนในเรือน องค์ประกอบของพื้นที่ได้แก่ ชานหน้า เดินหน้าห้องนอน เชื่อมต่อกับครัวที่มีแม่เตาไฟ นอกจากนี้ยังมี ส่วนเก็บของและเก็บข้าวเปลือก รูปทรงหลังคาส่วนมากเป็นทรงจั่วมีความลาดเอียงประมาณ 30 – 40 องศา มีชายคาปีกนกคลุมจั่วทั้งด้านหน้าและหลัง ซึ่งเป็นรูปแบบที่พัฒนาจากคูปมของเรือนสมัยก่อน ชานและบันไดทางขึ้นซึ่งอยู่ด้านหน้ามุงด้วยหลังคาใบตองตึง บางเรือนมีการเปลี่ยนวัสดุมุงหลังคาเป็นสังกะสีหรือกระเบื้องคอนกรีตเพื่อความคงทน นอกจากลักษณะเรือนพักอาศัยแบบดั้งเดิมแล้ว ยังพบเรือนที่มีการต่อเติมพื้นที่ใต้ถุนด้านข้างเรือนฝั่งที่ติดกับทางสัญจรสาธารณะ โดยกันพื้นที่ยื่นออกมาจากตัวเรือนมีหลังคาคลุมเป็นเพิง รองรับการใช้งานเป็นร้านค้า เนื่องจากในอดีตบ้านเมืองปอนเป็นเส้นทางผ่านทางการค้าที่คึกคัก เรือนที่มีการต่อเติมเพิงร้านค้าส่วนใหญ่มักกันใต้ถุนเรือนเป็นห้องเก็บของ และต่อเติมห้องน้ำเพื่อความสะดวก บริเวณเรือนส่วนใหญ่นิยมปลูกไม้ผลยืนต้นและไม้ดอกไม้ประดับ มีแปลงปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อเก็บเกี่ยวรับประทานกันเองในครัวเรือน

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูล สัมภาษณ์และสัมภาษณ์เบื้องต้นทั้งหมด 9 หลัง และทำการรังวัดผังพื้นที่และรูปตัดเพื่อนำมาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของเรือนไทใหญ่ได้ดังนี้

ตารางที่ 3.1 ตารางแสดงกลุ่มเรือนกรณีศึกษาในบ้านเมืองปอน

V1H1	นายจรูญ ครอบกาญจนกิจ อายุเรือน 55 ปี 	V1H2	นายจรูญ ศรีปัญญา อายุเรือน 52 ปี
V1H3	นายสุรบิต อรุณสุวรรณ อายุเรือน 58 ปี 	V1H4	นางปทุม เขื่อนแก้ว อายุเรือน 56 ปี
V1H5	นายชูชาติ สมนวล อายุเรือน 70 ปี 	V1H6	นายเกษม เงินใส อายุเรือน 52 ปี
V1H7	นายนนท์ ส่งเสริมสุขสันต์ อายุเรือน 17 ปี 	V1H8	นายจ่าน แพทย์ศรี อายุเรือน 80 ปี
V1H9	นายมูหะยะ ปันเงิน อายุเรือน 40 ปี 		

เรือนหลังที่ 1 รหัสเรือน V1H1

นายจรัญ ครองกาญจนกิจ อายุ 34 ปี อายุเรือน 55 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 4 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เป็นเรือนจั่วเดี่ยวยกพื้นสูง ใต้ถุนกั้นห้องสำหรับนอนพักผ่อนและยกพื้นเป็นเดินสำหรับทำกิจกรรมในยามกลางวัน เดิมทีหลังคามุงใบตองตั้งตามแบบไทใหญ่ดั้งเดิม แต่ปัจจุบันเปลี่ยนรูปแบบและองศาหลังคาเนื่องจากมุงกระเบื้องคอนกรีต

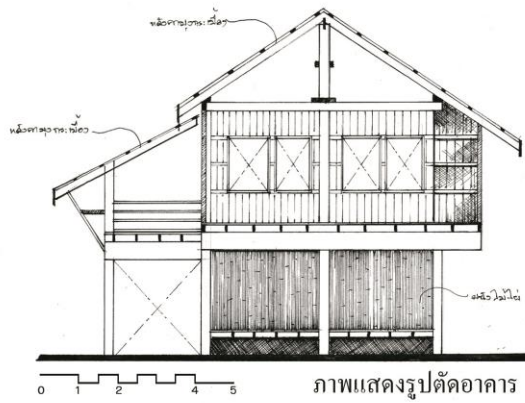
ผังพื้น การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : มีพื้นที่ครัวไฟและชานสำหรับนั่งพักผ่อนอยู่ใต้ถุนเรือน พื้นที่ชั้นบนเป็นห้องนอน เดิน และ โถง

ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : มีเข่งพราอยู่ที่เสาเอกทางทิศตะวันออกพ่อและลูกชายอนที่เดินบริเวณหน้าเข่งพรา แม่และลูกสาวอนในห้องนอนด้านใน หันหัวอนไปทางทิศตะวันออก

โครงสร้างและวัสดุ : สร้างจากไม้ทั้งโครงสร้างและส่วนประกอบต่างๆ หลังคามุงกระเบื้องคอนกรีต ใต้ถุนเรือนเทพื้นคอนกรีต

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : มีเรือนของพี่ชายอยู่ในบริเวณรั้วเดียวกัน ห้องส้วมอยู่หลังเรือนติดกับแปลงพืชผักสวนครัว มีเขี้ยวสองชั้นขนาดย่อมติดกับเรือนของพี่ชายด้านบน ใช้เก็บผลผลิตทางการเกษตร ชั้นล่างเก็บอุปกรณ์ต่างๆ บริเวณหน้าเรือนปลูกต้นมะยม วาสนา และพลูด่าง ในเรือนปลูกต้นมะม่วงและพืชผักสวนครัว

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : มีการเปลี่ยนวัสดุหลังคาเรือน กั้นห้องใต้ถุนเรือน และเทพื้นคอนกรีต

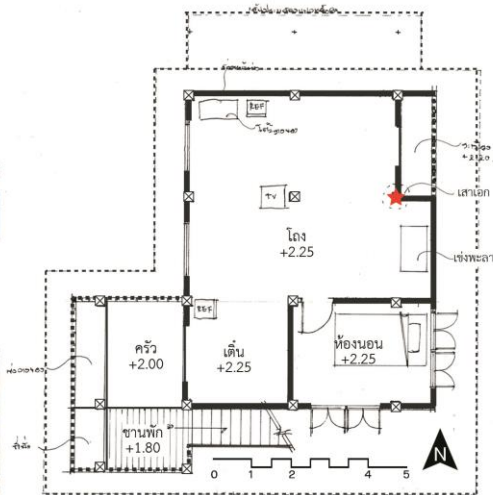

ภาพแสดงรูปตัดอาคาร

ภาพแสดงกายภาพอาคาร

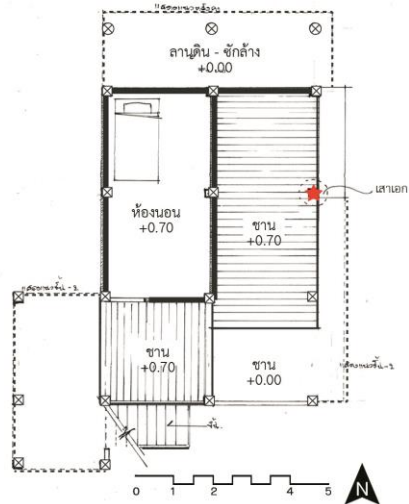
V1H1
 นายรัฐ ครอบกาญจนกิจ (34ปี)
 หมู่บ้านเมืองปอน อำเภอบางบาล
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพแสดงผังพื้นที่บน

1. เฟอร์นิเจอร์และเสาคอนกรีต
2. ไฟฟ้า
3. มุมมองภายในอื่น
4. ห้องน้ำ

ภาพแสดงผังพื้นที่ล่าง

ภาพที่ 3.13: รูปแบบเรือนหลังที่ 1 รหัสเรือน V1H1 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556-2557)

เรือนหลังที่ 2 รหัสเรือน V1H2

นายจรูญ ศรีปัญญา อายุ 36 ปี อายุเรือน 52 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 4 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เป็นเรือนสองจั่วแบบดั้งเดิมยกพื้น หลังคาเรือนเป็นหลังคาสองจั่วแบบดั้งเดิม จั่วใหญ่เปลี่ยนวัสดุเป็นกระเบื้องคอนกรีต ขณะที่จั่วเล็กยังคงใช้วัสดุเป็นใบตองตึงแบบดั้งเดิม

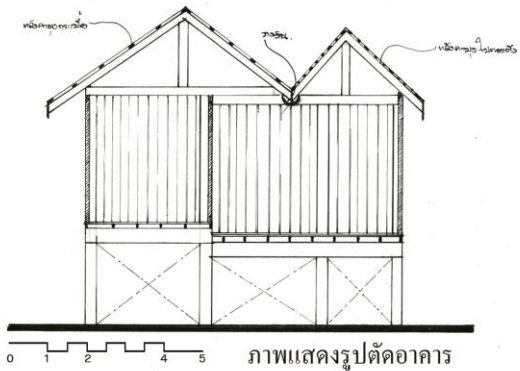
ผังพื้นที่การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : ได้ดูเรือนใช้เก็บอุปกรณ์ทางการเกษตรและเครื่องยนต์ ชั้นบนประกอบด้วย ชาน เดิน ครัวไฟ ห้องเก็บของและห้องนอน

ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : มีแข่งพราอยู่บนเสาเอกทางทิศตะวันออกของเรือน พ่อนอนที่เดินสวนแม่และลูกนอนในห้องนอน

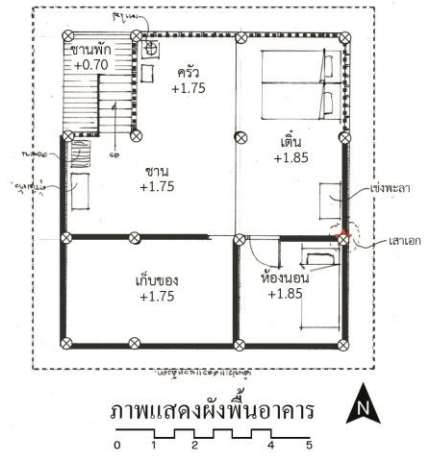
โครงสร้างและวัสดุ : โครงสร้างเรือนเป็นไม้เนื้อแข็ง ทุเรียนและพื้นด้วยไม้ฟาก โครงสร้างหลังคาจั่วที่มุงกระเบื้องคอนกรีตใช้โครงสร้างไม้จริงส่วนจั่วที่มุงตองตึงมีการผสมโครงสร้างไม้ไผ่

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : มีเรือนของน้องชายอยู่ในบริเวณรั้วเดียวกัน ห้องส้วมอยู่หลังเรือนติดกับแปลงพืชผักสวนครัว มีเขี้ยวสองชั้นขนาดย่อมติดกับเรือน ด้านบนใช้เก็บผลผลิตทางการเกษตร ชั้นล่างเก็บอุปกรณ์ต่างๆ บริเวณหน้าเรือนปลูกต้นมะขม วาสนา และพลูด่าง ในเรือนปลูกต้นมะม่วงและพืชผักสวนครัว

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : มีการเปลี่ยนวัสดุหลังคาเรือน

V1H2
นายจรูญ ศรีปัญญา (37ปี)
 หมู่บ้านเมืองปอน อำเภอนวม
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1. มุมมองหลังคาเตียง
2. เสาข้าว
3. มุมมองภายในเตียง
4. มุมมองใต้ถุนเตียง
5. มุมมองภายในเตียง
6. เสาโถง

ภาพที่ 3.14: รูปแบบเรือนหลังที่ 2 รหัสเรือน V1H2 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556 -2557)

เรือนหลังที่ 3 รหัสเรือน V1H3

นายสุรบิด อรุณสุวรรณ อายุ 45 ปี อายุเรือน 58 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 3 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เป็นเรือนจั่วเดี่ยวสองชั้น ต่อหลังคาด้านหนึ่งยื่นไปคลุมพื้นที่ครัวไฟ ด้านหน้าเรือนเป็นประตูบานเฟี้ยมเปิดเป็นร้านขายส้มตำ

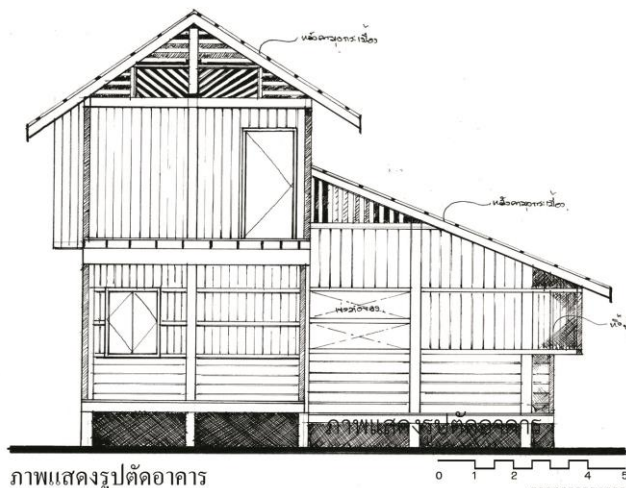
ผังพื้นที่การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : ชั้นล่างประกอบด้วยห้องนอนเล็ก โถง ครัวไฟ ด้านหน้าเป็นเต็นท์แคบๆอยู่ติดกับบริเวณที่ขายส้มตำ ชั้นบนเป็นเต็นท์และโถงใหญ่ ด้านในสุดกั้นเป็นห้องเล็กๆสำหรับนอน เรือนนี้อ้างอิงทิศตามถนน เรือนจึงหันหน้าไปทางทิศตะวันตก

ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : เรือนนี้ไม่มีแข่งพราแต่มีตู้พระตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกติดกับเสาเอก ฟ่อนนอนที่โถงชั้นล่างส่วนภรรยาและลูกนอนในห้องนอนเล็กชั้นล่าง ชั้นบนทิ้งร้างไว้ไม่ได้ใช้งาน

โครงสร้างและวัสดุ : สร้างด้วยไม้จริงทั้งหลัง หลังคามุงกระเบื้องคอนกรีต

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : เรือนพักอาศัยอยู่ติดกับถนนด้านหน้าสุดของฝั่งบริเวณด้านหลังเรือนประกอบด้วยโรงเก็บของ เข้าวและห้องน้ำ ด้านหน้าเรือนติดกับถนนปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ในบริเวณเรือนหลังเข้าวปลูกไม้ผลยืนต้นและพืชผักสวนครัว

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : มีการเปลี่ยนวัสดุผนังหลังคาเรือน และเทพื้นคอนกรีต ในอดีตชั้นล่างของเรือนเปิดเป็นร้านขายของชำ พ่ออู้อยู่จะนอนอยู่บริเวณเต็นท์ชั้นบน ส่วนแม่อู้อยู่ในห้องนอนชั้นบนหันหน้านอนไปทางทิศตะวันตก ปัจจุบันหลังจากพ่ออู้อยู่แม่อู้อยู่เสียชีวิต ชั้นบนถูกปล่อยร้าง

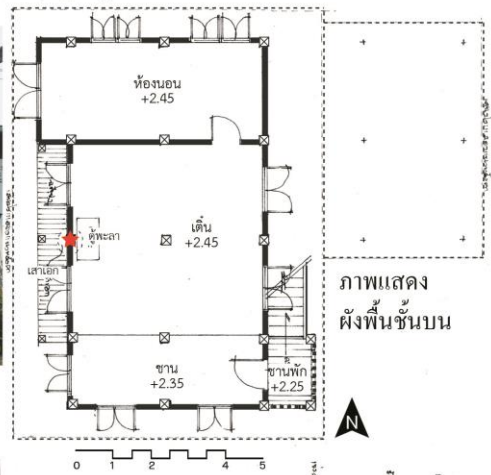

V1H3
 นายสุรบิด อรุณสุวรรณ (45ปี)
 หมู่บ้านเมืองปอน อำเภอชุมขุม
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพแสดงรูปตัดอาคาร

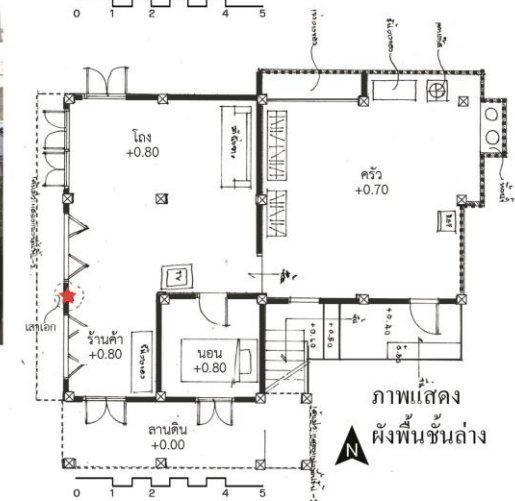
ภาพแสดงภาพถ่ายอาคาร

ภาพแสดง
 ผังพื้นที่บน

1. ตู้พระและเสาคอก
2. พื้นที่ย้ายของ
3. ไฟไฟ
4. มุมมองภายนอกอื่น

ภาพแสดง
 ผังพื้นที่ล่าง

ภาพที่ 3.15: รูปแบบเรือนหลังที่ 3 รหัสเรือน V1H3 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556 -2557)

เรือนหลังที่ 4 รหัสเรือน V1H4

นางปทุม เชื้อนแก้ว อายุ 74 ปี อายุเรือน 56 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 1 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เรือนสองจั่วแบบดั้งเดิมยกพื้นสูงชันใต้ถุนส่วนที่ติดกับถนนต่อเติมเป็นพื้นที่ร้านค้า

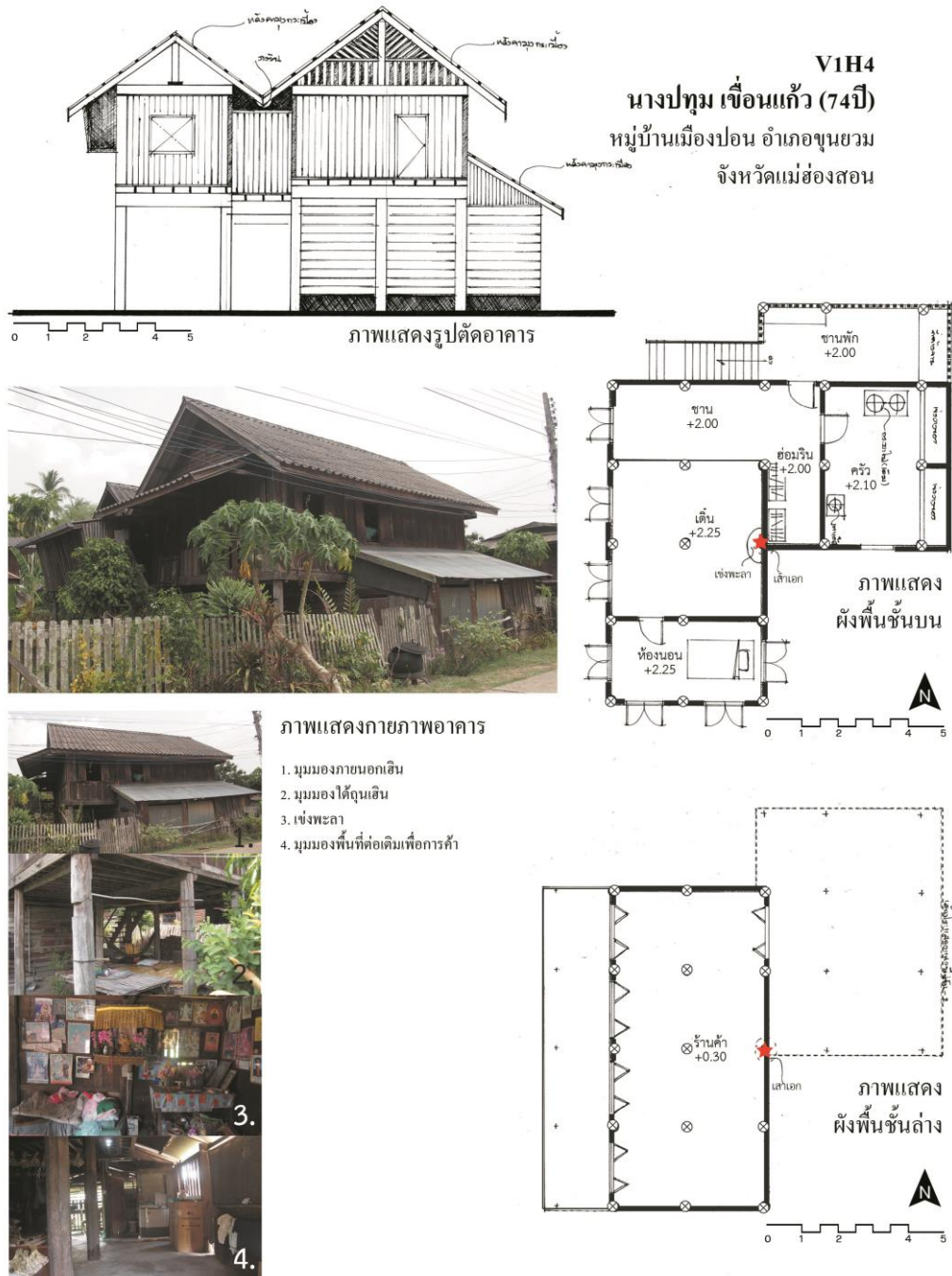
ผังพื้น การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : ใต้ถุนฝั่งที่ติดกับถนนต่อเติมเป็นเพียงสำหรับค้าขาย ภายในต่อเติมเป็นห้องน้ำใหม่ ถัดไปจากร้านค้าเป็นพื้นที่ใต้ถุนเรือนปล่อยโล่งเป็นพื้นที่เก็บของ ชั้นบนประกอบด้วยชานพัก เดิน ครัวไฟ ห้องนอน มีอ้อมรินสำหรับระบายน้ำ

ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : แม่อยู่นอนในเฮินอ่อน หันหัวนอนไปทางทิศตะวันออก บนเรือนมีแข่งพราอยู่บนเสาเอกหรือเสามังคละทางทิศตะวันออกของเรือน

โครงสร้างและวัสดุ : ตัวเรือนเป็นไม้จริงทั้งโครงสร้าง พื้นและผนัง หลังคาเรือนพักอาศัยมุงกระเบื้องคอนกรีต ส่วนหลังคาเรือนร้านค้ามุงสังกะสี

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : ด้านหน้าเรือนติดกับถนนต่อเติมเป็นเพียงร้านค้า ถัดจากเรือนใหญ่ไปด้านหลังมีเขี้ยวขนาดย่อมที่ดัดแปลงด้านล่างเป็นห้องน้ำปล่อยให้ผุพัง มีแปลงพืชผักสวนครัวที่ปล่อยทิ้งร้างไว้ บริเวณหลังเรือนมีห้องน้ำดั้งเดิมอยู่ติดกับบ่อน้ำ มีต้นกล้วยและมะละกอที่ปล่อยให้ขึ้นเองในบริเวณเรือน ถัดไปทางหลังเรือนมีไม้ผลยืนต้น

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : มีการเปลี่ยนวัสดุมุงหลังคาเรือน ต่อเติมใต้ถุนเรือนเป็นเพียงร้านค้าขายของชำและอาหาร และเทพื้นคอนกรีตเริ่มแรกห้องน้ำอยู่ด้านในสุดของบริเวณเรือน ต่อมาจึงดัดแปลงด้านล่างของเขี้ยวเป็นห้องน้ำท้ายสุดเมื่อพ่ออยู่ป่วยจึงสร้างห้องน้ำใต้ถุนเรือนในส่วนที่เป็นเพียงร้านค้า ในอดีตพ่ออยู่แม่อยู่และลูกสาวนอนในห้องนอน ส่วนลูกชายนอนที่เต็นท์หน้าแข่งพรา

ภาพที่ 3.16: รูปแบบเรือนหลังที่ 4 รหัสเรือน V1H4 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556-2557)

เรือนหลังที่ 5 รหัสเรือน V1H5

นายชชาติ สมนวน อายุ 54 ปี อายุเรือน 70 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 3 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เรือนสองจั่วแบบดั้งเดิม ยกพื้นสูง ฝ้าติดถนนต่อเติมเป็นเพิงร้านค้า ทิศตะวันตกของเรือนต่อเติมเป็นครัวไฟ

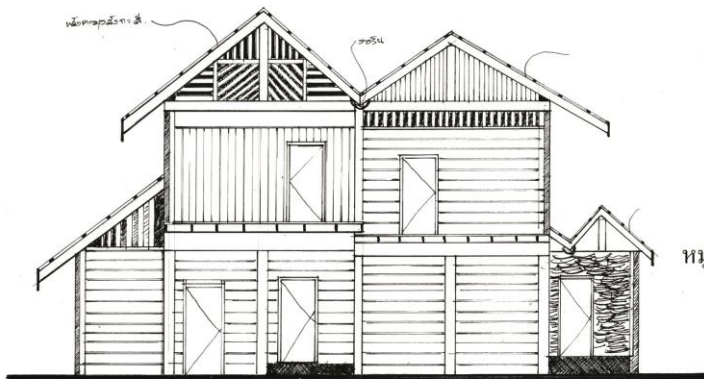
ผังพื้นที่การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : ใต้ถุนเรือนฝ้าติดกับถนนต่อเติมเป็นเพิงร้านค้า ถัดมาด้านในใช้เป็นที่เก็บของ และมีการต่อเติมเป็นห้องอาบน้ำและส้วม ด้านในสุดทางทิศตะวันตกของเรือนต่อเติมเป็นเพิงเล็กๆสำหรับครัวไฟ พื้นที่บนเรือนประกอบด้วยชานบันได ชาน เต็น และห้องนอนสองห้องแบ่งเป็นห้องนอนลูกและห้องนอนพ่อแม่ แต่ปัจจุบันปล่อยร้างไว้ไม่ได้ใช้งาน ใช้สอยเฉพาะบริเวณเต็นเป็นที่นอนและพักผ่อน

ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : ในอดีตพ่ออู๊ยแม่อู๊ยจะนอนในห้องนอนใหญ่ส่วนลูกนอนในห้องนอนเล็กหรือเต็น โดยหันหัวนอนไปทางทิศตะวันออก ที่มีเสาเอกหรือเสามังคละและแข่งพรา

โครงสร้างและวัสดุ : โครงสร้าง ผนังพื้นเรือนเป็นไม้จริง เพิงร้านค้าและห้องน้ำที่ต่อเติมใหม่ใช้บล็อกคอนกรีตก่อเป็นผนัง พื้นใต้ถุนเทคอนกรีต ส่วนผนังครัวไฟกรุด้วยไม้ฟาก หลังคาเรือนมุงสังกะสี

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : มีการต่อเติมเพิงร้านค้าจากตัวเรือน โดยเปิดออกไปทางถนน ถัดจากเพิงร้านค้ามีเพิงเล็กคลุมบ่อน้ำไว้ ถัดจากเรือนใหญ่ต่อเติมเรือนครัวไฟด้านข้าง เรือนฝั่งตะวันตก ใกล้เคียงครัวไฟมีเขี้ยวและเขี้ยวขนาดใหญ่ ไม้ผลยืนต้นขนาดใหญ่ และกล้วย ไม่พบแปลงพืชผักสวนครัว

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : มีการเปลี่ยนวัสดุของหลังคาเรือน กั้นห้องต่อเติมเพิงร้านค้าเพื่อขายของชำและขายขนม และต่อเติมห้องน้ำ ใต้ถุนเรือน เทพื้นคอนกรีต ปัจจุบันเลิกขายของชำและทิ้งร้างไว้ ห้องนอนเปลี่ยนเป็นห้องเก็บของ ใช้บริเวณเต็นเป็นที่นอนและพักผ่อน

V1H5
 นัยชูชาติ สมนวล (54ปี)
 หมู่บ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

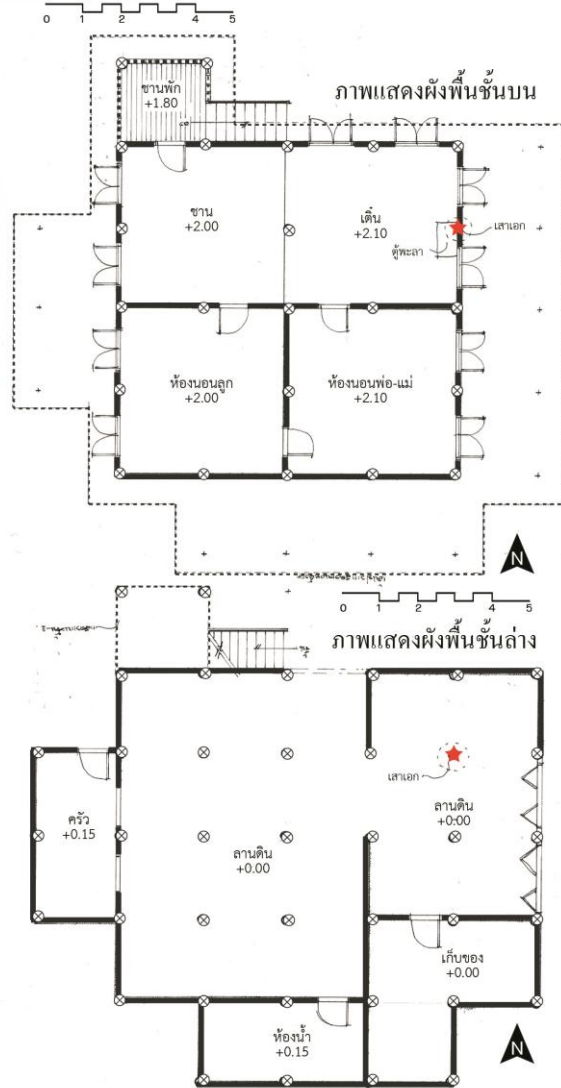
ภาพแสดงรูปตัดอาคาร

ภาพแสดงกายภาพอาคาร

1. มุมมองภายนอกเอิน
2. เขี้ยว
3. เข่งพะลา
4. มุมมองใต้ถุนเอิน

ภาพที่ 3.17: รูปแบบเรือนหลังที่ 5 รหัสเรือน V1H5 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556-2557)

เรือนหลังที่ 6 รหัสเรือน V1H6

นายเกษม เงินใส อายุ 53 ปี อายุเรือน 52 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 5 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เรือนสองจั่วแบบดั้งเดิม ที่มีการต่อเติมเรือนสองไฟแยก ออกมาจากเรือนประธาน ยกพื้นสูง ใต้ถุนเรือนกั้นผนังปิดและยกระดับพื้นเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอย สำหรับทำงานอดิเรกและเย็บผ้า ข้างเรือนฝั่งติดกับถนนต่อเติมหลังคาและเปิดประตูบานเพ็ญ คล้ายเพิงร้านค้า

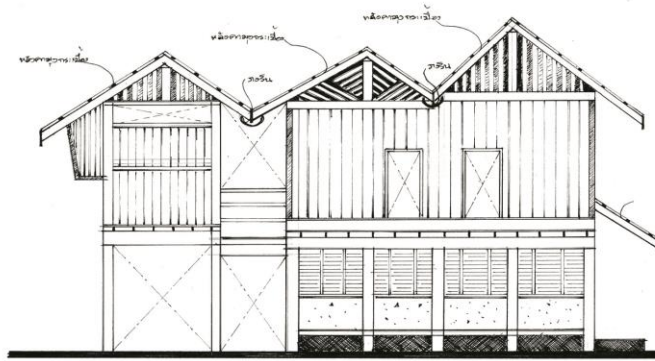
ผังพื้นที่ การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : ใต้ถุนเรือนมีการกั้นพื้นที่ และยกระดับพื้นเป็นห้องสำหรับทำงานอดิเรก และเย็บผ้า ชั้นบนประกอบด้วย ชานบันได ชาน เดิน สองไฟ ห้องนอนและบันไดหลัง

ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : ทุกคนในเรือนนอนรวมกันในห้องนอน ใหญ่ถัดจากเดิน โดยหันหัวนอนไปทางทิศตะวันออก – ตก ไม่พบว่ามีแข่งพราแต่มีตู้พระวางอยู่ ติดกับเสาไม้คละหรือเสาเอกบนเรือน

โครงสร้างและวัสดุ : สร้างด้วยไม้ทั้งโครงสร้าง พื้น และผนัง

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : เป็นเรือนที่อยู่ติดกับถนนในหมู่บ้าน ในบริเวณเดียวกันมี เรือนของน้องชายปลูกอยู่ติดกัน ด้านหลังเรือนมีบ่อน้ำ แต่ไม่พบว่ามีเขี้ยว ข้างเรือนมีการสร้าง เพิงห้องน้ำขึ้นใหม่ มีไม้ผลยืนต้นอยู่หลายชนิด ไม่พบแปลงพืชผักสวนครัว

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : มีการเปลี่ยน วัสดุมุงหลังคาเรือน เปลี่ยนรูปแบบเรือนจากจั่วเดี่ยวเป็นจั่วแฝดและต่อเติมเรือนครัว กั้นห้อง ยกพื้นใต้ถุนเรือนเปิดร้านตัดเย็บเสื้อผ้า เทพื้นคอนกรีต ย้ายห้องน้ำจากหลังเรือนมาสร้างข้าง เรือน แต่ก่อนพ่ออยู่กับลูกชายอนหน้าแข่งพรา แม่อยู่นอนในห้องกับลูกคนเล็ก ส่วนลูกๆคน อื่นนอนชั้นล่าง

V1H6
นายเกษม เงินใส (53ปี)
 หมู่บ้านเมืองปอน อำเภอยุวม
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

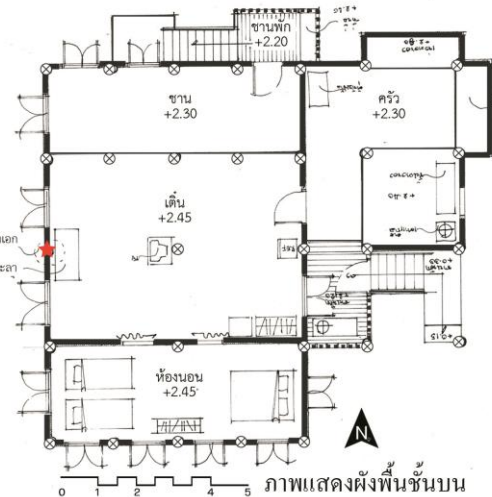
ภาพแสดงรูปตัดอาคาร
 0 1 2 4 5

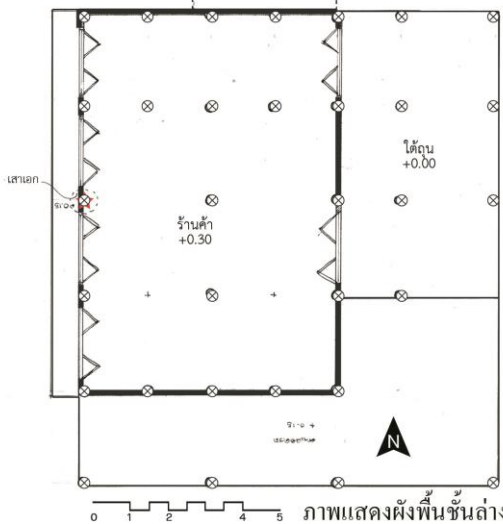
ภาพแสดง
 ภายนอกอาคาร

1. มุมมองภายนอกชั้น
2. มุมมองภายนอกชั้น
3. มุมมองภายในชั้น
4. ฝ้าไฟ

ภาพแสดงผังพื้นชั้นบน

ภาพแสดงผังพื้นชั้นล่าง

ภาพที่ 3.18: รูปแบบเรือนหลังที่ 6 รหัสเรือน V1H6 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556-2557)

เรือนหลังที่ 7 รหัสเรือน V1H7

นายหน้ที่ ส่งเสริมสุขสันต์ อายุ 47 ปี อายุเรือน 17 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 3 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เรือนจั่วเดี่ยวขนาดเล็ก รูปแบบดั้งเดิม

ผังพื้นที่การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : เรือนจั่วเดี่ยวชั้นเดียว ในเรือนประกอบด้วย ครัวไฟ เต็น และห้องนอน เฉพาะส่วนที่เป็นดินและห้องนอนมีการยกพื้นจากระดับดินแต่ไม่มากนัก

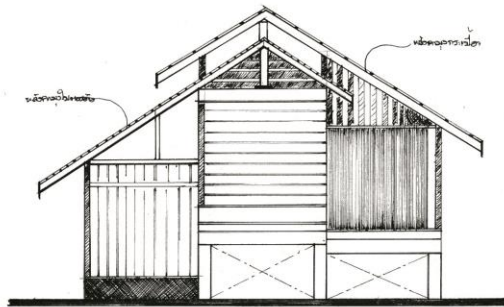
ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : พ่อนอนบนดิน ส่วนแม่และลูกสาวนอนในห้องนอน หันหัวนอนไปทางทิศตะวันออก ซึ่งมีเข่งพราอยู่บนเสามังคละหรือเสาเอก

โครงสร้างและวัสดุ : โครงสร้าง พื้น และผนังห้องนอนไม้จริง ส่วนผนังครัวไฟและตัวเรือนตีปิดด้วยไม้ฟาก เว้นช่องแสงและระบายอากาศ หลังคาฝั่งห้องนอนมุงสังกะสี ส่วนฝั่งครัวไฟมุงใบตองตึง

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : อาศัยอยู่ในบริเวณของเรือนอื่น ด้านหน้าเรือนมีโรงเก็บหอมของญาติตั้งอยู่ ใกล้ๆกันเป็นเรือนของญาติ ในบริเวณเรือนไม่ได้ปลูกพืชพรรณของตนเอง แต่มีต้นไม้ผลของญาติในบริเวณใกล้เคียง

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : มีการเปลี่ยนวัสดุของหลังคาเรือน เปลี่ยนผนังห้องนอนจากฟากเป็นไม้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพแสดงรูปตัดอาคาร
0 1 2 4 5

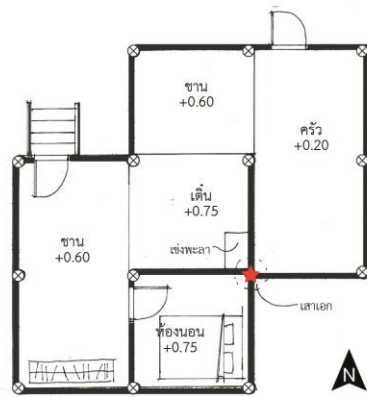
V1H7
 นายหน้ ส่งเสริมสุขสันต์ (47ปี)
 หมู่บ้านเมืองปอน อำเภอนวม
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพแสดงภาพถ่ายอาคาร

1. มุมมองภายนอกอื่น
2. มุมมองภายใน
3. มุมมองภายนอกอื่น
4. ฝ้า

ภาพแสดงผังพื้นอาคาร
0 1 2 4 5

ภาพที่ 3.19: รูปแบบเรือนหลังที่ 7 รหัสเรือน V1H7 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556 -2557)

เรือนหลังที่ 8 รหัสเรือน V1H8

นายจ่าน แพทย์ศรี อายุ 70 ปี อายุเรือน 80 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 1 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เรือนแบบผสมผสานที่ต่อเติมจากเรือนดั้งเดิม เป็นเรือนจั่วเดี่ยวที่ขยายเรือนออก โดยมีผนังต่อเนื่องกันทั้งหมด หลังคาเป็นจั่วที่มีการซ้อนชั้นตามผังเรือนที่เกิดขึ้น

ผังพื้นที่การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : ใต้ถุนเรือนมีส่วนที่กั้นเป็นพื้นที่ร้านค้าเดิม ซึ่งปัจจุบันทิ้งร้างไว้ และใช้เก็บของ บนเรือนประกอบไปด้วย ซานบันได ซานระเบียง ที่เชื่อมระหว่างเรือนเล็ก เรือนใหญ่ ครัวไฟ และเขี้ยว ในเรือนเล็กแบ่งเป็นเต็นและห้องนอนสองห้อง มีบันไดเชื่อมลงไปยังพื้นที่ร้านค้าใต้ถุนเรือน ส่วนเรือนใหญ่มีเต็นขนาดใหญ่ที่พ่ออู๋ใช้เป็นที่พักนอน ครัวไฟ ห้องน้ำ และพื้นที่ซักล้าง

ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : ในอดีตเรือนนี้มีคนอยู่มาก ห้องนอนใหญ่จะเป็นห้องนอนของพ่อและแม่พ่ออู๋นอนกับน้องสาว ส่วนพ่ออู๋นอนที่เต็น ไม่มีแข่งพราแต่มีตู้พระอยู่ทางทิศตะวันออกของเรือนติดกับเสาเอก

โครงสร้างและวัสดุ : ตัวเรือนและโครงสร้างเป็น ไม้ ผนังเรือนบางส่วนเป็น ไม้ แต่ส่วนที่ต่อเติมใหม่เป็นผนังก่ออิฐถือปูน หลังคาเรือนเป็นกระเบื้องคอนกรีต

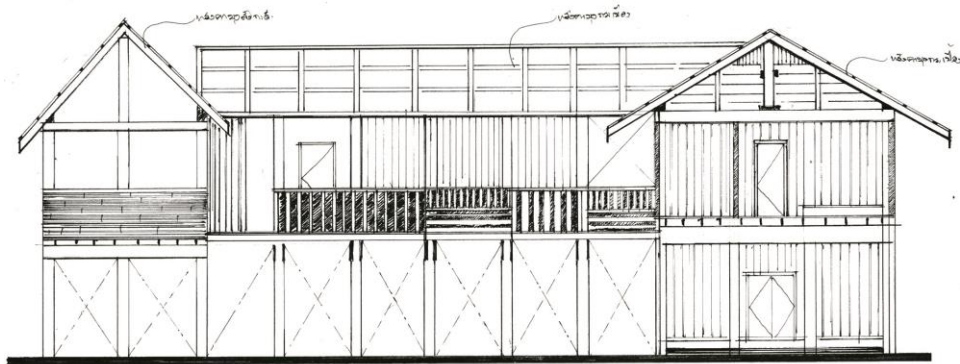
ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : เป็นเรือนใหญ่อยู่ตรงกลางบริเวณ มีเขี้ยว บ่อน้ำ และเพิงห้องน้ำ อยู่ติดกับตัวเรือน ใกล้ๆกับเรือนปลูกไม้ผลขึ้นต้น

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : เนื่องจากธุรกิจของครอบครัวในอดีตจึงมีการย้ายตำแหน่งเรือน จากที่อยู่กลางพื้นที่เข้ามาด้านในโดยเว้นพื้นที่ตรงกลางไว้สำหรับ ซ้าง – รถบรรทุก แล้วต่อเติมเพิ่มพื้นที่เรือนใหม่ กั้นห้องใต้ถุนเรือนใหม่เป็นร้านตัดเย็บเสื้อผ้า ใต้ถุนเรือนเดิมใช้เป็นที่เก็บของ เชื่อมผังพื้นเรือนเข้ากับเขี้ยว ต่อมาจึงก่อเพิงห้องน้ำขึ้นติดกับเขี้ยว เทพื้นคอนกรีตเปลี่ยนวัสดุผนังหลังคาเรือน เปลี่ยนผนังบางส่วนจากผนัง ไม้เป็นผนังปูน เพิ่มและเปลี่ยน โครงสร้างของเรือนเป็นคอนกรีต จนกระทั่งพ่ออู๋อายุมากขึ้นจึงต่อเติมห้องน้ำขึ้นบนเรือน

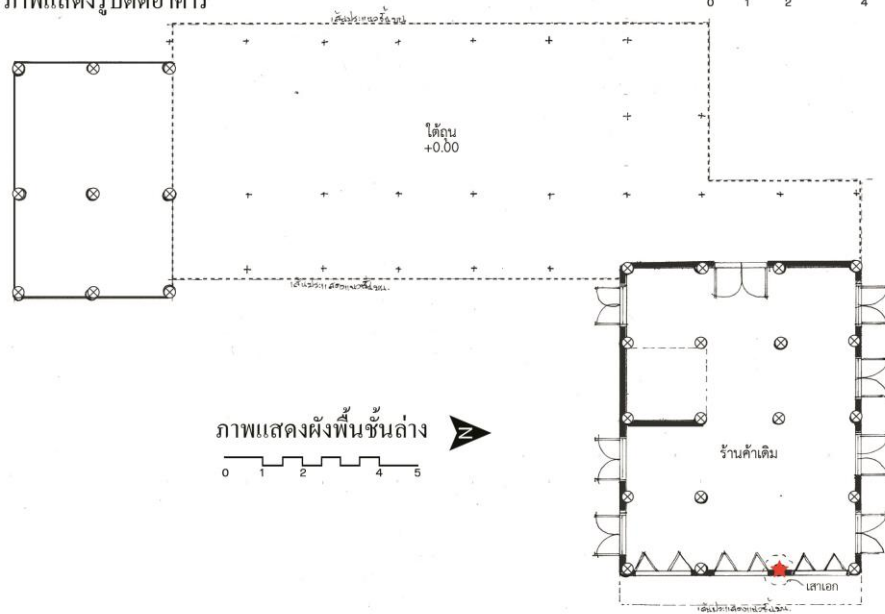

V1H8
 นายจ่าน แพทย์ศรี (70ปี)
 หมู่บ้านเมืองปอน อำเภอนวม
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพแสดงภาพถ่ายอาคาร

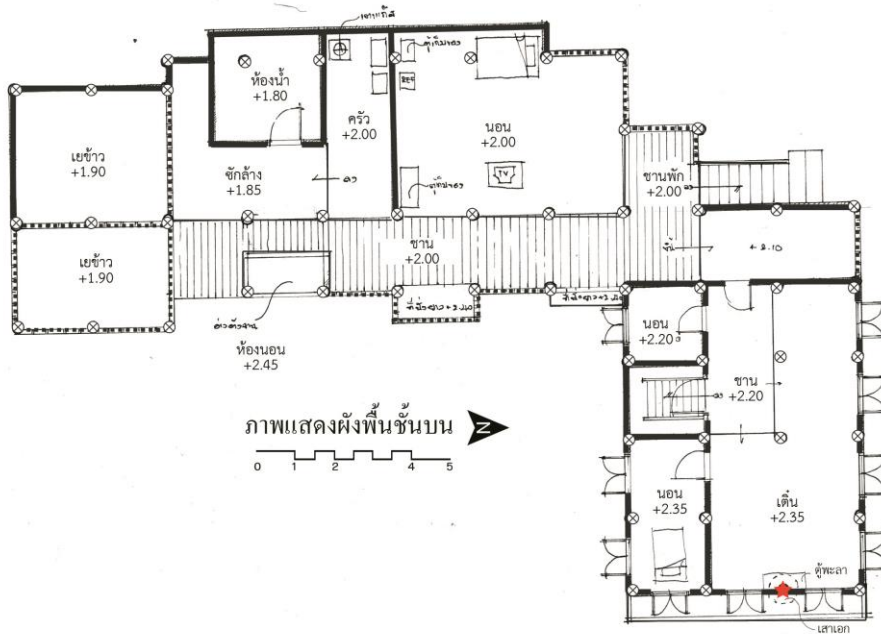
ภาพแสดงรูปตัดอาคาร

ภาพที่ 3.20: รูปแบบเรือนหลังที่ 8 รหัสเรือน V1H8 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556 -2557)

1. มุมมองภายนอกเคิน
2. เหย้าว
3. ตู้พระ
4. มุมมองภายนอกเคิน
5. ภาพแสดงการใช้พื้นที่ "ใต้ถุนเคิน"
6. มุมมองภายในเคิน

ภาพที่ 3.21: รูปแบบเรือนหลังที่ 8 รหัสเรือน VIH8 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556 -2557)

เรือนหลังที่ 9 รหัสเรือน V1H9

นายมยุหะ ปันเงิน อายุ 82 ปี อายุเรือน 40 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 3 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เรือนจั่วเดี่ยวแบบคั้งเดิมยกพื้นสูง ข้างเรือนต่อเติม
ชายคาปีกนกกลมมากลมเขี้ยว

ผังพื้น การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : ใต้ถุนเรือนใช้เป็นที่เก็บของ
และกั้นพื้นที่บางส่วนเป็นครัวไฟ ผังตะวันออกของเรือนต่อชายคาปีกนกกอกกลมเขี้ยวไว้
บนเรือนประกอบไปด้วย ซาน เดิน และห้องนอน

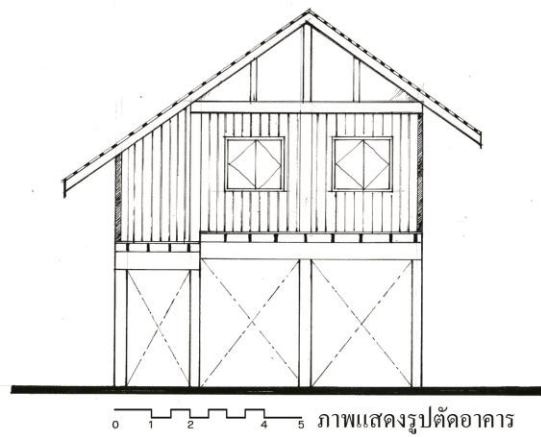
ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : ลูกชายกับหลานนอนที่เดินใกล้กับแข่งพรา
ส่วนพ่ออยู่นอนในห้องนอน หันหัวนอนไปทางแข่งพราที่อยู่บนเสามังคละหรือเสาเอกทางทิศ
ตะวันออก พื้นที่หน้าเดินใช้ประกอบพิธีกรรมเนื่องจากเจ้าเรือนประกอบอาชีพพ่อหมอ

โครงสร้างและวัสดุ : โครงสร้างและพื้นเรือนเป็นไม้จริง ผังเรือนเป็นไม้ฟากตีปิด
แนวตั้ง และสานไขว้กัน หลังคาเรือนมุงด้วยใบตองตึง

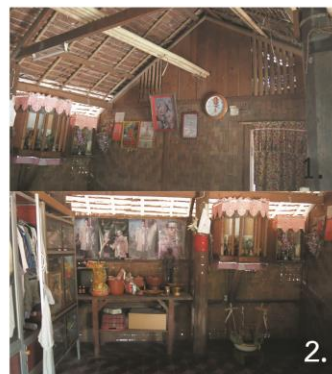
ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : รอบๆบริเวณเป็นเรือนของญาติๆ เพราะว่าเป็นครอบครัว
ชาวไทใหญ่ที่อพยพมาจากพม่าได้ไม่นาน จึงมาอาศัยอยู่ปลายหมู่บ้าน ในบริเวณเรือนยังเป็น
ลานดินโล่งว่างไม่มีการปลูกไม้ยืนต้นหรือแปลงผักสวนครัว

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : ยังไม่มีการ
เปลี่ยนแปลงอะไรเพราะเพิ่งย้ายเข้ามา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

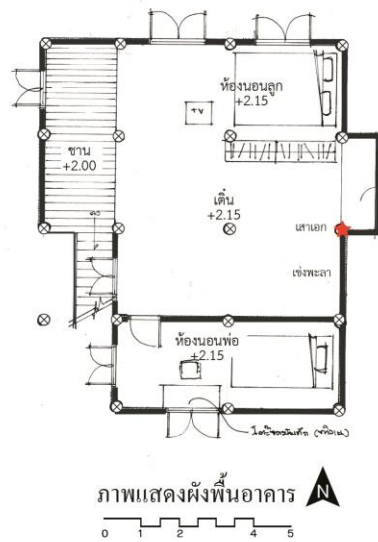
V1H9
 นายมูยหะะ ปั้นเงิน (82ปี)
 หมู่บ้านเมืองปอน อำเภอบางบาล
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพแสดงกายภาพอาคาร

1. มุมมองภายในเคิน
2. เฝิงพะลา
3. เขี้ยว
4. มุมมองใต้ถุนเคิน

ภาพที่ 3.22: รูปแบบเรือนหลังที่ 9 รหัสเรือน V1H9 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556 -2557)

ตารางที่ 3.2 : ตารางสรุปรูปแบบเรือนกรณีศึกษาในบ้านเมืองปอน

รหัสเรือน	ชื่อเจ้าเรือน	ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน	ผังพื้นที่การจัดวางพื้นที่ใช้สอยและองค์ประกอบของเรือน	ตำแหน่งอำนาจและความเชื่อเกี่ยวกับเรือน	โครงสร้างและวัสดุ	ผังอาคารและบริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน
VIH1	นายจรัญ ครองกาญจน กิจ อายุ 34 ปี อายุเรือน 55 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 4 คน	เรือนจั่วเดี่ยว ยกพื้นสูง ใต้ ถุนกันห้อง และยกพื้น เป็นเดิน เดิม หลังคามุง ใบตองตึง ปัจจุบันมุง กระเบื้อง คอนกรีต	ใต้ถุนเรือนมี ครัวไฟและชาน พื้นที่ชั้นบน เป็นห้องนอน เดิน และโถง	แจ้งพรา+เสาเอก อยู่ทางทิศ ตะวันออก พ่อ และลูกชายนอน ที่เดิน แม่และลูก สาวนอนใน ห้องนอนด้านใน หันหัวนอนไป ทางทิศ ตะวันออก	ตัวเรือนไม้ ทั้งหมด หลังคามุง กระเบื้อง คอนกรีต ใต้ ถุนเรือนเท พื้นคอนกรีต	เรือนพีชชายอยู่บริเวณ ริ้วเดียวกัน มีเขี้ยว สองชั้นขนาดย่อมติด กับเรือน ห้องส้วมอยู่ หลังเรือนติดกับ แปลงพืชผัก ปลูกต้นมะยม วาสนา พลุค้าง มะม่วงและพืชผัก สวนครัว	เปลี่ยนวัสดุมุง หลังคาเรือน กันห้องใต้ถุน เรือน และเทพื้น คอนกรีต

รหัส เรือน	ชื่อ เจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และ หลังคาเรือน	ผังพื้น การจัด วางพื้นที่ใช้ สอย และ องค์ประกอบ ของเรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้าง และวัสดุ	ผังอาคารและบริบท โดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอย จากอดีต – ปัจจุบัน
V1H2	นายจรูญ ศรีปัญญา อายุ 36 ปี อายุเรือน 52 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 4 คน	เรือนสองจั่ว แบบดั้งเดิมยก พื้น หลังคา เรือนเป็น หลังคาสองจั่ว แบบดั้งเดิม จั่วใหญ่มุง กระเบื้อง คอนกรีต จั่ว เล็กมุงใบตอง ตึง	ใต้ถุนเรือนใช้ เก็บอุปกรณ์ทาง การเกษตรและ เครื่องยนต์ ชั้น บน ประกอบด้วย ชาน เต็น ครัว ไฟ ห้องเก็บ ของและ ห้องนอน	เข่งพรา + เสาคอก อยู่ทางทิศ ตะวันออกของ เรือน ฟ่อนอนที่ เต็นส่วนแม่และ ลูกนอนใน ห้องนอน	โครงสร้าง เรือนเป็นไม้ เนื้อแข็ง กระจ ผนังและพื้น ไม้ฟาก โครงสร้าง หลังคาจั่วมุง กระเบื้อง คอนกรีต+ ตองตึงผสม โครงสร้างไม้ จริงกับไม้ไผ่	เรือนน้องชายอยู่ใน บริเวณรั้วเดียวกัน ห้องส้วมอยู่หลัง เรือนติดกับแปลง พืชผักสวนครัว มีเย ข้าวสองชั้นขนาด ย่อมติดกับเรือน ปลูกต้นมะขม วาสนา พลุค้าง มะม่วงและพืชผัก สวนครัว	เปลี่ยนวัสดุมุง หลังคาเรือน

รหัส เรือน	ชื่อ เจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และ หลังคาเรือน	ผังพื้น การจัด วางพื้นที่ใช้ สอย และ องค์ประกอบ ของเรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้าง และวัสดุ	ผังอาคารและบริบท โดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอย จากอดีต – ปัจจุบัน
V1H3	นายสุรบิด อรุณ สุวรรณ อายุ 45 ปี อายุเรือน 58 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 3 คน	เรือนจั่วเดี่ยว สองชั้น ต่อ หลังคา ด้านหน้าเรือน เป็นประตู บานเพี้ยมเปิด เป็นร้านขาย ส้มตำ	ชั้นล่าง ประกอบด้วย ห้องนอนเล็ก โถง ครัวไฟ และร้านขาย ส้มตำ ชั้นบน เป็นเต็นและ โถงใหญ่ ด้าน ในสุดกั้นเป็น ห้องเล็กๆ สำหรับนอน เรือนหันหน้า ไปทางทิศ ตะวันตก	ไม่มีแข่งพราแต่มี ตู้พระ + เสาเอก อยู่ทางทิศ ตะวันตก พ่อ นอนที่โถงชั้น ล่างส่วนภรรยา และลูกนอนใน ห้องนอนเล็กชั้น ล่าง ชั้นบนทิ้ง ร้างไว้ไม่ได้ใช้ งาน	สร้างด้วยไม้ จริงทั้งหลัง หลังคามุง กระเบื้อง คอนกรีต	เรือนอยู่ด้านหน้าสุด ของผังบริเวณ หน้า เรือนติดกับถนน หลังเรือนมีโรงเก็บ ของ เยข้าวและ ห้องน้ำ ปลูกไม้ ดอกไม้ประดับ ไม้ ผลยืนต้นและพืชผัก สวนครัว	เปลี่ยนวัสดุมุง หลังคาเรือน และ เทพื้นคอนกรีต ชั้นบนถูกปล่อย ร้าง

รหัส เรือน	ชื่อ เจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และ หลังคาเรือน	ผังพื้น การจัด วางพื้นที่ใช้ สอย และ องค์ประกอบ ของเรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้าง และวัสดุ	ผังอาคารและบริบท โดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอย จากอดีต – ปัจจุบัน
VIH4	นางปทุม เชื้อน แก้ว อายุ 74 ปี อายุเรือน 56 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 1 คน	เรือนสองจั่ว แบบดั้งเดิมยก พื้นสูง ชั้นใต้ ถุนส่วนที่ติด กับถนนต่อ เติมเป็นพื้นที่ ร้านค้า	ใต้ถุนฝังติด ถนนต่อเติมเพิง ร้านค้า ภายใน ต่อเติมห้องน้ำ พื้นที่ใต้ถุน เรือนปล่อยโล่ง ชั้นบน ประกอบด้วย ซานพัก เต็น ฮ่อมริน คริวไฟ ห้องนอน	แม่อยู่นอนในเฮน อ่อน หันหัวนอน ไปทางแข่งพรา + เสามังคละทาง ทิศตะวันออก ของเรือน	ตัวเรือนเป็น ไม้จริง ทั้งหมด หลังคาเรือน หลักมุง กระเบื้อง คอนกรีต หลังคาเรือน ร้านค้ามุง สังกะสี	หน้าเรือนติดถนน หลังเรือนมีเขี้ยว ขนาดย่อม แปลง พืชผักสวนครัว หลัง เรือนมีห้องน้ำดั้งเดิม ติดกับบ่อน้ำ บริเวณ เรือนปลูกไม้ผล	เปลี่ยนวัสดุมุง หลังคาเรือน ต่อ เติมใต้ถุนเรือน เป็นเพิงร้านค้า เท พื้นคอนกรีต สร้างห้องน้ำใต้ ถุนเรือน

รหัส เรือน	ชื่อ เจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และ หลังคาเรือน	ผังพื้น การจัด วางพื้นที่ใช้ สอย และ องค์ประกอบ ของเรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้าง และวัสดุ	ผังอาคารและบริบท โดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอย จากอดีต – ปัจจุบัน
VIH5	นายชูชาติ สม นวล อายุ 54 ปี อายุเรือน 70 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 3 คน	เรือนสองจั่ว แบบดั้งเดิม ยกพื้นสูง ผัง ติดถนนต่อ เดิมเป็นเพิง ร้านค้า ทิศ ตะวันตกของ เรือนต่อเดิม เป็นครัวไฟ	ใต้ถุนเรือนต่อ เดิมเป็นเพิง ร้านค้า ด้านใน เป็นที่เก็บของ ห้องอาบน้ำและ ส้วม ทิศตะวันตก ของเรือนต่อ เดิมเป็นครัวไฟ พื้นที่บนเรือนมี ชานบันได ชาน เดิน และ ห้องนอนสอง ห้อง	พ่ออู๊ยมแม่อู๊ยมอน ในห้องนอนใหญ่ ลูกนอนใน ห้องนอนเล็ก หรือเดิน หันหัว นอนไปทางทิศ ตะวันออก ที่มี เสาเอกหรือเสา มั่งคละและ แข่งพรา	ตัวเรือนเดิม เป็นไม้จริง ส่วนต่อเดิม ใหม่ใช้บล็อก คอนกรีตก่อ เป็นผนัง พื้น ใต้ถุนเท คอนกรีต ส่วนผนังครัว ไฟกรูด้วยไม้ ฟาก หลังคา เรือนมุง สังกะสี	ข้างเรือน มีบ่อน้ำ ผัง ตะวันตกถัดจาก เรือนใหญ่ต่อเดิม เรือนครัวไฟ มีเขี้ยว ขนาดใหญ่ ปลูกไม้ ผลยืนต้นขนาดใหญ่ และกล้วย ไม่พบ แปลงพืชผักสวน ครัว	เปลี่ยนวัสดุมุง หลังคาเรือน กั้นห้องต่อเดิม เพิงร้านค้า และ ต่อเติมห้องน้ำใต้ ถุนเรือน เทพื้น คอนกรีต

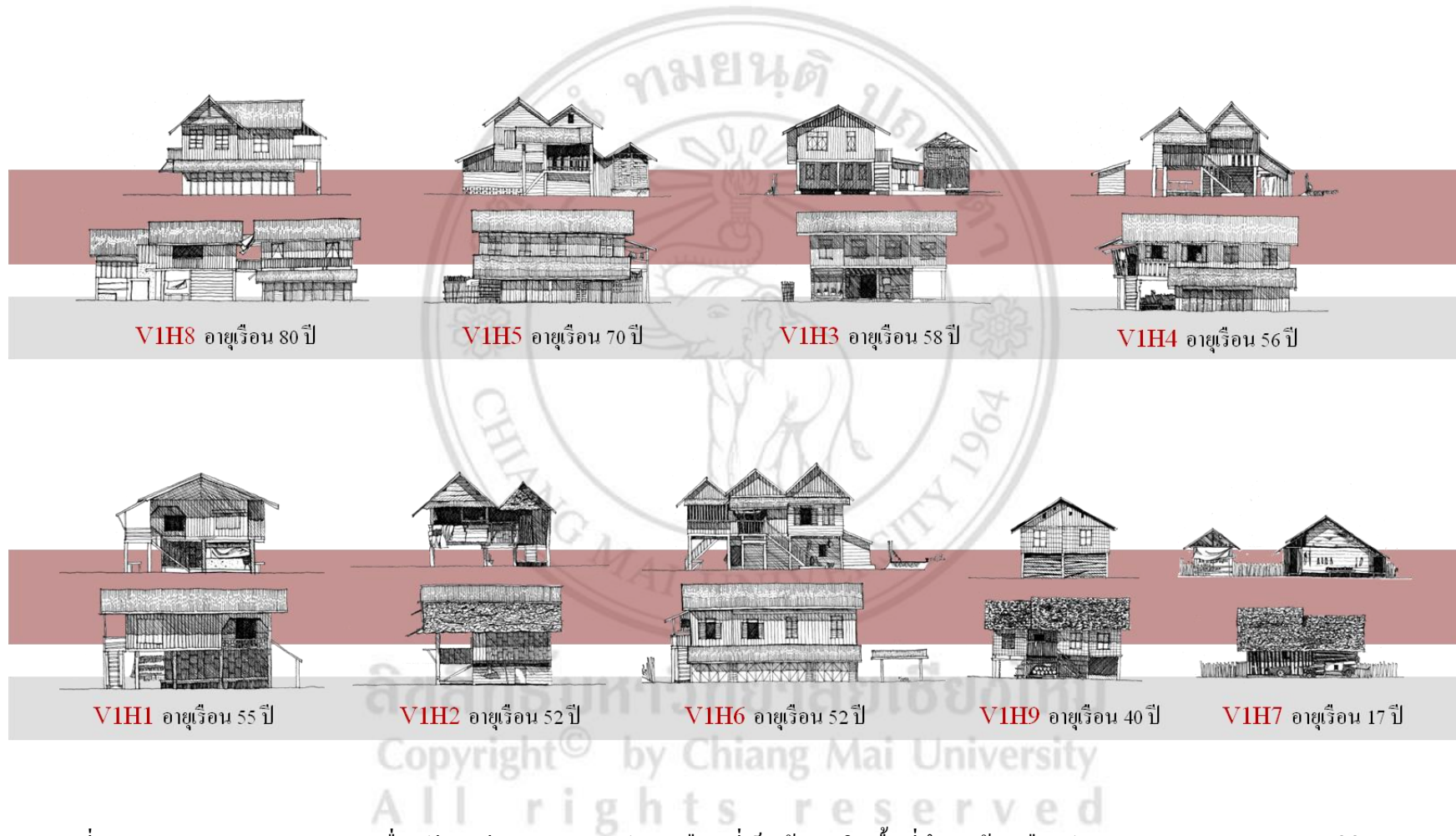
รหัส เรือน	ชื่อ เจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และ หลังคาเรือน	ผังพื้นที่การจัด วางพื้นที่ใช้ สอย และ องค์ประกอบ ของเรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้าง และวัสดุ	ผังอาคารและบริบท โดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอย จากอดีต – ปัจจุบัน
V1H6	นายเกษม เงิน ใส อายุ 53 ปี อายุเรือน 52 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 5 คน	เรือนสองจั่ว แบบดั้งเดิม ยกพื้น ต่อเติม เรือนสองไฟ แยกออกมา จากเรือน ประธาน ได้ ถุนเรือนกัน ผนังปิดและ ยกระดับพื้น ข้างเรือนฝั่ง ติดกับถนน ต่อเติมหลังคา	ใต้ถุนเรือนมี การกันพื้นที่ และ ยกระดับพื้น เป็นห้อง สำหรับทำงาน อดิเรก และเย็บ ผ้า ชั้นบน ประกอบด้วย ชานบันได ชาน เดิน สองไฟ ห้องนอนและ บันไดหลัง	ทุกคนในเรือน นอนรวมกันใน ห้องนอนใหญ่ถัด จากเต็น โดยหัน หัวนอนไปทาง ทิศตะวันออก – ตก ไม่พบว่ามี แข่งพราแต่มีตู้ พระวางอยู่ติดกับ เสาเอกบนเรือน	สร้างด้วยไม้ ทั้งโครงสร้าง พื้น ผนัง	อยู่ติดกับถนนใน หมู่บ้าน มีเรือนของ น้องชายปลูกอยู่ ติดกัน หลังเรือนมี บ่อน้ำ ข้างเรือนมีเพิง ห้องน้ำ มีไม้ผลยืน ต้นอยู่หลายชนิด ไม่ พบแปลงพืชผัก	เปลี่ยนวัสดุผนัง หลังคาเรือน เปลี่ยนรูปแบบ เรือนจากจั่วเดี่ยว เป็นจั่วแฝด ต่อ เติมเรือนครัว กันห้อง ยกพื้นใต้ ถุนเรือน เทพื้น คอนกรีต ย้าย ห้องน้ำจากหลัง เรือนมาข้างเรือน

รหัส เรือน	ชื่อ เจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และ หลังคาเรือน	ผังพื้นที่จัด วางพื้นที่ใช้ สอย และ องค์ประกอบ ของเรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้าง และวัสดุ	ผังอาคารและบริบท โดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอย จากอดีต – ปัจจุบัน
V1H7	นายหน้ที่ ส่งเสริมสุข สันต์ อายุ 47 ปี อายุเรือน 17 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 3 คน	เรือนจั่วเดี่ยว ขนาดเล็ก รูปแบบ ดั้งเดิม	เรือนจั่วเดี่ยว ชั้นเดียว ใน เรือน ประกอบด้วย ครัวไฟ เต็น และห้องนอน ส่วนที่เป็นเต็น และห้องนอนมี การยกพื้นจาก ระดับดิน เล็กน้อย	พ่อนอนบนเต็น ส่วนแม่และลูก สาวนอนใน ห้องนอน หันหัว นอนไปทาง เข่งพรา + เสา เสาเอก ทิศ ตะวันออก	โครงสร้าง พื้น และผนัง ห้องนอนเป็น ไม้จริง ส่วน ผนังครัวไฟ และตัวเรือนตี ปิดด้วยไม้ ฟาก หลังคา ฝั่งห้องนอน มุงสังกะสี ส่วนฝั่งครัว ไฟมุงใบตอง ตั้ง	อาศัยอยู่ในบริเวณ ของเรือนอื่น ด้านหน้าเรือนมีโรง เก็บหอมของญาติ ตั้งอยู่ ใกล้ๆกันเป็น เรือนของญาติ	เปลี่ยนวัสดุมุง หลังคาเรือน เปลี่ยนผนัง ห้องนอนจาก ฟากเป็นไม้

รหัส เรือน	ชื่อ เจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และ หลังคาเรือน	ผังพื้น การจัด วางพื้นที่ใช้ สอย และ องค์ประกอบ ของเรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้าง และวัสดุ	ผังอาคารและบริบท โดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอย จากอดีต – ปัจจุบัน
VIH8	นายจ่าน แพทย์ ศรี อายุ 70 ปี อายุเรือน 80 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 1 คน	เรือนแบบ ผสมผสาน เป็นเรือนจั่ว เดี่ยวที่ขยาย เรือนออกโดย มีผัง ต่อเนื่องกัน ทั้งหมด หลังคาเป็นจั่ว ที่มีการซ้อน ชั้นตามผัง เรือนที่เกิดขึ้น	ใต้ถุนเรือนมี พื้นที่ร้านค้าเดิม บนเรือนมี ชาน บันได ชาน ระเบียง เรือน เล็ก เรือนใหญ่ ครัวไฟ และเข ี้ยว เรือนเล็ก แบ่งเป็นเต็น และห้องนอน เรือนใหญ่มีเต็น ขนาดใหญ่ ครัว ไฟ ห้องน้ำ ที่ ซักล้าง	ในอดีตเรือนนี้มี คนอยู่มาก ห้องนอนใหญ่จะ เป็นห้องนอน ของพ่อและแม่ พ่ออุ้ยนอนกับ น้องสาว ส่วน พ่ออุ้ยนอนที่เต็น ไม่มีแข่งพราแต่มี ตู้พระอยู่ทางทิศ ตะวันออกของ เรือนติดกับ เสาเอก	ตัวเรือนและ โครงสร้าง เป็นไม้ ผนัง เรือนบางส่วน เป็นไม้ แต่ ส่วนที่ต่อเติม ใหม่เป็นผนัง ก่ออิฐถือปูน หลังคาเรือน เป็นกระเบื้อง คอนกรีต	เป็นเรือนใหญ่อยู่ ตรงกลางบริเวณ มีเข ี้ยว บ่อน้ำ และเพิง ห้องน้ำ อยู่ติดกับตัว เรือน ใกล้ๆกับเรือน ปลูกไม้ผลยืนต้น	ย้ายตำแหน่งเรือน ต่อเติมเพิ่มพื้นที่ กั้นห้องใต้ถุน เชื่อมผังพื้นเรือน เข้ากับเขี้ยว ก่อ เพิงห้องน้ำ เทพื้น คอนกรีตเปลี่ยน วัสดุผนังหลังคา เรือน เปลี่ยนผนัง บางส่วนเป็นผนัง ปูน เปลี่ยน โครงสร้างเป็น คอนกรีต ต่อเติม ห้องน้ำบนเรือน

รหัส เรือน	ชื่อ เจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และ หลังคาเรือน	ผังพื้น การจัด วางพื้นที่ใช้ สอย และ องค์ประกอบ ของเรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้าง และวัสดุ	ผังอาคารและบริบท โดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอย จากอดีต – ปัจจุบัน
VIH9	นายมูหะยะ ปั้น เงิน อายุ 82 ปี อายุเรือน 40 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 3 คน	เรือนจั่วเดี่ยว แบบดั้งเดิมยก พื้นสูง ข้าง เรือนต่อเติม ชายคาปีกนก ลงมาคลุมเข ี้ยว	ใต้ถุนเรือนใช้ เป็นที่เก็บของ กันพื้นที่ บางส่วนเป็น ครัวไฟ ผัง ตะวันออกของ เรือนต่อชายคา ปีกนกคลุมเข ี้ยวไว้ บนเรือน ประกอบไป ด้วย ชาน เดิน และห้องนอน	ลูกชายกับหลาน นอนที่เดินใกล้ กับแข่งพรา ส่วน พ่ออยู่นอนใน ห้องนอน หันหัว นอนไปทาง แข่งพรา + เส้า มั่งคละทางทิศ ตะวันออก พื้นที่ หน้าเดินใช้ ประกอบ พิธีกรรม	โครงสร้าง และพื้นเรือน เป็นไม้จริง ผนังเรือนเป็น ไม้ฟากตีปิด แนวตั้ง และ สานไขว้กัน หลังคาเรือน มุงใบตองตึง	รอบๆบริเวณเป็น เรือนของญาติๆ ใน บริเวณเรือนยังเป็น ลานดินโล่งว่าง ไม่มี การปลูกต้นไม้	ยังไม่มีกร เปลี่ยนแปลง อะไรเพราะเพิ่ง ย้ายเข้ามา

ภาพที่ 3.23 : ภาพแสดงการจัดลำดับเพื่อเปรียบเทียบอายุ และรูปแบบเรือนที่เก็บข้อมูล ในพื้นที่ศึกษาบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

3.2.2 ลักษณะเรือนในบ้านต่อแพ

บ้านต่อแพเป็นชุมชนที่มีอายุการก่อตั้งชุมชนน้อยกว่าบ้านเมืองปอน จากการสำรวจพบว่าสามารถคงเอกลักษณ์รูปแบบเรือนไทใหญ่เอาไว้ เรือนในชุมชนบ้านต่อแพส่วนใหญ่เป็นเรือนไม้ ใต้ถุนสูง พื้นที่ใต้ถุนใช้เป็นพื้นที่เอนกประสงค์ ใช้นั่งเล่น พักผ่อน เก็บฟืน เก็บของ ทอผ้า ยปั่นฝ้าย และตากผลผลิตทางการเกษตร ผังเรือนแบ่งพื้นที่เป็นสามส่วน คือ หน้า กลาง และในเรือน องค์กรประกอบพื้นที่ประกอบด้วย ชานหน้า เดีน ห้องนอน ครัว ส่วนเก็บของและเก็บข้าวเปลือก หลังคามีความลาดเอียงมากมีชายคาปีกนกคลุมจั่วทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ชายคาชั้นยาวคลุมชานและบันได วัสดุหลังคามีทั้งมุงด้วยใบตองคิง มุงสังกะสี และมุงกระเบื้องคอนกรีต เรือนบางหลังต่อเติมกันพื้นที่บางส่วนของใต้ถุนเรือนเป็นครัวไฟ ย้ายตำแหน่งครัวไปจากบนเรือนมาอยู่ใต้ถุน ค่อนไปทางหลังเรือน พื้นที่ใต้ถุนเรือนส่วนอื่นปล่อยโล่งใช้เก็บอุปกรณ์ทางการเกษตรและพืชผลที่ได้จากการเพาะปลูก บางเรือนกันพื้นที่ต่อเติมเป็นห้องน้ำใหม่เพื่อความสะดวกสบาย เรือนส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านต่อแพนิยมเก็บเขี้ยวและผลิตผลจากการเกษตรไว้ใต้ถุนเรือนมากกว่าสร้างเขี้ยวเป็นเรือนแยกต่างหาก ในบริเวณเรือนนิยมปลูกไม้ผลยืนต้นและไม่ประดับ บางเรือนมีแปลงพืชผักสวนครัวอยู่ค่อนไปทางหลังเรือน ในบริเวณเดียวกัน

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูล สำรวจและสัมภาษณ์เบื้องต้นทั้งหมด 9 หลัง และทำการรังวัดผังพื้นที่และรูปตัดเพื่อนำมาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของเรือนไทใหญ่ได้ดังนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 3.3: ตารางแสดงกลุ่มเรือนกรณีศึกษาในบ้านต่อแพ

V2H1	นางทูน ชัยณรงค์ อายุเรือน 98 ปี 	V2H2	นางอุไรพร ก่อมงคล อายุเรือน 95 ปี
V2H3	นายโทะ ชัยณรงค์ อายุเรือน 78 ปี 	V2H4	นายหม่องโพ มีศิลป์ อายุเรือน 35 ปี
V2H5	นางผล มากด้วยสุข อายุเรือน 98 ปี 	V2H6	นางคำ นิยมวัชร อายูเรือน 65 ปี
V2H7	นางแอตำ ช่างเหล็กน้อย อายุเรือน 30 ปี 	V2H8	นางปิยรัตน์ เปลี่ยนทองแดง อายุเรือน 20 ปี
V2H9	นายแอก๊ะ ประไพวิทย์ อายุเรือน 60 ปี 		

เรือนหลังที่ 1 รหัสเรือน V2H1

นางทุน ชัยณรงค์ อายุ 68 ปี อายุเรือน 98 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 3 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เรือนสองจั่วแบบดั้งเดิม ยกพื้นสูง

ผังพื้น การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : ใต้ถุนเรือนปล่อยโล่งไม่มีการใช้งาน บนเรือนประกอบด้วย ชานบันได ชานแดด ภายในตัวเรือนแบ่งพื้นที่เป็นสองฝั่งด้วยส่อมรินซึ่งเชื่อมต่อกับบันไดหลังเรือน ผังเรือนประธานอยู่ทางทิศตะวันออกประกอบด้วยเต็นและห้องนอนใหญ่ ส่วนเรือนฝั่งตะวันตกเป็นส่วงไฟ มีไฟฟ้าและห้องนอนเล็ก

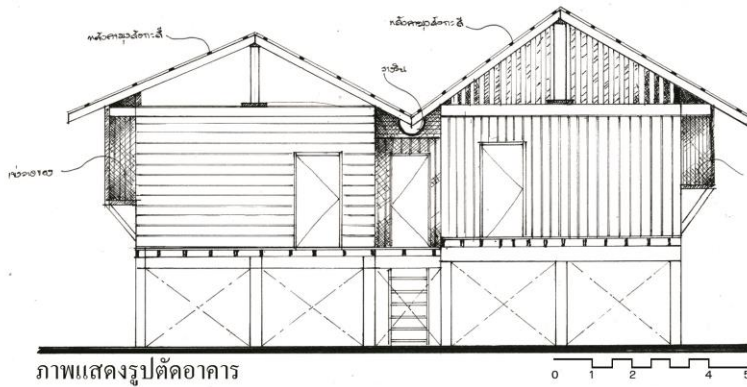
ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : มีเข่งพราอยู่ที่เสาเอกทางทิศตะวันออก แม่ผู้นอนในห้องนอนใหญ่ ส่วนลูกชายและลูกสะใภ้นอนในห้องนอนเล็ก หันหัวนอนไปทางทิศตะวันออก

โครงสร้างและวัสดุ : สร้างจากไม้ทั้งโครงสร้าง พื้น ผนัง และส่วนประกอบต่างๆ หลังคามุงสังกะสี

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : ด้านหน้าเรือนติดกับถนน ถัดไปด้านในมีเขี้ยวขนาดย่อมห้องส้วมอยู่หลังเรือนติดกับแปลงพืชผักสวนครัว บริเวณหน้าเรือนปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ในบริเวณเรือนปลูกไม้ผล

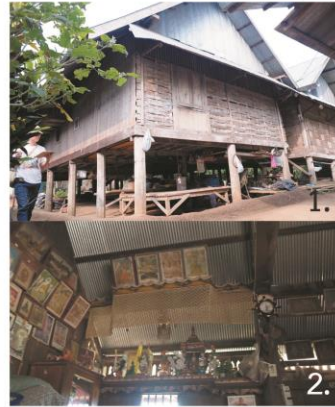
การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : มีการเปลี่ยนวัสดุผนังหลังคาเรือน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

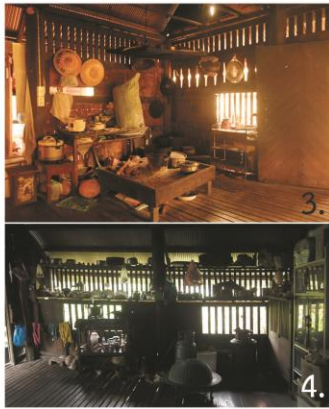

V2H1
นางทูน ชัยณรงค์ (68ปี)
หมู่บ้านต่อแพ อำเภอบางขัน
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

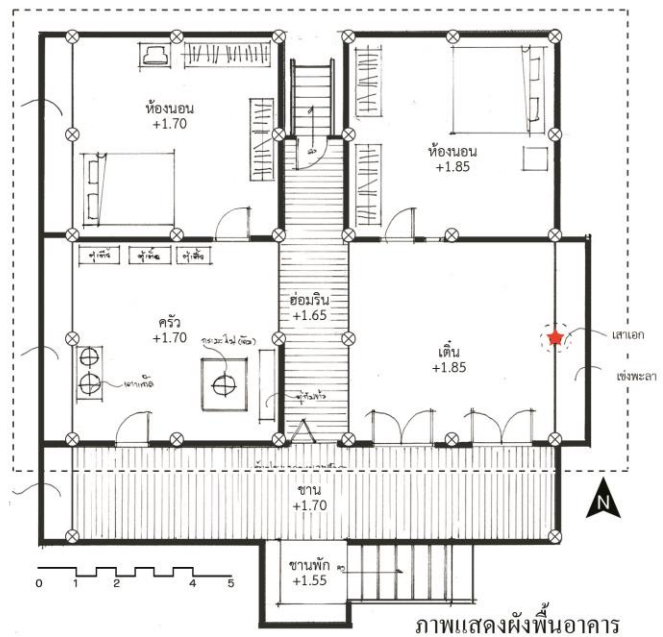
ภาพแสดงรูปตัดอาคาร

ภาพแสดงกายภาพอาคาร

1. มุมมองภายนอกอิน
2. เง่งพะลา
3. ไฟไฟ
4. ครัวไฟ

ภาพแสดงผังพื้นอาคาร

ภาพที่ 3.24: รูปแบบเรือนหลังที่ 1 รหัสเรือน V2H1 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556 -2557)

เรือนหลังที่ 2 รหัสเรือน V2H2

นางอุไรพร ก่อมงคล อายุ 30 ปี อายุเรือน 95 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 5 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เป็นเรือนจั่วเดี่ยวแบบผสมผสานรูปแบบสมัยใหม่ที่
ดัดแปลงจากเรือนสองจั่วแบบดั้งเดิม ยกพื้นสูง ต่อเติมพื้นที่ใต้ถุนเรือน

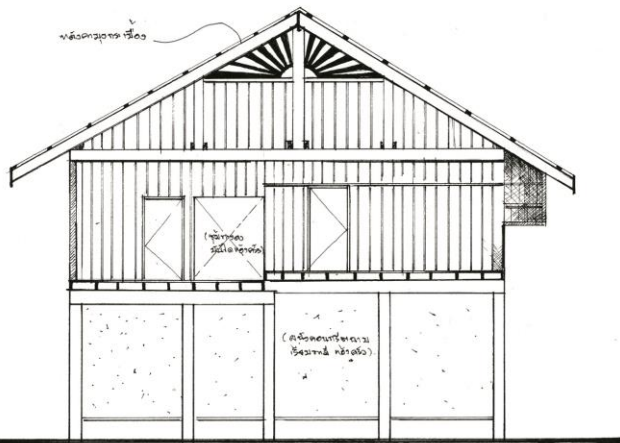
ผังพื้นที่การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : ใต้ถุนเรือนส่วนที่เปิดโล่งใช้
เก็บพืชผล อุปกรณ์ทางการเกษตร และเครื่องยนต์ ส่วนที่ก่อผนังปิดทึบใช้เป็นห้องครัวและ
ห้องน้ำ ชั้นบนประกอบด้วยชานบันได ชาน เดิน และห้องนอน

ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : มีเชิงพราอยู่บนเสาทางทิศตะวันออกของ
เรือน เดิน ใช้เป็นที่พักผ่อน ทุกคนในครอบครัวนอนรวมกันในห้องนอน

โครงสร้างและวัสดุ : โครงสร้างเรือน พื้น ผนังเรือน และส่วนประกอบอื่นๆเป็นไม้ ห้อง
ใต้ถุนเรือนที่ก่อขึ้นใหม่เป็นห้องครัวและห้องน้ำก่อด้วยอิฐฉาบปูน หลังคาจั่วมุงกระเบื้อง
คอนกรีต

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : ด้านหน้าเรือนติดกับถนนหมู่บ้าน มีเรือนของญาติอยู่ใน
บริเวณรั้วเดียวกัน ด้านหลังมีเรือนเก็บพืชผล และห้องส้วมเดิมปลูกไม้ผลยืนต้นทั้งหน้าเรือน
และหลังเรือน

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : เดิมทีหลังคามี 2
จั่วตามแบบดั้งเดิมแต่มาเปลี่ยนเป็นจั่วเดี่ยวเพราะต้องการเปลี่ยนวัสดุมุงหลังคาเรือน ก่อกำแพง
กั้นใต้ถุนเรือนเพิ่มพื้นที่ใช้สอย เทพื้นคอนกรีต สร้างห้องน้ำในเรือน ในอดีตสมัยที่เป็นหลังคา
สองจั่วจะมีห้องนอน 2 ห้อง พ่อแม่นอนในห้องใหญ่ ลูกๆนอนรวมกันในห้องเล็ก

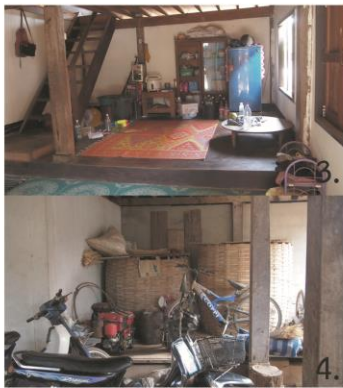

V2H2
นางอุไรพร ก่อมงคล (30ปี)
หมู่บ้านต่อแพ อำเภอขุนยวม
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

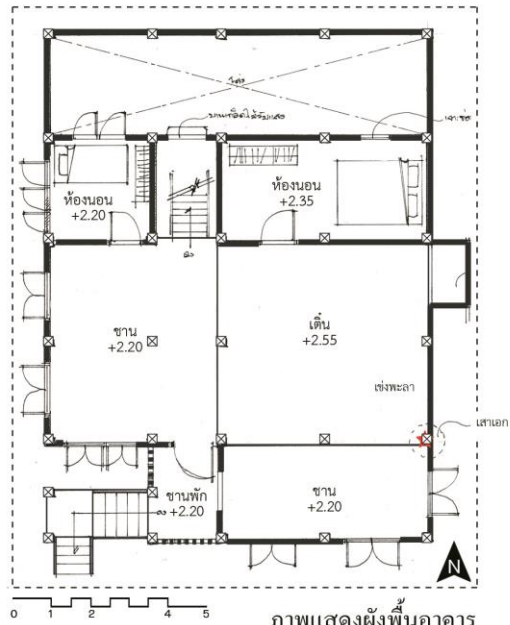
ภาพแสดงรูปตัดอาคาร

ภาพแสดงกายภาพอาคาร

1. ฝาต้นลม
2. เชนพะลา
3. มุมมองภายในอื่น
4. เขี้ยว

ภาพแสดงผังพื้นอาคาร

ภาพที่ 3.25: รูปแบบเรือนหลังที่ 2 รหัสเรือน V2H2 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556 -2557)

เรือนหลังที่ 3 รหัสเรือน V2H3

นายโทะ ชัยณรงค์ อายุ 62 ปี อายุเรือน 78 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 3 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เรือนสองจั่วแบบดั้งเดิม ยกพื้นสูง ต่อเติมชายคาปีกนก ขึ้นออกมาหน้าเรือนคลุมพื้นที่เป็นที่จอดรถ

ผังพื้นที่การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : ใต้ถุนเรือนใช้เก็บอุปกรณ์ และผลิตผลการเกษตร บนเรือนประกอบด้วย ชานพักบันได ชาน มีอ้อมรินเป็นตัวแบ่งพื้นที่เรือน เรือนประธานอยู่ฝั่งตะวันออก ประกอบด้วยเดินและห้องนอนใหญ่ เรือนฝั่งตะวันตกเป็นห้องนอนเล็กและเดินที่เชื่อมกับชานพักบันไดหลังเรือน

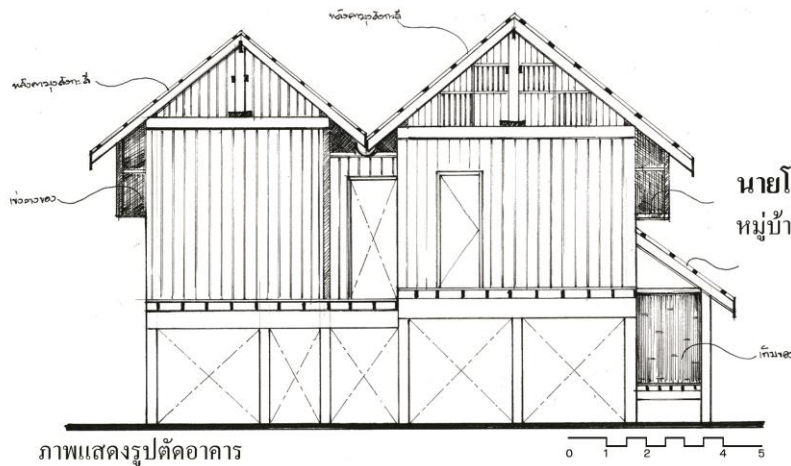
ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : เหนือเดินของเรือนประธานมีแข่งพราขนาดใหญ่ กินพื้นที่สองช่วงเสาโดยมีเสาเอกอยู่ตรงกลาง หน้าเดินเป็นที่นอนของหลานชายคนโต โดยหันหัวนอนไปทางทิศตะวันออก ในห้องนอนเป็นที่นอนของแม่อยู่และพ่ออยู่

โครงสร้างและวัสดุ : โครงสร้าง และพื้นไม้ ผนังภายในเรือนและเรือนประธานเป็นไม้ ส่วนผนังเรือนฝั่งตะวันตกเป็นไม้ไผ่สาน หลังคามุงสังกะสี

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : หน้าเรือนติดกับถนนของหมู่บ้าน รอบๆบริเวณบ้านเป็นเรือนของญาติๆ หลังเรือนใหญ่ปลูกเรือนสมัยใหม่ขนาดเล็ก เป็นโรงครัวสำหรับทำขนมและเป็นเรือนของลูกชายและลูกสะใภ้ หลังเรือนเล็กมีห้องน้ำ ด้านหน้าเรือนติดกับถนนปลูกไม้ผลต้นใหญ่ ภายในบริเวณ – รอบๆเรือนปลูกไม้ประดับเล็กๆ

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : มีการเปลี่ยนวัสดุของหลังคาเรือน และต่อเติมหลังคาปีกนก เดิมที่ส่วนชานบันไดก่อนถึงเดินเป็นชานแคด และระเบียงเปิดโล่ง ก่อนที่จะต่อเติมและตีปิดทึบ

V2H3
 นายโทะ ชัยณรงค์ (62ปี)
 หมู่บ้านต่อแพ อำเภอขุนยวม
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพแสดงรูปตัดอาคาร

ภาพแสดงภาพถ่ายอาคาร

1. มุมมองภายในเดิน
2. มุมมองภายนอกเดิน
3. เชนังพะลาและเสาเอก
4. มุมมองใต้ถุนเดิน

ภาพแสดงผังพื้นอาคาร

ภาพที่ 3.26: รูปแบบเรือนหลังที่ 3 รหัสเรือน V2H3 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556 -2557)

เรือนหลังที่ 4 รหัสเรือน V2H4

นายหม่องโพ มีศิลป์ อายุ 67 ปี อายุเรือน 35 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 5 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เรือนจั่วเดี่ยวแบบตั้งเดิมยกพื้นสูง ต่อเติมหลังคาปีกนก ขึ้นออกมาทางทิศตะวันออกของเรือนเพื่อคลุมเขี้ยว

ผังพื้น การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : ได้ดูเรือนใช้เก็บอุปกรณ์ทางการเกษตร ผลผลิตทางการเกษตร และจอดมอเตอร์ไซค์ บนเรือนประกอบด้วยชานพักบันไดชานที่เชื่อมไปยังส่วนซักล้างและครัวด้านหลังเรือน ด้านหน้าเรือนถัดจากชานเป็นเดินและห้องนอน

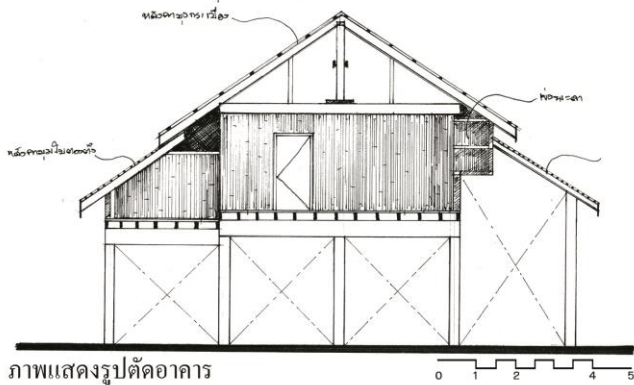
ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : เข่งพราอยู่เหนือเดินบนเสาเอกหรือเสา มังคละ ทางทิศตะวันออกของเรือน พ่อและแม่นอนในห้องนอน ส่วนลูกชายนอนบนเดินหน้าเข่งพรา หันหัวนอนไปทางทิศตะวันออก

โครงสร้างและวัสดุ : โครงสร้างเรือน และบางส่วนของผนังเป็นไม้ ผนังส่วนใหญ่ของเรือนเป็นไม้ไผ่สานขัดตะ พื่นเรือนปูไม้ฟาก หลังคามุงด้วยใบตองตั้ง

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : ด้านหน้าเรือนติดกับถนน หลังเรือนมีเพิงห้องน้ำ ด้านในสุดของพื้นที่เป็นห้องส้วม อยู่ติดกับแปลงพืชผักสวนครัว หน้าบริเวณเรือนมีไม้ผลยืนต้นขนาดใหญ่ และไม้ประดับ ในด้านหลังทำแปลงปลูกพืชผักสวนครัว

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเรือน มีการก่อเพิงห้องน้ำเพิ่มด้านหลังเรือน

Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

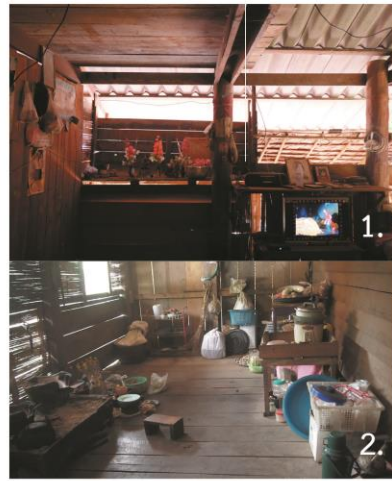

ภาพแสดงรูปตัดอาคาร

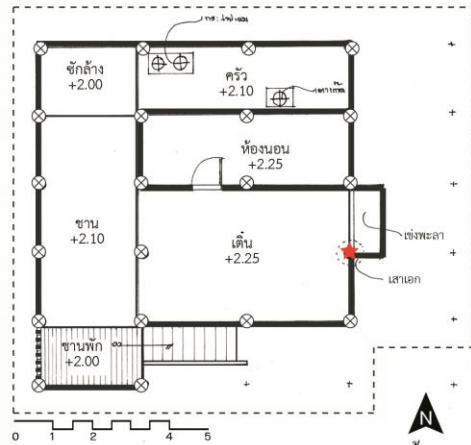
V2H4
 นายหม่องโพ มีศิลป์ (67ปี)
 หมู่บ้านต่อแพ อำเภอขุนยวม
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพแสดงกายภาพอาคาร

1. เងพะลาและเสาเอก
2. ไฟฟ้า
3. มุมมองภายนอกอื่น
4. เมาข้าว

ภาพแสดงผังพื้นอาคาร

ภาพที่ 3.27: รูปแบบเรือนหลังที่ 4 รหัสเรือน V2H4 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556 -2557)

เรือนหลังที่ 5 รหัสเรือน V2H5

นางผล มากด้วยสุข อายุ 80 ปี อายุเรือน 98 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 4 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เรือนจั่วเดี่ยว หลังคาทรงจั่วต่อชายคาปีกนกยื่นไปทางทิศตะวันตก ยกพื้นสูง มีชานระเบียงเป็นทางเดินข้างเรือน

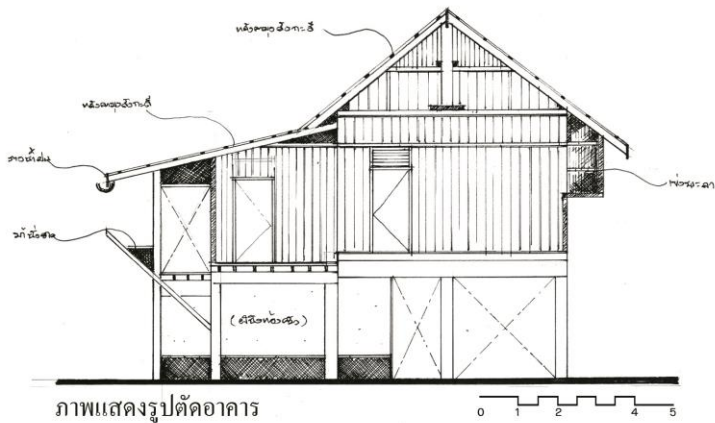
ผังพื้น การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : ได้ถุนเรือนปล่อยพื้นที่โล่งวางแคร่ไม้และเปลยวนเพื่อเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจตอนกลางวัน ใช้รั้วไม้ไผ่แบบโปร่งตีปิดได้ถุนบางส่วนที่ใช้เก็บของ ด้านหลังเรือนสร้างส่งไฟโดยยกระดับขึ้นมาจากพื้นราว 50 เซนติเมตร แล้วต่อชายคาลงมาคลุมเอาไว้ ผังพื้นบนเรือนประกอบด้วยชานบันไดที่ต่อเนื่องไปยังชานเล็กด้านข้างและชานใหญ่ด้านหน้าเรือน ชานใหญ่เชื่อมต่อกับเดินที่ติดกับห้องนอนใหญ่ ส่วนชานเล็กเชื่อมกับห้องนอนเล็ก ต่อเนื่องไปยังระเบียงข้างเรือนที่ทำหน้าที่เชื่อมไปยังส่งไฟหรือครัวไฟด้านหลังเรือน

ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : ในอดีตพ่ออู๊ยมแม่อู๊ยมจะนอนในห้องนอนใหญ่ส่วนลูกนอนในห้องนอนเล็กหรือเต็น โดยหันหัวนอนไปทางทิศตะวันออก ที่มีเสาเอกหรือเสามังคละและแข่งพรา

โครงสร้างและวัสดุ : โครงสร้าง ผนัง พื้น และส่วนประกอบอื่นๆของเรือนเป็นไม้จริง ห้อยน้ำที่ต่อเติมใหม่ใช้บล็อกคอนกรีตก่อเป็นผนังมุงด้วยกระเบื้องคอนกรีต พื้นได้ถุนเทคอนกรีต

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : หน้าเรือนติดกับถนนของหมู่บ้าน มีเขี้ยวขนาดใหญ่อยู่ทางทิศตะวันออกของเรือน หลังเรือนมีห้องน้ำและแปลงพืชผักสวนครัว บริเวณเรือนมีไม้ผลยืนต้นขนาดใหญ่ และพืชผักสวนครัว

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : มีการเปลี่ยนวัสดุผนังหลังคาเรือน สร้างเพิงห้องน้ำขึ้นใหม่

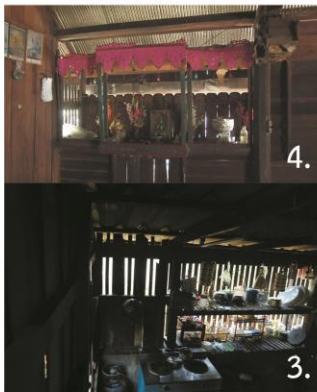

V2H5
นางผล มากด้วยสุข (80ปี)
 หมู่บ้านต่อแพ อำเภอขุนยวม
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

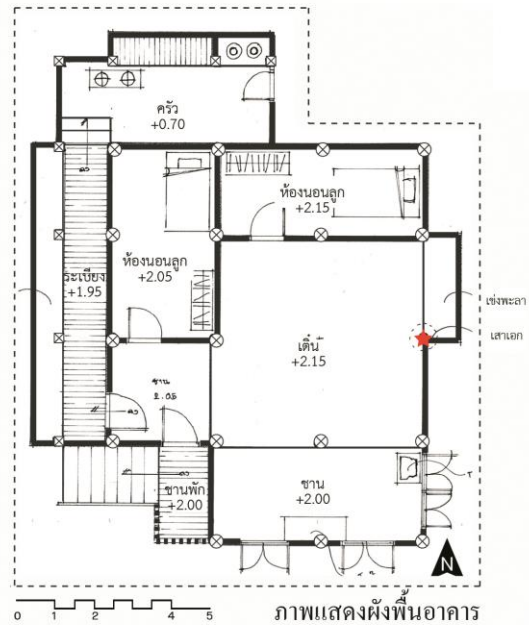
ภาพแสดงรูปตัดอาคาร

ภาพแสดงกายภาพอาคาร

1. นมมองภายนอกอื่น
2. ระเบียงเลียขังเสิน
3. เข่งพะลา
4. ครัวไฟ

ภาพแสดงผังพื้นอาคาร

ภาพที่ 3.28: รูปแบบเรือนหลังที่ 5 รหัสเรือน V2H5 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556 -2557)

เรือนหลังที่ 6 รหัสเรือน V2H6

นายเฉลิมพล นิยมวัชระ อายุ 47 ปี อายุเรือน 65 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 3 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เรือนจั่วเดี่ยวดั้งเดิม หลังคาทรงปั้นหยา ยกพื้นสูง

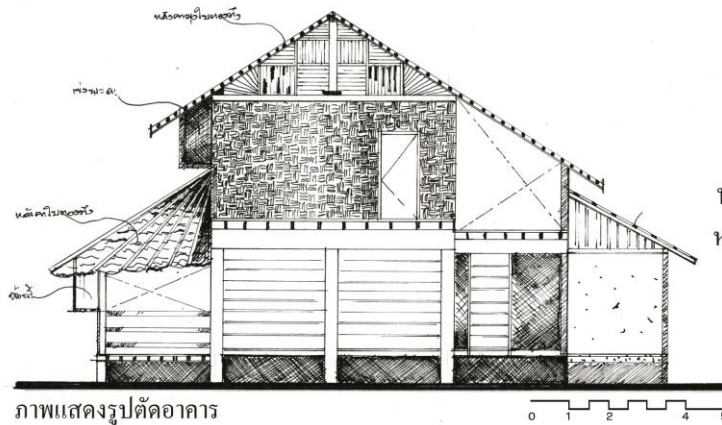
ผังพื้น การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : ใต้ถุนเรือนใช้เก็บอุปกรณ์ และผลิตผลทางการเกษตร มีเขี้ยววางอยู่ใต้ถุนฝั่งตะวันออก นอกจากนี้ยังมีแคร่และเปลยวน สำหรับนอนพักผ่อนยามกลางวัน มีบันไดขึ้นเรือนสองฝั่งทั้งหน้าและหลังเรือน บันไดหน้า เรือนจะเชื่อมกับชานบันได ที่ต่อเนื่องกับชานเรือน เดินและห้องนอนตามลำดับ ส่วนบันได หลังเรือนจะเชื่อมกับชานบันไดที่มีเข่งหม้อน้ำอยู่ ชานหลังนี้เชื่อมไปสู่ห้องไฟหรือครัวไฟที่ยก สูงจากพื้นขึ้นมาเพียงเล็กน้อย ในตัวเรือนมีบันไดขึ้นลงเชื่อมระหว่างครัวไฟกับชานใหญ่ ใต้ บันไดต่อเดิมเป็นห้องน้ำสร้างขึ้นติดกับตัวเรือน

ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : ลูกชายนอนในห้องนอนที่กั้นขึ้นใหม่ แม่ นอนในห้องนอนใหญ่ส่วนพ่อนอนที่เดิน ทิศทางการนอนไม่ตรงกันแม่และลูกชายหันหัวนอน ไปทางทิศตะวันออก ซึ่งเป็นฝั่งที่มีเข่งพราและเสาเอกอยู่ ส่วนพ่อนอนหันหัวไปทางทิศใต้

โครงสร้างและวัสดุ : โครงสร้าง และพื้นสร้างด้วยไม้ทั้ง ผนังเป็นไม้ฟากสาน ส่วนที่เป็นห้องน้ำสร้างด้วยอิฐและปูน มุงกระเบื้องคอนกรีต

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : เป็นเรือนที่อยู่ติดกับที่นา ใกล้เคียงเรือนมีลำน้ำสายเล็กไหล ผ่าน ในบริเวณเดียวกันมีเรือนของแม่และญาติๆปลูกอยู่ใกล้เคียง บริเวณเรือนมีไม้ผลยืนต้นอยู่ หลายชนิด ใกล้เคียงเรือนปลูกไม้ประดับ ไม้พบบแปลงพืชผักสวนครัว

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : ภายในมีการ กั้นห้องนอนเล็กสำหรับลูกชายเพิ่ม ส่วนภายนอกยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวัสดุ เรือนไปจากเดิม มีการสร้างเพิงห้องน้ำข้างๆเรือน

V2H6
นางคำ นิยมวัชร (45ปี)
หมู่บ้านต่อแพ อำเภอขุนยวม
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

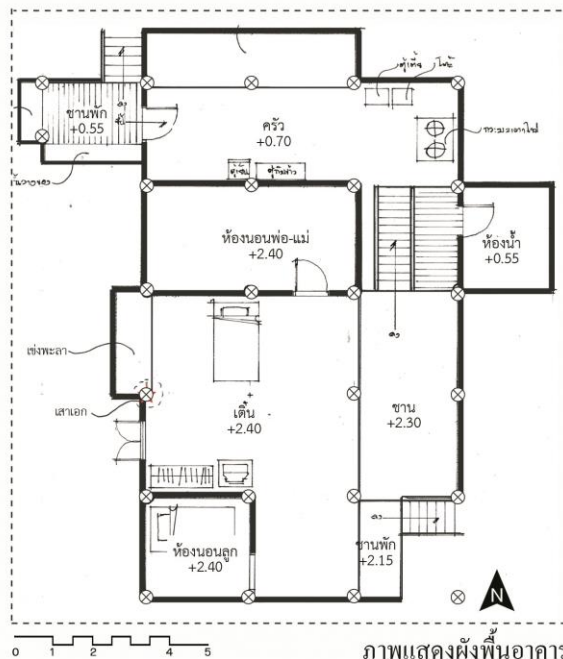
ภาพแสดงรูปตัดอาคาร

ภาพแสดงกายภาพอาคาร

1. มุมมองภายนอกอิน
2. เสาขาว
3. เ้างพะลา
4. ผ้าม่าน

ภาพแสดงผังพื้นอาคาร

ภาพที่ 3.29: รูปแบบเรือนหลังที่ 6 รหัสเรือน V2H6 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556 -2557)

เรือนหลังที่ 7 รหัสเรือน V2H7

นางเอาต์ ช่างเหล็กน้อย อายุ 64 ปี อายุเรือน 30 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 3 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เรือนจั่วเดี่ยวสองชั้นขนาดกลาง หลังคาจั่ว รูปแบบเรือนร่วมสมัย

ผังพื้นที่การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : เรือนจั่วเดี่ยวสองชั้น กั้นพื้นที่ได้ถุนเพียงครั้งเดียว อีกครึ่งหนึ่งปล่อยโล่ง ใช้เป็นที่นั่งพักผ่อนยามกลางวัน พื้นที่ส่วนที่กั้นที่บอยู่ทางทิศตะวันตกใช้เป็นห้องน้ำ ห้องครัว ชั้นบนประกอบด้วย ชาน เต็น และห้องนอน

ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : แม่ผู้นอนในห้องนอนใหญ่ พ่อผู้นอนที่เต็น ในอดีตลูกชายคนเล็กนอนในห้องนอนเล็ก ปัจจุบันใช้เก็บของ หันหัวนอนไปทางแข่งพรา และเสาเอกซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออก

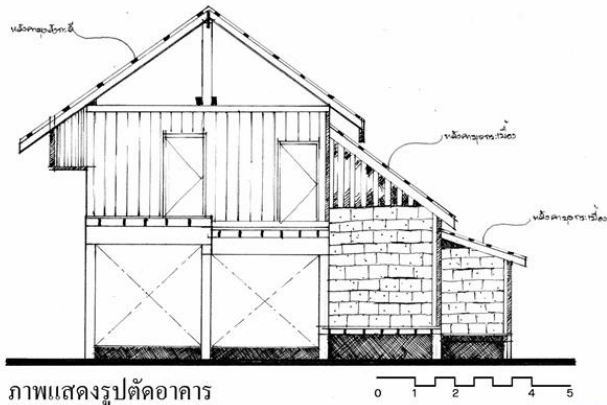
โครงสร้างและวัสดุ : โครงสร้าง พื้น และผนังเป็นไม้ ส่วนผนังครัวและห้องน้ำที่ต่อเติมก่อด้วยคอนกรีตบล็อก หลังคามุงกระเบื้องคอนกรีต

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : เป็นเรือนที่อยู่ติดกับที่นา ใกล้เคียงเรือนมีลำน้ำสายเล็กไหลผ่าน ในบริเวณเดียวกันมีเรือนของลูกสาวและหลานปลูกอยู่ใกล้เคียง ในบริเวณเรือนมีไม้ผลยืนต้นอยู่หลายชนิด ใกล้เคียงเรือนปลูกไม้ประดับ ไม้พบบแปลงพืชผักสวนครัว

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : มีการเปลี่ยนวัสดุคุมหลังคาเรือน ก่อครัวและห้องน้ำขึ้นใหม่แล้วสร้างหลังคาคลุมเพิ่ม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพแสดงรูปตัดอาคาร

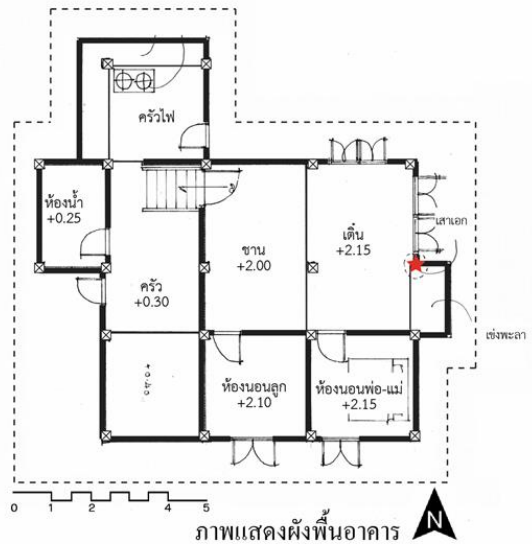
V2H7
นางแอตา ช่างเหล็กน้อย (64ปี)
หมู่บ้านต่อแพ อำเภอขุนยวม
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพแสดงกายภาพอาคาร

1. มุมมองใต้ถุนดิน
2. มุมมองภายนอกดิน
3. มุมมองภายในดิน
4. ไฟไฟ

ภาพแสดงผังพื้นอาคาร

ภาพที่ 3.30: รูปแบบเรือนหลังที่ 7 รหัสเรือน V2H7 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556 -2557)

เรือนหลังที่ 8 รหัสเรือน V2H8

นางปิยรัตน์ เปลี่ยนทองแดง อายุ 38 ปีอายุเรือน 20 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 3 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เรือนจั่วเดี่ยวชั้นเดียว หลังคาทรงปั้นหยา ยกพื้นราว 50 ซม. ขนาดเล็ก รูปแบบดั้งเดิม

ผังพื้นที่การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : เป็นเรือนเล็กที่ยกระดับเตี้ยๆ ข้างเรือนฝั่งตะวันตกยื่นหลังคาปีกนกมาคลุมเป็นพื้นที่ครัวไฟ บนเรือนประกอบด้วยส่วนที่เป็น ซาน อยู่ติดกับบันได ต่อเนื่องกับเดิน และห้องนอน ถัดจากเดินเป็นพื้นที่ซักล้างและเก็บเครื่องครัว

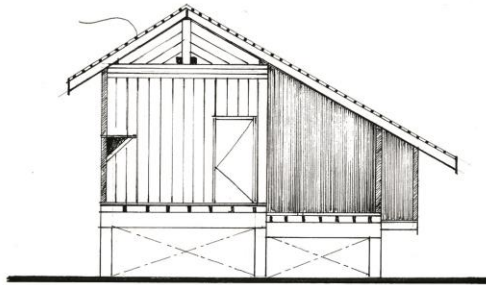
ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : ใช้เดินเป็นที่นอนพักผ่อน คนในครอบครัวนอนในห้องนอน หันหัวนอนไปทางทิศตะวันออก ซึ่งเป็นฝั่งเดียวกับเข่งพราและเสาเอก

โครงสร้างและวัสดุ : โครงสร้าง ผนัง และพื้นเรือนเป็นไม้ หลังคามุงด้วยใบตองตึง

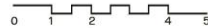
ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : อยู่ในกลุ่มเรือนของญาติๆ ปลูกไม้ผลยืนต้นอยู่หน้าเรือน ด้านหลังและข้างเรือนเป็นแปลงพืชผัก

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : ยังไม่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวัสดุเรือนเพราะเป็นเรือนสร้างใหม่ได้ไม่นาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพแสดงรูปตัดอาคาร

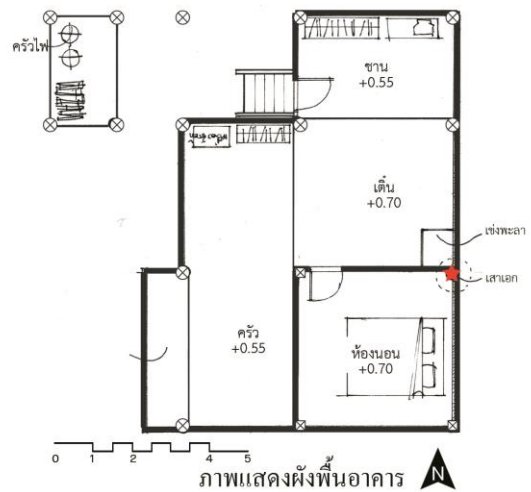
V2H8
นางปิยรัตน์ เปลี่ยนทองแดง (38ปี)
 หมู่บ้านต่อแพ อำเภอบุณยวม
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพแสดงกายภาพอาคาร

- 1. มุมมองภายนอกเหนือ
- 2. มุมมองภายนอกเหนือ
- 3. มุมมองภายในดิน
- 4. ไฟฟ้า

ภาพแสดงผังพื้นอาคาร

ภาพที่ 3.31: รูปแบบเรือนหลังที่ 8 รหัสเรือน V2H8 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556 -2557)

เรือนหลังที่ 9 รหัสเรือน V2H9

นายแอกะ ประไพวิทย์ อายุ 78 ปี อายุเรือน 60 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 5 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เรือนจั่วเดี่ยวชั้นเดียว แบบเรือนร้านค้า ยกพื้นแต่ไม่สูงนัก ข้างเรือนต่อเติมชายคาปีกนกกลมมาคลุมพื้นที่ใช้สอย

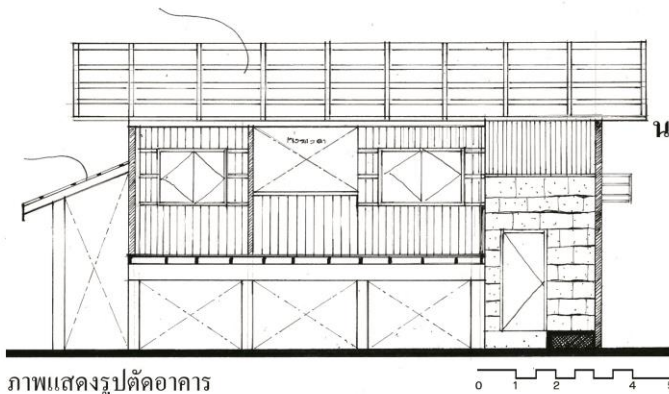
ผังพื้นที่การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : ด้านหน้าเรือนเป็นประตูบานเฟี้ยมเปิดกว้างตลอดแนว ต่อเนื่องกับทางเข้าเป็นชานที่ยกระดับจากพื้นขึ้นมา 15 ซม. เชื่อมไปยังห้องน้ำที่อยู่ในเรือน จากชานนี้ยังเชื่อมไปยังตอมไฟหรือโรงครัวด้านหลังเรือนซึ่งเป็นลานดินมีหลังคาคลุม มีประตูทางออกไปสู่ภายนอก ส่วนเต็นจะเชื่อมกับบันไดหน้าเรือนยกสูงขึ้น 90 ซม. ถัดจากเต็นเป็นห้องนอน

ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : พ่ออุ้ยนอนที่เต็นใกล้กับแข่งพรา ส่วนแม่อุ้ยนอนในห้องนอนใหญ่ ส่วนลูกชายนอนในห้องนอนเล็ก พ่ออุ้ยแม่อุ้ยหันหัวนอนไปทางแข่งพราที่อยู่บนเสามังคละหรือเสาเอกทางทิศเหนือ ลูกชายหันหัวนอนเข้าหาแข่งพราแต่เป็นทางทิศใต้

โครงสร้างและวัสดุ : โครงสร้าง พื้น และผนังเรือนเป็นไม้ ส่วนผนังห้องน้ำที่ก่อเพิ่มเป็นบล็อกคอนกรีต หลังคาเรือนมุงด้วยสังกะสี

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : เรือนอยู่ติดกับถนนในหมู่บ้าน ใกล้วัด บริเวณหน้าเรือนมีบ่อน้ำ หลังเรือนมีหลองข้าว มีไม้ผลยืนต้นอยู่ข้างเรือน หน้าเรือนปลูกไม้ประดับ ด้านหลังมีแปลงพืชผักสวนครัว

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : เปลี่ยนวัสดุมุงหลังคาเรือน ก่อห้องน้ำเพิ่มในตัวเรือน

V2H9
 นายแอกะ ประไพวิทย์ (78ปี)
 หมู่บ้านต่อแพ อำเภอขุนยวม
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

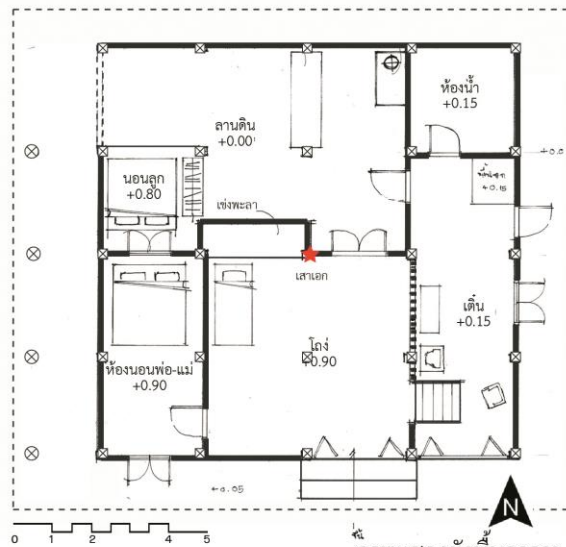
ภาพแสดงรูปตัดอาคาร

ภาพแสดงกายภาพอาคาร

1. มุมมองภายนอกเคิน 2. เชื้อข้าว
 3. เข่งพะลา 4. ไฟไฟ

ภาพแสดงผังพื้นอาคาร

ภาพที่ 3.32: รูปแบบเรือนหลังที่ 9 รหัสเรือน V2H9 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556 -2557

ตารางที่ 3.4: ตารางสรุปรูปแบบเรือนกรณีศึกษาในบ้านต่อแพ

รหัสเรือน	ชื่อเจ้าเรือน	ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน	ผังพื้น การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน	ตำแหน่งอำนาจและความเชื่อเกี่ยวกับเรือน	โครงสร้างและวัสดุ	ผังอาคารและบริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน
V2H1	นางทุน ชัยณรงค์ อายุ 68 ปี อายุเรือน 98 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 3 คน	เรือนสองจั่ว แบบดั้งเดิม ยกพื้นสูง	ใต้ถุนเรือนปล่อย โล่งไม่ใช้งาน บน เรือนมี ชานบันได ชานแคด เรือน ประธานอยู่ทิศ ตะวันออกมีเต็นและ ห้องนอนใหญ่ เรือน ฝั่งตะวันตกเป็นห้อง ไฟ มีไฟไฟและ ห้องนอนเล็ก เชื่อม เรือนด้วยซ่อมริน	มีเชิงพรา+ เสาเอกอยู่ทิศ ตะวันออก แม่อยู่นอนใน ห้องนอนใหญ่ ลูกชายและ ลูกสะใภ้นอน ในห้องนอน เล็ก หันหัว นอนไปทางทิศ ตะวันออก	เรือนไม้ หลังคามุง สังกะสี	หน้าเรือนติด กับถนน มีเข ข้าว ห้องส้วม แปลงพืชผัก สวนครัว หน้า เรือนปลูกไม้ ดอกไม้ประดับ ในบ้านปลูกไม้ ผล	เปลี่ยนวัสดุมุง หลังคาเรือน

รหัส เรือน	ชื่อเจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และหลังคา เรือน	ผังพื้นที่การจัดวาง พื้นที่ใช้สอย และ องค์ประกอบของ เรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้าง และวัสดุ	ผังอาคารและ บริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอยจาก อดีต – ปัจจุบัน
V2H2	นางอุไรพร ก่อ มงคล อายุ 30 ปี อายุเรือน 95 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 5 คน	เรือนจั่วเดี่ยว แบบ ผสมผสาน รูปแบบ สมัยใหม่ ต่อ เติมพื้นที่ใต้ ถุนเรือน ดัดแปลงจาก เรือนสองจั่ว ยกพื้นสูง แบบดั้งเดิม	ใต้ถุนเรือนส่วนที่ เปิดโล่งใช้เก็บพืชผล อุปกรณ์ทาง การเกษตร และ เครื่องยนต์ ส่วนที่ก่อ ผนังปิดทึบใช้เป็น ห้องครัวและห้องน้ำ ชั้นบนประกอบด้วย ชานบันได ชาน เดิน และห้องนอน	มีเข่งพารา+ เสาเอกอยู่ทิศ ตะวันออก เดิน ใช้เป็นที่พักผ่อน ทุกคน ในครอบครัว นอนรวมกันใน ห้องนอน	ตัวเรือนเดิม ทั้งหมดเป็น ไม้ ส่วนใต้ถุน เรือนที่ก่อขึ้น ใหม่เป็น ห้องครัวและ ห้องน้ำก่อ ด้วยอิฐฉาบ ปูน หลังคาจั่ว มุงกระเบื้อง คอนกรีต	หน้าเรือนติด กับถนน หมู่บ้าน มีเรือน ของญาติอยู่ใน บริเวณรั้ว เดียวกัน ด้านหลังมีเรือน เก็บพืชผล และ ห้องส้วม ปลูก ไม้ผลยืนต้นทั่ว บริเวณ	เปลี่ยนทรงหลังคา เปลี่ยนวัสดุมุง หลังคาเรือน ก่อ กำแพงกันใต้ถุน เรือนเพิ่มพื้นที่ใช้ สอย เทพื้น คอนกรีต สร้าง ห้องน้ำ

รหัส เรือน	ชื่อเจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และหลังคา เรือน	ผังพื้น การจัดวาง พื้นที่ใช้สอย และ องค์ประกอบของ เรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้าง และวัสดุ	ผังอาคารและ บริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอยจาก อดีต – ปัจจุบัน
V2H3	นายโทะ ชัย ณรงค์ อายุ 62 ปี อายุเรือน 78 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 3 คน	เรือนสองจั่ว แบบดั้งเดิม ยกพื้นสูง ต่อ เติมชายคาปี กนกยื่น ออกมาหน้า เรือนคลุม พื้นที่เป็นที่ จอดรถ	ได้ถุนเรือนใช้เก็บ อุปกรณ์ และผลผลิต ทางการเกษตร บน เรือนมี ชานพัก บันได ชาน มีอ้อม รินเป็นตัวแบ่งพื้นที่ เรือน เรือนประธาน อยู่ฝั่งตะวันออก ประกอบด้วยเต็น และห้องนอนใหญ่ เรือนฝั่งตะวันตก เป็นห้องนอนเล็ก และเต็นที่เชื่อมกับ ชานพักบันไดหลัง เรือน	เหนือเต็นของ เรือนประธานมี เชิงพราขนาด ใหญ่ กินพื้นที่ สองช่วงเสา โดยมีเสาเอกอยู่ ตรงกลาง หน้า เต็นเป็นที่นอน ของหลานชาย คนโตหันหัว นอนไปทางทิศ ตะวันออก ใน ห้องนอนเป็นที่ นอนของแม่ฮ้อย และพ่อฮ้อย	โครงสร้าง และพื้นไม้ ผนังภายใน เรือนและ เรือนประธาน เป็นไม้ ส่วน ผนังเรือนฝั่ง ตะวันตกเป็น ไม้ไผ่สาน หลังคามุง สังกะสี	หน้าเรือนติด กับถนนของ หมู่บ้าน รอบๆ บริเวณบ้านเป็น เรือนของญาติๆ หลังเรือนใหญ่ ปลูกเรือน สมัยใหม่ขนาด เล็ก เป็นโรง ครัวสำหรับทำ ขนม หลังเรือน เล็กมีห้องน้ำ ด้านหน้าเรือน ติดกับถนน ปลูกไม้ผล	เปลี่ยนวัสดุมุง หลังคาเรือน และ ต่อเติมหลังคา ปีกนก ติปิดพื้นที่ ชานแดด

รหัส เรือน	ชื่อเจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และหลังคา เรือน	ผังพื้น การจัดวาง พื้นที่ใช้สอย และ องค์ประกอบของ เรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้าง และวัสดุ	ผังอาคารและ บริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอยจาก อดีต – ปัจจุบัน
V2H4	นายหม่องโพ มี ศิลป์ อายุ 67 ปี อายุเรือน 35 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 5 คน	เรือนจั่วเดี่ยว แบบดั้งเดิมยก พื้นสูง ต่อเติม หลังคาปีกนก ยื่นออกมาทาง ทิศตะวันออก ของเรือนเพื่อ คลุมเขี้ยว	ได้ถุนเรือนใช้เก็บ อุปกรณ์ทาง การเกษตร ผลผลิต ทางการเกษตร และ จอดมอเตอร์ไซค์ บน เรือนประกอบด้วย ซานพักบันได ซานที่ เชื่อมไปยังส่วนซัก ล้างและครัวไฟ ด้านหลังเรือน ด้านหน้าเรือนถัด จากซานเป็นเดินและ ห้องนอน	แข่งพร่าอยู่ เหนือเต็นบน เสาเอกหรือเสา มังคะ ทางทิศ ตะวันออกของ เรือน พ่อและ แม่นอนใน ห้องนอน ส่วน ลูกชายนอนบน เต็นหน้า แข่งพร่า หันหัว นอนไปทางทิศ ตะวันออก	โครงสร้าง เรือน และ บางส่วนของ ผนังเป็นไม้ ผนังส่วนใหญ่ ของเรือนเป็น ไม้ไผ่สานขัด แตะ พื้นเรือน ปูไม้ฟาก หลังคามุงด้วย ใบตองตึง	ด้านหน้าเรือน ติดกับถนน หลังเรือนมีเพิง ห้องน้ำ ด้านใน สุดของพื้นที่ เป็นห้องส้วม อยู่ติดกับแปลง พืชผักสวนครัว หน้าบริเวณ เรือนมีไม้ผลยืน ต้นขนาดใหญ่ และไม่ประดับ ในด้านหลังทำ แปลงปลูก พืชผักสวนครัว	ยังไม่มี การเปลี่ยนแปลง รูปแบบเรือน มีการ ก่อเพิงห้องน้ำเพิ่ม ด้านหลังเรือน

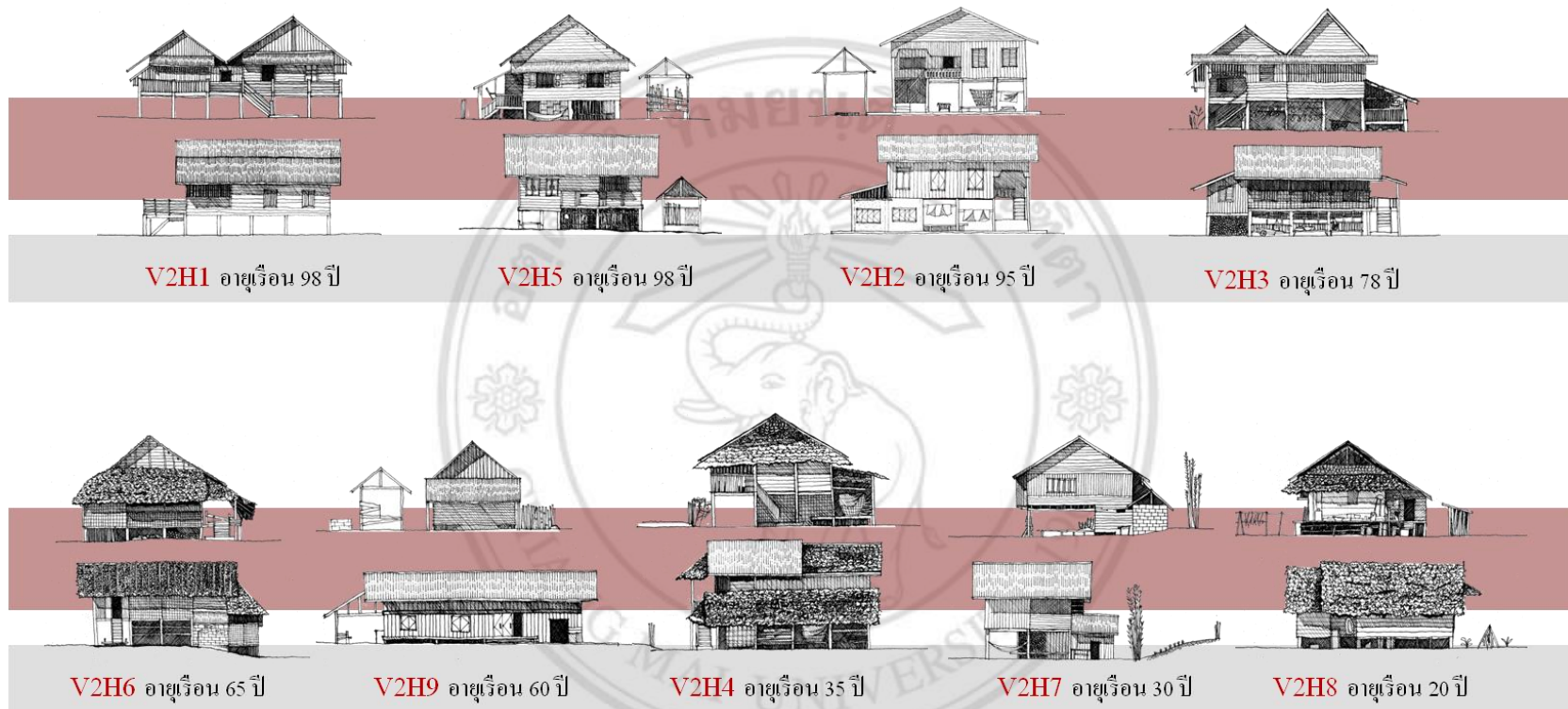
รหัส เรือน	ชื่อเจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และหลังคา เรือน	ผังพื้น การจัดวาง พื้นที่ใช้สอย และ องค์ประกอบของ เรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้าง และวัสดุ	ผังอาคารและ บริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอยจาก อดีต – ปัจจุบัน
V2H5	นางผล มาก ด้วยสุข อายุ 80 ปี อายุเรือน 98 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 4 คน	เรือนจั่วเดี่ยว หลังคาทรงจั่ว ต่อชายคาปี กนกยื่นไป ทางทิศ ตะวันตก ยก พื้นสูง มีชาน ระเบียงเป็น ทางเดินข้าง เรือน	ได้ถุนเรือนปล่อย พื้นที่โล่ง เป็นที่ พักผ่อน ใช้รั้วไม้ไผ่ แบบโปร่งตีปิด บางส่วน ด้านหลัง เรือนสร้างส่งไฟ ผังพื้นบนเรือน ประกอบด้วยชาน บันได ชานในเรือน เดินห้องนอนใหญ่ ห้องนอนเล็ก มี ระเบียงข้างเรือน	ในอดีตพ่ออู้อยู่ แม่อู้อยู่จะนอน ในห้องนอน ใหญ่ส่วนลูก นอนใน ห้องนอนเล็ก หรือเดิน หันหัว นอนไปทางทิศ ตะวันออก ที่มี เสาเอก+แข่งพรา	โครงสร้าง ผนัง พื้น และ ส่วนประกอบ อื่นๆของเรือน เป็นไม้จริง ห้องน้ำที่ต่อ เติมใหม่ใช้ บล็อก คอนกรีตก่อ เป็นผนังมุง ด้วยกระเบื้อง คอนกรีต พื้น ได้ถุนเท คอนกรีต	หน้าเรือนติด กับถนนของ หมู่บ้าน มีเย ข้าวขนาดใหญ่ อยู่ทางทิศ ตะวันออกของ เรือน หลังเรือน มีห้องน้ำและ แปลงพืชผัก สวนครัว บริเวณเรือนมี ไม้ผลยืนต้น ขนาดใหญ่ และ พืชผักสวนครัว	เปลี่ยนวัสดุมุง หลังคาเรือน สร้าง เพิงห้องน้ำขึ้นใหม่

รหัส เรือน	ชื่อเจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และหลังคา เรือน	ผังพื้น การจัดวาง พื้นที่ใช้สอย และ องค์ประกอบของ เรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้าง และวัสดุ	ผังอาคารและ บริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอยจาก อดีต – ปัจจุบัน
V2H6	นายเฉลิมพล นิยมวัชร อายุ 47 ปี อายุเรือน 65 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 3 คน	เรือนจั่วเดี่ยว ดั้งเดิม หลังคา ทรงปั้นหยา ยกพื้นสูง	ได้ถุนเรือนใช้เก็บ ผลผลิตทาง การเกษตร และ พักผ่อน มีบันไดขึ้น เรือนสองฝั่ง บันได หน้าเรือนเชื่อมกับ ชานบันได ชานเรือน เดินและห้องนอน บันไดหลังเรือน เชื่อมกับ คร่าวไฟ ได้ บันไดต่อเติมเป็น ห้องน้ำสร้างติดกับ ตัวเรือน	ลูกชายนอนใน ห้องนอนที่กั้น ขึ้นใหม่ แม่ นอนใน ห้องนอนใหญ่ พ่อนอนที่เดิน แม่และลูกชาย หันหัวนอนไป ทางทิศ ตะวันออก ฝั่งที่ มีแข่งพารา+ เสาเอก พ่อนอน หันหัวไปทาง ทิศใต้	โครงสร้าง และพื้นสร้าง ด้วยไม้ทั้ง ผนังเป็นไม้ พากสาน ส่วน ที่เป็นห้องน้ำ สร้างด้วยอิฐ และปูน มุง กระเบื้อง คอนกรีต	เรือนอยู่ติดกับ ที่นา ใกล้เคียง เรือนมีลำน้ำ สายเล็กไหล ผ่าน บริเวณ เดียวกันมีเรือน ของแม่และ ญาติๆ บริเวณ เรือนมีไม้ผลขึ้น ต้นอยู่หลาย ชนิด ใกล้เคียง เรือนปลูกไม้ ประดับ	ภายในมีการ กั้นห้องนอนเล็ก สำหรับลูกชายเพิ่ม ส่วนภายนอกยังไม่ มีการเปลี่ยนแปลง มีการสร้างเพิง ห้องน้ำข้างๆเรือน

รหัส เรือน	ชื่อเจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และหลังคา เรือน	ผังพื้นที่การจัดวาง พื้นที่ใช้สอย และ องค์ประกอบของ เรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้าง และวัสดุ	ผังอาคารและ บริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอยจาก อดีต – ปัจจุบัน
V2H7	นางเอาดำ ช่างเหล็กน้อย อายุ 64 ปี อายุเรือน 30 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 3 คน	เรือนจั่วเดี่ยว สองชั้นขนาด กลาง หลังคา จั่ว รูปแบบ เรือนร่วมสมัย	เรือนจั่วเดี่ยวสองชั้น กันพื้นที่ได้ถุนเพียง ครึ่งเดียว อีกครึ่งหนึ่ง ปล่อยโล่ง ใช้เป็นที่ นั่งพักผ่อนยาม กลางวัน พื้นที่ส่วนที่ กันที่บอยู่ทางทิศ ตะวันตกใช้เป็น ห้องน้ำ ห้องครัว ชั้น บนประกอบด้วย ชาน เต็น และ ห้องนอน	แม่ผู้นอนใน ห้องนอนใหญ่ พ่อผู้นอนที่ ลูกชายนอนใน ห้องนอนเล็ก หันหัวนอนทาง เข่งพรา+เสาเอก ทางทิศ ตะวันออก	โครงสร้าง พื้น และผนัง เป็นไม้ ส่วน ผนังครัวและ ห้องน้ำที่ต่อ เติมก่อด้วย คอนกรีต บล็อก หลังคา มุงกระเบื้อง คอนกรีต	เรือนอยู่ติดกับ ที่นา ใกล้เคียง เรือนมีลำน้ำ สายเล็กไหล ผ่าน บริเวณ เดียวกันมีเรือน ของลูกสาวและ หลานปลูกอยู่ บริเวณเรือนมี ไม้ผลยืนต้นอยู่ หลายชนิด และ ปลูกไม้ประดับ	เปลี่ยนวัสดุมุง หลังคาเรือน ก่อ ครัวและห้องน้ำขึ้น ใหม่แล้วสร้าง หลังคาคลุมเพิ่ม

รหัส เรือน	ชื่อเจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และหลังคา เรือน	ผังพื้นที่การจัดวาง พื้นที่ใช้สอย และ องค์ประกอบของ เรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้าง และวัสดุ	ผังอาคารและ บริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอยจาก อดีต – ปัจจุบัน
V2H8	นางปิยรัตน์ เปลี่ยนทองแดง อายุ 38 ปี อายุเรือน 20 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 3 คน	เรือนจั่วเดี่ยว ชั้นเดี่ยว หลังคาทรง ปั้นหยา ยก พื้นราว 50 ซม.ขนาดเล็ก รูปแบบ ดั้งเดิม	เรือนเล็กยกกระดาน เดี่ยว ข้างเรือนฝั่ง ตะวันตกขึ้นหลังคา ปีกนกมาคลุมเป็น พื้นที่ครัวไฟ บน เรือนประกอบด้วย ชาน เต็น ห้องนอน พื้นที่ซักล้างและเก็บ เครื่องครัว	ใช้เต็นเป็นที่ นอนพักผ่อน คนใน ครอบครัวนอน ในห้องนอน หันหัวนอนไป ทางทิศ ตะวันออก ฝั่ง เดียวกับ เข่งพรา+เสาคอก	โครงสร้าง ผนัง และพื้น เรือนเป็นไม้ หลังคามุง ใบตองตึง	อยู่ในกลุ่มเรือน ของญาติๆ ปลูก ไม้ผลยืนต้นอยู่ หน้าเรือน ด้านหลังและ ข้างเรือนเป็น แปลงพืชผัก	ยังไม่มี การปรับเปลี่ยน รูปแบบและวัสดุ เรือนเพราะเป็น เรือนสร้างใหม่ได้ ไม่นาน

รหัส เรือน	ชื่อเจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และหลังคา เรือน	ผังพื้น การจัดวาง พื้นที่ใช้สอย และ องค์ประกอบของ เรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้าง และวัสดุ	ผังอาคารและ บริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอยจาก อดีต – ปัจจุบัน
V2H9	นายแอก๊ะ ประไพวิทย์ อายุ 78 ปี อายุเรือน 60 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 5 คน	เรือนจั่วเดี่ยว ชั้นเดี่ยว ยก พื้นแต่ไม่สูง นัก ข้างเรือน ต่อเติมชายคา ปีกนกลงมา คลุมพื้นที่ใช้ สอย	หน้าเรือนเป็นประตู บานเพี้ยมเปิดกว้าง ตลอดแนว ชาน ยกระดับจากพื้น ขึ้นมา 15 ซม. เชื่อม ไปยังห้องน้ำที่อยู่ใน ตอมไฟอยู่ด้านหลัง เรือน เดินจะเชื่อมกับ บันไดหน้าเรือนยก สูงขึ้น 90 ซม. ถัด จากเดินเป็น ห้องนอน	พ่ออุ้ยนอนที่ เต็นท์ใกล้กับ เข่งพรา แม่อุ้ยนอนใน ห้องนอนใหญ่ ลูกชายนอนใน ห้องนอนเล็ก ทิศทางการ นอนหันหัว นอนไปทาง เข่งพรา+เสาเอก ทางทิศเหนือ	โครงสร้าง พื้น และผนัง เรือนเป็นไม้ ส่วนผนัง ห้องน้ำที่ก่อ เพิ่มเป็น บล็อก คอนกรีต หลังคาเรือน มุงค้าย สังกะสี	เรือนอยู่ติดกับ ถนนในหมู่บ้าน ใกล้วัด บริเวณ หน้าเรือนมีบ่อ น้ำ หลังเรือนมี หลองข้าว มีไม้ ผลยืนต้นอยู่ข้าง เรือน หน้าเรือน ปลูกไม้ประดับ ด้านหลังมี แปลงพืชผัก	เปลี่ยนวัสดุมุง หลังคาเรือน ก่อ ห้องน้ำเพิ่มในตัว เรือน

ภาพที่ 3.33 : ภาพแสดงการจัดลำดับเพื่อเปรียบเทียบอายุ และรูปแบบเรือนที่เก็บข้อมูล ในพื้นที่ศึกษาบ้านต่อแพ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

3.2.3 ลักษณะเรือนในชุมชนเทศบาลขุนยวม

พื้นที่เทศบาลตำบลขุนยวมเป็นพื้นที่ก่อตั้งชุมชนไทใหญ่ในยุคแรกควบคู่กันกับชุมชนบ้านเมืองปอน ตามที่รู้จักกันในชื่อเมืองกุ่มลม แต่มีความเจริญมากกว่าเนื่องจากเป็นศูนย์กลางการปกครองและการค้าขายในอดีต ทำให้มีปัจจัยในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมค่อนข้างมาก จะเห็นได้จากรูปแบบเรือนพื้นถิ่นที่มีความหลากหลาย โดยเน้นไปทางเรือนร้านค้า และเรือนคหบดี นอกจากนี้ยังมีความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้อย่างชัดเจน ทั้งวัสดุ และรูปแบบภายนอกของเรือน จึงเป็นพื้นที่ศึกษาที่มีความน่าสนใจ

ลักษณะการกระจายตัวของเรือนในพื้นที่เทศบาลตำบลขุนยวมจะไม่มากนัก ส่วนใหญ่เกาะกลุ่มหนาแน่น ขนานถนนเส้นหลัก ลักษณะรูปแบบเรือนพื้นถิ่นในพื้นที่อำเภอขุนยวมในปัจจุบันยังคงมีเรือนไทใหญ่ที่คงรูปแบบดั้งเดิมหลงเหลืออยู่บ้าง ขณะเดียวกันก็มีบางส่วนที่ถูกซ่อมแซมตามแบบเดิมแต่เปลี่ยนวัสดุหรือสร้างขึ้นใหม่ตามรูปแบบสมัยนิยม บางเรือนสร้างขึ้นใหม่ตามรูปแบบเดิมแต่ใช้โครงสร้างคอนกรีตผสมกับไม้ ใช้วัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ มุงด้วยหลังคาคอนกรีตหรือกระเบื้องแผ่นเรียบ กระเบื้องลอน บางอาคารมีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบล้านนา โดยรูปแบบเรือนพื้นถิ่นที่พบเจอได้มากจะเป็นเรือนร้านค้าซึ่งดัดแปลงมาจากเรือนพักอาศัย มีจุดประสงค์เพื่อการค้า มักหันหน้าเรือนออกสู่ถนน มีทั้งแบบสองชั้นและชั้นเดียว ที่เปิดหน้ากว้างด้วยบานเฟี้ยมลักษณะเหมือนประตูบานพับ มีได้ถุนเดี่ยวหรือปลูกติดคันทนาเรือนมีบันไดทางขึ้นเพื่อสะดวกแก่ลูกค้าที่เข้ามาซื้อสินค้า ภายในร้านมีชั้นวางของหรือตู้วางสินค้า ในกรณีที่เป็นเรือนสองชั้น ชั้นล่างจะใช้เป็นที่ค้าขาย และห้องครัว ชั้นบนเป็นห้องนอนและพื้นที่เก็บของ เรือนร้านค้าในพื้นที่เทศบาลขุนยวมบางส่วนยังคงสภาพดั้งเดิมไว้ บางส่วนยังคงรูปแบบดั้งเดิม แต่เปลี่ยนแปลงวัสดุใหม่หันมาใช้คอนกรีตแทนไม้ หรือใช้กระเบื้องแทนหลังคาตอติง

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูล สืบถามและสัมภาษณ์เบื้องต้นทั้งหมด 9 หลัง และทำการรังวัดผังพื้นและรูปตัดเพื่อนำมาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของเรือนไทใหญ่ได้ดังนี้

ตารางที่ 3.5 ตารางแสดงกลุ่มเรือนกรณีศึกษาในชุมชนเทศบาลขุนยวม

<p>V3H1</p>	<p>นายจอห์ลิ๊ะ กงตระการนนท์ อายุเรือน 60 ปี</p> 	<p>V3H2</p>	<p>นางศรีพรรณ มาแก้ว อายุเรือน 44 ปี</p>
<p>V3H3</p>	<p>นางสาวจันทร์เพชร กิจเมือง อายุเรือน 92 ปี</p> 	<p>V3H4</p>	<p>นางอารีย์ ทองจันทร์ อายุเรือน 90 ปี</p>
<p>V3H5</p>	<p>นายโอกันตะ บุญพิทักษ์ อายุเรือน 66 ปี</p> 	<p>V3H6</p>	<p>นางदान ประเสริฐสุข อายุเรือน 62 ปี</p>
<p>V3H7</p>	<p>นางสายพินธุ์ ใจจา อายุเรือน 62 ปี</p> 	<p>V3H8</p>	<p>นางดวงเดือน ศรีแก้ว อายุเรือน 70 ปี</p>
<p>V3H9</p>	<p>นายพิทยา กิระ อายุเรือน 65 ปี</p> 		

เรือนหลังที่ 1 รหัสเรือน V3H1

นายจอห์นลี่ กองตระการนนท์ อายุ 80 ปี อายุเรือน 60 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 4 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เรือนสองจั่วแบบดั้งเดิม หลังคาทรงปั้นหยาต่อชายคาปีกนกกลมมาคลุมระเบียงและส่วนซีกล่างบนเรือน ยกพื้นสูง

ผังพื้น การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : ใต้ถุนเรือนปล่อยโล่งใช้เป็นพื้นที่จอดมอเตอร์ไซด์ และวางแคร่ แขนงเปลยวนสำหรับพักผ่อนตอนกลางวัน บนเรือนประกอบด้วย ชานบันได ชานร่ม เต็นท์และห้องนอน ถัดจากชานร่มจะเป็นทางเชื่อมไปยังห้องไฟหรือครัวไฟ ซึ่งเปิดออกไปภายนอกเป็นระเบียงที่เชื่อมกับชานบันไดด้านหน้าไปจนถึงพื้นที่ซีกล่างและห้องน้ำด้านหลัง

ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : มีเข่งพราอยู่ที่เสาเอกทางทิศตะวันออก แม่ฮ้อยและพ่อฮ้อยนอนที่เต็นท์ ส่วนลูกสาวกับหลานนอนในห้องนอน หันหัวนอนไปทางทิศตะวันออก

โครงสร้างและวัสดุ : สร้างจากไม้ทั้ง โครงสร้าง พื้น ผนัง และส่วนประกอบต่างๆ หลังคามุงสังกะสี ห้องน้ำที่ต่อเติมเพิ่มขึ้นบนเรือนเป็นพื้นคอนกรีตตีปิดและมุงด้วยสังกะสี

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : ด้านหน้าเรือนติดกับถนน ห้องส้วมและห้องน้ำอยู่หลังเรือนทางทิศตะวันตก ติดกับแปลงพืชผักสวนครัว ข้างเรือนฝั่งตะวันออกมีเขี้ยวขนาดเล็ก บริเวณหน้าเรือนปลูกไม้ดอกไม้ประดับและไม้ผล ในเรือนมีแปลงพืชผักสวนครัว

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : ใช้สังกะสีมุงหลังคาเรือนตั้งแต่เริ่มสร้าง มีการต่อเติมห้องน้ำบนเรือน สร้างและซ่อมแซมเพียงห้องน้ำนอกเรือนใหม่ นอกจากนั้นทุกอย่างเป็นแบบดั้งเดิม

เรือนหลังที่ 2 รหัสเรือน V3H2

นางศรีพรรณ มาแก้ว อายุ 60 ปี อายุเรือน 44 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 0 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เป็นเรือนสองจั่วแบบดั้งเดิมยกพื้นสูง ต่อเติมพื้นที่ใต้ถุนเรือนส่วนที่ติดกับถนนให้เป็นเพียงร้านค้า

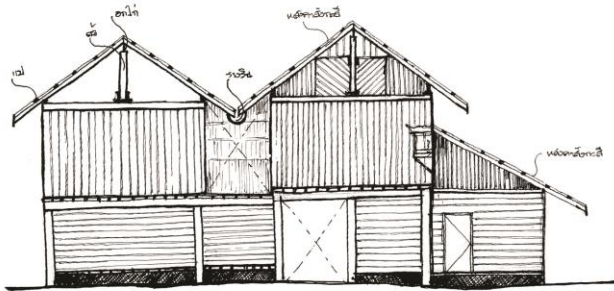
ผังพื้น การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : พื้นที่ใต้ถุนเรือนมีการก่อผนังปิดทึบ 2 ส่วน ส่วนหนึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกติดกับถนนใช้เป็นร้านค้า อีกส่วนหนึ่งอยู่ทางทิศเหนือต่อเติมเพื่อเป็นห้องน้ำและพื้นที่ซักล้าง พื้นที่ตรงกลางเปิดโล่งไม่ได้ใช้งาน ส่วนบนเรือนประกอบด้วยชานบันได ต่อเนื่องไปยังชานโล่งที่เคยเป็นพื้นที่ครัวไฟ และเต็น ตรงกลางเป็นทางเดินที่มีช่อมรินอยู่ด้านบน ทางเดินนี้เชื่อมไปยังห้องนอนและบันไดลงหลังเรือน

ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : มีแข่งพรอยู่บนเสาทางทิศตะวันออกของเรือน ปัจจุบันเรือนนี้ปล่อยร้าง ไม่ได้ใช้งาน

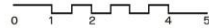
โครงสร้างและวัสดุ : โครงสร้างเรือน พื้น ผนังเรือน และส่วนประกอบอื่นๆเป็นไม้ ใต้ถุนเรือนที่ก่อขึ้นใหม่เป็นห้องครัวและห้องน้ำก่อด้วยบล็อกซีเมนต์ หลังคาจั่วมุงสังกะสี

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : ด้านหน้าเรือนติดกับถนนหมู่บ้าน มีเรือนของลูกชายอยู่ด้านหลังในบริเวณรั้วเดียวกัน ในบริเวณเรือนปลูกไม้ผลยืนต้น

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : เปลี่ยนวัสดุมุงหลังคาเรือน ก่อกำแพงกั้นใต้ถุนเรือนเพิ่มพื้นที่ใช้สอย เทพื้นคอนกรีต สร้างห้องน้ำในเรือน ในอดีตจะมีห้องนอน 2 ห้อง แม่อยู่กับลูกคนเล็กนอนในห้องใหญ่ ลูกๆคนอื่นนอนรวมกันในห้องเล็ก พ่ออยู่นอนที่เต็น

ภาพแสดงรูปตัดอาคาร

V3H2
 นางศรีพรรณ มาแก้ว (60ปี)
 เทศบาลขุนยวม อำเภอขุนยวม
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพแสดงกายภาพอาคาร

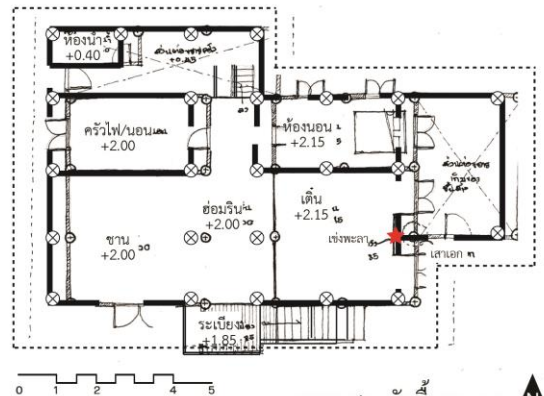
1.

2.

3.

ภาพแสดงผังพื้นอาคาร

1. มุมมองภายนอกเห็น
2. มุมมองใต้ถุนเห็น
3. มุมมองภายในเห็นและเชิงตะลา
4. มุมมองภายในเห็น

ภาพที่ 3.35: รูปแบบเรือนหลังที่ 2 รหัสเรือน V3H2 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556 -2557)

เรือนหลังที่ 3 รหัสเรือน V3H3

นางสาวจันทร์เพชร กิจเมือง อายุ 65 ปี อายุเรือน 92 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 1 คน
ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เรือนสองจั่วแบบดั้งเดิม หลังคาทรงปั้นหยา ยกพื้นสูง ฝั่งที่ติดกับถนนต่อเติมเป็นเพิงร้านค้า

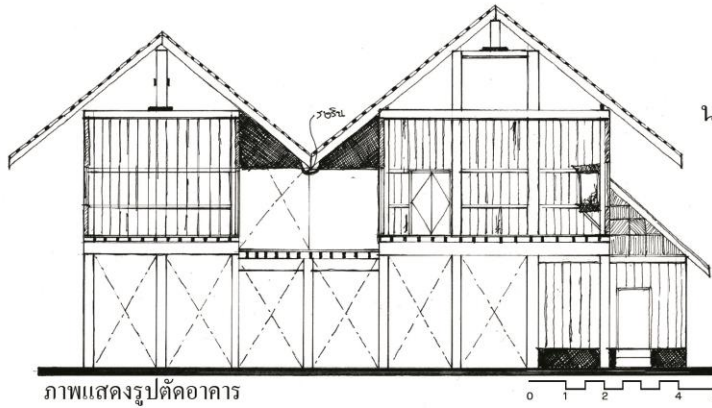
ผังพื้น การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : ได้ดูเรือนติดตาข่ายเหล็กกันบริเวณ ใช้เป็นพื้นที่เก็บของ มีการทำรางระบายน้ำสำหรับระบายน้ำฝนและน้ำที่ใช้บนเรือน ฝั่งที่ติดกับถนนกันห้องเป็นเพิงไม้มุงหลังคา ในอดีตเปิดเป็นร้านค้า เรือนนี้ยกพื้นสูงกว่าเรือนอื่นๆเนื่องจากเคยทำธุรกิจสัมปทานป่าไม้ มีความสวยงามและคนงานมาพักอยู่ด้วยมาก ระดับเรือนจึงยกสูงเพื่อให้อยู่ในระดับที่ความสูงสามารถขึ้นหลังข้างได้โดยสะดวก บนเรือนประกอบด้วยชานพักบันได ชานระเบียง มีฮ่อมรินเป็นตัวแบ่งพื้นที่เรือน เรือนประธานอยู่ฝั่งตะวันออก ประกอบด้วยเต็นและห้องนอนใหญ่ เรือนฝั่งตะวันตกกันเป็นห้องนอนเล็ก ห้องเก็บของและครัวไฟ ถัดจากครัวไฟและฮ่อมรินจะเป็นพื้นที่ส่วนซักล้าง และห้องน้ำ ห้องส้วมที่ย้ายขึ้นมาบนเรือน

ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : เหนือเต็นของเรือนประธานมีแข่งพราหมิเสาเอกอยู่ใกล้กัน ในอดีตหน้าเต็นเป็นที่นอนของความสวยงาม คนงาน และลูกจ้าง หันหัวนอนไปทางทิศตะวันออก ในห้องนอนเป็นที่นอนของแม่ฮ้อยและพ่อฮ้อย ส่วนลูกๆนอนรวมกันในห้องนอนเล็ก

โครงสร้างและวัสดุ : โครงสร้าง พื้น ผนัง และส่วนประกอบต่างๆของเรือนเป็นไม้ หลังคามุงสังกะสี ส่วนซักล้างและห้องน้ำเทคอนกรีต ก่ออิฐฉาบปูน รางระบายน้ำได้ดูเรือนก่อเป็นรางคอนกรีต ตอม่อและพื้นได้ดูเรือนบางส่วนราดคอนกรีต

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : หน้าเรือนติดกับถนนของเทศบาล หลังเรือนใหญ่เป็นเขี้ยว มีบ่อน้ำอยู่ด้านในสุดของบริเวณ ภายในบริเวณเรือนปลูกไม้ผลต้นใหญ่ รอบๆเรือนปลูกไม้ประดับเล็กๆ

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : มีการเปลี่ยนวัสดุของหลังคาเรือน และต่อเติมหลังคา เดิมที่ส่วนชานระเบียงเป็นชานแคดเปิดโล่ง ก่อนที่จะต่อเติมหลังคา ส่วนเต็นเมื่อก่อนผนังด้านในฝั่งที่ติดกับฮ่อมรินจะเปิดโล่งปัจจุบันเปลี่ยนเป็นผนังไม่มีประตูบานเฟี้ยม มีการก่อสร้างห้องน้ำห้องส้วมและส่วนซักล้างเป็นพื้นคอนกรีตขึ้นบนเรือนจากเดิมที่เคยอยู่ใกล้กับบ่อน้ำท้ายเรือน ทำร่องระบายน้ำ ราดพื้นคอนกรีต ปรับฐานรากและก่อตื้นเสาคอนกรีต

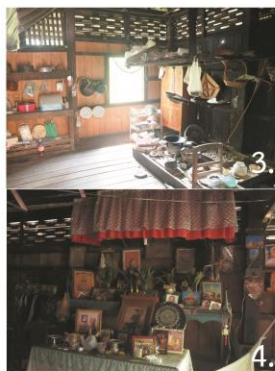
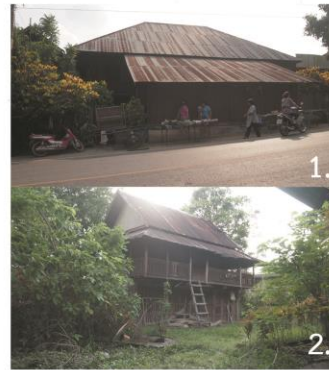

V3H3
 นางสาวจันทร์เพชร กิจเมือง
 (65ปี)
 เทศบาลขุนยวม อำเภอขุนยวม
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

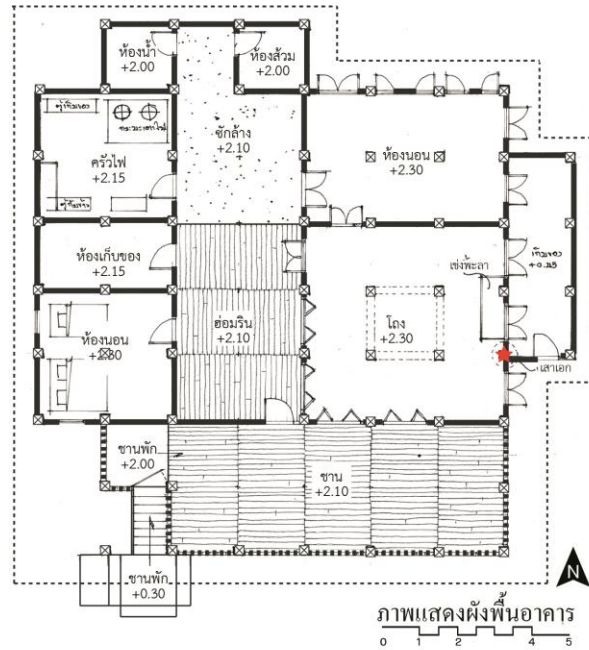
ภาพแสดงรูปตัดอาคาร

ภาพแสดงกายภาพอาคาร

1. มุมมองภายนอกเคิน
2. เสาข้าว
3. ไฟไฟ
4. เชนงพะลา

ภาพแสดงผังพื้นอาคาร

ภาพที่ 3.36: รูปแบบเรือนหลังที่ 3 รหัสเรือน V3H3 (ลงตำราจกเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556-2557)

เรือนหลังที่ 4 รหัสเรือน V3H4

นางอารีย์(เอ็ก) ทองจันทร์ อายุ 76 ปี อายุเรือน 90 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 8 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เรือนสองจั่วแบบดั้งเดิม หลังคาทรงจั่ว ยกพื้นสูง ฝั่งที่ติดกับถนนต่อเติมเป็นเพิงร้านค้า

ฝั่งพื้น การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : ใต้ถุนเรือน ใช้เป็นพื้นที่เก็บของ ฝั่งที่ติดกับถนนกั้นห้องเป็นเพิงไม้มุงหลังคา ในอดีตเปิดเป็นร้านค้า เรือนนี้ยกพื้นสูงกว่าเรือนอื่นๆเนื่องจากเคยทำธุรกิจสัมปทานป่าไม้ มีความข้งและคนงานมาพักอยู่ด้วยมาก ระดับเรือนจึงยกสูงเพื่อให้อยู่ในระดับที่ความสูงสามารถขึ้นหลังข้งได้โดยสะดวก บนเรือนประกอบด้วย ชานพักบันได ชานระเบียง มีอ้อมรินเป็นตัวแบ่งพื้นที่เรือน เรือนประธานอยู่ฝั่งตะวันตก ประกอบด้วยเต็นและห้องนอนใหญ่ เรือนฝั่งตะวันออกกั้นเป็นห้องนอนเล็ก และครัวไฟ

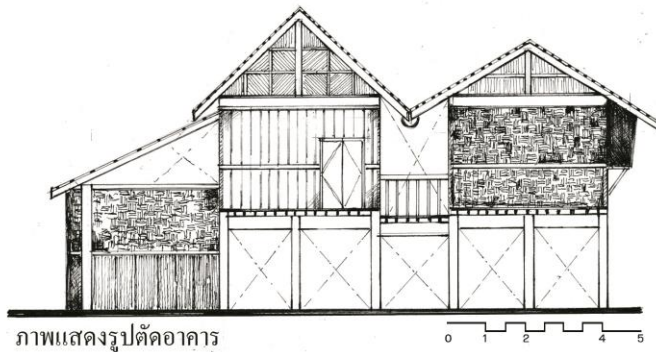
ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : แข่งพร่าอยู่เหนือเต็นบนเสาเอกหรือเสา มังคละ ทางทิศตะวันตกของเรือน พ่อและแม่นอนในห้องนอน ส่วนลูกชายนอนบนเต็นหน้า แข่งพร่า ลูกๆคนอื่นที่มีครอบครัวนอนในห้องนอนเล็ก หันหัวนอนไปทางทิศตะวันออก

โครงสร้างและวัสดุ : โครงสร้าง พื้น ผนัง และส่วนประกอบต่างๆของเรือนเป็นไม้ กำลังเปลี่ยนโครงสร้างหลังคาเป็นเหล็ก เปลี่ยนวัสดุมุงหลังคาเป็นเมทัลชีท

ฝั่งอาคารและบริบทโดยรอบ : ด้านหน้าเรือนติดกับถนน หลังเรือนมีเขี้ยวเก่าฝั่ง ด้านในสุดของพื้นที่เป็นห้องส้วม ในบริเวณเรือนทั้งหมดใช้เป็นที่จอด และอยู่ซ่อมรถ บริเวณเรือนมีไม้ผลยืนต้นและไม้ประดับอยู่บ้าง ไม่พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงพืชผักสวนครัว

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : เปลี่ยนวัสดุหลังคาจากตองติง เป็นคินขอ สังกะสี และเมทัลชีทตามลำดับ เปลี่ยนโครงหลังคาจากไม้เป็นเหล็ก มีการเปลี่ยนวัสดุห้องน้ำจากไม้เป็นก้อบล้อกคอนกรีต

ภาพแสดงรูปตัดอาคาร

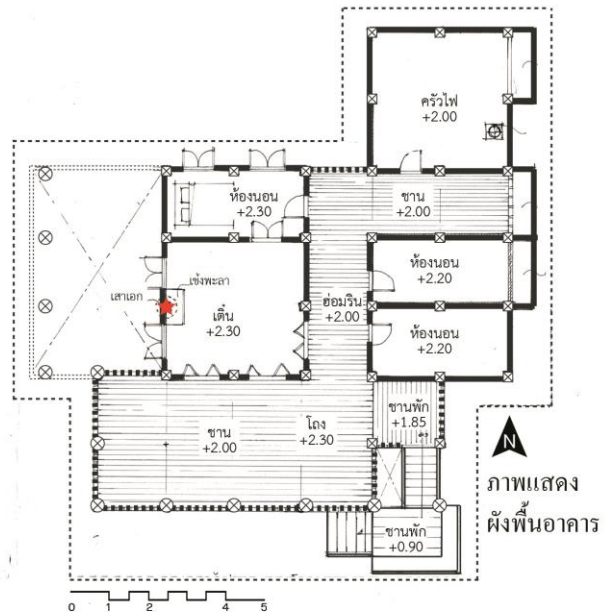
V3H4
นางอารีย์ ทองจันทร์ (76ปี)
เทศบาลขุนยวม อำเภอขุนยวม
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพแสดงกายภาพอาคาร

1. มุมมองภายนอกเฮิน
2. เขี้ยว
3. มุมมองภายในเฮินและเพ่งพะลา
4. ครีวไฟ

ภาพแสดง
ผังพื้นอาคาร

ภาพที่ 3.37: รูปแบบเรือนหลังที่ 4 รหัสเรือน V3H4 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556 -2557)

เรือนหลังที่ 5 รหัสเรือน V3H5

นายโอกันตะ บุญพิทักษ์ อายุ 96 ปี อายุเรือน 66 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 1 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เรือนจั่วเดี่ยว หลังคาทรงจั่วต่อชายคาปีกนกยื่นไปทางทิศตะวันตก ยกพื้นสูง

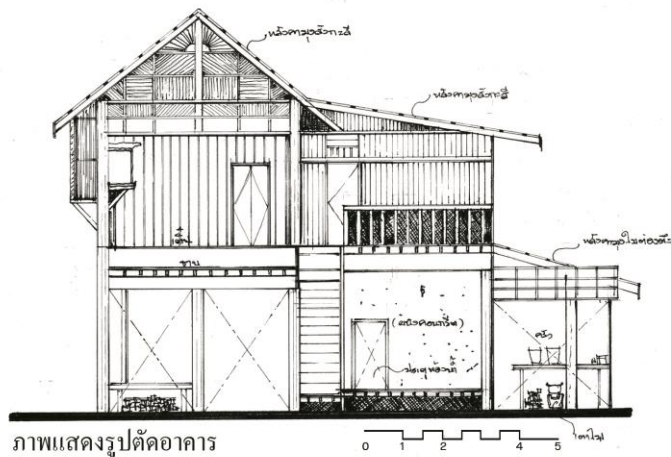
ผังพื้น การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : ใต้ถุนเรือนบางส่วนปล่อยพื้นที่โล่ง วางแคร่ไม้และเปลยวนเพื่อเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจตอนกลางวัน บางส่วนที่ใช้เก็บของ ใต้ถุนทางทิศตะวันตกเป็นช่องไฟหรือครัวไฟเป็นลานดินที่เปิดโล่งอยู่นอกเรือนตีปิดห่างๆเพื่อกันพื้นที่และทำเงาของด้วยไม้ไผ่ แล้วต่อชายคาลงมากลุมเอาไว้ ถัดจากช่องไฟมีการตีปิดพื้นที่ใต้ถุนเรือนก่อนถึงบันไดด้วยผนังไม้ ใต้ชานระเบียงต่อเติมเป็นห้องส้วม ผังพื้นบนเรือนประกอบด้วยชานบันไดที่ต่อเนื่องไปยังชาน เชื่อมต่อกับเดินที่ติดกับห้องนอน

ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : ในอดีตพ่ออู๊ยมแม่อู๊ยมจะนอนในห้องนอนใหญ่ส่วนลูกนอนในห้องนอนเล็กหรือเดิน โดยหันหัวนอนไปทางทิศตะวันออก ที่มีเสาเอกหรือเสามังคละและแข่งพรา

โครงสร้างและวัสดุ : โครงสร้าง ผนัง พื้น และส่วนประกอบอื่นๆของเรือนเป็นไม้จริง หลังคามุงสังกะสี ห้องน้ำที่ต่อเติมใหม่ใช้บล็อกคอนกรีตก่อเป็นผนัง

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : หน้าเรือนติดกับถนนของหมู่บ้าน ทางทิศตะวันออกของเรือนเป็นเรือนลูกสาว หลังเรือนมีโรงเก็บผลผลิตทางการเกษตร บริเวณเรือนมีไม้ผลยืนต้นขนาดใหญ่ และ ไม้ดอกไม้ประดับ

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : มีการเปลี่ยนวัสดุหลังคาเรือน สร้างห้องน้ำขึ้นใหม่ใต้ถุนเรือน รื้อเขี้ยวเดิมที่อยู่ข้างเรือนทางทิศตะวันออกมาสร้างหลังเรือนทางทิศใต้

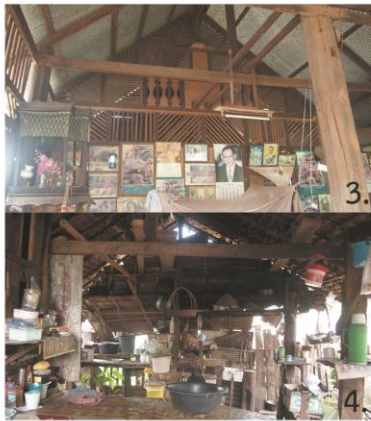

ภาพแสดงรูปตัดอาคาร

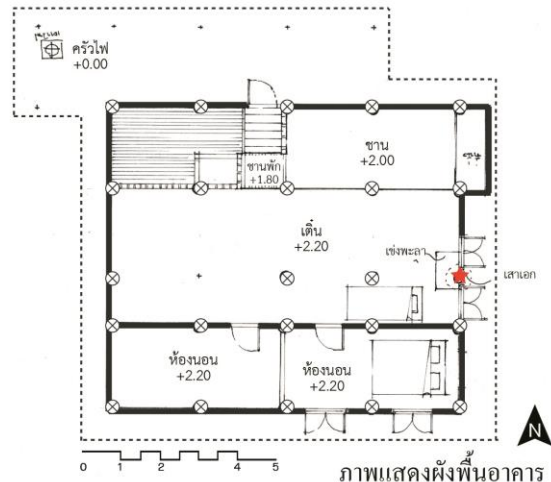
V3H5
 นายโอกันตะ บุญพิทักษ์ (96ปี)
 เทศบาลขุนยวม อำเภอขุนยวม
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพแสดงกายภาพอาคาร

1. เหย้า
2. มุมมองภายนอกเคิน
3. เชน้พะลาและฝาดันลม
4. คร้วไฟ

ภาพแสดงผังพื้นอาคาร

ภาพที่ 3.38: รูปแบบเรือนหลังที่ 5 รหัสเรือน V3H5 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556 -2557)

เรือนหลังที่ 6 รหัสเรือน V3H6

นางท่าน ประเสริฐสุข อายุ 82 ปี อายุเรือน 62 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 3 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เรือนจั่วเดี่ยวดั้งเดิม หลังคาทรงจั่ว ยื่นชายคาปีกนกลงมาคลุมพื้นที่ใช้สอยฝั่งตะวันตก ด้านหน้าต่อเติมหลังคาเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอย กั้นและต่อเติมได้ อนุญาตให้เป็นเรือนสองชั้น

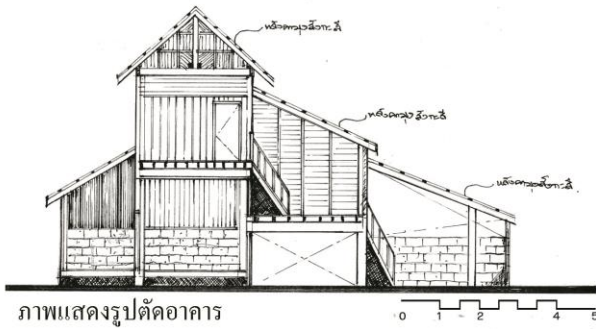
ผังพื้นที่การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : ทางขึ้นเรือนแบ่งเป็นสองส่วนคือข้างหน้าเรือน และหลังเรือน แบ่งสัดส่วนการเข้าถึงด้วยระเบียงชั้นลอย พื้นที่หน้าเรือนติดกับถนนเป็นพื้นที่ระดับดินซึ่งมีการต่อเติมคลุมหลังคา ส่วนพื้นราดคอนกรีตปูกระเบื้องเป็นพื้นที่สำหรับนั่งพักผ่อน ด้านข้างเรือนก่อรั้วด้วยบล็อกคอนกรีตกันเป็นพื้นที่ครัวไฟ ซักล้าง และห้องน้ำ ถัดจากที่นั่งพักผ่อนหน้าเรือนเป็น โถงที่ต่อเติมขึ้นใหม่ ยกสูงจากพื้นดินราว 40 ซม. ใช้เป็นที่พักผ่อนและนอนของลูกสาวและหลาน ส่วนหลังเรือนจะประกอบด้วยห้องไฟหรือครัวไฟดั้งเดิม เป็นพื้นที่ลานดิน โถงมีหลังคาคลุม ติปิดด้วยไม้ระแนง ด้านล่างก่อบล็อกคอนกรีต ถัดจากครัวไฟเดิมจะเป็น โถงชั้นลอย ที่มีการต่อเติมห้องน้ำ ชั้นบนถัดไปเป็นเดินและห้องนอน

ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : ลูกสาวและหลานนอนชั้นล่าง แม่ผู้นอนที่ชั้นลอยติดกับห้องน้ำ หันหัวนอนไปทางทิศตะวันออก ส่วนเชิงพุ่มและเสาเอกอยู่ทางทิศตะวันตก

โครงสร้างและวัสดุ : โครงสร้าง พื้น ผนัง และส่วนประกอบต่างๆของเรือนเป็นไม้ มีการก่ออิฐบล็อกเพิ่ม ในส่วนฐานเรือนและรั้ว ห้องน้ำที่ต่อเติมใหม่เป็นแบบก่ออิฐถือปูน พื้นเรือนบางส่วนปูกระเบื้อง หลังคาเรือนมุงสังกะสี

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : เป็นเรือนที่อยู่ติดกับถนนในหมู่บ้าน หลังเรือนมีห้องน้ำเดิม และไม้ผลยืนต้นอยู่หลังเรือน

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : มีการเปลี่ยนวัสดุหลังคาเรือน ต่อเติมใต้ถุนเรือนด้านหน้าให้เป็นพื้นที่ใช้สอย ครัวไฟ ห้องน้ำ ก่ออิฐบล็อกปิดใต้ถุนเรือน สร้างห้องน้ำชั้นลอย เปลี่ยนพื้นที่ใช้สอยครัวไฟจากด้านหลังมาอยู่ข้างหน้า พื้นที่ชั้นบนปล่อยร้าง

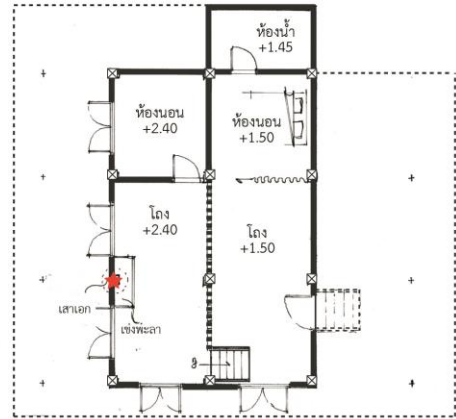

ภาพแสดงรูปตัดอาคาร

V3H6
นางदान ประเสริฐสุข (82ปี)
เทศบาลขุนยวม อำเภอขุนยวม
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

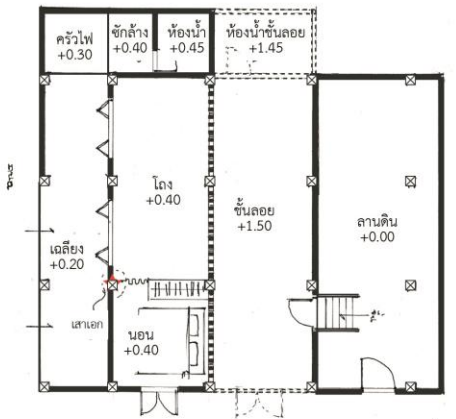
ภาพแสดงกายภาพอาคาร

ภาพแสดงผังพื้นชั้นบน

1. มุมมองภายนอกเฮิน
2. มุมมองภายนอกเฮิน
3. มุมมองภายในเฮิน
4. มุมมองภายในเฮินและเชิงพระลา

ภาพแสดงผังพื้นชั้นล่าง

ภาพที่ 3.39: รูปแบบเรือนหลังที่ 6 รหัสเรือน V3H6 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556 -2557)

เรือนหลังที่ 7 รหัสเรือน V3H7

นางสายพินธุ์ ใจจา อายุ 74 ปี อายุเรือน 62 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 4 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เรือนจั่วเดี่ยวแบบดั้งเดิม หลังคาทรงจั่วยื่นหลังคาปีกนก คลุมพื้นที่เรือนฝั่งตะวันตก ยกพื้นสูง ฝั่งที่ติดกับถนนต่อเติมเป็นเพิงร้านค้า

ผังพื้นที่การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : พื้นที่ใต้ถุนเปิดโล่ง ใช้เก็บของ ด้านหน้าส่วนที่ติดถนน ต่อเติมหลังคาเป็นเพิงร้านค้าแบบเปิดโล่ง ชั้นบนประกอบด้วยชานบันได ที่ต่อเนื่องไปยังชาน ครัวไฟ และห้องน้ำบนเรือนฝั่งตะวันตก ส่วนเรือนที่อยู่ฝั่งตะวันออกประกอบด้วย ชานใหญ่ เต็น และห้องนอน

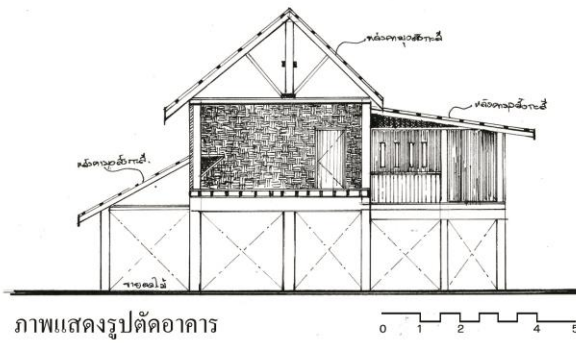
ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : ปัจจุบันปล่อยร้าง มีคนเช่านอนเป็นครั้งคราว แข่งพราและเสาะออกอยู่ทางทิศตะวันออก

โครงสร้างและวัสดุ : โครงสร้าง และพื้นเป็นไม้ ส่วนผนังบางส่วนเป็นไม้ บางส่วนเป็นไม้ไผ่สาน ห้องน้ำที่ต่อเติมก่อด้วยคอนกรีตบล็อก หลังคามุงสังกะสี

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : เป็นเรือนที่อยู่ติดกับถนนใหญ่ มีโรงเก็บผลผลิตทางการเกษตรอยู่หลังเรือน บริเวณเรือนมีไม้ผลขึ้นต้นอยู่หลายชนิด

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : มีการเปลี่ยนวัสดุของหลังคาเรือน จึงเปลี่ยนรูปแบบหลังคาจากเดิมที่เป็นสองจั่วแบบดั้งเดิม มาเป็นจั่วเดี่ยวแล้วต่อชานคาเพื่อต่อการซ่อมแซม มีการกั้นฝาเรือนส่วนที่เป็นชานเพิ่มทีหลัง และต่อเติมห้องน้ำขึ้นใหม่บนเรือน

Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพแสดงรูปตัดอาคาร

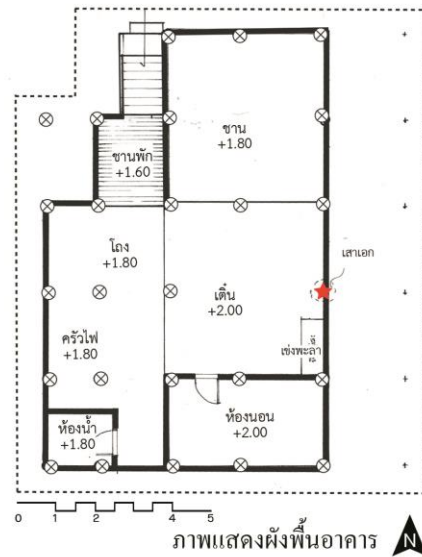
V3H7
 นางสาวพินธ์ ใจจา (74ปี)
 เทศบาลขุนยวม อำเภอขุนยวม
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพแสดงกายภาพอาคาร

1. มุมมองภายนอกเส้น
2. มุมมองภายนอกเส้น
3. เซ่งพะลา
4. มุมมองภายในเส้น

ภาพแสดงผังพื้นอาคาร

ภาพที่ 3.40: รูปแบบเรือนหลังที่ 7 รหัสเรือน V3H7 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556-2557)

เรือนหลังที่ 8 รหัสเรือน V3H8

นางดวงเดือน ศรีแก้ว อายุ 84 ปี อายุเรือน 70 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 0 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เรือนสองจั่วแบบเรือนร้านค้าดั้งเดิม ยกพื้นสูง ผนังที่ติดกับถนนต่อเติมเป็นเพิงร้านค้า

ผนัง การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : เป็นเรือนสองจั่วขนาดใหญ่ ยกพื้นสูง ด้านหน้าเรือนเป็นประตูบานเฟี้ยมเปิดกว้างตลอดแนว ใต้ถุนเรือนครึ่งหนึ่งกั้นเป็นพื้นที่ร้านค้าต่อเนื่องกับเพิงที่ต่อเติมขึ้นข้างหน้า อีกครึ่งหนึ่งปล่อยโล่งไว้เก็บของ

ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : แข่งพญาและเสาเอกอยู่ทางทิศตะวันตก

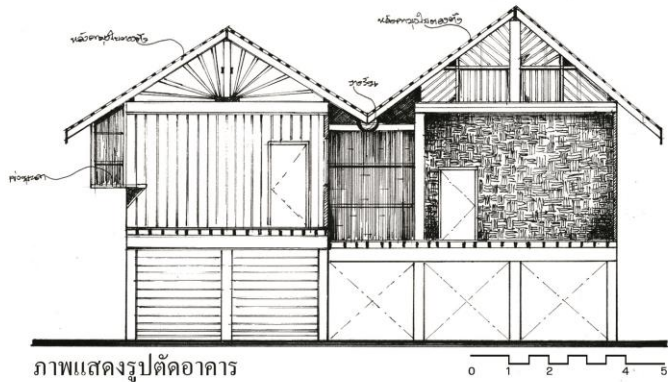
โครงสร้างและวัสดุ : โครงสร้าง ผนัง และพื้นเรือนเป็นไม้ หลังคามุงด้วยใบตองตึง

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : หน้าเรือนติดกับถนนใหญ่ ไม่พบพืชพรรณในบริเวณ

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : ยังไม่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวัสดุเรือนไปจากเดิม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

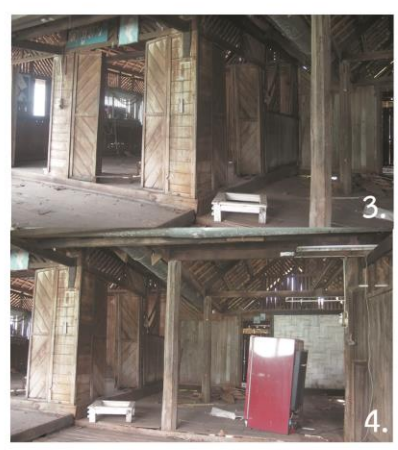

V3H8
นางดวงเดือน ศรีแก้ว (84ปี)
 เทศบาลขุนยวม อำเภอขุนยวม
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

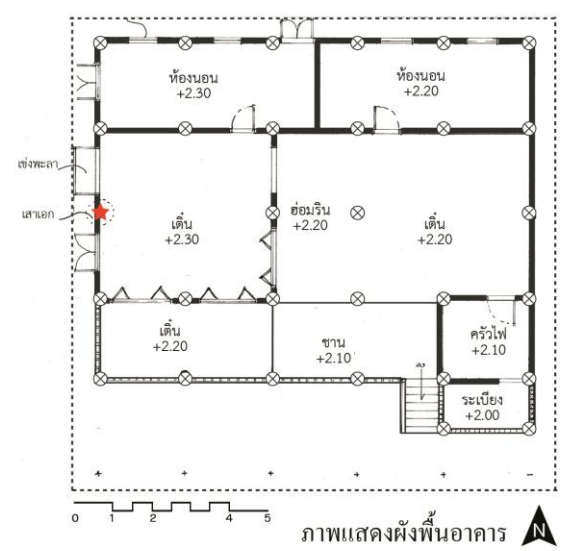
ภาพแสดงรูปตัดอาคาร

ภาพแสดงกายภาพอาคาร

1. มุมมองภายนอกเดิน
 2. โครงสร้างหลังคา
 3. มุมมองภายในเดิน
 4. มุมมองภายในเดิน

ภาพแสดงผังพื้นอาคาร

ภาพที่ 3.41: รูปแบบเรือนหลังที่ 8 รหัสเรือน V3H8 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556 -2557)

เรือนหลังที่ 9 รหัสเรือน V3H9

นายแพทย์ ภิระ อายุ 45 ปี อายุเรือน 65 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 1 คน

ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน : เรือนสองจั่วสองชั้น แบบเรือนร้านค้า ต่อเติมชายคาปีกนกกลมมาคลุมพื้นที่หน้าร้าน และพื้นที่ส่องไฟหรือครัวไฟด้านหลัง

ผังพื้นที่การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน : ด้านหน้าเรือนเป็นประตูบานเฟี้ยมเปิดกว้างตลอดแนว ชั้นล่างให้เช่าพื้นที่ด้านหน้าเปิดเป็นร้านค้า ด้านหลังเป็นพื้นที่เพดานสูงเปิดโล่งไปจนถึงหลังคาชั้นบน ใช้เป็นที่เก็บของ มีการต่อเติมห้องน้ำ และครัวไฟ พื้นที่ทั้งหมดราดคอนกรีต ชั้นสองเป็นเรือนพักอาศัยซึ่งปล่อยร้างไว้ ประกอบด้วย ชานพักบันได ชาน เดิน และห้องนอน

ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับเรือน : มีแข่งพราอยู่บริเวณเดิน

โครงสร้างและวัสดุ : โครงสร้าง พื้น และผนังเรือนเป็นไม้ หลังคาเรือนมุงด้วยสังกะสี

ผังอาคารและบริบทโดยรอบ : เรือนอยู่ติดกับถนนใหญ่ ข้างๆเป็นเรือนร้านค้าปลูกติดกัน ไม่พบพืชพรรณในบริเวณ

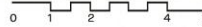
การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน : เปลี่ยนวัสดุมุงหลังคาเรือน ก่อห้องน้ำเพิ่มในตัวเรือน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

V3H9
 นายพัทยา ภีระ (45ปี)
 เทศบาลขุนยวม อำเภอขุนยวม
 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพแสดงรูปตัดอาคาร

ภาพแสดงกายภาพอาคาร

1.

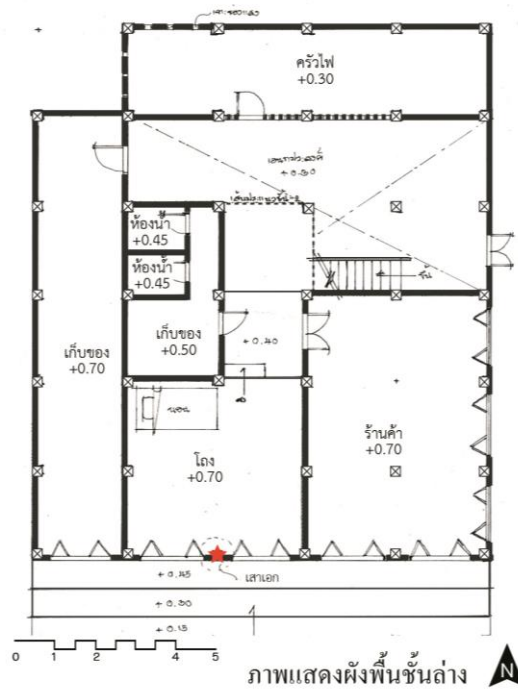
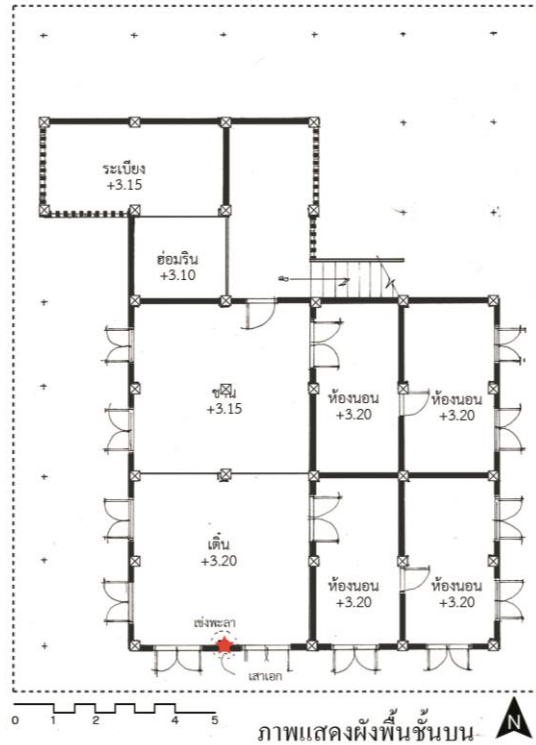
2.

1. มุมมองภายนอกด้าน
 2. มุมมองภายนอกด้าน

ภาพที่ 3.42: รูปแบบเรือนหลังที่ 9 รหัสเรือน V3H9 (ลงตำราจกเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556 -2557)

1. ฝ้าพื้นลม
2. มุมมองภายในเดิน
3. ส้อมริน
4. โครงสร้างหลังคา
5. ครัวไฟ

ภาพที่ 3.43: รูปแบบเรือนหลังที่ 9 รหัสเรือน V3H9 (ลงสำรวจเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2556 -2557)

ตารางที่ 3.6: ตารางสรุปรูปแบบเรือนกรณีศึกษาในชุมชนเทศบาลขุนยวม

รหัสเรือน	ชื่อเจ้าเรือน	ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน	ผังพื้น การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน	ตำแหน่งอำนาจและความเชื่อเกี่ยวกับเรือน	โครงสร้างและวัสดุ	ผังอาคารและบริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต – ปัจจุบัน
V3H1	นางจอหลิตะ กองตระการ นนท์ อายุ 80 ปี อายุเรือน 60 ปี จำนวนสมาชิกบนเรือน 4 คน	เรือนสองจั่ว ยกพื้นสูงแบบ ดั้งเดิม หลังคา ทรงปั้นหยา ต่อชายคาปี กนกคลุม ระเบียงและ ส่วนซกต่าง	ใต้ถุนเรือนปล่อย โล่งใช้งาน อเนกประสงค์ บนเรือน ประกอบด้วย ชานบันได ชาน ร่ม เต็นและ ห้องนอน มีระเบียงเชื่อม ชานกับส่วนซก ล่างข้างเรือน	แจ้งพรา+เสาเอก อยู่ทิศตะวันออก แม่ฮ้อยและ พ่อฮ้อยนอนที่เต็น ส่วนลูกสาวกับ หลานนอนใน ห้องนอน หันหัว นอนไปทางทิศ ตะวันออก	ตัวเรือนไม้ หลังคามุง สังกะสี ใช้น้ำ ที่ต่อเติมบน เรือนเป็นพื้น คอนกรีตตีปิด และมุงด้วย สังกะสี	หน้าเรือนติด ถนน ห้องส้วม ห้องน้ำอยู่ติดกับ แปลงพืชผักหลัง เรือนทางทิศ ตะวันตก ข้างเรือนฝั่ง ตะวันออกมีเย ข้าวขนาดเล็ก หน้าเรือนปลูกไม้ ดอกไม้ประดับ และไม้ผล	ต่อเติมห้องน้ำบน เรือน สร้างและ ซ่อมแซมเพิง ห้องน้ำนอกเรือน ใหม่

รหัส เรือน	ชื่อเจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และหลังคา เรือน	ผังพื้น การจัดวาง พื้นที่ใช้สอย และ องค์ประกอบของ เรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้างและ วัสดุ	ผังอาคารและ บริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอย จากอดีต – ปัจจุบัน
V3H2	นางศรีพรรณ มาแก้ว อายุ 60 ปี อายุเรือน 44 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 0 คน	เรือนสองจั่ว แบบดั้งเดิมยก พื้นสูง ต่อเติม พื้นที่ใต้ถุน เรือนส่วนที่ ติดกับถนน เป็นเพิง ร้านค้า	ใต้ถุนเรือนก่อ ผนังปิดทึบ 2 ส่วน ส่วนหนึ่งใช้ เป็นร้านค้า อีก ส่วนหนึ่งต่อเติม เป็นห้องน้ำและ พื้นที่ซักล้าง บน เรือน ประกอบด้วยชาน บันได ครัวไฟ เต็น มีฮ่อมริน ห้องนอนและ บันไดลงหลัง เรือน	แข่งพรา+เสาเอก อยู่ทิศตะวันออก ปัจจุบันปล่อยร้าง ไม่ได้ใช้งาน	ตัวเรือนไม้ ห้องใต้ถุนเรือน ที่ก่อขึ้นใหม่ เป็นห้องครัว และห้องน้ำก่อ ด้วยบล็อก ซีเมนต์ หลังคา จั่วมุงสังกะสี	หน้าเรือนติด ถนนหมู่บ้าน ใน บริเวณรั้วมีเรือน ของลูกชาย ด้านหลัง ปลูกไม้ ผลยืนต้น	เปลี่ยนวัสดุมุง หลังคาเรือน ก่อ กำแพงกันใต้ถุน เรือนเพิ่มพื้นที่ใช้ สอย เทพื้น คอนกรีต สร้าง ห้องน้ำในเรือน

รหัส เรือน	ชื่อเจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และหลังคา เรือน	ผังพื้น การจัดวาง พื้นที่ใช้สอย และ องค์ประกอบของ เรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้างและ วัสดุ	ผังอาคารและ บริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอย จากอดีต – ปัจจุบัน
V3H3	นางสาวจันทร์ เพชร กิจเมือง อายุ 65 ปี อายุเรือน 92 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 1 คน	เรือนสองจั่ว แบบดั้งเดิม หลังคาทรง ปั้นหยา ยก พื้นสูง ผังที่ ติดกับถนน ต่อเติมเป็น เพิงร้านค้า	ใต้ถุนเรือนใช้ เป็นพื้นที่เก็บของ เพิงร้านค้า บน เรือนมีخانพัก บันได ชาน ระเบียง ส้อมริน เรือนประธานฝั่ง ตะวันออก มีเต็น ห้องนอนใหญ่ ฝั่งตะวันตกกั้น เป็นห้องนอนเล็ก ห้องเก็บของและ ครัวไฟ ส่วนซัก ล้าง และห้องน้ำ	เต็นของเรือน ประธานมี เข่งพรา+เสาเอก ในอดีตหน้าเต็น เป็นที่นอนของ คนงาน และ ลูกจ้าง หันหัว นอนไปทางทิศ ตะวันออก ใน ห้องนอนเป็นที่ นอนของแม่ฮ้อย และพ่อฮ้อย ส่วน ลูกๆนอนรวมกัน ในห้องนอนเล็ก	เรือนไม้ทั้งหลัง หลังคามุง สังกะสี ส่วน ซักล้างและ ห้องน้ำเท คอนกรีต ก่ออิฐ ฉาบปูน ราง ระบายน้ำใต้ถุน เรือนก่อเป็นราง คอนกรีต ตอม่อ และพื้นใต้ถุน เรือนบางส่วน ลาดคอนกรีต	หน้าเรือนติดกับ ถนนของเทศบาล หลังเรือนใหญ่ เป็นเขี้ยว มีบ่อ น้ำอยู่ด้านในสุด ของบริเวณ ภายในบริเวณ เรือนปลูกไม้ผล ต้นใหญ่ รอบๆ เรือนปลูกไม้ ประดับเล็กๆ	เปลี่ยนวัสดุมุง หลังคาเรือน และ ต่อเติมหลังคา ติด ประตูบานเพ็ช กั้นห้อง ก่อสร้าง ห้องน้ำห้องส้วม และส่วนซักล้าง บนเรือนเป็นพื้น คอนกรีต ทำร่อง ระบายน้ำ ลาดพื้น คอนกรีต ปรับ ฐานรากและก่อ ดินเสาคอนกรีต

รหัส เรือน	ชื่อเจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และหลังคา เรือน	ผังพื้น การจัดวาง พื้นที่ใช้สอย และ องค์ประกอบของ เรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้างและ วัสดุ	ผังอาคารและ บริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอย จากอดีต – ปัจจุบัน
V3H4	นางอารีย์(เอ็ก) ทองจันทร์ อายุ 76 ปี อายุเรือน 90 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 8 คน	เรือนสองจั่ว แบบดั้งเดิม หลังคาทรงจั่ว ยกพื้นสูง ผังที่ ติดกับถนน ต่อเติมเป็น เพิงร้านค้า	ใต้ถุนเรือนเป็น พื้นที่เก็บของ + ร้านค้า บนเรือนมี ชานพักบันได ชานระเบียง ส่อม ริน เรือน ประธานฝั่ง ตะวันตก มีเต็น ห้องนอนใหญ่ เรือนฝั่ง ตะวันออกกั้น เป็นห้องนอนเล็ก และครัวไฟ	แข่งพรา+เสาเอก อยู่ทางทิศ ตะวันตกของ เรือน พ่อและแม่ นอนในห้องนอน ลูกชายนอนบน เต็นหน้าแข่งพรา ลูกๆคนอื่นที่มี ครอบครัวนอน ในห้องนอนเล็ก หันหัวนอนไป ทางทิศ ตะวันออก	ตัวเรือนไม้ทั้ง หลัง เปลี่ยน โครงสร้าง หลังคาเป็น เหล็ก เปลี่ยน วัสดุผนังหลังคา เป็นเมทัลชีท	หน้าเรือนติดกับ ถนน หลังเรือนมี เขี้ยวเก่าผูกพัน ด้านในสุดของ พื้นที่เป็นห้อง ส้วม ในบริเวณ เรือนทั้งหมดใช้ เป็นที่จอด และอยู่ ซ่อมรถ บริเวณ เรือนมีไม้ผลยืน ต้นและไม้ ประดับอยู่บ้าง ไม่พบว่ามีการ พืชผักสวนครัว	เปลี่ยนวัสดุ หลังคาเป็นเมทัล ชีท เปลี่ยนโครง หลังคาจากไม้ เป็นเหล็ก ห้องน้ำ ก่อบล็อก คอนกรีต

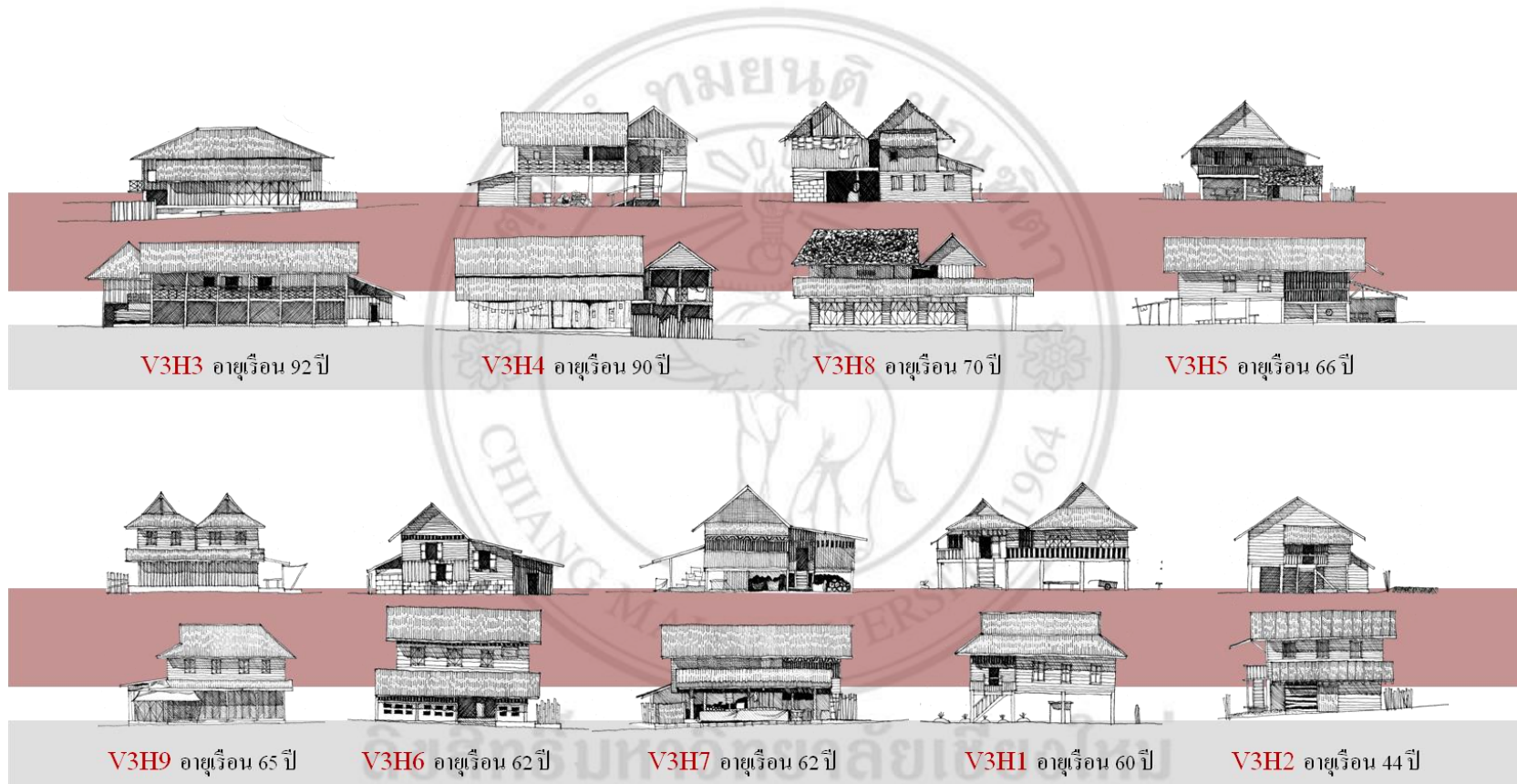
รหัส เรือน	ชื่อเจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และหลังคา เรือน	ผังพื้น การจัดวาง พื้นที่ใช้สอย และ องค์ประกอบของ เรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้างและ วัสดุ	ผังอาคารและ บริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอย จากอดีต – ปัจจุบัน
V3H5	นายโอกันตะ บุญพิทักษ์ อายุ 96 ปี อายุเรือน 66 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 1 คน	เรือนจั่วเดี่ยว หลังคาทรงจั่ว ต่อชายคาปี กนกยื่นไป ทางทิศ ตะวันตก ยก พื้นสูง	ใต้ถุนเรือน บางส่วนปล่อย พื้นที่โล่ง บางส่วนใช้เก็บ ของ ใต้ถุนทาง ทิศตะวันตกเป็น ส่องไฟ ใต้ชานระเบียงต่อ เดิมเป็นห้องส้วม ผังพื้นบนเรือน ประกอบด้วยชาน บันได ชาน เต็น ห้องนอน	พ่ออู๋แม่อู๋นอน ในห้องนอนใหญ่ ลูกนอนใน ห้องนอนเล็ก หรือเดิน หันหัว นอนไปทาง เข่งพรา+เสาเอก ทางตะวันออก	เรือนทั้งหมด เป็นไม้จริง หลังคามุง สังกะสี ห้องน้ำ ที่ต่อเติมใหม่ใช้ บล็อกคอนกรีต ก่อเป็นผนัง	หน้าเรือนติดกับ ถนนของหมู่บ้าน ในบริเวณ เดียวกันมีเรือน ลูกสาว หลังเรือน มีโรงเก็บผลผลิต ทางการเกษตร บริเวณเรือนมีไม้ ผลยืนต้น และไม้ ดอกไม้ประดับ	เปลี่ยนวัสดุมุง หลังคาเรือน สร้างห้องน้ำขึ้น ใหม่ใต้ถุนเรือน ย้ายตำแหน่งเข ี้ยว

รหัส เรือน	ชื่อเจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และหลังคา เรือน	ผังพื้น การจัดวาง พื้นที่ใช้สอย และ องค์ประกอบของ เรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้างและ วัสดุ	ผังอาคารและ บริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอย จากอดีต – ปัจจุบัน
V3H6	นางท่าน ประเสริฐสุข อายุ 82 ปี อายุเรือน 62 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 3 คน	เรือนจั่วเดี่ยว ดั้งเดิม หลังคา ทรงจั่ว ยื่น ชายคาปีกนก ลงมากลุม พื้นที่ใช้สอย ฝั่งตะวันตก ด้านหน้าต่อ เดิมหลังคา เพื่อเพิ่มพื้นที่ ใช้สอย กั้น และต่อเติมได้ ถุนให้เป็น เรือนสองชั้น	หน้าเรือนต่อเติม คลุมหลังคา เป็น โถงยกสูงจาก พื้นดินราว 40 ซม. ใช้เป็นที่ นอน ข้างเรือน กันเป็นครัวไฟ ซักล้างห้องน้ำ หลังเรือนมีช่อง ไฟหรือครัวไฟ ดั้งเดิม โถงชั้น ลอย ห้องน้ำ เต็น และห้องนอน	ลูกสาวและหลาน นอนชั้นล่าง แม่ผู้นอนที่ชั้น ลอยติดกับ ห้องน้ำ หันหัว นอนไปทางทิศ ตะวันออก ส่วน แข่งพราและ เสาเอกอยู่ทางทิศ ตะวันตก ดั้งเดิม โถงชั้น ลอย ห้องน้ำ เต็น และห้องนอน	ตัวเรือนดั้งเดิม เป็นไม้ทั้งหลัง มีการก่ออิฐ บล็อกเพิ่ม ใน ส่วนฐานเรือน และรั้ว ห้องน้ำ ที่ต่อเติมใหม่ เป็นแบบก่ออิฐ ถือปูน พื้นเรือน บางส่วนปู กระเบื้อง หลังคาเรือนมุง สังกะสี	เรือนอยู่ติดกับ ถนนในหมู่บ้าน หลังเรือนมี ห้องน้ำเดิม และ ไม้ผลยืนต้นอยู่ หลังเรือน	เปลี่ยนวัสดุ หลังคาเรือน ต่อ เติมใต้ถุนเรือน ด้านหน้าให้เป็น พื้นที่ใช้สอย ครัว ไฟ ห้องน้ำ ก่ออิฐ บล็อกปิดใต้ถุน เรือน สร้าง ห้องน้ำชั้นลอย เปลี่ยนพื้นที่ใช้ สอยครัวไฟ

รหัส เรือน	ชื่อเจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และหลังคา เรือน	ผังพื้น การจัดวาง พื้นที่ใช้สอย และ องค์ประกอบของ เรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้างและ วัสดุ	ผังอาคารและ บริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอย จากอดีต – ปัจจุบัน
V3H7	นางสายพินธุ์ ใจจา อายุ 74 ปี อายุเรือน 62 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 4 คน	เรือนจั่วเดี่ยว แบบดั้งเดิม ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่ว ยื่นหลังคาปีก นกคลุมเรือน ฝั่งตะวันตก ฝั่งที่ติดกับ ถนนต่อเติม เพิงร้านค้า	พื้นที่ใต้ถุนเปิด โล่ง ใช้เก็บของ ด้านหน้า ต่อเติม หลังคาเป็นเพิง ร้านค้าแบบเปิด โล่ง ชั้นบนของ เรือนฝั่งตะวันตก มีชานบันได ชาน ครัวไฟ และ ห้องน้ำเรือนฝั่ง ตะวันออกมี ชาน ใหญ่ เต็น และ ห้องนอน	ปัจจุบันปล่อยร้าง มีคนเช่านอนเป็น ครั้กราว แข่งพรา และเสาะเอกอยู่ ทางทิศ ตะวันออก	โครงสร้าง และ พื้นเป็นไม้ ผนังเป็นไม้ และไม้ไผ่สาน ห้องน้ำที่ต่อเติม ก่อด้วย คอนกรีตบล็อก หลังคามุง สังกะสี	เรือนอยู่ติดกับ ถนนใหญ่ มีโรง เก็บผลผลิตทาง การเกษตรอยู่ หลังเรือน บริเวณ เรือนมีไม้ผลยืน ต้นอยู่หลายชนิด	เปลี่ยนวัสดุมุง หลังคาเรือน เปลี่ยนรูปแบบ หลังคาจากสอง จั่วแบบดั้งเดิม มา เป็นจั่วเดี่ยวแล้ว ต่อชายคา กันฝน เรือนส่วนชาน ต่อเติมห้องน้ำบน เรือน

รหัส เรือน	ชื่อเจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และหลังคา เรือน	ผังพื้น การจัดวาง พื้นที่ใช้สอย และ องค์ประกอบของ เรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้างและ วัสดุ	ผังอาคารและ บริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอย จากอดีต – ปัจจุบัน
V3H8	นางดวงเดือน ศรีแก้ว อายุ 84 ปี อายุเรือน 70 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 0 คน	เรือนสองจั่ว ยกพื้นสูงแบบ ดั้งเดิม ผังที่ ติดกับถนน ต่อเติมเป็น เพิงร้านค้า	เรือนสองจั่ว ขนาดใหญ่ ยก พื้นสูง ด้านหน้า เรือนเป็นประตู บานเพี้ยมเปิด กว้างตลอดแนว ใต้ถุนเรือน ครึ่งหนึ่งกั้นเป็น พื้นที่ร้านค้า ต่อเนื่องกับเพิงที่ ต่อเติมขึ้น ข้างหน้า อีก ครึ่งหนึ่งปล่อย โล่งไว้เก็บของ	แข่งพญาและ เสาเอกอยู่ทางทิศ ตะวันตก	โครงสร้าง ผนัง และพื้นเรือน เป็นไม้ หลังคา มุงด้วยใบตอง ตุง	หน้าเรือนติดกับ ถนนใหญ่ ไม่พบ พืชพรรณใน บริเวณ	ไม่มีการ ปรับเปลี่ยน รูปแบบและวัสดุ เรือนไปจากเดิม

รหัส เรือน	ชื่อเจ้าเรือน	ลักษณะเรือน และหลังคา เรือน	ผังพื้น การจัดวาง พื้นที่ใช้สอย และ องค์ประกอบของ เรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้างและ วัสดุ	ผังอาคารและ บริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือน และการใช้สอย จากอดีต – ปัจจุบัน
V3H9	นายพิทยา ภิระ อายุ 45 ปี อายุเรือน 65 ปี จำนวนสมาชิก บนเรือน 1 คน	เรือนสองจั่ว สองชั้น ชายคาปีกนก ลงมาคลุม พื้นที่ฝั่งติด ถนนให้เป็นที่ ร้านค้า และ คลุมพื้นที่ ด้านหลังเป็น ส่องไฟหรือ ครัวไฟ	หน้าเรือนชั้นล่าง เป็นร้านค้า หลัง เรือนเป็นพื้นที่ เพดานสูงเปิดโล่ง ไปจนถึงหลังคา ชั้นบน ใช้เป็นที่ เก็บของ ต่อเติม ห้องน้ำ และครัว ไฟ พื้นทั้งหมด ราดคอนกรีต ชั้น สองเป็นเรือนพัก อาศัย มีชานพัก บันได ชาน เต้น และห้องนอน	มีแข่งพราอยู่ บริเวณเดิน	ตัวเรือนเป็นไม้ ทั้งหลัง หลังคา เรือนมุงสังกะสี	อยู่ติดกับถนน ใหญ่ ข้างๆเป็น เรือนร้านค้าปลูก ติดกัน ไม่พบพืช พรรณในบริเวณ	เปลี่ยนวัสดุมุง หลังคาเรือน ก่อ ห้องน้ำเพิ่มในตัว เรือน

ภาพที่ 3.44 : ภาพแสดงการจัดลำดับเพื่อเปรียบเทียบอายุ และรูปแบบเรือนที่เก็บข้อมูล ในพื้นที่ศึกษาชุมชนเทศบาลขุนยวม อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ตารางที่ 3.7: ตารางสรุปรูปแบบเรือนกรณีศึกษาในบ้านเมืองปอน บ้านต่อแพ และชุมชนเทศบาลขุนยวม

พื้นที่ศึกษา	ลักษณะเรือนและหลังคาเรือน	ผังพื้นที่ การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน	ตำแหน่งอำนาจและความเชื่อเกี่ยวกับเรือน	โครงสร้างและวัสดุ	ผังอาคารและบริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยจากอดีต - ปัจจุบัน
ชุมชนบ้านเมืองปอน	มีทั้งเรือนจั่วเดี่ยวและหลายจั่วแบบดั้งเดิม เรือนแบบจั่วเดี่ยวเป็นเรือนขนาดเล็กยกพื้นไม่สูงมากนัก เจ้าเรือนมักเป็นครอบครัวเดี่ยวหรือมีฐานะไม่สู้ดี เรือนหลายจั่วมักเป็นรูปแบบเรือนพักอาศัยของครอบครัวขยายที่อยู่กันหลาย	ผังพื้นเรือนแบ่งเป็นหน้าเรือน กลางเรือน และในเรือนแบบไทใหญ่ พื้นที่ใช้สอยเรียงลำดับจากชานบันได ชานแดด ชานร่ม ชำมแขก ส่องไฟ และห้องนอน พบว่าบางเรือนมีการยกระดับชำมแขกขึ้นเหมือนเดินในเรือน ล้านนา	พื้นที่บริเวณชำมแขก หรือเต็นหน้าห้องนอนจะเป็นที่นอนประจำของผู้อาวุโสหรือพ่อและลูกชาย พื้นที่ในห้องนอนจะเป็นของ แม่ ลูกสาวหรือลูกคนเล็ก เรือนส่วนใหญ่ อ่างอิงทิศหัว	ยังคงรูปแบบโครงสร้างดั้งเดิมไว้ได้ ทั้งหลังคาและตัวเรือน มีเพียงส่วนน้อยที่ต่อเติมเรือนด้วยการก่ออิฐถือปูน เรือนส่วนใหญ่เปลี่ยนวัสดุผนังจากตมอดองตั้ง	ผังอาคารค่อนข้างเรียบง่าย มีเรือนพักอาศัย ห้องส้วม และเขี้ยว เป็นองค์ประกอบที่พบทุกหลัง เรือนบางหลังมีตอมน้ำ และส่องไฟที่แยกออกจากเรือนพักอาศัย ในบริเวณเรือนนิยมปลูกไม้ประดับและไม้ผล	นิยมเปลี่ยนวัสดุผนังหลังคาเรือนจากเดิมที่เป็นใบตองตึงมาเป็นสังกะสีและกระเบื้องคอนกรีตเพื่อความคงทนและง่ายต่อการซ่อมแซม ทำให้รูปทรงหลังคาและองศาเปลี่ยนไปตามข้อจำกัดของวัสดุนิยมกันไม้ฉลุเป็น

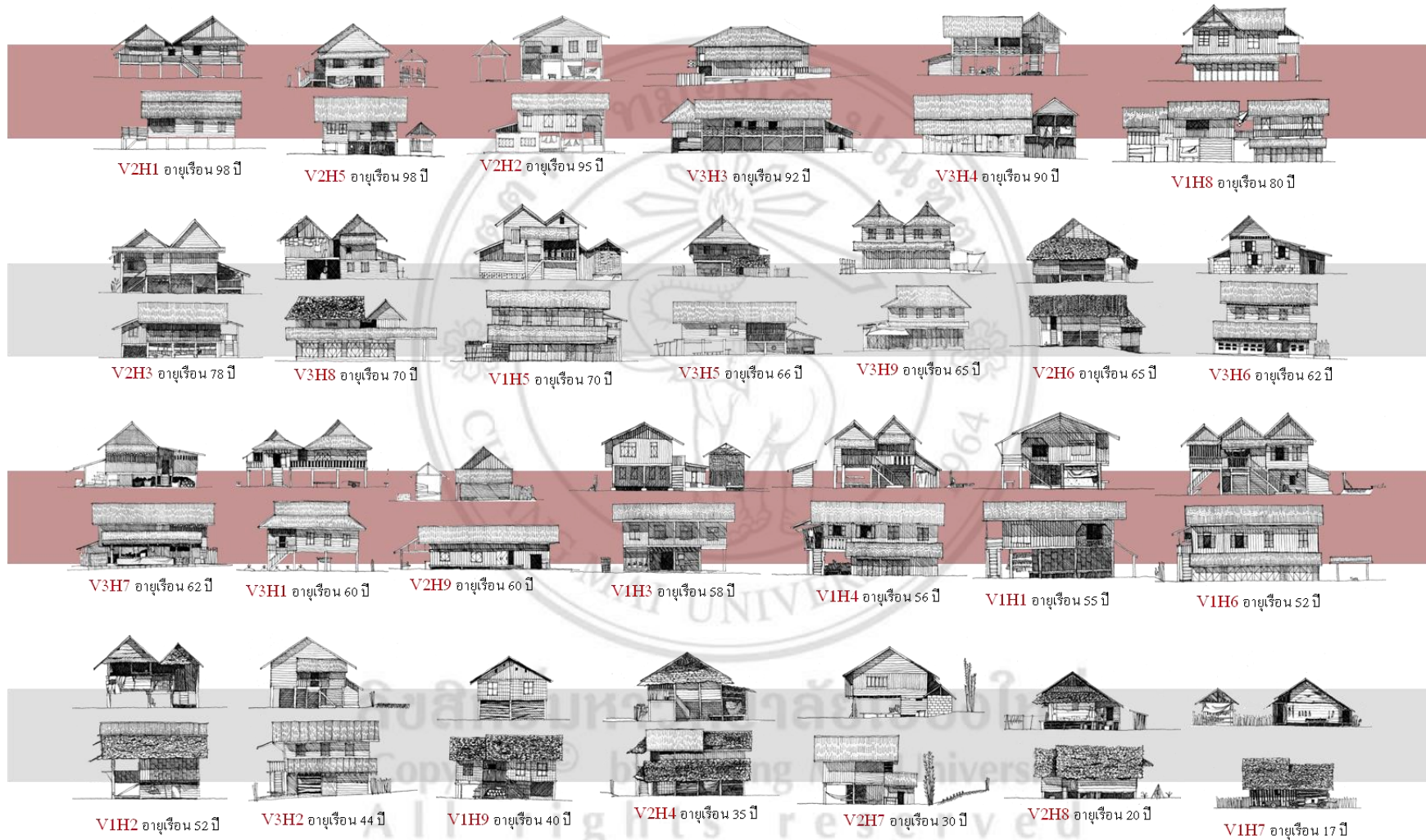
พื้นที่ ศึกษา	ลักษณะเรือนและ หลังคาเรือน	ผังพื้น การจัดวาง พื้นที่ใช้สอย และ องค์ประกอบของ เรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้างและ วัสดุ	ผังอาคารและ บริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลงของ รูปแบบเรือนและ การใช้สอยจากอดีต - ปัจจุบัน
	คน บางเรือนมีการ ต่อหลังคาเพิ่มเป็น เพิงร้านค้าด้านข้าง เรือน		นอนทางทิศ ตะวันออกซึ่งเป็น ทางเดียวกับ เข่งพราและเสา มั่งคละ	เป็นสังกะสี หรือกระเบื้อง เนื่องจากคงทน ถาวรและง่าย ต่อการ บำรุงรักษา	บางเรือนมีแปลง ปลูกพืชผักสวน ครัว	พื้นที่ใช้สอย ต่อเติม เพิงร้านค้าข้างเรือน และย้ายห้องน้ำเข้า มาอยู่ใต้ถุนหรือติด กับตัวเรือน
ชุมชน บ้านต่อแพ	ลักษณะเรือนและ หลังคาเรือนดั้งเดิม ค่อนข้างคล้ายคลึง กับบ้านเมืองปอน แต่พบว่าไม่นิยมกัน พื้นที่ใต้ถุนเรือนเป็น พื้นที่ใช้สอยอื่นๆ หรือต่อเติมข้างเรือน เป็นเพิงร้านค้า แต่จะ	การแบ่งและ เรียงลำดับผังพื้นที่ใช้ สอยเป็นแบบไท ใหญ่เช่นเดียวกับ เรือนในบ้านเมือง ปอน ในบางเรือนมี องค์ประกอบที่เป็น ระเบียงแคบๆข้าง เรือน เชื่อมระหว่าง	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน เหมือนกันกับ บ้านเมืองปอน ในเรือนที่มี ห้องนอนสอง ห้อง ห้องนอนใน เรือนประธานจะ	เรือนส่วนใหญ่ รักษา โครงสร้าง ดั้งเดิมไว้ มีบาง หลังที่ต่อเติม เรือนแบบก่อ อิฐฉาบปูนและ เทซีเมนต์ บริเวณพื้นใต้	องค์ประกอบผัง อาคารไม่แตกต่าง จากบ้านเมืองปอน แต่พบว่าเรือนส่วน ใหญ่นิยมเก็บ ผลผลิตทาง การเกษตรและเย ข้าวไว้ใต้ถุนเรือน มากกว่าสร้างเป็น	เรือนที่เปลี่ยนวัสดุ หลังคาจะมีการ เปลี่ยนรูปทรง หลังคาเรือนและ องศาหลังคา บาง เรือนเปลี่ยนทรง หลังคาจากสองจั่ว เป็นจั่วเดี่ยวเพราะ โครงสร้างหลังคา

พื้นที่ ศึกษา	ลักษณะเรือนและ หลังคาเรือน	ผังพื้นที่ การจัดวาง พื้นที่ใช้สอย และ องค์ประกอบของ เรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้างและ วัสดุ	ผังอาคารและ บริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลงของ รูปแบบเรือนและ การใช้สอยจากอดีต - ปัจจุบัน
	<p>ปล่อยโล่งไว้สำหรับเก็บผลผลิตและอุปกรณ์ทางการเกษตร รวมถึงเขี้ยวที่นิยมเก็บไว้ทางทิศตะวันออกเฉียงของเรือน ในเรือนที่มุงหลังคาตองตึงยังพบว่ามีรูปทรงหลังคาแบบตึบมนซึ่งเป็นทรงหลังคาแบบไทใหญ่ พบว่ามีเรือนบางหลังที่เป็นเรือนแบบประยุกต์</p>	<p>ต่อไฟกับขานเล็ก หน้าเรือนคล้ายกับองค์ประกอบที่เรียกว่า เลียบ บนเรือนแบบล้านนา</p>	<p>เป็นของแม่และพ่อ ส่วนห้องนอนในเรือนเล็กเป็นห้องนอนของลูกๆ</p>	<p>ถุนเรือน ส่วนหลังคาเรือนมีทั้งที่ใช้วัสดุดั้งเดิมคือ หลังคาตองตึงและหลังคาที่เปลี่ยนวัสดุมุงเป็นสังกะสีหรือกระเบื้องคอนกรีต</p>	<p>อาคารแยกต่างหาก ในบริเวณเรือนนิยมปลูกไม้ประดับและไม้ผล บางเรือนมีแปลงปลูกพืชผักสวนครัว</p>	<p>สำหรับกระเบื้องคอนกรีตสามารถคลุมพื้นที่ได้กว้างขึ้น เรือนที่ต่อเติมเรือนแบบก่ออิฐฉาบปูนจะนิยมก่อสร้างเป็นตองตึงอยู่ระดับใต้ถุนเรือนก่อนไปทางหลังเรือนเดิม นอกจากนี้ยังนิยมย้ายห้องน้ำเข้ามาติดกับเรือนหรืออยู่ใต้ถุนเรือนเดิมเพื่อความสะดวกในการใช้สอย</p>

พื้นที่ ศึกษา	ลักษณะเรือนและ หลังคาเรือน	ผังพื้นที่ การจัดวาง พื้นที่ใช้สอย และ องค์ประกอบของ เรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้างและ วัสดุ	ผังอาคารและ บริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลงของ รูปแบบเรือนและ การใช้สอยจากอดีต - ปัจจุบัน
ชุมชน เทศบาล ขุนยวม	พบเฉพาะเรือนหลาย จั่วทั้งรูปแบบดั้งเดิม และเรือนหลายจั่วที่ ต่อเติม รวมถึงเรือน แบบประยุกต์ที่ ผสมผสานรูปแบบ เรือนสมัยใหม่ ลักษณะเรือนและ หลังคาเรือนมีการ เปลี่ยนแปลงรูปแบบ จากเรือนไทใหญ่ แบบดั้งเดิม บาง เรือนมีการ ปรับเปลี่ยนตามการ ใช้งานของเจ้าเรือน	เรือนส่วนใหญ่มัก แบ่งพื้นที่ใช้สอยเป็น สองส่วน ได้แก่ใต้ ถุนเรือนซึ่งใช้เป็น พื้นที่ประกอบ กิจการร้านค้า และ บนเรือนที่ใช้เพื่อการ อยู่อาศัยที่มีการแบ่ง และเรียงลำดับผัง พื้นที่ใช้สอยบน เรือนแบบไทใหญ่ เช่นเดียวกับเรือนใน บ้านเมืองปอน และ บ้านต่อแพ นอกจากนี้ยังคงพบ	แม้มีการ เปลี่ยนแปลงหรือ ประยุกต์รูปแบบ ของเรือนไปบ้าง แต่พบว่ายังคง รักษาคำแหน่ง อำนาจและความ เชื่อเกี่ยวกับเรือน ไว้เช่นเดียวกับ บ้านเมืองปอน และบ้านต่อแพ	เรือนส่วนใหญ่ รักษา โครงสร้าง ดั้งเดิมไว้แต่มี การต่อเติม โครงสร้าง คอนกรีตขึ้น ใหม่ในส่วนที่ ใช้เพื่อการค้า หรือฐานราก บางเรือนมีการ เปลี่ยน โครงสร้าง หลังคาใหม่เป็น โครงสร้าง	พบว่าเรือนเกือบ ทั้งหมดไม่เหลือ องค์ประกอบผัง อาคารแบบดั้งเดิม บางเรือนไม่พบว่า มีเขี้ยว บางเรือนมี แต่ถูกรื้อถอนไป แล้ว มีเพียงสอง หลังที่มี องค์ประกอบ ดั้งเดิมหลงเหลืออยู่ ในบริเวณเรือน ใน บริเวณเรือนนิยม ปลูกไม้ประดับ และไม้ผล พบ	วัสดุผนังหลังคาเรือน เปลี่ยนเป็นวัสดุ สมัยใหม่เกือบทุก เรือน มีเพียงเรือน เดียวที่ใช้ใบตองตึง บางเรือนเปลี่ยนทรง หลังคาจากสองจั่ว เป็นจั่วเดี่ยว นิยมต่อ เติมใต้ถุนเรือนแบบ ก่ออิฐฉาบปูนและเท คอนกรีตพื้นเรือน นอกจากนี้ยังมีการ เปลี่ยนโครงสร้าง เรือนเป็นเสา คอนกรีตหรือเปลี่ยน

พื้นที่ ศึกษา	ลักษณะเรือนและ หลังคาเรือน	ผังพื้นที่ การจัดวาง พื้นที่ใช้สอย และ องค์ประกอบของ เรือน	ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อ เกี่ยวกับเรือน	โครงสร้างและ วัสดุ	ผังอาคารและ บริบทโดยรอบ	การเปลี่ยนแปลงของ รูปแบบเรือนและ การใช้สอยจากอดีต - ปัจจุบัน
	หรือเปลี่ยนการ ตกแต่งตามอิทธิพล วัฒนธรรมตะวันตก หลังคาเรือนมีทั้งทรง จั่วและปั้นหยา ส่วน ใหญ่เปลี่ยนวัสดุเป็น วัสดุสมัยใหม่	องค์ประกอบแบบ ล้านนาทั้งเดินและ เลียบในเรือนบาง หลัง		เหล็ก ส่วนวัสดุ หลังคาพบว่า เกือบทั้งหมด เปลี่ยนเป็น สังกะสีหรือ กระเบื้อง ซีเมนต์	เรือนเพียงหลัง เดียวที่ยังมีแปลง ปลูกพืชผักสวน ครัว	โครงหลังคาเป็น โครงสร้างเหล็ก บาง เรือนสร้างห้องน้ำขึ้น ติดเรือน หลายๆ เรือนสร้างห้องน้ำขึ้น บนเรือน พร้อมส่วน ซักล้างเพื่อความ สะดวกสบาย

ภาพที่ 3.45 : ภาพแสดงการจัดลำดับเพื่อเปรียบเทียบอายุ และรูปแบบเรือนที่เก็บข้อมูล ในพื้นที่ศึกษาอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

3.3 การวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะ และความเปลี่ยนแปลงของเรือนไทใหญ่ในพื้นที่ศึกษา

หลังจากรวบรวมและสรุปข้อมูลเรือนในแต่ละบ้านเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำรูปแบบเรือนมาวิเคราะห์ ตามวัตถุประสงค์วิจัยและคำถาม แบ่งเป็น 2 หัวข้อคือ

1) ลักษณะเฉพาะของเรือนไทใหญ่ในพื้นที่ศึกษา แบ่งเป็น 4 หัวข้อย่อย

- รูปแบบของเรือน
- รูปแบบผังพื้น
- ลำดับการเข้าถึงพื้นที่ใช้สอย
- การขยายและต่อเติมของเรือนไทใหญ่

2) การเปรียบเทียบลักษณะร่วมและต่าง ที่เกิดจากการผสมผสานทางวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นระหว่างเรือนไทใหญ่และเรือนล้านนาในพื้นที่วิจัย ประกอบด้วย

- ผลการเปรียบเทียบลักษณะร่วมและต่างกัน
- ปัจจัยจากการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดพลวัตทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของเรือนไทใหญ่ในพื้นที่วิจัย
- การสังเคราะห์ผลเกี่ยวกับแนวโน้มเรือนไทใหญ่ที่เปลี่ยนไปตามปัจจัย

3.3.1 ลักษณะเฉพาะของเรือนไทใหญ่ในพื้นที่ศึกษา

3.3.1.1 รูปแบบของเรือน

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าสามารถแบ่งประเภทของรูปแบบเรือนพักอาศัยได้ 3 แบบด้วยกันได้แก่ เรือนแบบดั้งเดิม เรือนต่อเติมในแบบดั้งเดิม และเรือนสมัยใหม่

3.3.1.1.1 เรือนดั้งเดิม

คือเรือนพักอาศัยที่มีรูปแบบเป็นเรือนไทใหญ่ดั้งเดิม เรือนรูปแบบนี้ประกอบด้วยเรือนจั่วเดี่ยว และเรือนจั่วแฝด

- เรือนจั่วเดี่ยว (เฮินโหลงตอยเหลียว) เรือน ไม้ขนาดเล็กหลังคาเดี่ยว เป็นเรือนแคบๆ ใต้ถุนเดี่ยว มักเป็นเรือนของผู้มีฐานะไม่ค่อยจะสู้ดีนัก หรือผู้ที่เริ่มต้นตั้งครอบครัวใหม่ โดยใช้เป็นเรือนชั่วคราว ตัวเรือนมักเป็น 3 ห้องเสาด้านหลังกันฝาใช้เป็นสวนห้องนอน ส่วนด้านหน้าใช้เป็นเต็น(ไทใหญ่เรียกว่า ฮ้าน) ต่อจากเต็นลดระดับลงเล็กน้อยต่อยื่น ออกเป็นชานแคบๆ ทำบันไดพาตขึ้นเรือนได้ชายคาที่ยื่นคลุมลงมาถึงส่วนของพื้นที่ชาน ทั้งหมด ด้านข้างเรือนด้านหนึ่งมักต่อชาน โอบยาว ไปถึงสุดอาคารเพื่อใช้ทำเป็นห้องครัว โดยซักปีกหลังคายื่นคลุมลงมาเป็นฝืนเดียว ผนังห้องครัวจะต่อเป็นชั้นเล็กๆ ยื่นเลย ออกมาภายนอกอาคารเพื่อใช้เป็นที่วางของและทำเป็นร้านน้ำ (เข่งน้ำ) เช่นเดียวกับส่วน ของผนังห้องนอนอีกด้านหนึ่งที่ทำเป็นหิ้งพระพุทธรูป (เข่งเจ้าพรา) เรือนประเภทนี้ โครงสร้างเรือนจะเป็นไม้เนื้อแข็ง ส่วนฝานผนังมักจะใช้ไม้ไผ่สานเป็นแผงขัดตะหรือไม้แป้น พื้นเรือนบ้างก็ใช้ไม้แป้นหรือแผ่นกระดาน บ้างก็ใช้ไม้ฟาก หลังคามุงด้วยใบตอง ตึง สังกะสี หรือกระเบื้อง ดังภาพที่ 3.46

ภาพที่ 3.46: ภาพแสดงรูปแบบเรือนไทใหญ่แบบจั่วเดี่ยวในพื้นที่ขุนยวม

- เรือนจั่วแฝด (เฮินสองส่อง) เรือนไม้ขนาดใหญ่ที่ทำเป็นเรือนแฝดคู่กัน โดยทำหลังคาจั่วติดกัน 2 ตัว ครอบคลุมพื้นที่ใช้สอย ดังภาพที่ 3.47 ประกอบด้วยเรือนนอนหลังหนึ่ง และเรือนครัวหลังหนึ่ง ตัวเรือนมักทำเป็นเรือนขนาด 5 ห้องเสา ยกพื้นเรือนสูง ใต้ถุนเรือนใช้เป็นที่นั่งพักผ่อน ทำงาน เก็บของต่างๆ เช่น เก็บข้าว เครื่องมือทำนา พาหนะ รวมทั้งเป็นที่พักของสัตว์เลี้ยง ความสูงของใต้ถุนจะอยู่ราว 2.50 เมตร ตัวเรือนมักจะหันด้านสกัดอยู่ในแนวทิศเหนือใต้ เพื่อให้เรือนนั้นสามารถรับแสงแดด เรือนประธาน (เรือนนอน) ขนาดใหญ่กว่าเรือนรอง (เรือนครัว) ทั้งนี้เป็นไปตามความเชื่อของชาวไทยใหญ่ที่จะไม่ทำจั่วเรือน 2 หลังให้มีขนาดเท่ากัน เรือน 2 หลังแฝดนี้เชื่อมต่อกันด้วยช่อมริน ซึ่งมักจะทำระดับให้ลดต่ำลงกว่าพื้นห้องนอน และเดินให้เพียงพอสำหรับศีรษะคนที่จะเดินลอดผ่านได้ พื้นที่ส่วนหลังใช้เป็นที่นอน มีเต็นอยู่ด้านหน้า เต็นส่วนนี้ใช้ประโยชน์หลายอย่างทั้งเป็นที่นั่งกินข้าว รับแขก เลี้ยงพระ นอนเล่น รวมไปถึงจัดตั้งศพ เมื่อสมาชิกในครอบครัวได้เสียชีวิตลง

ภาพที่ 3.47: ภาพแสดงรูปแบบเรือนไทใหญ่แบบจั่วแฝดในพื้นที่ชุมชน

3.3.1.1.2 เรือนต่อเติมในแบบดั้งเดิม

คืออาคารเดิมที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ต่อการอยู่อาศัยเป็นหลัก ต่อมาได้ปรับปรุงต่อเติม ขยายบางส่วนของอาคารเพื่อใช้ประโยชน์ต่อการประกอบกิจการทางการค้าที่ทำขึ้น เรือนที่ต่อเติมเพียงร้านค้านี้นิยมสร้างในช่วงสมัยที่เกิดเส้นทางการค้าของพ่อค้าวัวต่างที่ขนส่งสินค้าจากรถไฟสายเหนือซึ่งมาสิ้นสุดที่เชียงใหม่ ไปขายยังหัวเมืองต่างๆ ทำให้บ้านเมืองปอนและขุนยวม ซึ่งเป็นจุดพักระหว่างเส้นทางสัญจรไปยังแม่ฮ่องสอนนั้นมีการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าอย่างคึกคัก จากการสำรวจภาคสนามจึงพบเรือนต่อเติมในแบบดั้งเดิมนี้อาศัยไปตามสองฟากฝั่งถนน มีทั้งที่เป็นแบบเรือนจั่วเดี่ยว เรือนแฝด แต่จะมีความพิเศษกว่าเรือนพักอาศัยด้วยการต่อส่วนของอาคารออกมาเพื่อใช้เป็นห้องสำหรับวางเก็บสินค้า โดยส่วนใหญ่มักอาศัยด้านข้างของเรือนเป็นเกณฑ์ เพราะไม่ติดขัดกับส่วนของชานเรือน โดยต่อปีกหลังคาคลุมลงมาเช่นเดียวกับการยื่นคลุมห้องครัว หากทางสัญจรอยู่ด้านสกัดของเรือน ก็มักทำเป็นเรือนจั่วยกพื้นเดี่ยว ๆ อีกหลังหนึ่งต่อชิดกับด้านข้างของเรือน ดังภาพที่ 3.48

ภาพที่ 3.48: ภาพแสดงรูปแบบเรือนไทใหญ่แบบต่อเติมในแบบดั้งเดิมในพื้นที่ขุนยวม

3.3.1.1.3 เรือนสมัยใหม่

เป็นรูปแบบเรือนที่เพิ่งปรากฏให้เห็นไม่นานนัก จากการลงพื้นที่ผู้วิจัยยังได้พบเรือนสมัยใหม่ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งอาจเป็นเพราะรูปแบบการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัยและความเคร่งครัดจากความเชื่อของชนบเรือนแบบดั้งเดิมที่น้อยลงไป ทำให้เกิดการปรับรูปแบบเรือนตามสมัยนิยม มีการปิดกั้นพื้นที่ใต้ถุนเป็นพื้นที่ใช้สอยตามแบบเรือนตะวันตกที่นิยมสร้างบ้านเรือนติดพื้นดิน ตอบสนองความต้องการพื้นที่ใช้สอยเพิ่มเติมเพื่อความสะดวกสบายในการใช้ชีวิต เพิ่มพื้นที่ห้องน้ำห้องส้วมเข้ามาอยู่ในเรือน ย้ายครัวไปลงมาอยู่ใต้ถุนเรือน และเพิ่มพื้นที่ใช้สอยใต้ถุนเรือนเป็นห้องอาหารหรือโถงนั่งเล่น ดังแสดงในภาพ 3.49 รวมถึงวิทยาการเทคโนโลยีการก่อสร้างสมัยใหม่ส่งผลให้การเลือกวัสดุเปลี่ยนไป วัสดุสมัยใหม่นั้นมีข้อจำกัดในเรื่องรูปแบบโครงสร้างและองศาการเปลี่ยนวัสดุมาจากแป้ไม้ไผ่หรือแป้ไม้มุงด้วยใบตองตึง มาเป็นแป้ไม้หรือแป้เหล็กมุงด้วยสังกะสี กระเบื้องคอนกรีต เมทัลชีท จึงมีผลให้ไม่สามารถมุงหลังคาที่มีความซับซ้อนและเป็นเอกลักษณ์แบบไทใหญ่ดั้งเดิมได้ ทำให้รูปทรงของเรือนและหลังคาต้องเปลี่ยนไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เกิดเรือนสมัยใหม่ที่มีรูปแบบเฉพาะแล้วแต่เจ้าของเรือนจะเป็นคนคิดสร้าง แต่ก็ยังคงพบว่ามีคติ ความเชื่อ และการวางผังพื้นที่ใช้สอยบนเรือนจากเอนไตดั้งเดิมสืบทอดต่อมาอยู่ในเรือน ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไปในส่วนจากรูปแบบผังพื้น

Copyright © by Chiang Mai University

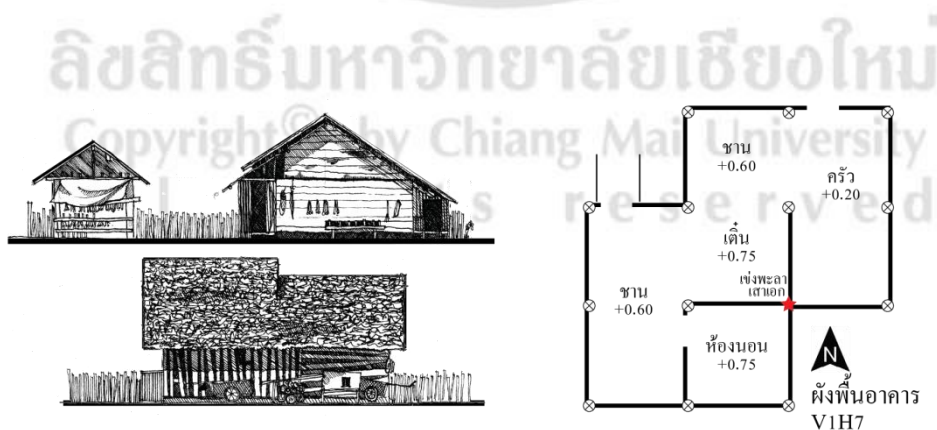
ภาพที่ 3.49: ภาพแสดงรูปแบบเรือนไทใหญ่แบบสมัยใหม่ในพื้นที่ขุนยวม

3.3.1.2 รูปแบบผังพื้น

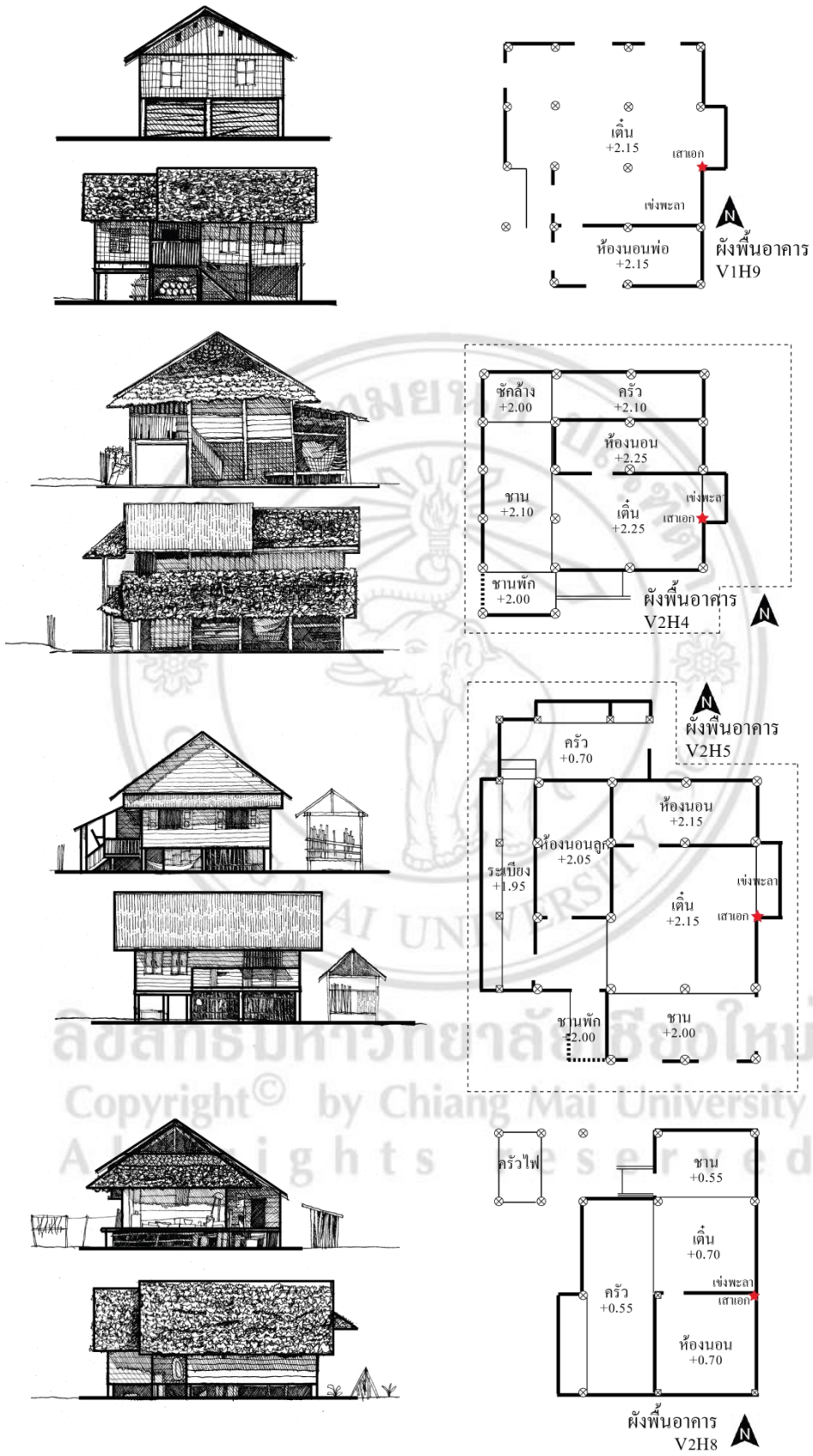
จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ศึกษาทั้ง 3 แห่ง พบว่าเรือนไทใหญ่มีรูปแบบการวางผังที่ค่อนข้างหลากหลาย ซึ่งถูกออกแบบมาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวัน สะดวกต่อการใช้สอยของเจ้าเรือน พื้นที่การใช้งานสามารถยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนตามกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในเรือนได้อย่างเหมาะสม จากการวิเคราะห์รูปแบบผังพื้นของเรือนไทใหญ่ที่เก็บข้อมูลสามารถสรุปรูปแบบผังเรือนไทใหญ่ที่ศึกษาได้ 3 รูปแบบคือ ผังเรือนแบบดั้งเดิม ผังเรือนต่อเติมในแบบดั้งเดิม และผังเรือนสมัยใหม่

3.3.1.2.1 แบบดั้งเดิม เป็นผังพื้นบนเรือนพักอาศัยแบบดั้งเดิมของชาวไทใหญ่ จากการเก็บข้อมูลพบว่าสามารถแยกผังพื้นเรือนแบบดั้งเดิมได้เป็น ผังเรือนจั่วเดี่ยว และผังเรือนจั่วแฝด

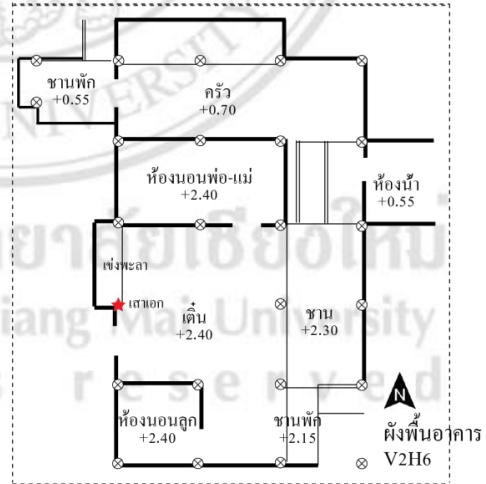
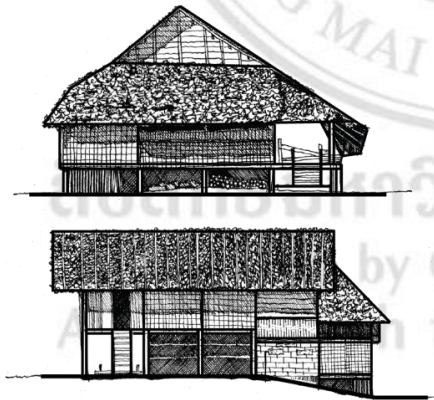
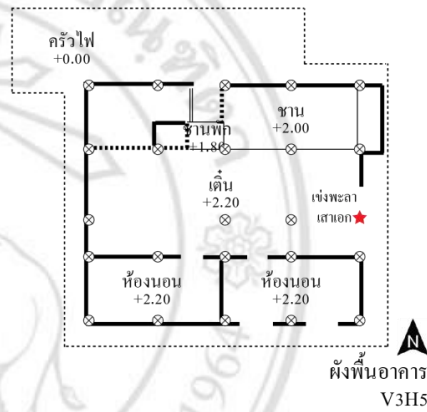
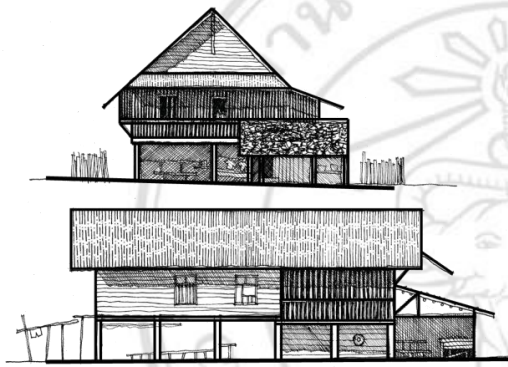
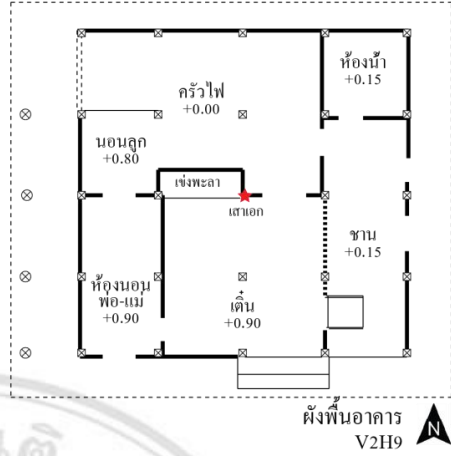
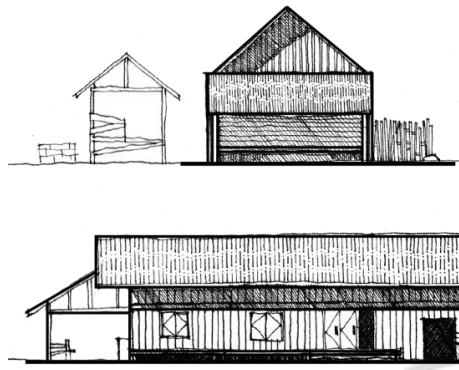
ผังเรือนจั่วเดี่ยว เป็นผังพื้นพื้นฐานของชาวไทใหญ่ มักพบในเรือนของครอบครัวเดี่ยวที่เพิ่งสร้างได้ไม่นานนัก ผังพื้นจะไม่ซับซ้อนประกอบด้วย ชาน เต็น ครัวไฟ ห้องนอน อยู่รวมกันในพื้นที่สามช่วงเสา ขนาดของเรือนมีทั้งเล็กและใหญ่ขึ้นอยู่กับฐานะเจ้าเรือนและสมาชิกบนเรือน เรือนจั่วเดี่ยวหลังเล็กมักเป็นเรือนที่ยกได้สูงไม่สูงนัก หากเป็นเรือนใหญ่มีการยกพื้นที่ได้สูง จะใช้พื้นที่ได้สูงเก็บผลผลิตทางการเกษตรและเครื่องใช้ไม้สอย รวมถึงเป็นที่นั่งพักผ่อนยามกลางวัน บนเรือนมีพื้นที่ชานและเต็นเป็นพื้นที่ใช้งานนอกประสงคักึ่งสาธารณะ ตำแหน่งของเข่งพราจะอยู่เหนือเต็นใกล้กับเสาเอกทางทิศตะวันออกของเรือน ก่อนจะเข้าสู่ห้องนอนซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนตัว ในผังเรือนจั่วเดี่ยวขนาดเล็กมักมีเพียงห้องนอนเดียว ขณะที่ผังเรือนจั่วเดี่ยวขนาดใหญ่อาจมีได้ถึง 2 ห้องนอน ดังแสดงในภาพที่ 3.50 -3.52

ภาพที่ 3.50: ภาพแสดงรูปแบบเรือนไทใหญ่ที่มีผังเรือนแบบจั่วเดี่ยวในพื้นที่อำเภอขุนยวม

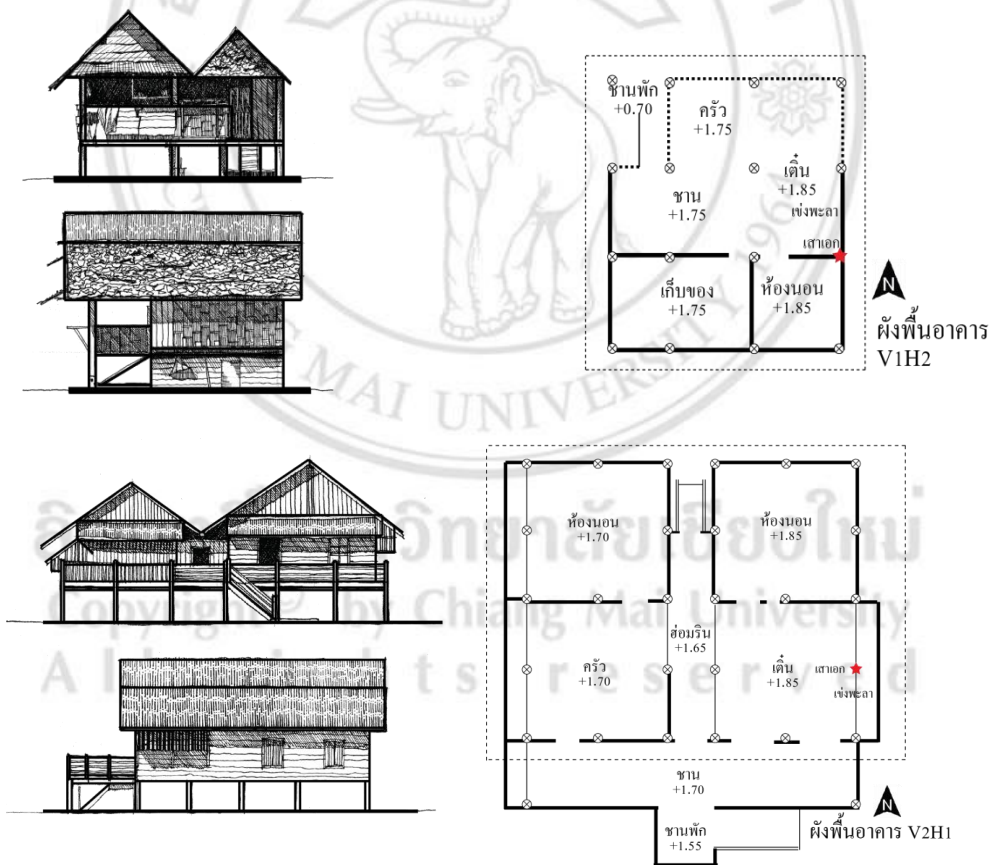

ภาพที่ 3.51: ภาพแสดงรูปแบบเรือนไทใหญ่ที่มีผังเรือนแบบจั่วเดี่ยวในพื้นที่อำเภอขุนยวม

ภาพที่ 3.52: ภาพแสดงรูปแบบเรือนไทใหญ่ที่มีผังเรือนแบบจั่วเดี่ยวในพื้นที่อำเภอขุนยวม

ฝักรือนจั่วแฝด เป็นฝักรือนที่พัฒนาขยายพื้นที่จากฝักรือนแบบจั่วเดี่ยว โดยยังคงรูปแบบฝักรือนแบบจั่วเดี่ยวไว้เป็นเรือนประธาน แล้วแยกส่วนครัวที่ใช้ในการหุงต้มอาหารเดิมอยู่ในเรือน ออกมาไว้ในเรือนรอง แล้วเชื่อมต่อกันด้วยชานหรือส้อมริน สาเหตุของการแยกครัวไฟออกมานอกเรือนเพราะพื้นที่ภายในเรือนไม่เพียงพอกับจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้น และเพื่อความสะดวกในการใช้งานรวมถึงป้องกันควันไฟจากการหุงต้มอาหารจึงย้ายส่วนครัวไฟมาไว้อีกหลังหนึ่ง นอกจากนี้ยังเป็นเรือนครัวแล้วชาวไทยใหญ่ยังนิยมยังกันพื้นที่ส่วนหนึ่งของเรือนที่ขยายออกมาเป็นห้องนอนเล็กสำหรับลูกๆ อีกด้วย เรือนไทใหญ่ดั้งเดิมที่มีฝักรือนแบบจั่วแฝด จะมีรูปแบบดังภาพที่ 3.53 - 3.54 จากการเก็บข้อมูลพบว่ามีเรือนบางหลังที่มีฝักรือนแบบจั่วแฝดแต่กลับมีรูปลักษณะภายนอกเป็นเรือนจั่วเดี่ยว เมื่อสอบถามเจ้าเรือนจึงทราบว่าแรกเริ่มสร้างเป็นเรือนจั่วแฝด แต่เปลี่ยนรูปทรงหลังคามมาเป็นเรือนจั่วเดี่ยวเพราะประหยัดโครงสร้างหลังคาและง่ายต่อการซ่อมแซม ดังแสดงในภาพที่ 3.55

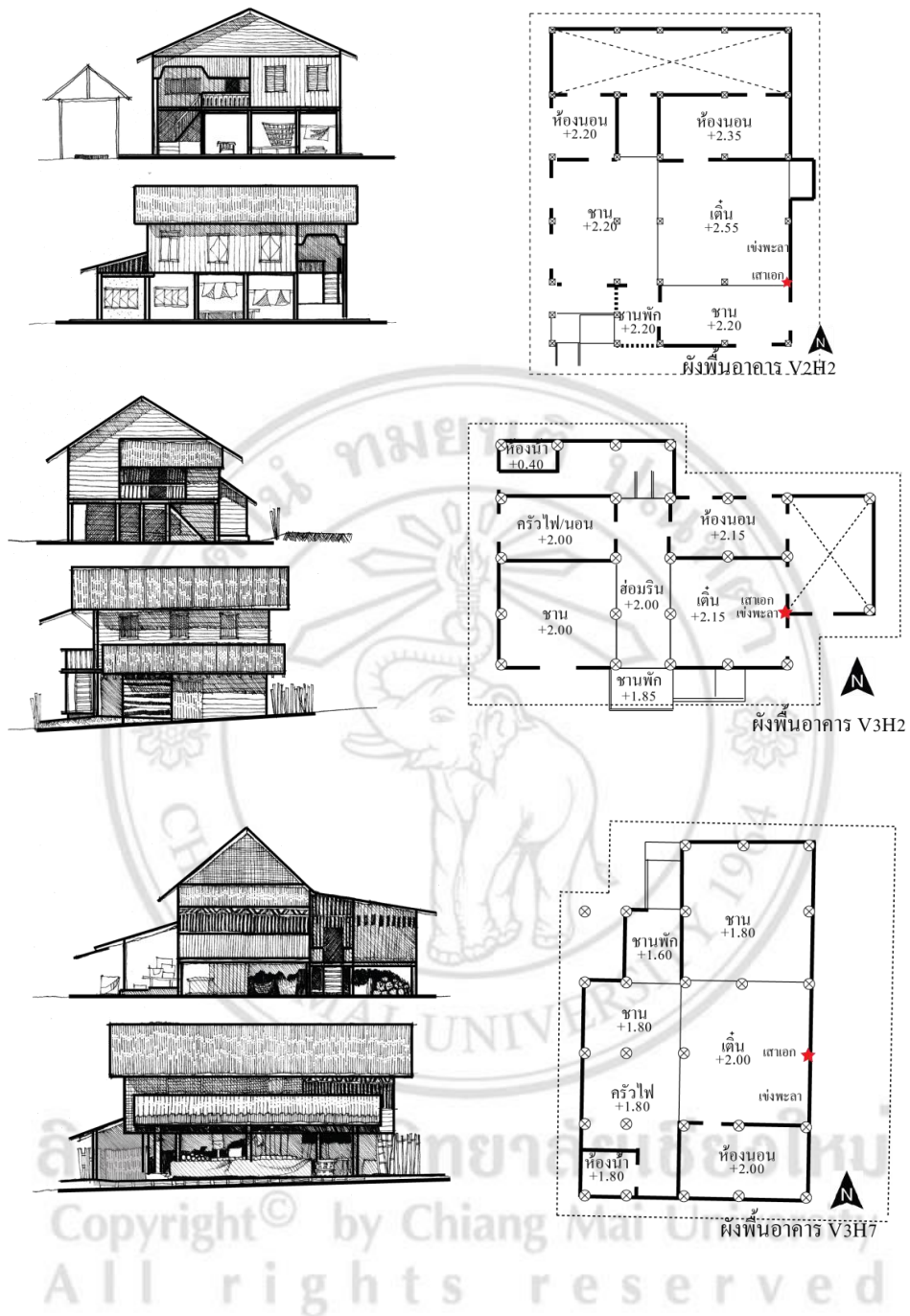

ภาพที่ 3.53: ภาพแสดงรูปแบบเรือนไทใหญ่ดั้งเดิมที่มีฝักรือนแบบจั่วแฝดในพื้นที่อำเภอขุนยวม

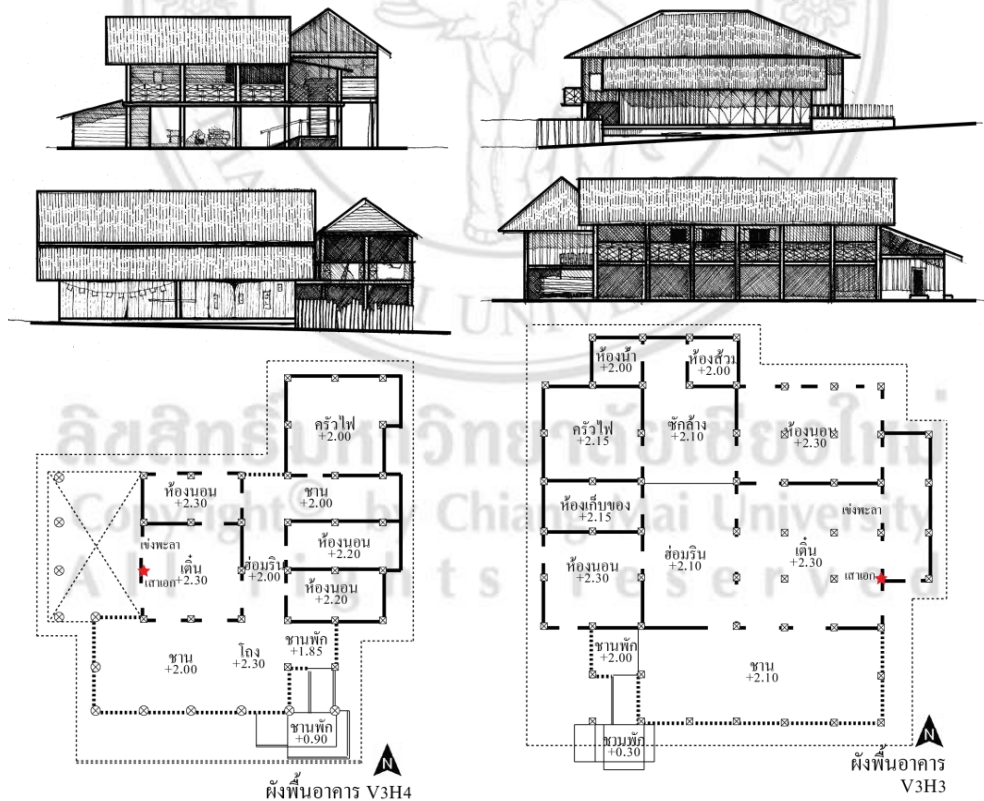
ภาพที่ 3.54: ภาพแสดงรูปแบบเรือนไทใหญ่ดั้งเดิมที่มีผังเรือนแบบจั่วแฝดในพื้นที่อำเภอขุนยวม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved

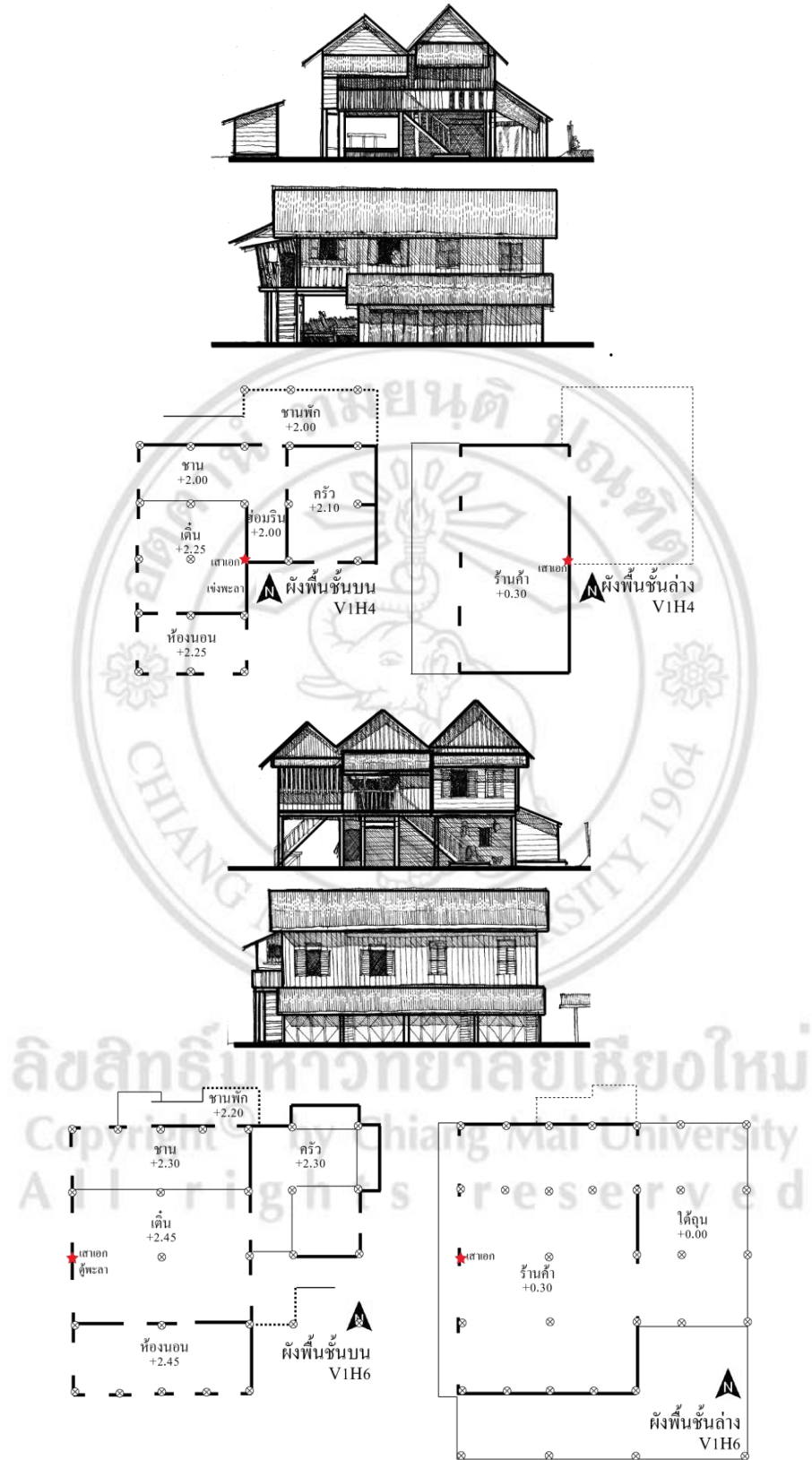
ภาพที่ 3.55: ภาพแสดงรูปแบบเรือนไทใหญ่ที่มีผังเรือนแบบจั่วแฝด แต่เปลี่ยนแปลงรูปทรงหลังคาในพื้นที่อำเภอขุนยวม

3.3.1.2.2 **ผังเรือนต่อเติมในแบบดั้งเดิม** เป็นผังเรือนแบบจั่วแฝดหรือหลายจั่วที่ไม่มี การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยบนเรือนไปจากผังเรือนดั้งเดิม รูปแบบการจัดผังเรือนยังคงมีลักษณะ สำคัญแบบไทใหญ่ คือมีชาน เดิน แข่งพรา ห้องนอน รวมถึงพื้นที่ความเชื่อของเรือนก็ยังคงเดิม แต่อาจเพิ่มขนาดพื้นที่บนเรือนให้ใหญ่ขึ้นตามจำนวนสมาชิกบนเรือนและฐานะของครอบครัว มีการยกใต้ถุนสูง และจัดสรรพื้นที่ขายของ ด้วยการต่อเติมพื้นที่เรือนฝั่งที่ติดถนนเป็นเรือนเล็ก ขนาดกับเรือนเดิมและกันพื้นที่ใต้ถุนเป็นร้านค้าสำหรับขายของ เนื่องจากเจ้าเรือนเป็นคหบดี หรือมีกิจการค้าขาย ดังภาพ 3.56 - 3.59 ผังเรือนแบบนี้เป็นผังเรือนที่นิยมสร้างตั้งแต่ช่วงที่ ชุนขามเป็นหัวเมืองทางผ่านเส้นทางการค้าของพ่อค้าวัวต่างในเส้นทางเชียงใหม่ – แม่ฮ่องสอน จากการเก็บข้อมูลพบเรือนที่มีลักษณะผังเรือนต่อเติมในแบบดั้งเดิมค่อนข้างมากในพื้นที่ บ้านเมืองปอนและพื้นที่ชุมชนเทศบาลชุนขาม ซึ่งเป็นศูนย์รวมการค้าขายแลกเปลี่ยนและ เส้นทางการค้าสำคัญ

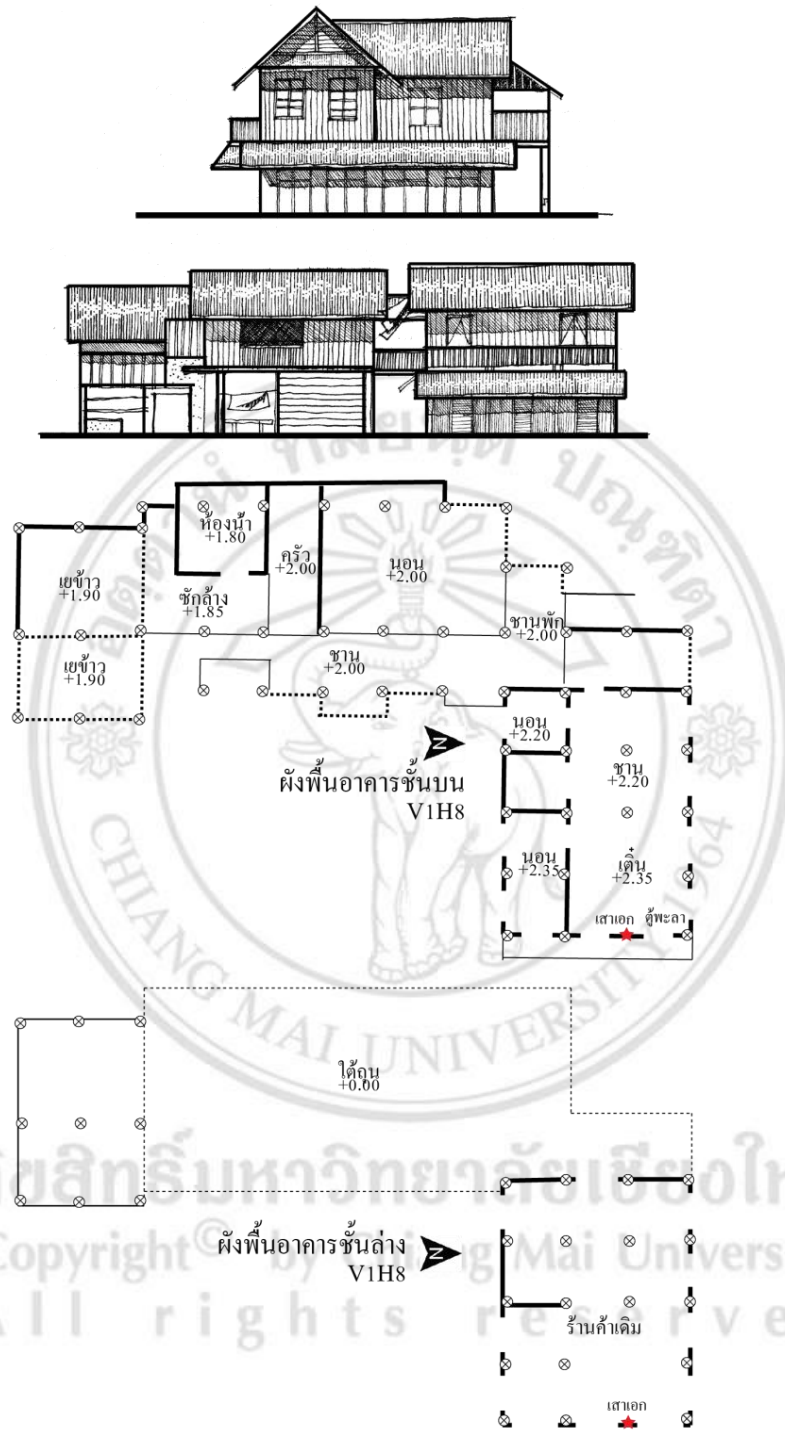

ภาพที่ 3.56: ภาพแสดงรูปแบบเรือนไทใหญ่ที่มีผังเรือนแบบต่อเติมในแบบดั้งเดิม
ในพื้นที่อำเภอชุนขาม

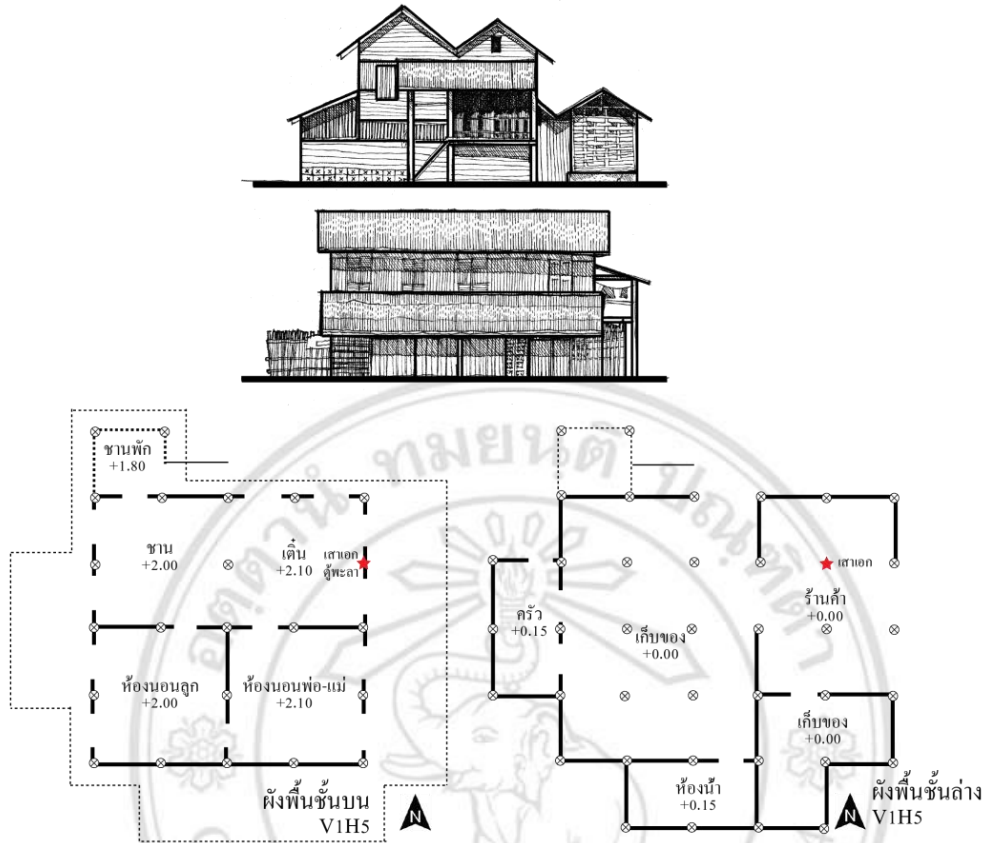

ภาพที่ 3.57: ภาพแสดงรูปแบบเรือนไทใหญ่ที่มีผังเรือนแบบต่อเติม
ในแบบดั้งเดิม ในพื้นที่อำเภอขุนยวม

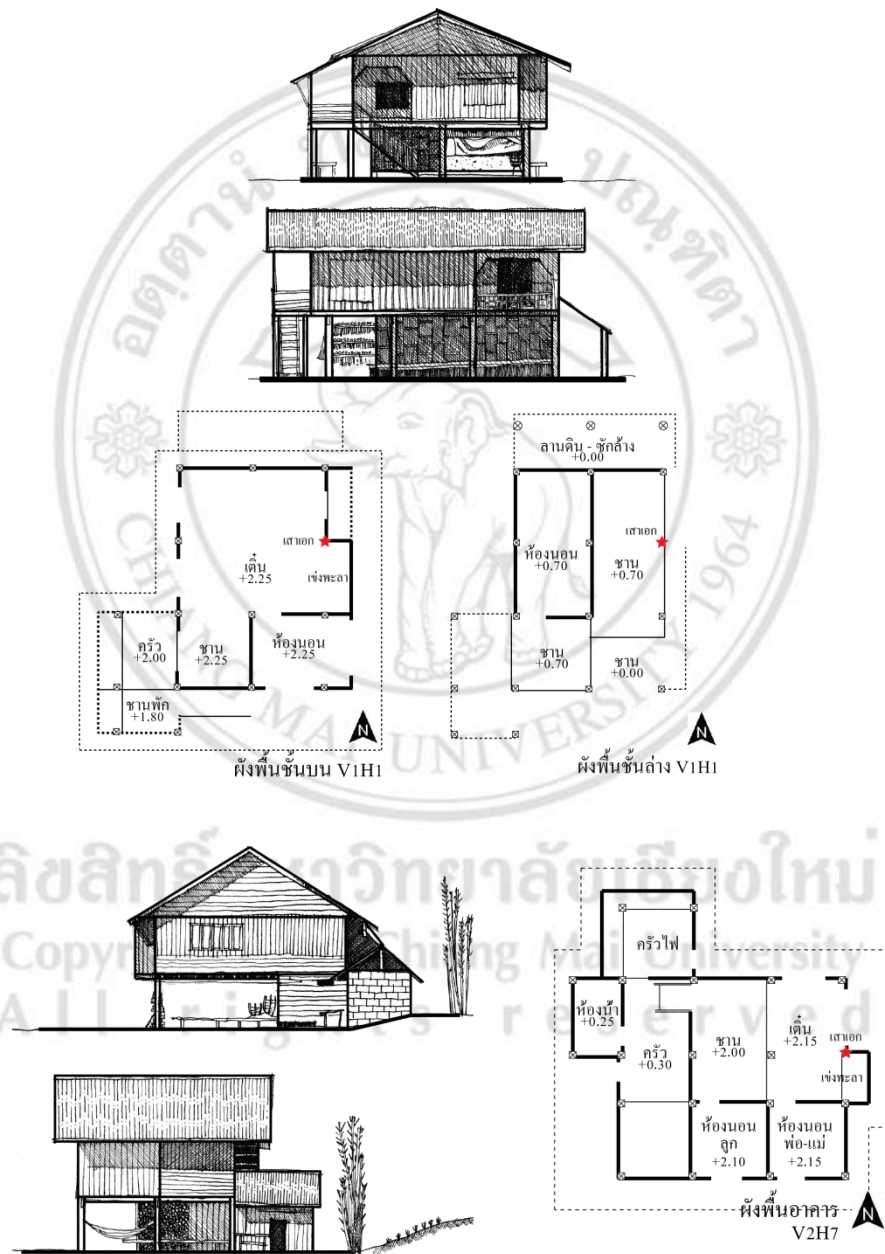
ภาพที่ 3.58: ภาพแสดงรูปแบบเรือนไทใหญ่ที่มีผังเรือนแบบต่อเติมในแบบดั้งเดิม
ในพื้นที่อำเภอขุนยวม

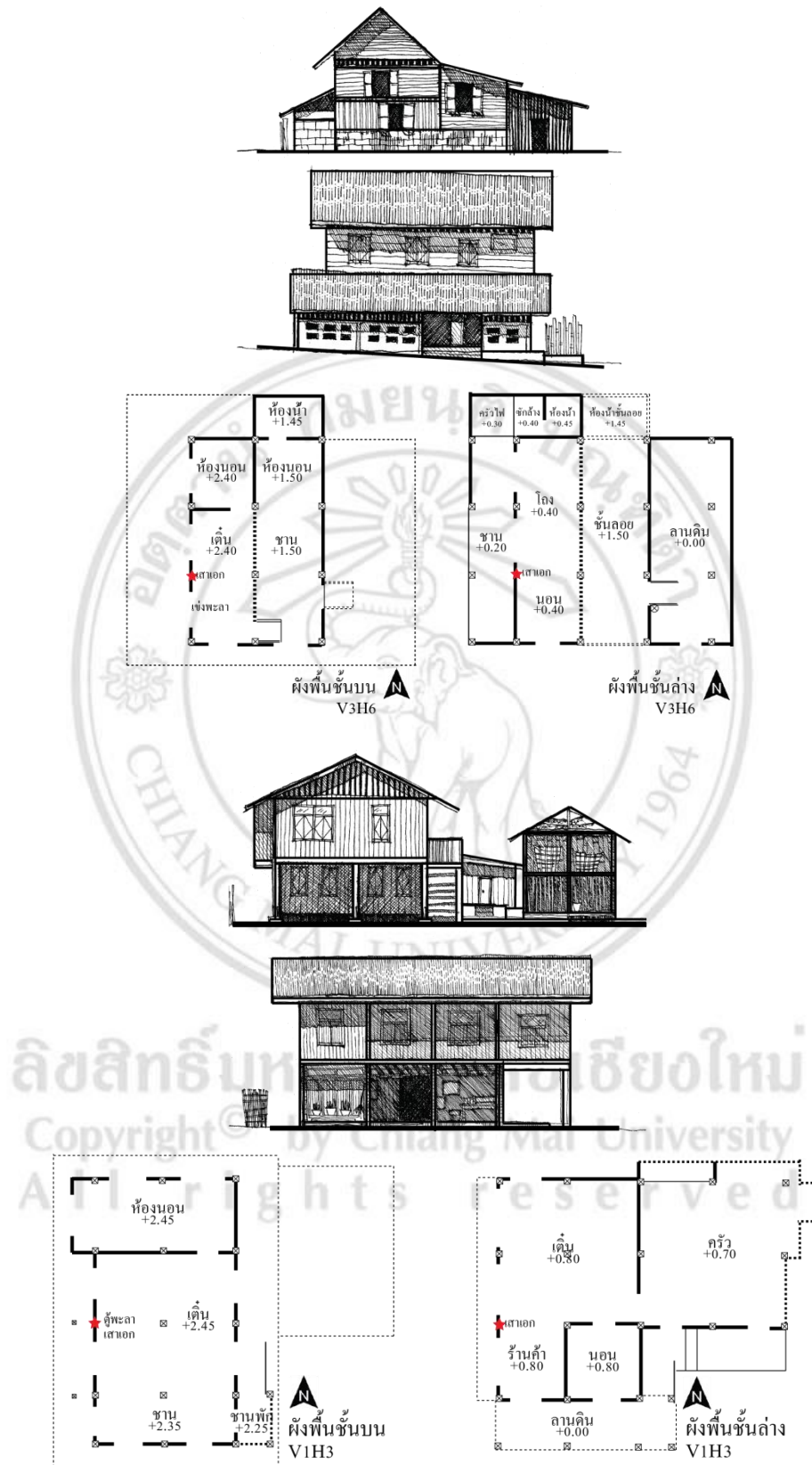
ภาพที่ 3.59: ภาพแสดงรูปแบบเรือนไทใหญ่ที่มีฝักร้านแบบต่อเติมในแบบดั้งเดิม
ในพื้นที่อำเภอขุนยวม

3.3.1.2.3 ฝักร้านสมัยใหม่ เป็นฝักร้านที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากฝักร้านเดิม มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่การใช้งานภายใน รูปแบบการจัดฝักร้านยังคงมีลักษณะสำคัญแบบไทใหญ่ คือมีชาน เติ้น แข่งพรา ห้องนอน แต่มีการต่อเติมห้องน้ำในตัวเรือน และห้องครัวแบบสมัยใหม่ คือใช้เตาแก๊สในการหุงต้มอาหารแทนการใช้เตาไฟ ทำให้ภายในเรือนไม่พบกระเบะเตาไฟ เหมือนฝักร้านดั้งเดิม ฝักร้านสมัยใหม่มักพบในเรือนที่มีการปรับปรุงหรือต่อเติมเรือน ส่วนใหญ่จะเป็นเรือนที่ต่อเติมได้ถูกรื้อเรือนแบบถาวร หรือต่อเติมเรือนใหม่ขึ้นเชื่อมกับเรือนเดิม ลักษณะฝักร้านเช่นนี้เป็นการสะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม พบในเรือนที่เจ้าเรือนมีอายุอยู่ในช่วงวัยกลางคนที่มีกำลังทรัพย์ การเติบโตในช่วงสมัยที่มีกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ความใกล้ชิดและการสืบทอดทางความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีแบบไทใหญ่

ดั้งเดิมลดลง จึงเกิดการปรับเรือนเพื่อตอบสนองต่อความสะดวกสบายจากระบบสาธารณสุขโลก เทคโนโลยี และวัฒนธรรมใหม่ๆ โดยลดความเคร่งครัดของขนบประเพณีเกี่ยวกับเรือนลง เช่น ย้ายห้องน้ำเข้ามาอยู่ในฝั่งเรือน ย้ายครัวไฟมาอยู่ใต้ถุนเรือน เพิ่มพื้นที่ห้องกินข้าวเพื่อวางโต๊ะกินข้าวแบบสมัยนิยม กั้นใต้ถุนเรือนเป็นพื้นที่อยู่อาศัย เปลี่ยนเดินเป็นห้องรับแขกและดูโทรทัศน์ หรือเปลี่ยนเชิงพราเป็นตู้แทนชั้นวางแบบดั้งเดิม ดังแสดงในภาพ 3.60 - 3.61

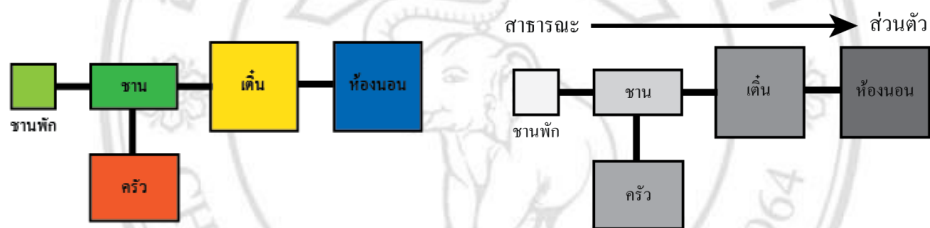
ภาพที่ 3.60: ภาพแสดงรูปแบบเรือนไทใหญ่ที่มีฝั่งเรือนแบบสมัยใหม่ในพื้นที่อำเภอขุนยวม

ภาพที่ 3.61: ภาพแสดงรูปแบบเรือนไทใหญ่ที่มีผังเรือนแบบสมัยใหม่ในพื้นที่อำเภอขุนยวม

3.3.1.3 ลำดับการเข้าถึงพื้นที่ใช้สอย

เรือนไทใหญ่มีการเรียงลำดับการเข้าถึงพื้นที่ใช้สอยต่างๆภายในเรือนที่ค่อนข้างคล้ายคลึงกัน โดยพบว่า การวางผังเรือนนั้นมีรูปแบบการวางตำแหน่งที่แตกต่างกัน แต่การออกแบบทางสัญจรบนเรือนและเรียงลำดับการเข้าถึงพื้นที่ส่วนต่างๆบนเรือนมีรูปแบบเดียวกันทุกหลังคาเรือน คือ การเรียงลำดับจากพื้นที่สาธารณะสู่พื้นที่ส่วนตัวแบบหน้าเรือน กลางเรือน และในเรือน ส่วนหน้าเรือนคือพื้นที่สาธารณะที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ คือพื้นที่บริเวณบันได ชานบันได ชานแดด และชานร่วมภายนอกเรือน ใช้ประกอบกิจกรรมมอเนกประสงค์ที่สามารถสัญจรเข้าออกได้ง่าย กลางเรือนคือพื้นที่ใช้งานกึ่งสาธารณะบนเรือนจะเป็นพื้นที่ชานร่วมที่อยู่ภายในเรือน และพื้นที่ส่วนครัวไฟ พื้นที่ใช้งานกึ่งส่วนตัว คือพื้นที่ส่วนหน้าห้องนอนใหญ่ ที่เรียกว่าเดินในเรือนล้านนาแต่ชาวไทใหญ่เรียกว่าข้ามแขก ก่อนจะเข้าสู่ส่วนในเรือนคือเฮินในหรือหลูกนอนซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนตัว ดังแสดงในภาพที่ 3.62

ภาพที่ 3.62: ภาพแสดงแบบแผนลำดับการเข้าถึงพื้นที่ใช้สอยบนเรือนไทใหญ่

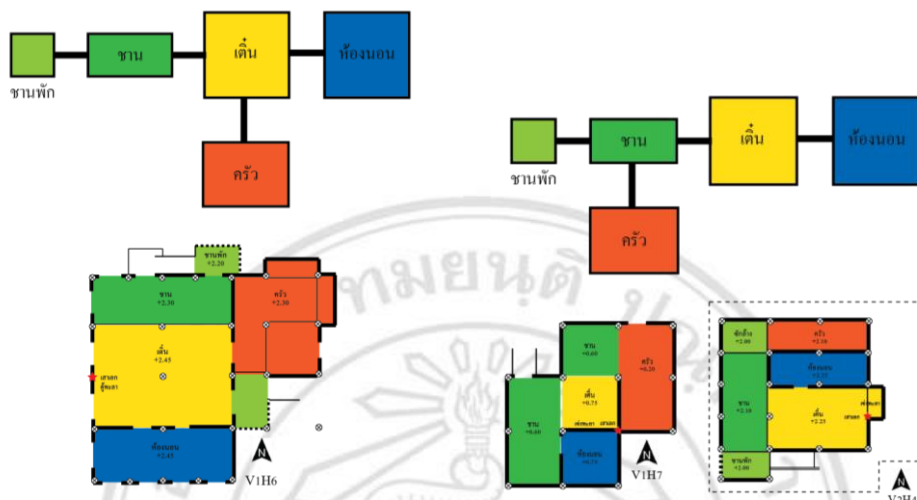
เมื่อพิจารณาลำดับการเข้าถึงพื้นที่ใช้สอยในผังเรือนแต่ละหลังแล้วจะพบว่ามีความแตกต่างเล็กน้อยโดยสามารถจำแนกได้จากรูปแบบของเรือน ซึ่งสามารถแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ การเข้าถึงพื้นที่ใช้สอยในเรือนดั้งเดิม และการเข้าถึงพื้นที่ใช้สอยในเรือนสมัยใหม่

3.3.1.3.1 การเข้าถึงพื้นที่ใช้สอยในเรือนดั้งเดิม

ลักษณะผังเรือนแบบนี้พบได้ทั้งในเรือนจั่วเดี่ยวและจั่วแฝดรูปแบบดั้งเดิม สามารถแยกการเข้าถึงพื้นที่ใช้สอยได้เป็น แบบเรือนจั่วเดี่ยว และแบบเรือนจั่วแฝด

การเข้าถึงพื้นที่ใช้สอยแบบเรือนจั่วเดี่ยว ลักษณะการเข้าถึงพื้นที่ใช้สอยในผังเรือนจั่วเดี่ยวมักไม่ซับซ้อนนัก เนื่องจากผังเรือนถูกออกแบบมาอย่างเรียบง่ายสำหรับครอบครัวเดี่ยวมีจำนวนสมาชิกบนเรือนน้อย หรือด้วยความจำกัดทางงบประมาณและรายได้ทำให้การออกแบบผังเรือนอยู่บนพื้นฐานของความประหยัด จึงมีพื้นที่ใช้สอย

อย่างจำกัดและไม่หลากหลาย พื้นที่ใช้สอยแบบเรือนจั่วเดี่ยวนั้นมีการเรียงลำดับจากชานพัก ไปยังชานเรือน คู่ครัวไฟที่เชื่อมกับชานหรือเดิน ไปยังเดินซึ่งเป็นที่ยับแถมและที่นอน ก่อนจะเข้าสู่พื้นที่ส่วนตัวคือห้องนอนซึ่งมักมีเพียงห้องเดียว ดังแสดงในภาพ 3.63

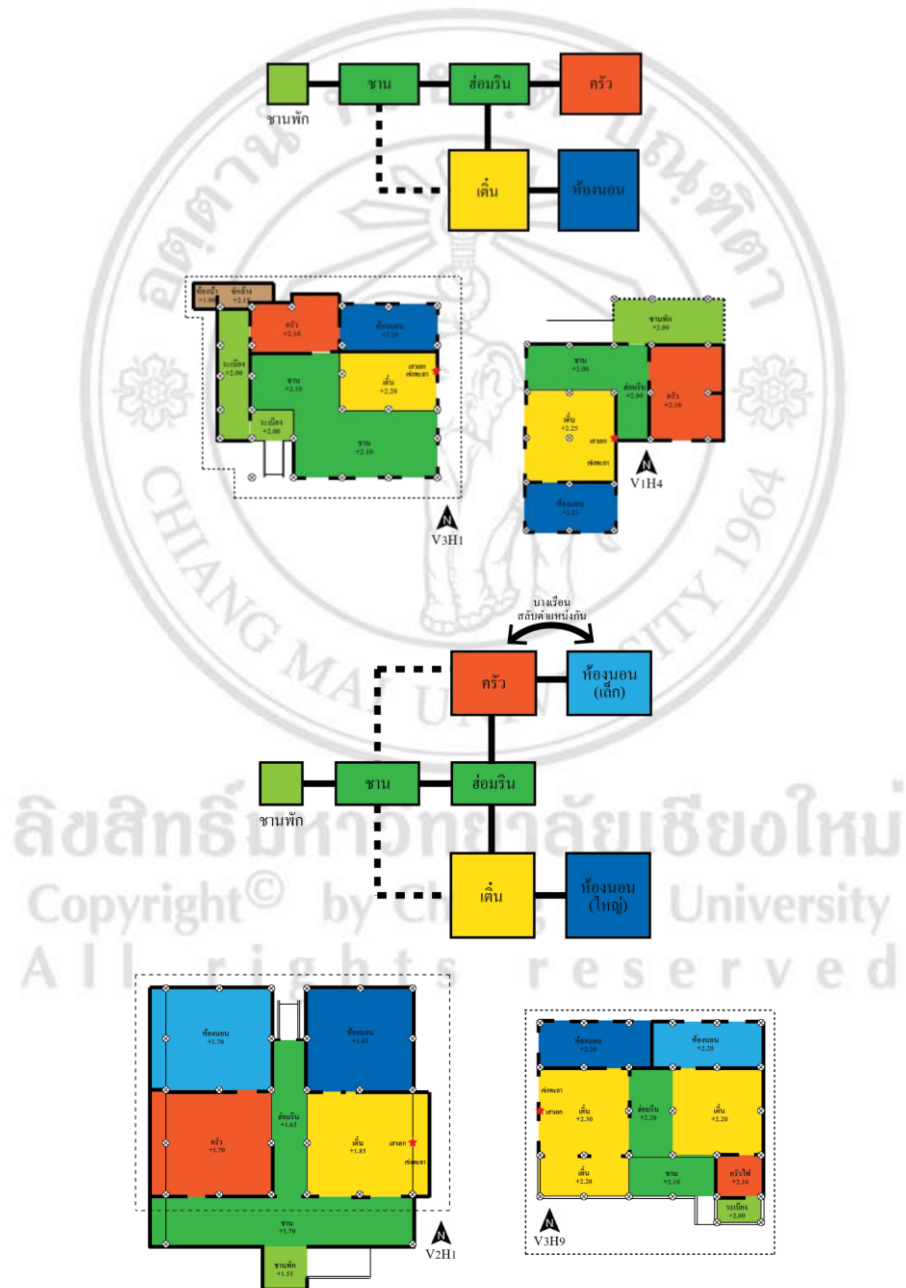
ภาพที่ 3.63: ภาพแสดงรูปแบบเรือนไทใหญ่ที่มีการเข้าถึงพื้นที่ใช้สอยแบบเรือนจั่วเดี่ยว

การเข้าถึงพื้นที่ใช้สอยแบบเรือนจั่วแฝด ผังเรือนลักษณะนี้เป็นลักษณะเฉพาะที่พบบนเรือนจั่วแฝดเท่านั้น โดยพบทั้งในเรือนจั่วแฝดดั้งเดิมและเรือนจั่วแฝดที่มีการต่อเติมพื้นที่ใต้ถุนเรือน ผังเรือนแบบจั่วแฝดนั้นมีความพิเศษเฉพาะตัว คือ ในผังเรือนจะมีพื้นที่กลางเรือน เป็นพื้นที่ใช้สอยที่อยู่ใต้รางริน อันเป็นตำแหน่งที่ชายคาของทั้งสองจั่วมาบรรจบกัน บางเรือนเป็นพื้นที่โล่ง บางเรือนเป็นทางเดินแคบๆทำหน้าที่เป็นทางเดินเชื่อมกับชานเรือน กั้นกลางระหว่างเรือนประธานกับเรือนย่อย เรียกว่า ส่อมริน ส่อมรินนี้ทำหน้าที่แบ่งพื้นที่เดินของเรือนประธานกับพื้นที่ครัวไฟในเรือนย่อย เป็นพื้นที่เปลี่ยนผ่านเชื่อมโยงไปสู่พื้นที่ใช้สอยและห้องต่างๆบนเรือน ในเรือนบางหลังส่อมรินจะเปิดทะลุไปถึงหลังเรือนเชื่อมกับบันไดหลังเรือน แต่หากเป็นเรือนที่มีสองห้องนอนส่อมรินอาจเชื่อมพื้นที่ครัวไฟหรือห้องนอนเล็ก

เมื่อพิจารณาการเข้าถึงพื้นที่ใช้สอยแบบเรือนจั่วแฝด พบว่าการเรียงลำดับการเข้าถึงพื้นที่ต่างๆบนเรือนถูกพัฒนามาจากการเข้าถึงพื้นที่ใช้สอยแบบเรือนจั่วเดี่ยว คือ มีองค์ประกอบสำคัญดั้งเดิม ได้แก่ ชานพัก - ชาน - ครัวไฟ - เดิน และห้องนอน แต่เพิ่มขนาดพื้นที่ใช้สอยให้ใหญ่ขึ้นกว่าเดิม หรือเพิ่มจำนวนห้องนอนจากห้องเดียวเป็นสอง

ห้อง จึงแตกเรือนออกมาเป็นเรือนย่อยที่มีครัวไฟ หรือเรือนย่อยที่มีครัวไฟ + ห้องนอน เล็ก และเชื่อมด้วยส่อมริน ดังแสดงในภาพ 3.64

ลักษณะการเชื่อมพื้นที่ด้วยส่อมรินนี้เป็นรูปแบบเฉพาะที่เกิดจากการรับรูปแบบพื้นที่ที่ใช้สอยมาจากวัฒนธรรมล้านนา จากการศึกษาข้อมูลเรือนไทใหญ่ดั้งเดิมในรัฐฉาน ไม่ปรากฏว่ามีการจัดทางเดินแคบๆ ใต้รางรินเพื่อเชื่อมห้องต่างๆ ขณะที่รูปแบบการใช้ส่อมรินนั้นพบได้ทั่วไปบนเรือนล้านนา

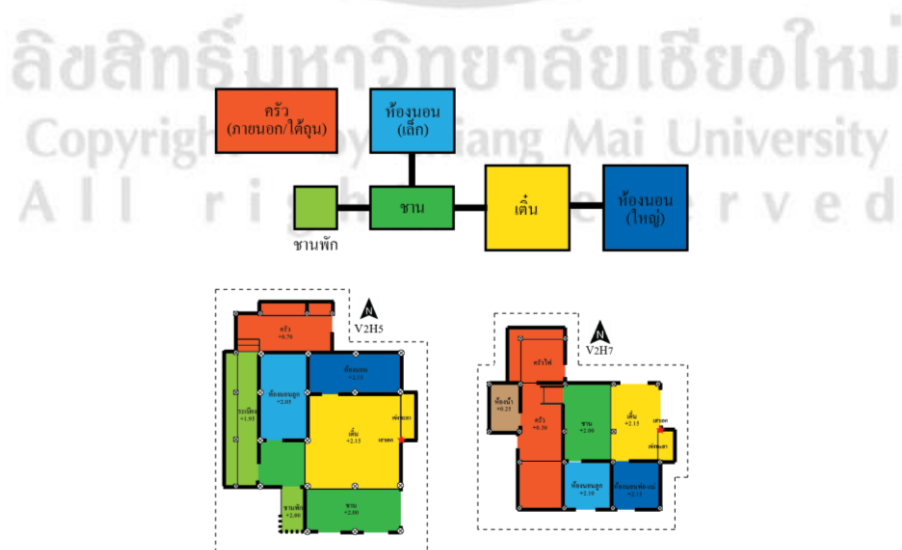
ภาพที่ 3.64: ภาพแสดงรูปแบบผังพื้นเรือน ไทใหญ่ที่มีการเข้าถึงพื้นที่ใช้สอยแบบเรือนจั่วแฝด

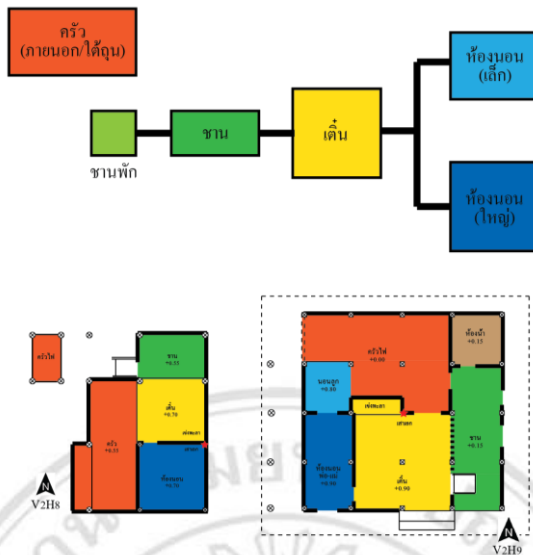
3.3.1.3.2 การเข้าถึงพื้นที่ใช้สอยในเรือนสมัยใหม่

การจัดผังเรือนแบบนี้พบได้ทั้งในเรือนจั่วเดี่ยวและจั่วแฝด มักพบในเรือนเก่าที่มีการปรับเปลี่ยนหรือขยายผังเรือนและเรือนสมัยใหม่ โดยมีจุดประสงค์เพื่อการขยายขนาดพื้นที่ใช้สอยบนเรือนเพื่อรองรับความต้องการพื้นที่บนเรือนที่เพิ่มมากขึ้น หรือรองรับจำนวนสมาชิกบนเรือนที่เพิ่มจากเดิม ด้วยการย้ายครัวไฟมาไว้ใต้ถุนเรือน ซึ่งรูปแบบการจัดการพื้นที่ครัวไฟของแต่ละเรือนนั้นแตกต่างกันไปตามความต้องการและฐานะของเจ้าเรือน มีทั้งเรือนที่ตั้งเตาไฟและเครื่องครัวใช้สอยใต้ถุนเรือนโดยไม่มีการกั้นพื้นที่ เรือนที่ต่อเติมทำเรือนครัวไฟเพิ่มเป็นเรือนย่อยติดพื้นดิน และเรือนที่กั้นพื้นที่ส่วนใต้ถุนใช้เป็นห้องครัวและรับประทานอาหาร จัดพื้นที่โต๊ะอาหารและห้องรับแขกตามสมัยนิยม ต่อเติมห้องน้ำใต้ถุนเรือนเพื่อความสะดวกสบาย อันเป็นผลมาจากการรับกระแสวัฒนธรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยปกติแล้วเรือนที่ย้ายครัวไฟออกจากผังเรือนมักจะเป็นเรือนที่มีสองห้องนอน เพราะเปลี่ยนพื้นที่ใช้สอยส่วนที่เคยเป็นครัวไฟให้เป็นห้องนอนเล็ก ห้องนอนเล็กที่เพิ่มขึ้นมานี้จึงเชื่อมกับชานหรือเดินในลักษณะของครัวไฟในผังเรือนแบบดั้งเดิม ดังแสดงในภาพ 3.65

การเข้าถึงพื้นที่ใช้สอยบนเรือนสมัยใหม่นั้นยังคงมีการเรียงลำดับการเข้าถึง พื้นฐานแบบเรือนไทใหญ่อยู่เช่นเดิม โดยการจัดวางพื้นที่การเข้าถึงจะเรียงลำดับจากพื้นที่สาธารณะ ไปสู่พื้นที่กึ่งสาธารณะ และพื้นที่ส่วนตัวตามลำดับ แต่ลำดับการเข้าถึงห้องนอนเล็กจะถูกเชื่อมกับชาน คล้ายการเข้าถึงครัวไฟในเรือนดั้งเดิม หรือเชื่อมต่อจากเดินเดียวกันกับห้องนอนใหญ่

ภาพที่ 3.65: ภาพแสดงรูปแบบผังพื้นเรือนไทใหญ่ที่มีการเข้าถึงพื้นที่ใช้สอยแบบเรือนสมัยใหม่

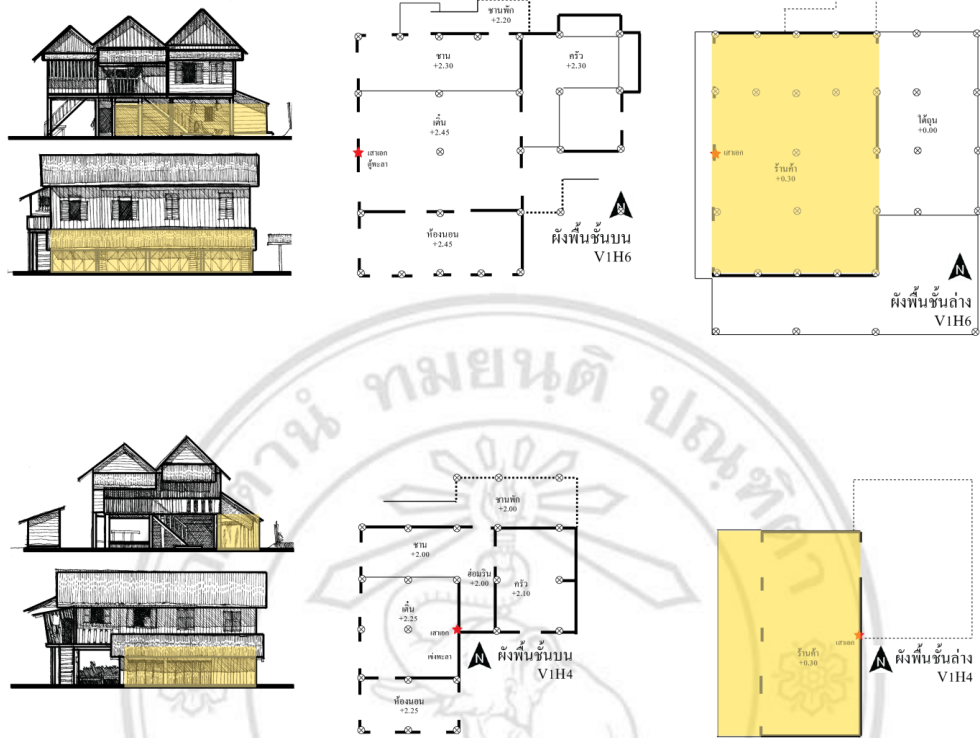
ภาพที่ 3.66: ภาพแสดงรูปแบบผังพื้นเรือนไทใหญ่ที่มีการเข้าถึงพื้นที่ใช้สอยแบบเรือนสมัยใหม่

3.3.1.4 การขยายและต่อเติมของเรือนไทใหญ่

การขยายเรือนของไทใหญ่ที่พบ จะเป็นการแยกส่วนครัวไฟที่ใช้หุงต้มอาหารเดิม อยู่ภายในเรือนดั้งเดิม แยกออกมาอีกหลังเป็นเรือนแบบขยาย หรือต่อเติมเรือนร้านค้า โดยพบด้วยกัน 3 ลักษณะ ได้แก่ เรือนดั้งเดิมที่ต่อเติมเรือนร้านค้าในแกนเดียวกัน เรือนดั้งเดิมที่ต่อเติมเรือนใหม่แบบไขว้แกน และเรือนสมัยใหม่ต่อเติมส่วนครัวไฟอยู่ติดเรือน

3.3.1.4.1 เรือนดั้งเดิมที่ต่อเติมเรือนร้านค้าแบบขนานกับเรือนเดิม เป็นการต่อเติม

ที่นิยมมากในสมัยที่มีการתיםเกี่ยวแบบพ่อค้าวัวต่างผ่านเส้นทางขุนยวมไปสู่แม่ฮ่องสอน ซึ่งชาวไทใหญ่นั้นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้ชื่อว่ามีไหวพริบทางการค้า การซื้อขายแลกเปลี่ยนในขุนยวมจึงเป็นไปอย่างคึกคัก ลักษณะการต่อเติมเรือนเพื่อการค้าจึงมีให้เห็นทั่วไปทั้งในบ้านเมืองปอนและพื้นที่ชุมชนเทศบาลขุนยวม อันเป็นเส้นทางการค้าหลัก จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านทราบว่านิยมเปิดเป็นร้านขายของชำ ขายเครื่องใช้ไม้สอยและอุปกรณ์ในครัวเรือน เมล็ดพันธุ์ พืชผลและอุปกรณ์ทางการเกษตร หรือร้านค้าตัดเย็บเสื้อผ้า รวมถึงเปิดเป็นร้านขายอาหาร ขนมหวาน เป็นต้น การต่อเติมใช้วิธีปลูกแยกเรือนเพื่อการค้าอีกหลังหนึ่งในแนวแกนเดียวกันกับเรือนดั้งเดิม แล้วต่อหลังคา ปีกนกยื่นออกมาคลุมข้างเรือนไว้ เรือนที่ต่อเติมขึ้นนี้จะหันหน้าออกสู่ถนน เปิดด้านหน้าเป็นประตูแบบบานเฟี้ยมยาวตลอดแนวเพื่อความสะดวกในการค้าขาย ด้านหลังเชื่อมต่อกับพื้นที่ใต้ถุนเรือน ซึ่งมักถูกกั้นให้เป็นพื้นที่ใช้สอยหรือเก็บของ ดังแสดงในภาพ 3.66 -

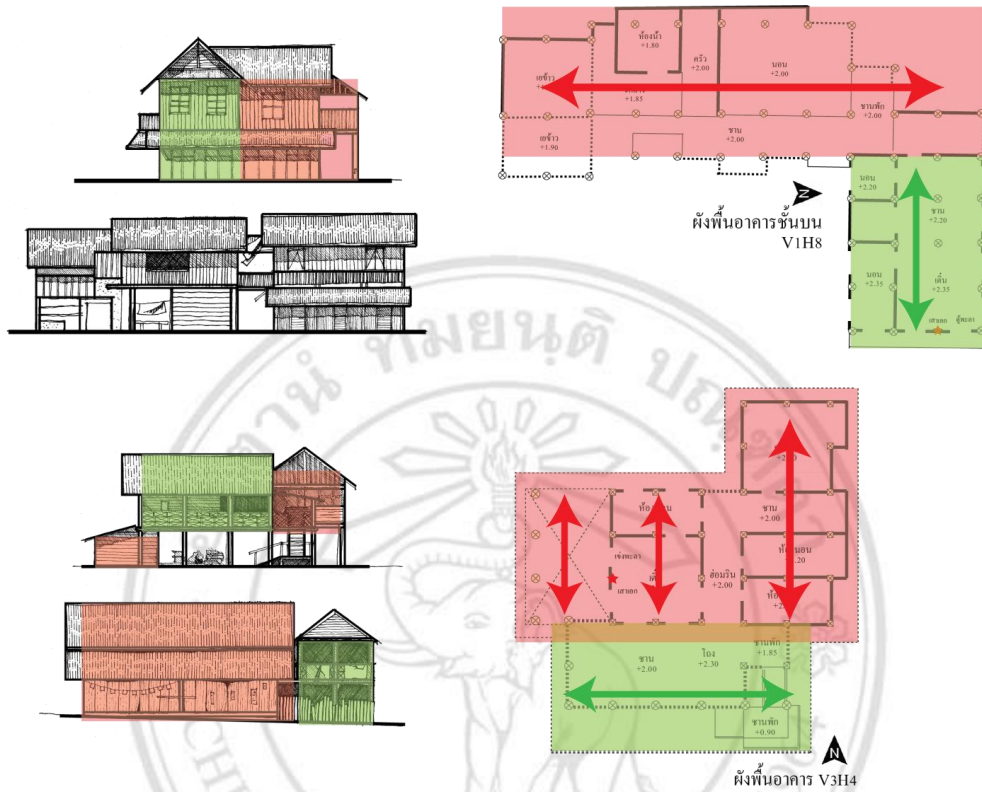

ภาพที่ 3.67: ภาพแสดงรูปแบบเรือนไทใหญ่ดั้งเดิมที่ต่อเติมเรือนร้านค้าแบบขนานกับเรือนเดิม

3.3.1.4.2 เรือนดั้งเดิมที่ต่อเติมเรือนใหม่แบบตั้งฉากกับเรือนเดิม โดยปลูกแยกอีกหลังหนึ่งต่อกันแบบไขว้แกน มีด้วยกันสองรูปแบบ รูปแบบแรก คือ เรือนดั้งเดิมที่ต่อเติมแบบตั้งฉากในลักษณะตัว L ด้วยการสร้างเรือนใหม่ตั้งฉากกับเรือนเดิม โดยเรือนใหม่ทำหน้าที่เป็น ที่อยู่อาศัย ให้เรือนดั้งเดิมเป็นส่วนชานร่ม ครัวไฟ และพื้นที่ซักล้างเรียงลำดับไปจนถึงเขี้ยวที่ถูกย้ายมาไว้ติดกับตัวเรือน แล้วต่อระเบียงชานเชื่อมระหว่างเรือนทั้งสอง เป็นทางเดินต่อเนื่องไปจนถึงเขี้ยว การต่อเติมเรือนในลักษณะนี้ค่อนข้างอิสระ เป็นการต่อเติมตามวัตถุประสงค์การใช้สอยพื้นที่ของเจ้าเรือน โดยไม่ได้อิงกับรูปแบบการต่อเติมเรือนแบบไทใหญ่ดั้งเดิม แต่เป็นการต่อเติมเพิ่มพื้นที่ใช้สอยตามแนวคิดแบบสมัยใหม่

รูปแบบที่สองคือเรือนดั้งเดิมที่ต่อเติมหลังคาชานแคดให้ป็นเรือนชานร่มตั้งฉากกับเรือนหลัก ซึ่งเป็นรูปแบบการต่อเติมพื้นที่เรือนที่อิงตามหลักการแตกเรือนแบบไทใหญ่ การต่อเติมเรือนรูปแบบที่สองนี้จะได้รับความนิยมมากกว่าเนื่องจากเป็นวิธีการต่อ

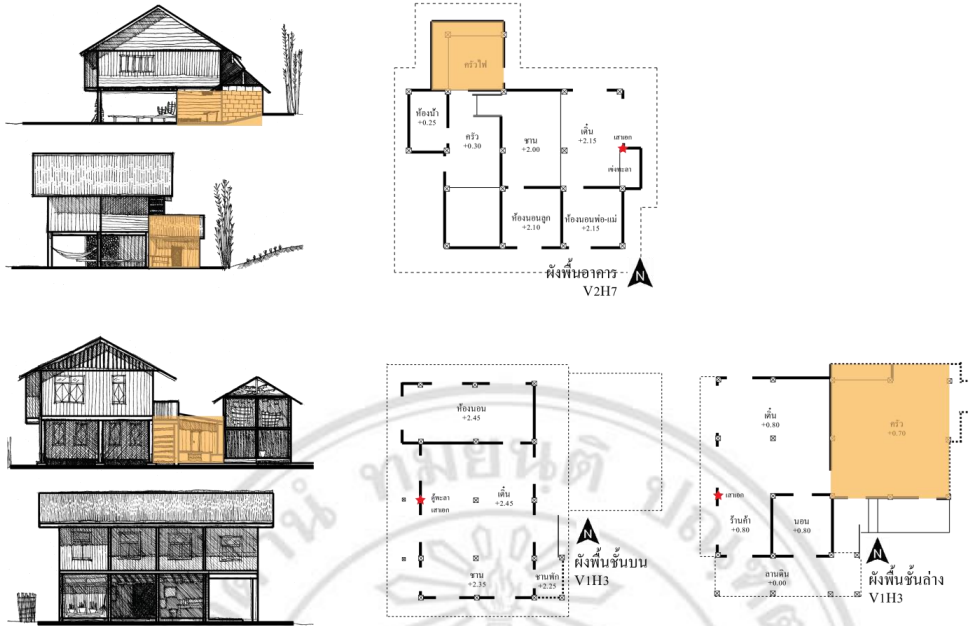
เดิมตามวัฒนธรรมดั้งเดิมที่คุ้นเคย รวมถึงเป็นรูปแบบการต่อเติมที่แบ่งพื้นที่หน้าเรือน เป็นสัดส่วนได้ดีกว่า และขยายพื้นที่ได้มากกว่าดังแสดงในภาพ 3.68

ภาพที่ 3.68: ภาพแสดงรูปแบบเรือนไทใหญ่ดั้งเดิมที่ต่อเติมเรือนใหม่แบบตั้งฉากกับเรือนเดิม

3.3.1.4.3 เรือนสมัยใหม่ต่อเติมส่วนครัวไฟอยู่ติดเรือน เป็นเรือนจั่วเดี่ยวหรือสอง

จั่วที่มีการต่อเติมย้ายส่วนครัวไฟจากที่เคยอยู่บนเรือนมาไว้ด้านข้างติดกับเรือน เชื่อมต่อกับพื้นที่ใต้ถุนเรือน ในบางเรือนอาจมีการกั้นพื้นที่ใต้ถุนเรือนเป็นพื้นที่ใช้สอยเพิ่มเติม การเพิ่มพื้นที่ใช้สอยใต้ถุนเรือนนี้พบได้มากในเรือนสมัยใหม่เนื่องจากต้องการเพิ่มพื้นที่พักอาศัยบนเรือน และการย้ายครัวมาอยู่ใต้ถุนเรือนทำให้สะดวกในการต่อท่อน้ำเพื่ออุปโภคบริโภค และการเปลี่ยนแก๊สหุงต้ม รวมทั้งง่ายต่อการทำความสะอาด ในบางเรือนยังมีการต่อเติมขยายห้องรับแขก พื้นที่รับประทานอาหาร และห้องน้ำ ติดกับครัวไฟ รูปแบบการต่อเติมที่พบมักเป็นการสร้างเพิงเล็กๆ ในแนวขนานกับตัวเรือนเดิม ซึ่งเป็นวิธีการแทรกเรือนแบบดั้งเดิมของชาวไทใหญ่ เพิงที่สร้างขึ้นนิยมก่อด้วยอิฐหรือคอนกรีตบล็อกตามเทคโนโลยีการก่อสร้างสมัยใหม่ หลังคาทรงจั่วหรือปีกนก มุงด้วยสังกะสีหรือกระเบื้องคอนกรีต ดังแสดงรูปแบบการต่อเติมในภาพ 3.69

ภาพที่ 3.69: ภาพแสดงรูปแบบเรือนไทใหญ่สมัยใหม่ต่อเติมส่วนครัวไว้ฟอยด์บริเวณ

3.3.2 การเปรียบเทียบลักษณะร่วมและต่างที่เกิดจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างเรือนไทใหญ่และเรือนล้านนาในพื้นที่วิจัย

3.3.2.1 ผลการเปรียบเทียบลักษณะร่วมและต่างกัน

เมื่อนำรูปแบบเรือนไทใหญ่ในแม่ฮ่องสอนที่เก็บข้อมูลมาเปรียบเทียบกับรูปแบบเรือนล้านนาเราจะสามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีองค์ประกอบและรูปแบบที่คล้ายคลึงกันอยู่ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของรูปแบบเรือนพื้นถิ่นไทใหญ่ไว้ได้อย่างเหนียวแน่น แม้ว่าจะมีการผสมผสานทางเชื้อสายกับชาติพันธุ์ข้างเคียงก็ตาม ผู้วิจัยจึงทำการเปรียบเทียบลักษณะร่วมที่เกิดจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นระหว่างเรือนไทใหญ่และเรือนล้านนาในพื้นที่ชุมชนอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยแบ่งหมวดหมู่ตามประเด็นต่างๆและทำการวิเคราะห์ความเหมือน-ความต่างดังจะกล่าวถึงต่อไปนี้

3.3.2.1.1 ลักษณะเรือน และหลังคาเรือน

ทั้งเรือนไทใหญ่และเรือนล้านนานั้นเป็นเรือนไม้ ต่างยกใต้ถุนสูงแตกต่างกันที่เรือนล้านนาจะยกใต้ถุนสูง 1.50 - 2.50 เมตร จนคล้ายเรือนสองชั้น ขณะที่เรือนไทใหญ่บางเรือนยกใต้ถุนไม่สูงมากนัก ถ้าเป็นเรือนขนาดเล็กจะยกใต้ถุนสูงประมาณ 80 ซม.จากพื้นดิน เรือนทั้งสองแบบหันทิศทางเรือนไปตามแนวเหนือ – ใต้ โดยส่วนใหญ่มักมีครัวไฟ และพื้นที่ซัก

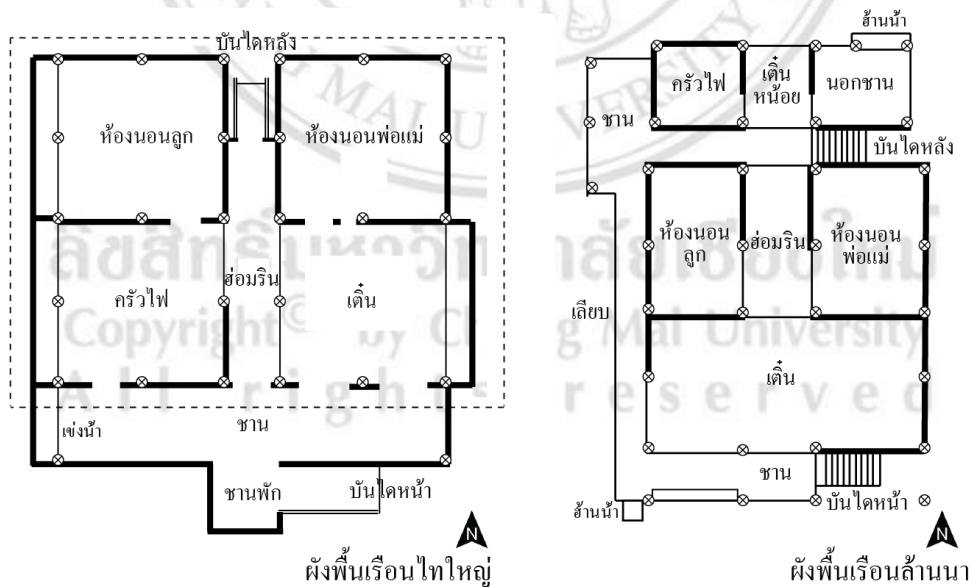
ล้าอยู่บนผนังเรือนเดียวกัน รูปแบบเรือนมีทั้งเรือนเล็กหลังเดี่ยว เรือนแฝด มีรูปแบบหลังคา เรือนทั้งจั่วเดี่ยวและสองจั่ว โดยแบบจั่วเดี่ยวเรียกว่า “เฮือนจ้องเดี่ยว” แบบสองจั่วเรียก “เฮือนสองจ้อง” ในเรือนไทใหญ่ ก็เช่นเดียวกัน แต่จะเรียกหลังคาแบบจั่วเดี่ยวว่า “เฮือนโหลงตอยเหลียว” แบบสองจั่วเรียก “เฮือนโหลงสองส่อง” และเรือนแบบสองจั่วจะไม่สร้างจั่วทั้งสองให้เท่ากันแต่จะทำให้จั่วเรือนย่อยมีขนาดเล็กกว่าเรือนประธาน หลังคาแบบล้านนาจะมีเครื่องประดับยอดจั่ว บางที่เรียกจ้อง บางที่เรียกกาแล ทรงหลังคาแบบล้านนาจะเป็นจั่วแบบเรือนกาแล รูปแบบหลังคาเรือนตามแบบแผนของเรือนล้านนาไม่ซับซ้อน มีการแยกหลังคาเรือนคลุมแต่ละพื้นที่ใช้สอยตามผนังอย่างชัดเจน ในขณะที่หลังคาแบบไทใหญ่จะไม่มีเครื่องประดับยอดจั่วในเรือนพักอาศัย และรูปแบบหลังคามีมวลหลังคาค่อนข้างซับซ้อน เนื่องจาก สล้าไทใหญ่ในแม่ฮ่องสอนมีอิสระในการสร้างสรรค์ออกแบบค่อนข้างสูง จึงพบว่าในบางครั้งหลังคาถูกออกแบบให้ทั้งชายคาคลุมพื้นที่ที่ไม่ได้อยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมของผนังออกไปได้รอบด้าน แต่ในความต่างก็ยังมีคล้ายคลึงจากการผสมกลมกลืนกันอยู่เพราะโดยปกติแล้วลักษณะดั้งเดิมของหลังคาแบบไทใหญ่จะเป็นทรงจั่วปั้นหยาแต่ในพื้นที่แม่ฮ่องสอนพบว่าเรือนไทใหญ่ที่มีทรงหลังคาตามแบบเรือนกาแลด้วยเช่นกัน

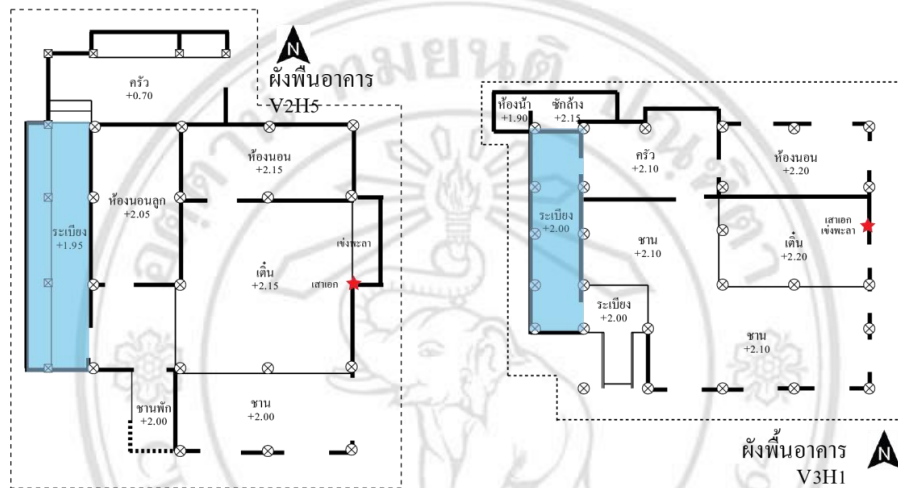
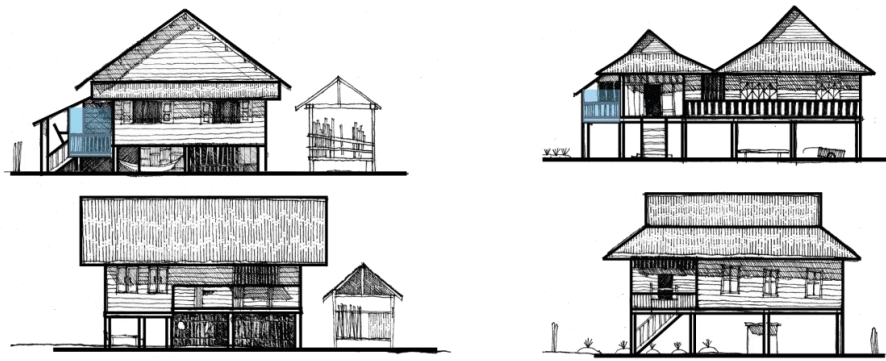
ภาพที่ 3.70: ภาพแสดงรูปแบบเรือนไทใหญ่ในพื้นที่ขุนวม

3.3.2.1.2 ผังพื้น การจัดวางพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของเรือน

จากการเปรียบเทียบพบว่า รูปแบบการจัดวางผังพื้นที่ใช้สอยและพื้นที่ใช้สอยในเรือนไทใหญ่และเรือนล้านนามีความคล้ายคลึงกันอยู่มาก การจัดวางผังพื้นที่ใช้สอยบนเรือนจะเรียงลำดับจากพื้นที่สาธารณะไปสู่พื้นที่ส่วนตัว คือบันได – ขึ้น ไหล, ชาน – หัวเข่งหมา, ชานร่วม – ข่ามแขก, เดี้น – ฮ้านต๊อบ, เฮือนนอน - เอินโน ในเรือนที่เป็นจั่วแฝดทั้งแบบล้านนาและไทใหญ่จะมีฮ่อมริน คือรางรินหรือรางน้ำฝนอยู่ตรงกลาง เป็นทางเดินแคบๆเชื่อมระหว่างเรือนจั่วเล็กกับเรือนจั่วใหญ่ไปจนถึงหลังเรือน ต่อเนื่องไปถึงครัวไฟ ในเรือนล้านนาบางเรือนมีการทำทางเดินเล็กๆเลียบข้างเรือนเชื่อมจากชานหน้าเรือนไปถึงชานหลังเรือน ซึ่งองค์ประกอบนี้ก็พบว่ามีเรือนไทใหญ่บางเรือนในอำเภอขุนยวมด้วย ส่องไฟหรือครัวไฟของชาวไทใหญ่และชาวล้านนามักจัดให้อยู่บนเรือน ส่องไฟของชาวไทใหญ่มักอยู่บริเวณข่ามแขกฝั่งตรงข้ามกับฮ้านต๊อบและเข่งพรา ในขณะที่ครัวไฟของชาวล้านนาจะอยู่ในพื้นที่ระเบียงหลังห้องนอนด้านหลังเรือนติดกับเดิ้นหน้า บางเรือนมีการทำบันไดหลังไว้สำหรับเป็นทางเข้าสู่ครัวไฟและพื้นที่ซักล้างโดยตรง พื้นที่ส่วนใต้ถุนเรือนในอดีตเป็นพื้นที่ว่างโล่งไม่ใช้งาน ต่อมาจึงมีการจัดสรรพื้นที่ใช้งานตามกิจกรรมของแต่ละครัวเรือน เช่น พักผ่อนในยามกลางวัน รับแขกที่ไม่เป็นทางการนั่งเลี้ยงสัตว์ ประกอบอาชีพ ทอผ้า ค้าขาย เก็บเครื่องใช้ไม้สอย และพืชผลทางการเกษตร

ภาพที่ 3.71: ภาพแสดงรูปแบบผังพื้นเรือนล้านนา และเรือนไทใหญ่ อำเภอขุนยวม
 ที่มา: (ซ้าย) จากการลงพื้นที่ศึกษา; (ขวา) ปรับปรุงจาก สืบพงศ์ จรรย์สืบศรี (2557)

ภาพที่ 3.72: ภาพแสดงระเบียบบนเรือนไทใหญ่ที่มีรูปแบบและการใช้งานคล้าย
เลียนบนเรือนล้านนา

องค์ประกอบย่อยบนเรือนไทใหญ่และล้านนานั้นมีความคล้ายคลึงกันอยู่มาก ฮ้านน้ำ ตี
อมน้ำ หรือแข่งน้ำ เป็นองค์ประกอบที่พบได้ทั้งบนเรือนไทใหญ่และเรือนล้านนาอยู่ในตำแหน่ง
นอกชานติดกับบันไดทางขึ้นและบันไดทางลงใกล้ครัว นอกจากนี้ยังพบว่าบนเรือนจะมีรูปร่างที่
พื้น ใช้สำหรับการจับถ้ำยตอนกลางคืนของเด็กและผู้สูงอายุที่ลงเรือนลำบาก หรือกวาดเศษขยะ
ทิ้ง รูปแบบช่องลมก็มีความคล้ายคลึงกันอยู่มาก พบว่านิยมใช้ช่องลมแบบฝาไหล แบบดีซี่
ระแนงแบบเว้นช่อง และไม้ฝากลวดคล้ายสวยงาม ในพื้นที่ข้ามแขก และเตียง รูปแบบช่องลม
เหล่านี้ชาวไทใหญ่ยังเลือกใช้ในการประดับตกแต่งฝาต้นลมหรือฝาเฮินใน เป็นไม้แผ่นหรือไม้
ไผ่สานที่ทำหน้าที่ปิดกั้นพื้นที่ภายในช่วงจั่วหลังคาระหว่างห้องนอนและเตียง มักเจาะรูเป็นช่อง
เรียงๆ หรือลวดลาย บางเรือนใช้การสานดอกเป็นช่องๆ ช่วยถ่ายเทอากาศและนำแสงเข้าสู่
ห้องนอน ซึ่งพบเห็นได้ในเรือนล้านนาบางเรือนเช่นกัน แต่สิ่งที่ค่อนข้างจะแตกต่างระหว่าง
เรือนไทใหญ่และเรือนล้านนาก็คือรูปแบบชั้นหรือหิ้งที่ใช้ในการวางของซึ่งชาวไทใหญ่เรียกว่า
แข่ง แข่งของชาวไทใหญ่จะยื่นออกไปภายนอกเรือนเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอยในการวางของและมี

ช่องเปิดสำหรับระบายอากาศและรับแสง ขณะที่ชั้นวางของในเรือนล้านนาจะเป็นลักษณะของ หิ้งที่เป็นชั้นยื่นเข้ามาในพื้นที่เรือน แต่รูปแบบชั้นวางของที่มีเหมือนกันก็คือควั่น ที่เป็นไม้ ระแนงตีแบบตะแกรง ใช้แขวนในระดับฝ้าเพื่อวางหรือแขวน วาง หรือห้อยสิ่งของต่างๆ ใน ระดับเหนือศีรษะ ชาวไทใหญ่จะใช้ควั่นเฉพาะในส่องไฟเท่านั้น ขณะที่ชาวล้านนาจะใช้บริเวณ เต็นและครัวไฟ

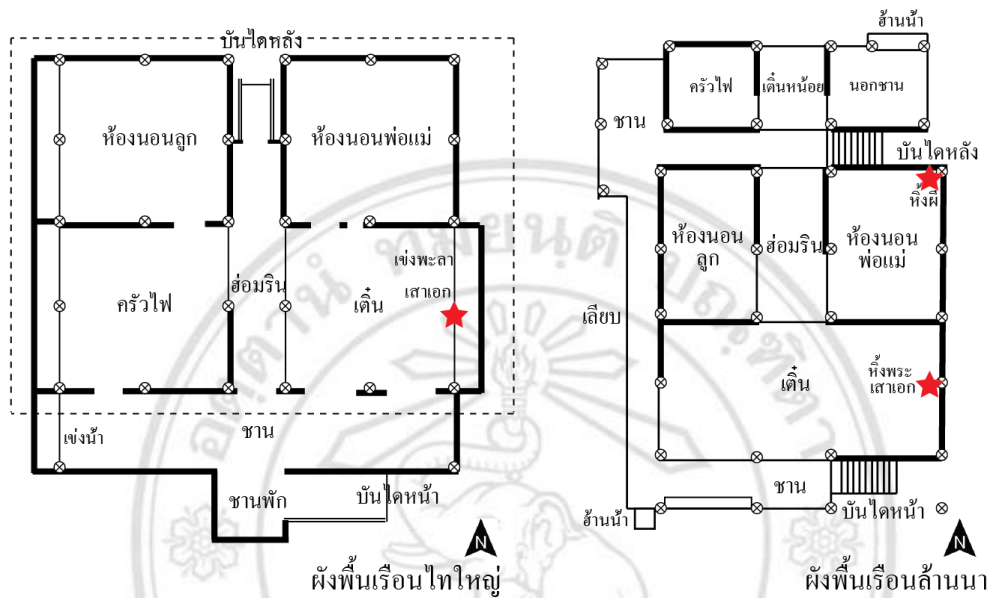

ภาพที่ 3.73: ภาพแสดงองค์ประกอบย่อยบนเรือนไทใหญ่ อำเภอขุนยวม (บนซ้าย) ฝาด้านลม (บนขวา) เต็น (ล่างซ้าย) ระเบียงคล้ายเตียงบนเรือนล้านนา (ล่างขวา) ควั่น

3.3.2.1.3 ตำแหน่งอำนาจ และความเชื่อเกี่ยวกับ เรือน

ทิศทางการนอนของชาวล้านนาและชาวไทใหญ่จะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อันเนื่องมาจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่จึงหันหัวนอนไปทางทิศตะวันออกซึ่งเป็นทางเดียวกับหิ้งพระและเสามงคล ดังภาพ 3.74 นอกจากนี้การกำหนดตำแหน่งการนอนของคนในครอบครัวยังคงค่อนข้างคล้ายคลึงกัน ในเรือนล้านนาสมาชิกทุกคนในครอบครัวจะนอนรวมกันในห้องโถงนอน การนอนนั้นจะแบ่งเนื้อที่นอนตามห้องเสา ห้องเสาสุดท้ายในจะเป็นส่วนนอนของหัวหน้าครอบครัวและภรรยาสามีจะนอนอยู่ทางทิศเหนือของภรรยา โดยยึดเอาทิศเหนือเป็นสัญลักษณ์ว่าอยู่เหนือหรือสูงกว่าภรรยา ถัดจากนั้นมาก็จะเป็นส่วนนอนของลูกๆ กรณีที่เป็นเรือนสองห้องที่มีห้องหลายห้อง ลูกๆ จะย้ายไปนอนรวมกันในห้องนอนเล็ก และให้พ่อแม่นอนในเรือนประธาน ส่วนบริเวณหน้าหิ้งพระบนเต็นจะเป็นพื้นที่นอนของลูกชาย หลังจากกลับมาจากการทำงานในยามวิกาล ในเรือนไทใหญ่นั้น หากเป็นเรือนเดี่ยว พ่อแม่ และลูกสาวจะนอนในห้อง ให้ลูกชายนอนที่เต็นบริเวณหน้าหิ้งพระ หากเป็นเรือนแฝดพ่อแม่จะ

นอนในห้องนอนเรือนประธานส่วนห้องนอนในเรือนเล็กจะเป็นของลูกสาวหรือลูกคนเล็ก บางเรือนที่มีผู้สูงอายุตำแหน่งการนอนของผู้สูงอายุจะอยู่หน้าแข่งพรา

ภาพที่ 3.74: ภาพแสดงตำแหน่งพื้นที่ความเชื่อ บนเรือนกาแลล้านนา และเรือนไทใหญ่ อำเภอขุนยวม ที่มา: (ซ้าย) จากการลงพื้นที่ศึกษา; (ขวา) ปรับปรุงจาก สืบพงศ์ จรรย์สืบศรี (2557)

พื้นที่ความเชื่อของเรือนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาจะอยู่บริเวณเตียงเรือนประธาน เรือนไทใหญ่และเรือนล้านนาแต่ละเรือนจะมีหิ้งพระ ที่ชาวไทใหญ่เรียกว่า “แข่งพรา” อยู่บนผนังทางทิศตะวันออกของเรือน ทั้งหิ้งพระและแข่งพราจะยื่นออกไปนอกตัวเรือน ดังภาพ 3.68 เรือนล้านนาบางหลังสร้างตบพระแยกออกไปต่างหากจากเรือนก็มี สอดคล้องกับคติความเชื่อว่าพระพุทธรูปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่บูชาเป็นสิ่งมงคลอันบริสุทธิ์ ไม่สมควรที่จะเข้ามาเกื้อกกล้วยบนพื้นที่เรือนพักอาศัยอันเป็นพื้นที่ทางโลก แข่งพราของเรือนไทใหญ่จะอยู่ติดกับหรือในพื้นที่ผนังระหว่างเสาฝั่งละหรือเสามงคละซึ่งก็คือเสาเอกของเรือน ในเรือนล้านนาคำแหน่งของเสาเอกจะอยู่เป็นเสาที่สองถัดจากเสาริมสุด ในฝั่งตะวันออกของเรือน บนช่องผนังระหว่างเสาเอกกับเสาในสุดนี้จะเป็นตำแหน่งของหิ้งผี โดยเชื่อว่าผีบ้านผีเรือนหรือผีบรรพบุรุษของเจ้าเรือนสถิตอยู่เพื่อปกป้องรักษาดูแลลูกหลาน และลงโทษเมื่อลูกหลานทำผิดประเพณีหรือปล่อยปละละเลยไม่ดูแล หิ้งผีนี้จะยื่นเข้ามาในเรือนแตกต่างจากหิ้งพระที่ยื่นออกไปอย่างชัดเจน อยู่ในพื้นที่ของเสือนอนที่เป็นพื้นที่เฉพาะของสมาชิกครอบครัวเท่านั้น โดยมีความเชื่อว่าเสือนอนเป็นพื้นที่ของผีบ้านผีเรือนที่ห้ามไม่ให้คนแปลกหน้าล่วงล้ำ มีการแสดง

สัญลักษณ์อาณาเขตด้วยทำนองและข่มประตูห้องนอน หากมีใครลวงล้ำเข้ามาจะทำให้ผีบ้านผีเรือน โกรธ ถือเป็นการ “ผิดผี” ต้องทำพิธีเสียผีและเซ่นสังเวย รวมถึงเสียค่าปรับเพื่อเป็นการขอขมา จะเห็นได้ว่าโลกทัศน์ทางความเชื่อของชาวล้านนาจะเป็นไปตามแบบพุทธ – ผี มีความเชื่อและความใกล้ชิดกับผีเป็นอันมาก ในขณะที่ชาวไทยใหญ่จะศรัทธาในพระพุทธศาสนาเท่านั้นจึงไม่พบว่ามีพื้นที่ความเชื่อเกี่ยวกับผีบนเรือนไทใหญ่แต่อย่างใด

ภาพที่ 3.75: ภาพแสดงแข่งปราในเรือนไทใหญ่ อำเภอขุนยวม

3.3.2.1.4 โครงสร้างและวัสดุ

โครงสร้างของเรือนไทใหญ่และเรือนล้านนาค่อนข้างคล้ายคลึงกัน คือเป็น โครงสร้างที่ใช้ระบบเสา – คาน ส่วนใหญ่นิยมใช้ไม้จริงเพื่อความคงทนเนื่องจากเป็นส่วนที่ต้องรองรับน้ำหนักมาก ลักษณะ โครงสร้างเรือน โดยทั่วไปจะประกอบด้วย เสา คาน ตง พื้น ติปิคผนังด้วยไม้หรือไม้ไผ่สาน ส่วนโครงสร้างหลังคาจะประกอบด้วย ช่อ จันทัน ออกไก่ กลอนและระแนง มุงด้วยใบตองตึง หรือกระเบื้องดินขอ

วัสดุก่อสร้างที่เลือกมาใช้ในเรือนล้านนาและเรือนไทใหญ่ไม่ได้มีความแตกต่างกันมากนัก ส่วนใหญ่เป็นวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น จึงใช้ไม้เป็นทั้งโครงสร้างหลักและส่วนประกอบต่างๆ บางเรือนมีการผสมไม้ฟาก หรือไม้ไผ่สานแบบขัดตะและเป็นผนังเรือน เรือนไทใหญ่ดั้งเดิมจะใช้ใบตองตึงเป็นวัสดุมุง บางหลังพัฒนามาเป็นกระเบื้องดินขอและเป็นเกล็ด ขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์และรสนิยม และความสามารถเชิงช่างของเจ้าเรือน ดังภาพ 3.76

ภาพที่ 3.76: ภาพแสดงวัสดุที่ใช้ในเรือนไทใหญ่ อำเภอขุนยวม

3.3.2.1.5 ผังอาคารและบริบทโดยรอบ

พื้นที่รอบๆเรือนของชาวไทใหญ่และชาวล้านนาจะเป็นลานดินโล่ง ดอนวัชพืชและกวาดจนสะอาด หน้าดินถูกอัดแน่นปรับให้เรียบ จากบริเวณรั้วจะพบ “ช่วง” หรือลานบ้านเป็นพื้นที่ลานดินกว้างใช้สำหรับงานเกษตรกรรม ในบริเวณบ้านมีการปลูกไม้ยืนต้นและไม้ผลเพื่ออาศัยร่มเงาและเก็บเกี่ยวผลตามฤดูกาล สิ่งที่จะขาดเสียไม่ได้ก็คือแปลงพืชผักสวนครัวซึ่งจะอยู่บริเวณหลังบ้านใกล้กับน้ำบ่อ เพื่อความสะดวกในการรดน้ำ ทั้งเรือนไทใหญ่และเรือนล้านนาต่างมีน้ำบ่อเป็นของตัวเองเพื่ออุปโภคบริโภคและใช้สอยในครัวเรือน บริเวณหลังเรือนนี้จะประกอบไปด้วยห้องส้วมแยกออกมาจากเรือนก่อนไปทางหลังบ้าน และตอมน้ำสำหรับอาบน้ำ บางเรือนที่มีสัตว์เลี้ยงจะมี “พาม” (ล้านนา) หรือ “สิ่ง” (ไทใหญ่) คือโรงหรือเพิงสำหรับเลี้ยงสัตว์ และเก็บอุปกรณ์ทางการเกษตร สิ่งที่จะขาดเสียไม่ได้ในวิถีชีวิตตามวัฒนธรรมเกษตรกรก็คือยุ้งข้าว หรือหลองข้าวในภาษาล้านนา และเขี้ยวตามคำเรียกงานแบบไทใหญ่ หลองข้าวของชาวล้านนาสร้างเป็นเรือนแยกจากเรือนนอนอยู่บริเวณช่วงด้านหน้าบ้าน ส่วนชาวไทใหญ่จะเก็บเขี้ยวเอาไว้ใต้ถุนบ้านฝั่งตะวันออกใกล้กับส่องไฟ เพื่อความสะดวกในการใช้สอยและสร้างหลังคาปีกนกมาคลุมเขี้ยวไว้เพื่อกันแดด ลม ฝน และสัตว์ต่างๆ ดังภาพ 3.77 หากเป็นครอบครัวที่เก็บเกี่ยวผลผลิตได้มาก หรือเป็นผู้มีฐานะ จะมีการสร้างหลองข้าวเป็นเรือนแยกคล้ายหลองข้าวแบบล้านนา ดังภาพ 3.78 แต่จะอยู่ข้างบ้านทางทิศตะวันออกก่อนไปทางหลังบ้าน ชาวไทใหญ่จะไม่มีพื้นที่ความเชื่อเกี่ยวกับผีในบริเวณเรือนพักอาศัย ต่างกับชาวล้านนาที่มีการสร้างคูผี หรือหอผีปู่ย่า และมีพระภูมิเจ้าที่ในบริเวณบ้าน

ภาพที่ 3.77: ภาพเขี้ยวและผลผลิตทางการเกษตรที่เก็บไว้ได้ถุนเรือน

ภาพที่ 3.78: (บน) ภาพแสดงรูปแบบห้องน้ำที่ต่อเติมติดกับเรือน

(ล่าง) รูปแบบของข้าวของชาวไทยใหญ่

พืชพรรณที่ชาวไทยใหญ่และชาวล้านนานิยมปลูกค่อนข้างคล้ายคลึงกันมาก พืชหลักที่นิยมปลูกที่สุดคือข้าวซึ่งจะปลูกในนาของแต่ละครัวเรือน ส่วนในพื้นที่บริเวณเรือนนิยมปลูกพืชผักสวนครัวในแปลงหลังบ้านเพื่อเก็บเกี่ยวบริโภคกันในครัวเรือนและแบ่งปันเพื่อนบ้าน ส่วนที่เหลือจากการบริโภคจะเก็บไปขายที่ตลาด บริเวณช่วงบ้านปลูกไม้ประดับ ไม้มงคล ไม้ดอกสำหรับบูชาพระและประดับชม หากมีพื้นที่ในบริเวณบ้านมักปลูกต้นไม้ที่ใช้ประโยชน์ได้โดยตรง เช่นต้นกล้วย ต้นไผ่ ต้นหมาก ต้นมะพร้าว สวนผลไม้

ภาพที่ 3.80: ภาพแสดงพลวัตการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนไทใหญ่ในอำเภอขุนยวม

3.3.2.2.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

เดิมทีรูปแบบลักษณะของเรือนไทใหญ่ดั้งเดิมถูกเปลี่ยนไปตามรูปแบบการใช้สอยและอาชีพของเจ้าเรือน เช่น เรือนที่เป็นเจ้าช่างหรือทำธุรกิจสัมปทานป่าไม้ก็จะมีกรยกพื้นเรือนสูงเพื่อสะดวกต่อการต่างของ – ขึ้นหลังช้าง เรือนที่ทำการค้า ขายของช้างก็จะมีการจัดสรรพื้นที่ ต่อเพิงขายของหน้าร้าน เปลี่ยนได้ถุนเรือนเป็นที่เก็บของ นอกจากนี้เศรษฐกิจยังเป็นตัวกำหนดขนาดและความสวยงามของเรือน ยิ่งเจ้าเรือนร่ำรวยมากเรือนจะมีขนาดใหญ่ มีการตกแต่งแกะสลักลวดลายประดับสวยงาม หากมีผลิตผลทางการเกษตรมาก หยองข้าวหรือเรือนเก็บพืชผลก็จะมีขนาดใหญ่

จากสภาพความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันทำให้ชาวบ้านไม่สามารถมีวิถีชีวิตแบบพึ่งพาตนเองและธรรมชาติได้เหมือนในอดีต การหาเลี้ยงชีพที่ต้องเปลี่ยนแปลงจากเกษตรกรรมสู่อชีพรับจ้าง หรือค้าขาย วัสดุต่างๆต้องซื้อหา แรงงานต้องจ้างด้วยเงิน เมื่อชาวบ้านไม่มีกำลังทรัพย์จึงเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อรูปแบบเรือนทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่นการตัดทอนให้เล็กลง ปรับเปลี่ยนรูปแบบหลังคา หรือเปลี่ยนวัสดุที่ราคาถูกทนทาน ง่าย สะดวกในการซ่อมแซม นอกจากนี้ยังมีการขายเรือนและรื้อถอนเรือนที่ผู้พังไม่สามารถซ่อมแซมได้ให้แก่พ่อค้าที่รับซื้อไม้เรือนเก่าอีกด้วย ในทางตรงข้ามชาวบ้านที่มีกำลังทรัพย์มากพอกลับเลือกที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบเรือนและวัสดุให้เป็นแบบสมัยใหม่เพื่อความสะดวกสบาย แต่ก็ยังคงมีกระแสนรณรงค์ให้อนุรักษ์รูปแบบเรือนดั้งเดิมไว้เพื่อรองรับการเข้ามาของนักท่องเที่ยวและกลุ่มทัวร์ ทำให้เกิดธุรกิจแบบโฮมสเตย์เพื่อรองรับการท่องเที่ยว

ภาพที่ 3.81: ภาพแสดงพลวัตการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตชาวไทยใหญ่ในอำเภอขุนยวม

3.3.2.2.3 ปัจจัยทางสังคม

ปัจจัยทางสังคมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนไทใหญ่ในอดีต จะมาจากการหยิบยืมเอารูปแบบและองค์ประกอบจากวัฒนธรรมข้างเคียงมาใช้อย่างกลมกลืนรวมถึงการผสมผสานระหว่างชาติพันธุ์จนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เช่น การหยิบยืมรูปแบบทางเดินข้างเรือนที่ชาวล้านนาเรียกว่า “เลียบ” (สืบพงศ์ จรรย์สืบศรี, 2557) มาใช้บนเรือนไทใหญ่ การใช้รูปแบบช่องลมแบบฝาไหล นอกจากนั้นบนเรือนของเจ้าช้างที่ปลูกสร้างในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 จะมีลักษณะร่วมของเรือนแบบตะวันตกในขณะที่ยังคงรูปแบบเรือนไทใหญ่ดั้งเดิมไว้

กระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันทำให้คนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับคุณค่าและความงามดั้งเดิมของเรือนไทใหญ่พื้นถิ่นน้อยลง ความต้องการพื้นที่ใช้สอยบนเรือนเพื่อตอบสนองกิจกรรมที่เพิ่มมากขึ้นทำให้พื้นที่ใช้สอยแบบดั้งเดิมต้องเปลี่ยนไป เรือนไทใหญ่ปัจจุบันที่ปลูกเรือนราบไปกับพื้นดิน ไม่ยกพื้น องศาและรูปทรงของหลังคาเปลี่ยนแปลงไป ข้อจำกัดในระบบอุตสาหกรรมของวัสดุสมัยใหม่ทำให้ไม่สามารถออกแบบหลังคาที่ซับซ้อนได้เหมือนแบบดั้งเดิม เกิดการกั้นพื้นที่ใต้ถุนเป็นพื้นที่ใช้สอย องค์ประกอบดั้งเดิมบางอย่างสูญหายไป เช่น เชน้ำหรือร้านน้ำที่มีไว้เพื่อวางหมอนน้ำสำหรับแขกหายไจากเรือนส่วนใหญ่ ความจำเป็นในการประกอบอาชีพที่ทำให้คนท้องถิ่นต้องอพยพเข้าไปทำงานในเมือง ทำให้การ

ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติลดลง ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะถูกทิ้งให้อยู่กับเรือนเพียงลำพัง เมื่อไม่มีกำลังมากพอที่จะดูแลเรือนทิ้งหลังได้ด้วยตนเอง เรือนจึงล่มทรุดโทรมเพราะขาดการดูแล ซ่อมแซม

ภาพที่ 3.82: ภาพแสดงพลวัตการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชาวไทยใหญ่ในอำเภอขุนยวม

3.3.2.2.4 ปัจจัยทางวัฒนธรรม

เรือนดั้งเดิมของชาวไทยใหญ่ในพื้นที่อำเภอขุนยวมมีการผสมผสานหีบยืมรูปแบบพื้นที่ใช้สอย และลักษณะทางสถาปัตยกรรมบางอย่างจากเรือนประเพณีล้านนาตั้งแต่อดีตจนเกิดความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หากสังเกตรูปแบบเรือนไทยใหญ่ในพื้นที่ขุนยวมจะเห็นการหีบยืมเอารูปแบบเรือนประเพณีล้านนามาผสมผสานกับรูปแบบเรือนไทยใหญ่ดั้งเดิม อาทิเช่น รูปแบบหลังคาเรือนที่ผสมผสานหลังคาจั่วแบบกาแล ลักษณะช่องเปิดแบบเรือนล้านนา เป็นต้น

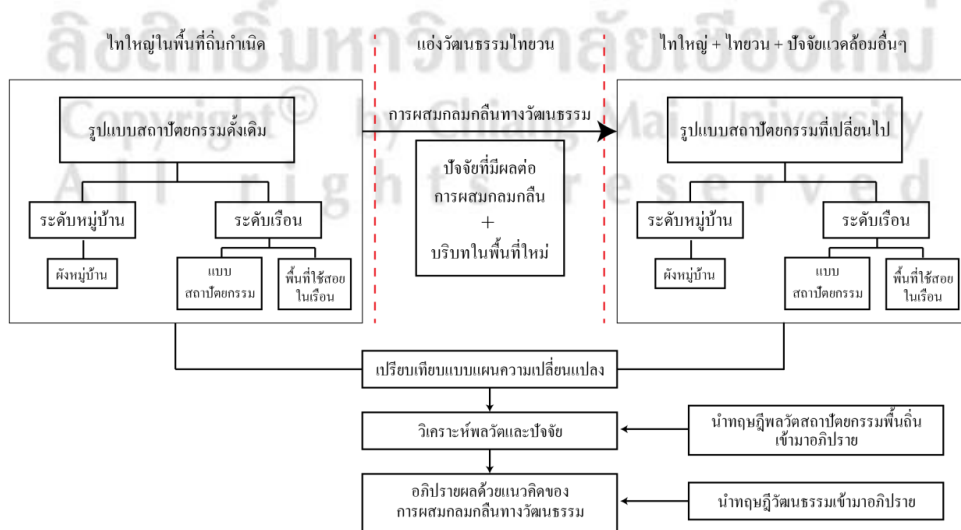
จากเหตุผลทางสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้ขาดการสืบทอดทางภูมิปัญญา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมบางอย่างสูญหาย ประเพณีและความเชื่อในเรือนถูกลดความสำคัญ การวางตำแหน่งเสาเอก – เชน่งพรา – ทิศทางหัวนอนไม่สัมพันธ์กับความเชื่อดั้งเดิม แต่เปลี่ยนไปตามความสะดวก หรือสภาพแวดล้อมโดยรอบ คนรุ่นใหม่ไม่รู้จักรูปประกอบเรือนแบบไทยใหญ่ทำให้องค์ประกอบของเรือนแบบดั้งเดิมสูญหายไป เช่น ฝาต้นลมถูกเปลี่ยนไปเป็นผนังธรรมดา มีฝ้าปิดหลังคา หรือชน่งพราที่ถูกตัดออกไปแล้วใช้ตุ้มมาใส่พระแทน ความเจริญของเทคโนโลยีการก่อสร้างส่งผลให้ภูมิปัญญาสถาปัตยกรรมถูกทดแทนด้วยความรู้ทางเทคนิคที่ใช้ได้กับวัสดุสมัยใหม่ รูปทรงของหลังคาและการวางโครงสร้างแบบประเพณี ที่ไม่ตอบรับกับวัสดุจึงต้องเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากข้อจำกัดของวัสดุสมัยใหม่ที่ใช้ทดแทน

ภาพที่ 3.83: ภาพแสดงพลวัตการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนไทใหญ่ในอำเภอยูนวม

3.3.2.3 การตั้งเคราะห์ผลเกี่ยวกับแนวโน้มเรือนไทใหญ่ที่เปลี่ยนไปตามปัจจัย

ผู้วิจัยตั้งเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยเริ่มจากการค้นคว้าข้อมูลรูปแบบเรือนไทใหญ่ดั้งเดิมในพื้นที่ถิ่นกำเนิดในรัฐฉาน แล้วนำมาเปรียบเทียบกับรูปแบบที่เปลี่ยนไป เนื่องจากการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของเรือนไทใหญ่ในพื้นที่ศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาในแอ่งวัฒนธรรมไทยวนในดินแดนล้านนา เพื่อวิเคราะห์หาพลวัตและปัจจัยที่มีผลต่อการผสมกลมกลืนนั้น แล้วนำมาอภิปรายผ่านทฤษฎีพลวัตสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และทฤษฎีวิวัฒนาการ

ภาพที่ 3.84: แผนผังแสดงกรอบแนวคิดของการวิจัย

ผลจากการสังเคราะห์พบว่ารูปแบบเรือนไทใหญ่ดั้งเดิมนั้นถูกเปลี่ยนแปลงไปเล็กน้อย มีการหยิบยืมรูปแบบและองค์ประกอบบางอย่าง ของเรือนล้านนามาใช้ในเรือนแบบไทใหญ่ ซึ่งเป็นผลจากการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม โดยมีความคล้ายคลึงกันทางวัฒนธรรมแบบ ขาวนา ความใกล้ชิดทางเครือญาติ ชาติ ภาษา ความสัมพันธ์อันดีทางเศรษฐกิจและสังคม ระหว่างชาวไทใหญ่และชาวล้านนา เป็นปัจจัยเร่งที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ กระบวนการผสมกลมกลืนนี้เมื่อผ่านตัวแปรคือพลวัตและกาลเวลา โดยมีปัจจัยต่าง ๆ มาเป็นตัวกำหนดรูปแบบที่จะเกิดขึ้นจากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบ ลักษณะเรือนไทใหญ่ในพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยพบว่ามีปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ เรือนของชาวไทใหญ่ในพื้นที่ศึกษาอยู่ทั้งหมด 4 ปัจจัยด้วยกัน ได้แก่ ปัจจัยทางสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลให้เกิดพลวัตทางรูปแบบสถาปัตยกรรมที่แตกต่างกัน ไป ดังภาพ 3.85

ภาพที่ 3.85: ฟังอธิบายอิทธิพลของการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบเรือนไทใหญ่ในอำเภอขุนยวม

แต่ละปัจจัยที่กล่าวถึงข้างต้นนั้นมีรายละเอียดที่แตกต่างไปตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละยุค สมัย ความแตกต่างทางกาลเวลาส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเรือนที่แตกต่างกัน เพื่อง่ายต่อการ ทำความเข้าใจและอธิบายผู้วิจัยจึงจัดทำผังแสดงเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา และวิเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนไทใหญ่ตามเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา

พ.ศ. 1839 –2101 สมัยสร้างบ้านแปงเมืองอาณาจักรล้านนา
พ.ศ. 2101 –2317 สมัยพม่าปกครอง

พ.ศ. 2317 – 2475 สมัยอยู่ในฐานะเมืองประเทศราชของสยาม

พ.ศ. 2475 ยุคสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง – ปัจจุบัน

พบการตั้งถิ่นฐาน
ของกลุ่มชาวลัวะ และปกากะญอ

ก่อน พ.ศ.2317

พ.ศ.2417

พระเจ้าอินทวิชยานนท์ ทรงแต่งตั้งให้ ชานกะเลเป็น “พญาสิงหนาทราชา”
ยกฐานะหมู่บ้านแม่ฮ่องสอนขึ้นเป็นเมืองแม่ฮ่องสอน เป็นเมืองหน้าด่าน

พ.ศ. 2433

ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
จัดระบบการปกครองใหม่รวมเมืองแม่ฮ่องสอน
เมืองขุนยวม เมืองปาย และเมืองยวม (แม่สะเรียง)
เป็นหน่วยเดียวกันเรียกว่า “บริเวณเชียงใหม่ตะวันตก”

พ.ศ. 2446

ได้ย้ายที่ว่าการแขวงจากเมืองขุนยวม
ไปตั้งที่เมืองยวมแล้วเปลี่ยนชื่อเป็น
“บริเวณพายัพเหนือ”

พ.ศ. 2453

รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ตั้งเมืองจัตวาขึ้นกับมณฑลพายัพ
ย้ายที่ว่าการแขวงจากเมืองยวมมาตั้งที่แม่ฮ่องสอน
ให้ชื่อว่า “จังหวัดแม่ฮ่องสอน” แล้วโปรดเกล้าฯ
ให้แต่งตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนคนแรก

พ.ศ. 2486–2488

เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2

คนไทใหญ่เข้ามาอยู่อาศัย

: อพยพมาจากเมืองน่าย เมืองหนองใหม่ และปางโหลง รัฐฉาน

พ.ศ. 2374

เกิดชุมชนชาวไทใหญ่ในพื้นที่แม่ฮ่องสอน(ปางหมู) ขุนยวม(เมืองปอน)

พ.ศ.2409

ชานกะเลตั้งเมืองขุนยวม
อยู่บนภูเขาอีกแห่งหนึ่งทางเหนือต้นแม่น้ำยวม

พ.ศ. 2435

เริ่มตั้งบริษัทบอมเบย์เบอร์มา

พ.ศ. 2449

เกิดชุมชนบ้านต่อแพ

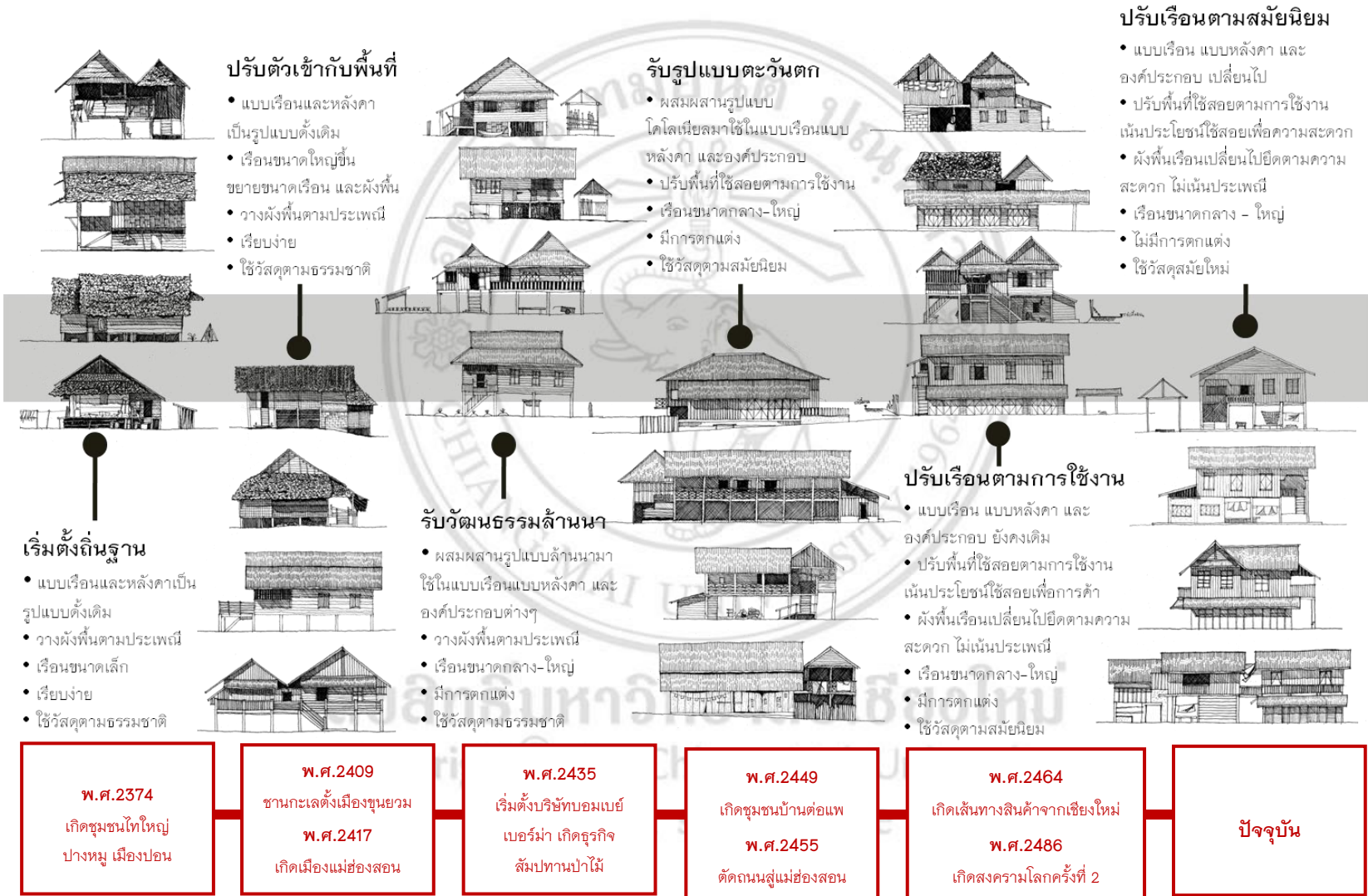
พ.ศ. 2455

ตัดถนนเข้าสู่แม่ฮ่องสอน

พ.ศ. 2464

เกิดการเป็นพ่อค้าวัวตาง
ขนส่งสินค้าที่มากับรถไฟเชียงใหม่
เกิดเส้นทางจ้างทาบสินค้าปาย - เชียงใหม่

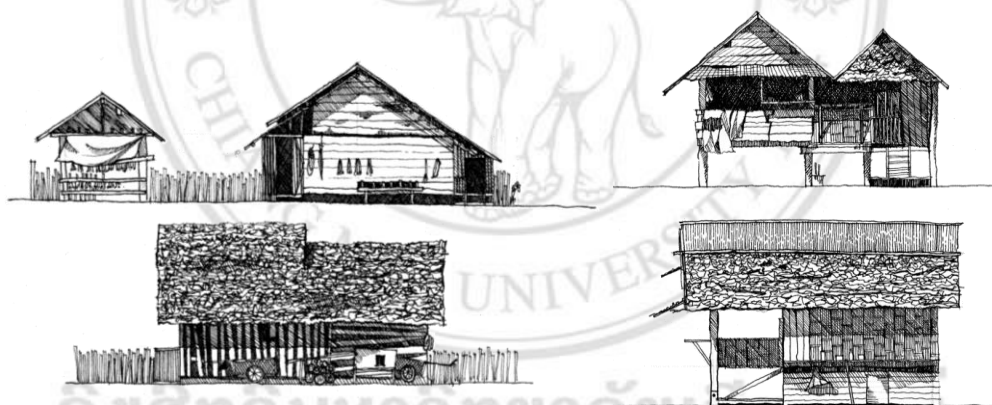
ภาพที่ 3.86 - 3.87 : ฝั่งแสดงลำดับเหตุการณ์สำคัญในยุคต่างๆที่เกิดขึ้น และพลวัตของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไทใหญ่ในพื้นที่อำเภอขุนยวมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

จากภาพ 3.79 - 3.80 คือ ผังแสดงลำดับเหตุการณ์สำคัญในยุคต่างๆที่เกิดขึ้น และพลวัตของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไทใหญ่ในพื้นที่อำเภอขุนยวมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยนับตั้งแต่ยุคที่ชาวไทใหญ่เริ่มตั้งถิ่นฐานในดินแดนล้านนาจวบจนปัจจุบัน แบ่งได้เป็น 6 ระยะด้วยกัน ได้แก่ ระยะเริ่มตั้งถิ่นฐาน ระยะปรับตัวเข้ากับพื้นที่ ระยะรับวัฒนธรรมล้านนา ระยะรับรูปแบบตะวันตก ระยะปรับเรือนตามการใช้งาน ระยะปรับเรือนตามสมัยนิยม

3.3.2.2.1 ระยะเริ่มตั้งถิ่นฐาน

ระยะเริ่มตั้งถิ่นฐาน เริ่มต้นตั้งแต่พบการตั้งถิ่นฐานในดินแดนล้านนาจนกระทั่งปรากฏหลักฐานการสร้างบ้านแปงเมืองแม่ฮ่องสอนในสมัยพระเจ้ามโหตรประเทศ เกิดเป็นชุมชนไทใหญ่ประมาณปีพ.ศ. 2374 (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2548) ในระยะเริ่มตั้งถิ่นฐานนี้รูปแบบเรือน หลังคา และการวางผังพื้นที่ยังคงเป็นรูปแบบเรือนไทใหญ่ดั้งเดิม เป็นเรือนจั่วเดี่ยวหรือจั่วแฝดขนาดเล็ก ที่เรียบง่ายไม่ซับซ้อน เน้นตอบสนองการใช้สอยสำหรับเป็นเรือนพักอาศัย วัสดุที่ใช้เป็นวัสดุธรรมชาติที่พบได้ในพื้นที่

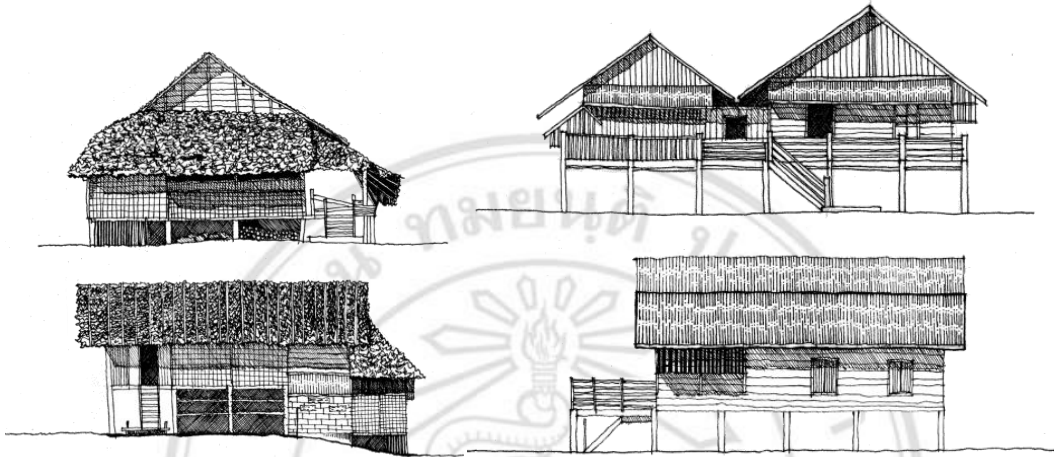
ภาพที่ 3.88: ภาพร่างแสดงรูปแบบเรือนจั่วเดี่ยวและจั่วแฝดระยะเริ่มตั้งถิ่นฐานในพื้นที่อำเภอขุนยวม

3.3.2.2.2 ระยะปรับตัวเข้ากับพื้นที่

ระยะปรับตัวเข้ากับพื้นที่เป็นระยะที่ชุมชนชาวไทใหญ่เริ่มขยายตัวมากขึ้น จนเกิดการตั้งเมืองขุนยวมโดยخانกะเล ในปีพ.ศ. 2409 ตรงกับรัชสมัยพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ ในช่วงเวลานี้เป็นระยะที่ล้านนาถูกผนวกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐสยามในรัชสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2549)

รูปแบบเรือนในระยะนี้เป็นเรือนจั่วเดี่ยวหรือจั่วแฝดที่ยังคงลักษณะความเป็นเรือนไทใหญ่แบบดั้งเดิม ขนาดเรือนใหญ่ขึ้นตามฐานะเจ้าเรือนและจำนวนสมาชิกในครอบครัว

รูปแบบเรือน หลังคา และการจัดวางผังเรือนมีความซับซ้อน เพิ่มองค์ประกอบส่วนประดับ ตกแต่งมากขึ้น ให้ความสำคัญกับพื้นที่รองรับวิถีชีวิตแบบเกษตรกร เลือกใช้วัสดุแบบดั้งเดิม ใช้โครงสร้าง พื้นเป็นไม้ ผนังเรือนเป็นไม้ หรือไม้ไผ่สานขัดแตะ มุงหลังคาด้วยใบตองตึง

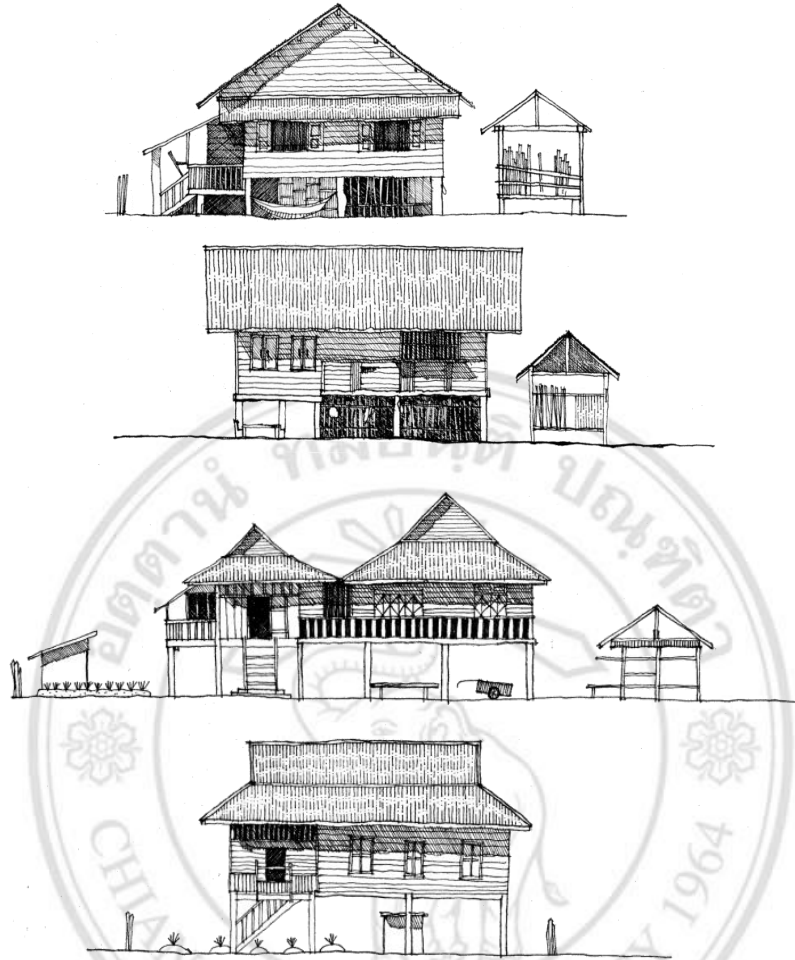

ภาพที่ 3.89: ภาพร่างแสดงรูปแบบเรือนจั่วเดี่ยวและจั่วแฝดระยะปรับตัวเข้ากับพื้นที่ ในพื้นที่อำเภอขุนยวม

3.3.2.2.3 ระยะรับวัฒนธรรมล้านนา

ระยะรับวัฒนธรรมล้านนาเป็นระยะที่ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนไทใหญ่และชาวล้านนาในพื้นที่ใกล้เคียงนั้นเป็นไปฉันท์มิตร มีการเชื่อมสัมพันธ์ทั้งทางการค้า เศรษฐกิจ และสังคม จนเกิดการผสมกลมกลืน และแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ความสัมพันธ์นี้ยิ่งแน่นแฟ้นขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2417 พระเจ้าอินทวิชยานนท์ฯทรงยกฐานะบ้านแม่ฮ่องสอนขึ้นเป็นเมืองแม่ฮ่องสอนมีฐานะเป็นเมืองหน้าด่าน และยกเมืองปาย เมืองขุนยวม ขึ้นเป็นเมืองหลัก ทั้งยังแต่งตั้งชานกะเลให้เป็น พญาสิงหนาทราชา พ่อเมืองคนแรกของแม่ฮ่องสอน (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2549)

ในระยะนี้จึงเกิดการหยิบยืมรูปแบบจากวัฒนธรรมล้านนา พบว่ามีการใช้ลักษณะพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบอื่นๆแบบเรือนล้านนา อาทิเช่น การยกระดับพื้นที่ข้ามแจกซึ่งเป็นพื้นที่กลางเรือนบริเวณหน้าห้องนอนขึ้นมาคล้ายเดินในเรือนล้านนา ทางเดินที่เป็นระเบียบข้างเรือนเชื่อมพื้นที่ระหว่างชานหน้าเรือน กับชานครัวไฟหลังเรือนที่ชาวล้านนาเรียกว่า “เลียบ” การใช้ช่องเปิดแบบฝาไหล การเจาะฉลุวดลายช่องลม หรือการยกองศาหลังคาสูงชันเป็นทรงจั่วแบบล้านนา

ภาพที่ 3.90: ภาพร่างแสดงรูปแบบเรือนจั่วเดี่ยวและจั่วแฝดระยะรับวัฒนธรรมล้านนา
ในพื้นที่อำเภอขุนยวม

3.3.2.2.4 ระยะรับรูปแบบตะวันตก

ระยะรับรูปแบบตะวันตกนั้นเริ่มขึ้นตั้งแต่เกิดธุรกิจสัมปทานป่าไม้โดยนายทุนจากตะวันตก มีการตั้งบริษัทบอมเบย์เบอร์มาขึ้นในปี พ.ศ.2435 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในช่วงนี้เกิดการหลั่งไหลเข้ามาของแรงงานชาวไทยใหญ่และปะโอจำนวนมาก การตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ชุมชนขุนยวมมีมากขึ้น จนกระทั่งสามารถแยกออกมาเป็นชุมชนบ้านต่อแพในปีพ.ศ.2449 เหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญในระยะนี้คือการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางของสยามด้วยการรวมเมืองแม่ฮ่องสอน เมืองขุนยวม เมืองปาย และเมืองยวม(แม่สะเรียง) เป็นบริเวณเชียงใหม่ตะวันตก ในปีพ.ศ.2433 ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น บริเวณพายัพเหนือ ในปีพ.ศ. 2446 (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2549; ศิริลักษณ์ กัณทศรี, 2552)

ในช่วงนี้เป็นระยะที่เกิดการหิบบิ่และผสมผสานรูปแบบเรือนจากวัฒนธรรมตะวันตก ในสไตล์โคโลเนียลเข้ากับรูปแบบเรือนตามวัฒนธรรมไทใหญ่ การผสมผสานที่เกิดขึ้นนี้ส่วนหนึ่งมาจากการติดต่อกับนายทุนชาวตะวันตก และได้รับอิทธิพลตามแบบประเทศเพื่อนบ้านที่ตกเป็นอาณานิคม เรือนที่หิบบิ่มีรูปแบบตามตะวันตกในยุคโคโลเนียลนั้นพบว่าเป็นเรือนที่ปลูกสร้างในสมัยที่มีการสัมปทานป่าไม้ รูปแบบกระเบื้อง และส่วนประดับตกแต่งต่างๆจึงมีกลิ่นอายแบบตะวันตกผสมอยู่กับความเป็นไทใหญ่ นอกจากนี้ยังพบเรือนที่มีการปรับระดับความสูงเรือนเพิ่มขึ้นเนื่องจากเจ้าเรือนประกอบกิจการสัมปทานตัดไม้ จึงยกระดับฐานเรือนให้สูงขึ้นเพื่อให้ความสูงข้างเทียบข้างเข้ากับฐานเรือนได้โดยง่าย

ภาพที่ 3.91: ภาพร่างแสดงรูปแบบเรือนระยะรับรูปแบบตะวันตกในพื้นที่อำเภอขุนยวม

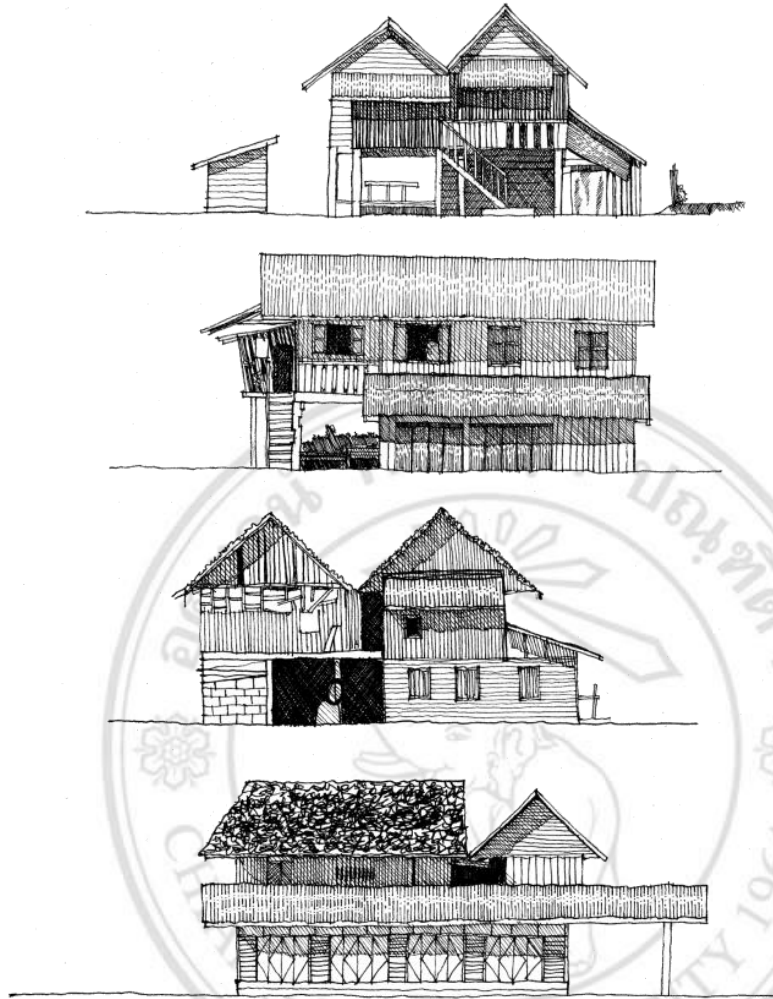
3.3.2.2.5 ระยะปรับเรือนตามการใช้งาน

ระยะปรับเรือนตามการใช้งาน กินระยะเวลาช่วงปีพ.ศ.2453 ในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีการจัดตั้งมณฑลพายัพ ยกกระดับเมืองแม่ฮ่องสอนขึ้นเป็นจังหวัดแม่ฮ่องสอนแล้วโปรดเกล้าฯ ให้แต่งตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนคนแรก พร้อมกับลดฐานะเมืองขุนยวมเป็นอำเภอขุนยวม ก่อนที่จะเกิดการตัดถนนเข้าสู่แม่ฮ่องสอนในปีพ.ศ.2455 นับเป็นการเริ่มต้นยุคความเจริญรุ่งเรืองทางการค้าในพื้นที่อำเภอขุนยวม และยิ่งเฟื่องฟูขึ้นเมื่อเกิดกิจการพ่อค้าวัวต่างในเส้นทางปาย – เชียงใหม่ เพื่อบริการจ้างหาบและขายสินค้าที่มาทางรถไฟสายเหนือ (สิริวรรณ สิริวิเศษย์, 2552; สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2549)

เรือนในระยะนี้จะเป็นเรือนดั้งเดิมที่ปรับเปลี่ยน หรือเติมพื้นที่ใช้สอยให้เอื้อต่อการประกอบกิจการค้าขายของเจ้าเรือนด้วยการต่อเพิงร้านค้าข้างเรือน เปลี่ยนใต้ถุนเรือนเป็นพื้นที่เก็บของ หรือเปลี่ยนระดับเรือนให้เหมาะสมกับการใช้งานเชิงการค้า ลักษณะการต่อเติมมักจะเป็นการต่อชายคาปีกนกยื่นออกไปและมีโครงสร้างปิดล้อมข้างเรือนขนานแนวเสาเดิม ฝั่งที่ติดถนนมักติดประตูไม้แบบบานเฟี้ยมที่เปิดได้กว้างตลอดแนวเสาเพื่อความสะดวกในการค้าขาย เรือนลักษณะนี้มักต่อเติมพื้นที่ใต้ถุนเรือนให้เป็นใต้ถุนปิดเพื่อสามารถใช้เป็นพื้นที่ใช้สอยเพื่อการค้า พื้นที่ทำงาน หรือเก็บของ

ภาพที่ 3.92: ภาพแสดงรูปแบบเรือนไทใหญ่ที่มีฝั่งเรือนแบบต่อเติมในแบบดั้งเดิม
ในพื้นที่อำเภอขุนยวม

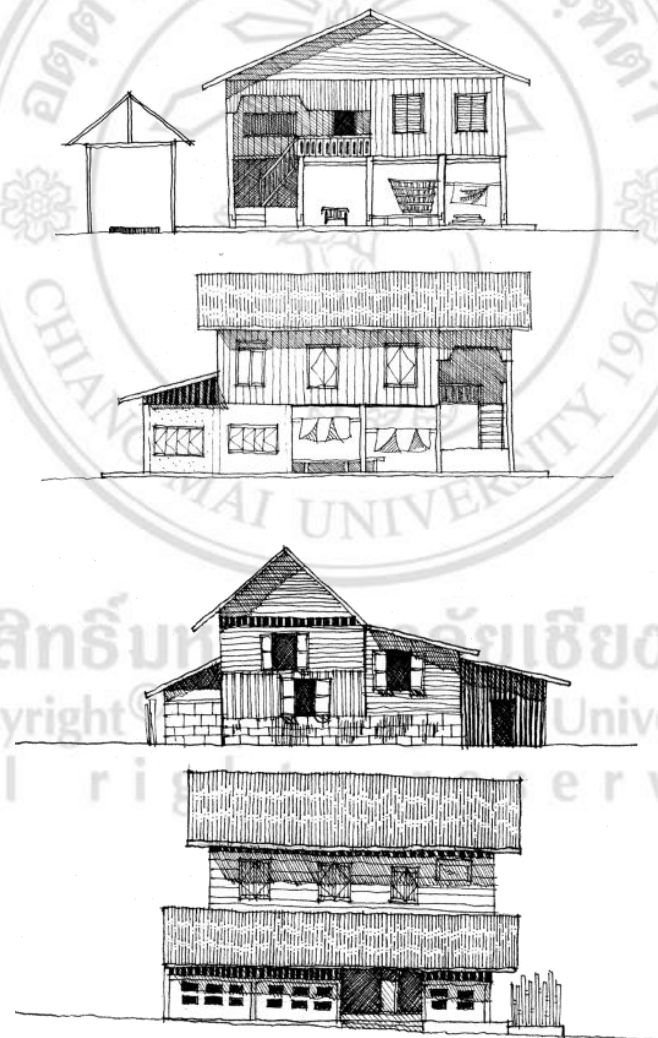
ภาพที่ 3.93: ภาพร่างแสดงรูปแบบเรือนระยะปรับเรือนตามการใช้งานในพื้นที่อำเภอขุนยวม

3.3.2.2.6 ระยะปรับเรือนตามสมัยนิยม

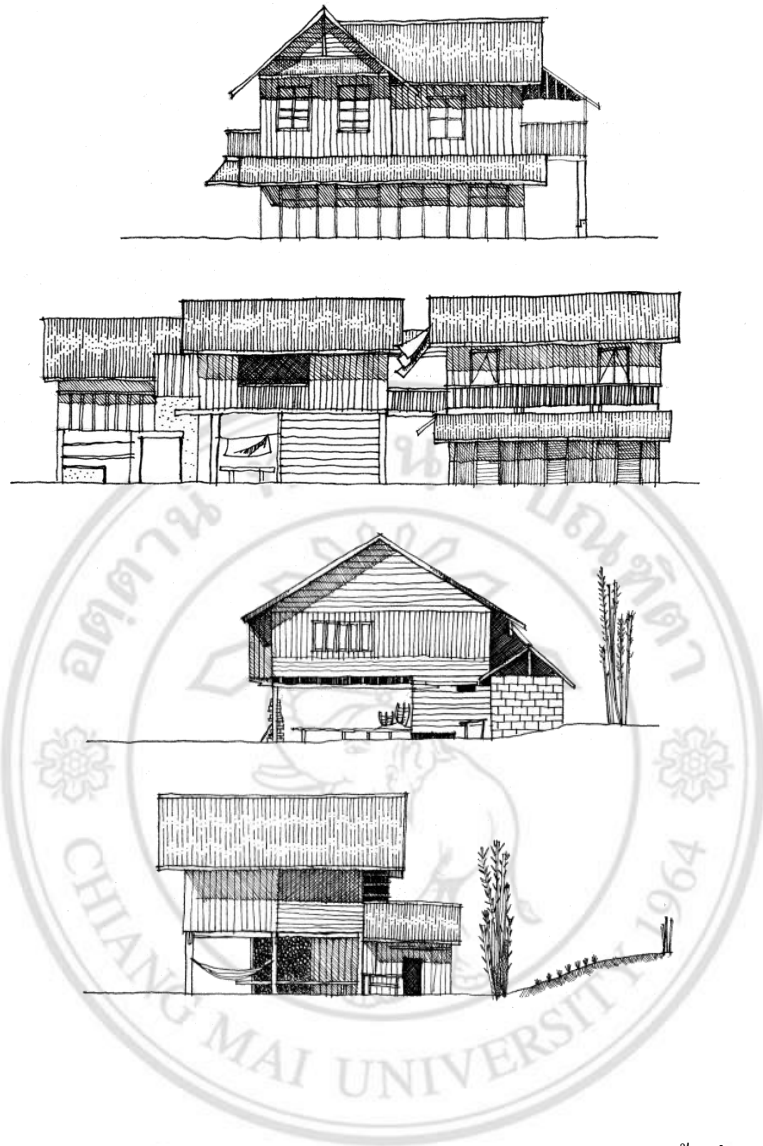
ระยะปรับเรือนตามสมัยนิยม เป็นระยะที่เริ่มเกิดขึ้นหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ.2475 จวบจนปัจจุบัน ระยะนี้คาบเกี่ยวในช่วงที่เกิด สงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อปี พ.ศ. 2486 – 2488 มีการตั้งฐานทัพทหารญี่ปุ่นในพื้นที่อำเภอ ขุนยวม และบ้านต่อแพ เนื่องจากเป็นเส้นทางไปโจมตีกองทัพอังกฤษที่อินเดีย โดยผ่าน เทือกเขาทางพม่า ในช่วงนี้มีการเดินทางของกองกำลัง ขนเสบียงข้าวของและยุทโธปกรณ์ผ่าน ขุนยวม และต่อแพ ด้วยรถยนต์ ช้าง ม้า วัว (รัศมี ชูทรงเดช และคณะ, 2552) หลังจากกองทัพ ญี่ปุ่นพ่ายแพ้และถอนกองกำลังแล้วจึงเป็นช่วงฟื้นฟู เกิดการพัฒนาพื้นที่ตัดถนนเข้าสู่ชุมชนมี การจัดสรรระบบประปาและไฟฟ้า พร้อมกับการหลั่งไหลเข้ามาของเทคโนโลยี วิทยาการ และ

วัสดุสมัยใหม่ ความสะดวกสบายที่เพิ่มมากขึ้นทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ส่งผล
กระทบโดยตรงต่อรูปแบบเรือนพักอาศัย

เรือนที่เกิดขึ้นในระยะนี้มักจะเป็นเรือนขนาดกลาง – ใหญ่ ที่เจ้าของเรือนมีฐานะดี
พอที่จะปรับเปลี่ยนพื้นที่ใช้สอยหรือสร้างใหม่ได้ตามความต้องการ ส่วนใหญ่เป็นเรือนดั้งเดิม
ที่ถูกเปลี่ยนพื้นที่ใช้สอยดั้งเดิม มีการเปลี่ยนผังพื้น โดยเน้นตามความสะดวกในการอยู่อาศัย
เช่น ก่อใต้ถุนเป็นห้องครัว ย้ายห้องน้ำเข้ามาอยู่ในเรือน เป็นต้น รูปแบบเรือนทั้งตัวเรือน
หลังคาเรือน องค์กรประกอบต่างๆมักถูกเปลี่ยนรูปแบบไปจากเดิม โดยลดทอนรายละเอียดหรือ
ปรับให้ง่ายต่อการซ่อมแซม ส่วนหนึ่งเป็นเพราะข้อจำกัดของวัสดุสมัยใหม่ และทักษะของช่าง
อีกส่วนหนึ่งจะมาจากความต้องการความสะดวกสบายของผู้อยู่อาศัย

ภาพที่ 3.94: ภาพร่างแสดงรูปแบบเรือนระยะปรับเรือนตามสมัยนิยมในพื้นที่อำเภอขุนยวม

ภาพที่ 3.95: ภาพร่างแสดงรูปแบบเรือนระยะปรับเรือนตามสมัยนิยมในพื้นที่อำเภอขุนยวม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved